

P. R. PLUS S.J.

Krisztus Jézusban

KORDA R.T. KIADÁSA BUDAPEST

PÁL GY. 34

P. RAOUL PLUS S. J.

„KRISZTUS JÉZUSBAN”

**44. FRANCIA KIADÁS UTÁN
FORDITOTTA:
LACZIKA FERENC S. J.**

**KORDA R. T. KIADÁSA.
BUDAPEST, 1934.**

NR. 46. IMPRIMI POTEST. —
BUDAPESTINI, DIE 1934, JULII 6.
— FRANCISCUS BIRÓ S. J.
PRAEP. PROY. HUNGARIAE —
NIHIL OBSTAT. DR. JULIUS CZAPIK
CENSOR DIOECESANUS. — NR.
2323. IMPRIMATUR. STRIGONII,
DIE 28. JULII 1934. DR. ANTONIUS
LEPOLD PROVICARIUS.

KORDA R. T. NYOMDÁJA.
BUDAPEST, VIII., MÁRIA-UTCA 42.

A KRISZTUS JÉZUSBAN.

BEVEZETÉS.

„In Christo Jesu, a Krisztus Jézusban.” Egy kifejezés sem ismétlődik oly gyakran az Újszövetségi Szentírásban, mint ez. 164-szer találjuk szent Pál leveleiben és 24-szer szent Jánosnál. Az egész keresztény dogmában nincs is ennél tartalmasabb kifejezés. Azonban, sajnós, azt is kell mondanunk, hogy egy dogmatikus kifejezést sem értenek meg a keresztények kevésbbé, mint éppen ezt, legalább is, ha annak mélyértelmű jelentését és kihatásait vesszük tekintetbe.

Mit is tud Krisztusról a legtöbb ember? Ismeri földi életének 33 esztendejét és a szentségházban töltött csendes létét. Többet nem.

Pedig a Krisztusnak van még egy másik élete is. S éppen ezt az életét nem ismerik az emberek. Azért akarjuk ezt az életét megismertetni, vagy legalább is arra segíteni a felvilágosodottabb keresztényeket, hogy azt jobban megértsék.

S vajjon melyik Krisztusnak ez a másik élete?

•

Taruszi Saul egy alkalommal Damaszkusz felé tartott. Ott is üldözni akarta a keresztényeket. Azonban útközben égi világosság földre teríti őt s fölülről egy hang így szól hozzá: „Én vagyok Jézus, kit te üldöszesz.”

Micsoda? Ki ez a Krisztus? Hiszen Saul a keresztényeket üldözi. Krisztust el nem érheti. Már több hónapja annak, hogy Krisztust keresztre feszítették, s hogy dicső feltámadása után az égbe felment.

S az a hang, amely nem csal, mégis azt mondta: „Én vagyok Jézus, kit te üldöszesz.”

Hát akkor egy és ugyanaz „a Krisztus” és „a keresztények”? — Igenis, egy és ugyanaz! Mert azok a keresztények, akiket Saul üldöz, maga Jézus.

Erről a Jézusról, ki mi magunk vagyunk, erről a Jézusról akarunk szólni. Nagyon kevés ember tudja, hogy ez a Jézus is létezik.

Azt mondják: „Christianus, alter Christus, — a keresztény egy másik Krisztus.” Ez nagyon is igaz állítás. Azonban vigyázzunk, hogy tévesen ne fogjuk fel az állítást. „Másik” Krisztus nem azt jelenti, hogy „különböző” Krisztus. Mert mi nem vagyunk az igaz Krisztustól különböző Krisztus. Mi rendeltetésünkénél fogva Krisztus vagyunk, az a Krisztus, aki létezik, az egyedüli Krisztus. „Christus facti sumus, — Krisztussá lettünk”, mondja szent Ágoston. Nekünk ugyanis nem az a célunk, hogy mássá legyünk, mint Ő, hanem az, hogy Jézussá legyünk.

Ez a könyv éppen azt tárgyalja, hogy hogyan, milyen mértékben és mily kihatásokban legyünk Jézussá. Ezt igyekszünk majd kimutatni.

Ez a tan mindenesetre nagyon merész tan. Azonban, ami merészség van benne, az nem tőlünk ered, hanem először is a Szentírásból, azután meg a Szentegyházról, amely a Szentírásnak ezt a tanát vallja és magyarázza. Ered az továbbá a szent egyházatyáktól, akik ezt a tant oly gyakran értékesítették. Végeredményben a tant arra kell visszavezetni, aki ugyancsak tudhatja, hogy igaz-e az. S ez a valaki nem más, mint maga az isteni Tanítómester, az Úr Jézus Krisztus.

Itt, a kezdet kezdetén, nem sorakoztathatjuk fel mindjárt az idézeteket bizonyító érvek gyanánt. Annak idején, magában a műben, majd megteesszük azt. A főbb idézeteket különben mindenki ismeri. A szentírási szövegek tehát nem ismeretlenek, csak talán nem szívjuk ki belőlük, mindennapi gyakorlati életünk számára, a természetfölötti életnedvnek azt a bőségét, amely bennük van.

A keresztény egy és ugyanaz a Krisztussal. Jézus nélkülünk nem teljes Jézus. Ő nem teljes Jézus, ha mi nem vagyunk vele. Mi tagjai vagyunk s épen azért teljes személyének kiegészítő része. Ebből az igazságból közvetlenül az következik, hogy, mivel mi egy vagyunk Krisztussal, azért mi mindnyájan, mi a Krisztussal egyesültek, egy vagyunk egymás közt is.

Eppen azért ennek a műnek is két részből kell állania, ha teljes akar lenni. Csakugyan, Krisztusba való bekebelezésünket két szempontból tekinthetjük. T. i. vagy abból a szempontból, hogy minden egyes keresztény milyen viszonyban áll Krisztushoz; vagy pedig abból a szempontból, hogy Krisztus összes tagjai milyen viszonyban állanak egymáshoz.

Az első esetben az egyéni keresztény élet igazi természetét boncolgatjuk. Abból a tényből ugyanis, hogy mi egy vagyunk Jézus Krisztussal, következik az, hogy mindegyikünk élete legyen maga Jézus Krisztus. *Mihi vivere Christus est.* Ebben a kötetben csak ezzel a kérdéssel foglalkozunk.

A másik esetben a Szentegyháznak, vagy, mint mondani szoktuk, a szentek egyességének igazi természetéről van szó. Itt pedig az áll, hogy már azon pusztánénél fogva, hogy mi mindnyájan Krisztussal vagyunk egyesülve, együttvéve is csak egy test, Krisztus titokzatos teste vagyunk. *Unum corpus sumus in Christo;* Krisztusban egy test vagyunk. Ezt a fölséges kérdést a „Krisztus testvéreinkben” c. kötet tárgyalja.

*

Téves utakon járna az, aki ebben a kettős tanulmányban a lelkiéletnek valamely rendszerét keresné. Célunk nem az volt, hogy ilyen rendszert alkossunk. Mi inkább csak kiemeljük azt, ami minden lelkiéletnek alapja és kiindulópontja.

Az „Atya házában” sok lakás van. Az egyik a szegénységet, az alázatosságot vagy a szeretetet választja főerény gyanánt, s ezekkel együtt ezernyi változatokat a lelkiélet terén. A másik ellenben egész lelkiisége

hajtókereke gyanánt inkább valami hitből merített igazságot választ, pl. az Oltáriszentség dogmáját, vagy Jézus szentséges Szívét, vagy Krisztusnak, vagy a Szűzanyának követését ebben vagy abban a hittitokban. Ez utóbbi előtérbe helyezi a gyakorlati szempontokat. Az előbbi ellenben inkább az elméleti megfontolásokat. Még két oly szerzetesintézményt sem találhatunk, amelyek legalább részletkérdésekben el nem térnének egymástól, amint különben nem találunk két lelket sem, amely teljesen azonos úton, teljesen azonos kegyelmi indításokkal törekednék Istenhez.

Azonban ezek miatt a részletkérdésekben megnyilvánuló és nagyon is létező különbségek miatt, melyek tulajdonképpen csak Isten Egyházának kimeríthetetlen gazdagsága mellett tanuskodnak, ne felejtjük el a közös kiindulópontot, mely az egyiknél jobban szembeszökik, a másiknál ellenben kevésbé látható, de mindenütt szükségképpen megvan. Ez a közös kiindulópont pedig a dogmatikus igazságok összessége. A különböző lelki-irányok ebből erednek. Bármilyen legyen a vízrétegek tükröződése, mélysége vagy szélessége, melyekből a lelkiélet különböző iskolái merítenek, az ősforrás, mely mindezeket a vízrétegeket táplálja, csak egyetlenegy, és pedig „az örök életre szökellő vízforrás”. (Ján. 4, 14.)

Nagy szent Teréz, szent Gertrud és Alacoque szent Margit is a samariai asszony társnői voltak. A lelkiélet összes mesterei az összes évszázadokban hűségesen jártak el ahhoz a vízforráshoz, amelyből az örök élet vize fakad.

Hiszen az egész világon csak egy Jákob-kútja létezik.

Szent Pál apostol a korintusiakhoz írt első levelének harmadik fejezetében (különben egészen más tárgyról szólva, mint amilyenről itt szó van) felhánnya az újonnan megtérteknek, hogy egyesek Apollóhoz szítanak, mások meg Pálhoz és így az eltérő pontokat emelik ki, ahelyett, hogy Apollón és Pálon túl meglátánák azt a személyt, aki egyedül fontos, tudniillik Jézus Krisztust.

Itt nincs helye semmiféle szemrehányásnak. Csak vessük jól emlékezetünkbe az alapvető tételt, tudniillik azt, hogy Jézus Krisztus az egyedüli alap.

Az utóbbi időkben monografiák és tanulmányok a nagyközönséggel is megismertették a dömés és szent-bernáti lelkiséget, a szent Ignác-, a ferences-, a bencés stb. lelkiirányokat. Az ember csak hasznot meríthet olvasásukból és azokból a tanulságos összehasonlításokból, amelyekre rávezetnek.

Mi helyeseljük azokat a munkákat, melyek arra törekeshnek, hogy feltüntessék azokat a jellegzetes vonásokat, amelyek minden egyes lelki irányt jellemeznek. Helyeseljük, ha megrögzítik azokat a hagyományos módszereket, amelyeket a lelkiéletnek egyes iskolái, vagy a szerzetes-intézmények fogadtak el és őriztek meg kegyeletesen. Azonban mi a magunk részéről csak arra akarunk emlékeztetni, hogy a többé-kevésbé szembe-
szökő különbségek mellett a lelkiélet, és pedig minden lelkiélet nem más, mint tökéletesített *keresztény élet*. Keresztény élet, de a szónak teljes értelmében. A lelkiélet tehát lényegében véve abban áll, hogy az ember *teljes életet éljen* Krisztusban, a lehető legkevesebb hűtlenséggel és azon a módon, amely kinek-kinek számára a legáldásosabbnak bizonyul.

I. RÉSZ.

JÉZUS KRISZTUSBA VALÓ BEKEBELEZÉSÜNKNEK TÉNYE.

ELSŐ FEJEZET.

A TÉNY SZÖVEGEZÉSE.

1. Jézus „Krisztussá” tesz bennünket, hogy üdvözlítsen.

2. A „teljes Krisztus” igazi fogalma.

I. „Őn elfelejti, hogy én király leánya vagyok.” Ezekkel a szavakkal kiáltott rá egyszer fölindulásában nevelőnőjére Louise de France, XV. Lajos, francia király leánya, aki később karmelita apáca lett, hogy apjának bűneit kiengesztelje.

„Őn meg elfelejti, hogy én Isten leánya vagyok”, válaszolt neki a nevelőnő.

Ez a váratlan figyelmeztetés a hívő gyermek emlékezetébe idézte vissza azt, hogy még a legalacsonyabb sorsú ember is Istentől származik. Erre a leánynak haragja tüstént lelohadt.

Minden lélek, mely a kegyelem állapotában él, „Isten leánya”, Isten gyermeke. Mikor angyali hangok bátorítják Jeanne d'Arc-ot, hogy lépjen rá gondviseléses hivatásának tövises útjára, leghatásosabb biztatásuk az, hogy túlvilági nyelven ismétlik az ég szavait: „Menj, Isten leánya, menj, menj!”

Csakugyan égi szó az, mely összefoglalja mindnyájunknak fölséges hivatását.

„Ne gondoljátok azt, hogy Isten féltékeny isteni címére”, — mondotta egy nagy püspök, Berteaud. „Ne véljétek, hogy minden gonddal azon van, hogy csak magának tartsa meg azt. Nem is telik minden kedve abban, hogy egyedül élvezze az istenséget, mintegy egyetlen példányban kiadva.”

Isten nagyon is távol áll attól. Mikor megteremtette az embert, az volt a terve, hogy istenivé teszi

őt. Azonban Isten *szabad* teremtmény gyanánt kezeli az embert s éppen azért nem is erőszakolja rá a természetfölöttit. Ádám szabadjára bizza, hogy a saját nagyobb javára, vagy nagyobb kárára elfogadja-e vagy visszautasítja-e az ajánlatot.

„Úgy tetszett nekem, hogy ingyen és merő jósból lakozni jöjjenek beléd és minden emberi lénybe is, aki tőled fog származni. Úgy tetszett nekem, hogy téged és összes ivadékaidat százszor, ezerszer különbeknek teremtlesek, mint amilyenek a pusztá természet rendjében lettetek volna. Úgy tetszett nekem, hogy egészen *megistenített* lényt formáljak belőled, földi emberből, ki különben csak tisztán emberi cselekedetekre lennél képes. Azonban tudjad és ismerd el, hogy nem vagy „isten” magadtól, hanem csak általam. Éppen azért kívánom tőled, hogy kifejezett engedelmességgel hódolj végtelen és egyedüli isteni Főlségemnek. Én „istenivé” avatlak, ha elismered, hogy én egyedül vagyok igaz „Isten.”

Olykor rosszul fogják föl és helytelenül értelmezik azt a próbát, amelyre Isten az első embert tette. A főlséges Isten részéről merő szeszélyé zsugorítják össze azt s még ez a szeszély is magában véve eléggé nevetséges, vagy gyerekes. Valójában pedig egészen máskép áll a dolog.

Ha ugyanis tisztában vagyunk azzal a próbával, nyomban látjuk, hogy az nagyon is igazságos és nagyon is megfelelő próba volt. Kiváló összhangban állt Isten természetével és az ember természetével is. Hiszen Isten a végtelen lény, az ember pedig szabadakaratú lény.

Azonban, sajnós, az ember nem engedelmeskedett, hanem fellázadt Isten ellen.

A véges teremtmény tehát nem akarta elismerni a végtelen Istennek egyedülálló felsőbbbségét. A lázadás következménye az Ádámmal és Évával szolidáris egész emberiség számára az lett, hogy elvesztette a kegyelmet, amelyet Isten nászajándék gyanánt adott az első emberpárnak egybekelésük napján.

Az ember tehát nem akarta elismerni, hogy egy

még nagyobbtól kapta mindazt, amije van. Azért el is vesztette igazi nagyságát. „Megistenített” emberből „istentelenné” lett.

Mi nem tartjuk nagyon fontosnak az elvesztett természetfölöttit. Mikor Isten intézkedéseit kell értékelnünk, akkor bizony csődöt mondanak emberi fogalmaink. Olyan rémesen rövidlátók vagyunk!

Isten ellenben ugyancsak érti a dolgot, mikor az istenit értékeli. Mennyire becsüli ő az istenit, amit az ember elvesztett! Annyira becsüli, hogy csodákat eszel ki, csak hogy visszaadhassa az embernek az elvesztett természetfölöttit.

Az *Ige* elhatározza, hogy mindent visszaad nekünk. Őreá hagyatkozhatunk, hiszen Ő az Atya bölcsesége. Ő tudja, hogyan kell a dolgokat való értékük szerint becsülni.

A *természetfölötti teremtés* Isten első tündöklő tette volt.

A *természetfölötti rendbe való visszahelyezés* pedig, mely a testté lett Igének a földön való megjelenése által történt, Isten második tündöklő tette.

Azonban Istennek van még egy harmadik csodatette is. Ez tán még csodálatosabb, mint a másik kettő. Sajnos, éppen ezt nem ismeri sok ember. Ez a csodatette pedig az az *eszköz*, melyet a testté lett *Ige* választott, hogy bennünket a keresztség általi visszaszerzett természetfölötti kincseiben ismét részesítsen.

Az isteni szeretetnek ezt a harmadik csodatettét szeretné ez a könyv teljes megvilágításba helyezni.

Az isteni Üdvözítő nagyon is jól megfizethette volna értünk a váltságdíjat, úgy, hogy bennünket teljesen idegeneknek, *rajtakivülieknek* hagyott volna meg. Ő kijelenthette volna az Atyának: „Az emberek merényletet követtek el dicsőséged ellen. Dicsőségedet áldozatom által visszaadom neked. Milyen összeget kívánsz? Nos hát, itt az összeg! Ennek fejében add vissza nekik ajándékaidat.” Szóval az Isten Fia is körülbelül úgy tehetett volna, mint ahogy a háború folyamán, megszállt területen cselekedett az, aki ajánlkozott, hogy

fizetéseképtelen és elmarasztalt felebarátja helyett ő maga fizeti ki ezt vagy azt a bünteteskép kiszabott összeget. Előtte is, utána is, a kettő idegen marad egymás számára, vagy legfőljebb barátok lesznek. Ez a szíveség még nem fonta össze valódi családi kötelékekkel a két érdekeltet s nem is árasztotta beléjük ugyanazt a vért.

Az Üdvözítő ellenben nem így váltott meg bennünket. Ő nem elégedett meg azzal, hogy csak kifizesse a kívánt összeget. „Helyükbe lépek és helyettük fizetek.” Nem, Ő nem így tett, hanem így szólt Atyjához: „A magamévá teszem őket. Sőt nemcsak, hogy enyém lesznek, hanem bizonyos módon *én magam* lesznek. Belőlem lesznek valami.”

Ime, ez a nagy csoda! Ez a *kiváló értelemben* vett „titok”. Szóval, az isteni Üdvözítő nem elégedett meg azzal, hogy közénk szálljon s egy legyen közülünk. Ő mindegyikünket átformálta magába s magának egy részévé tette.

Mikor szent Pál apostol a „titokról”¹ beszél, erről szól. Ezt a titkot, az adományok adományát, ő, szent Pál, isteni kinyilatkoztatásból ismerte meg. A világ fejedelmei közül senki sem ismerte azt,² mélységébe az Üdvözítő eljöveteleig még maguk az ég hatalmasságai és fejedelemségei sem hatoltak bele. Ezt a titkot kell mindenkinek szeme elé tárni!³

Nos hát, engedelmeskedjünk az apostol tanácsának!

Az isteni Üdvözítő apostolkodásának három esztendejében hallgatott erről a csodáról. Hiszen hogy is érthette volna meg őt a tízenkettő, azzal az eszükkel, mely oly kevésbé volt képes az isteni dolgok befogadására? Az isteni Üdvözítő készül elhagyni őket. Már csak néhány órát tölt még velük. Most már itt az ideje, hogy evangéliuma velejét közölje velük.

¹ Eféz. 3, 4. 5. 10. 18. — Kolossz. 1, 26.

² I. Kor. 2, 7. 10.

³ Eféz. 3, 9. 10.

Az Údvözítő most is hasonlat segítségével teszi azt, amint máskor is tette.

Apostoli vándorútjaik Judeán, Szamarián és Galileán keresztül vitték őket. Az apostolok gyakran láthattak gyönyörű szép keleti szőlőtőket, melyek a nap hevétől izzó falakon kúszva a sugárzó verőfényben terjesztették szét nagyszámú vesszeiket.

„Nos hát, én olyan vagyok, mint egy ilyen gyönyörűséges szőlőtő. Én vagyok az igazi szőlőtő, Atyám a szőlőműves. Minden szőlővesszőt, mely énrajtam gyümölcsöt nem hoz, lemetsz; és minden gyümölcstermőt megtisztogat, hogy többet teremjen . . . Miként a szőlővessző nem tud gyümölcsöt hozni önmagától, ha nem marad a szőlőtőn, úgy ti sem, ha énbennem nem maradtok.”⁴

S az isteni Údvözítő újra visszatér a tárgyra, hogy senki félre ne értse gondolatát, és megtartsa azt, amit mond.

„Én vagyok a szőlőtő, ti vagytok a szőlővessző. Aki énbennem marad és én őbenne, az bő termést hoz; mert nálam nélkül semmitsem tehettek. Ha valaki énbennem nem marad, kivetik azt, mint a szőlővesszőt és elszárad. És összeszedik és tűzre vetik és elég . . . Azáltal dicsőíttetik meg az én Atyám, hogy sok gyümölcsöt hoztok.”⁵

Szent Pál maga csak kissé változtatja meg ezt a hasonlatot, mikor így szól: „Mi a Krisztusba ojtatunk.”⁶ Krisztus az olajfa. Beléje kell ojtatnia az embernek, hogy az apostolnak egy szinte lefordíthatatlan kifejezése szerint részese legyen „az olajfa gyökerének és dús nedvének.”⁷

Az apostol különben is bőségesen rendelkezik hasonlatokkal ennek az igazságnak hangsúlyozására.

⁴ Ján. 15, 1—4.

⁵ Ján. 15, 5—8.

⁶ Róm. 6, 5.

⁷ Róm. 11, 17. Socius radices et pinguedinis olivae. V. ö. a 17—24. vv.

Ügyszólván minden levelében új hasonlatokat hoz fel.⁸ Valamennyi közül a legjellegzetesebb az emberi testről vett hasonlat.

„Amint a test egy, bár sok tagja van, a testnek pedig minden tagja, bár sok, mégis egy test, úgy van Krisztus is . . . Mert a test sem egy tag, hanem sok.” „Ti pedig Krisztus teste vagytok és egyenkint tagjai.”⁹

Ugyancsak a korintusiaknak még ezeket írta: „Nem tudjátok-e, hogy testetek Krisztusnak tagja? . . . Aki pedig az Úrhoz ragaszkodik, egy lélek vele.”¹⁰

Az efezusi hívekhez írt levelében ez az igazság a főeszméje, sőt mondhatnók, egyedüli eszméje. Az a tan, amelyet isteni meghagyásra hirdetni kell, az, hogy maga Isten tette Krisztust az Egyház fejévé. Az Egyház pedig az ő teste és kiegészítése. Mindnyájan, zsidók és pogányok, a Krisztusban egyetlen egy *testté* vannak egyesítve.¹¹

Szent Pál ebbe a szövegbe még egy másik hasonlatot szúr bele, ezekkel a szavakkal:

„Most tehát már nem vagytok idegenek, . . . hanem az Isten háza népe, az apostolok és próféták alapjára rakott épület, melynek szegletköve maga Jézus Krisztus. Benne az egész egybeszerkesztett építmény az Úr szent templomává növekszik.”¹²

Mindezekből a szövegekből s abból a számos idevonatkozó odavetett megjegyzésből, melyeket szent Pál leveleiben és szent Jánosnál találunk, világosan leszűrődik ez az eszme:

Krisztus Urunk megváltásunk érdekében nemcsak fizetett értünk. Nemcsak mintegy védőpalástját terjesztette ki fölénk, utánozva a kotlóstyúkot, amint egy

⁸ Főkép a fogságában írt levelek foglalkoznak elsősorban a keresztényeknek szoros egységével Krisztussal.

⁹ I. Kor. 12, 12. 14. — U. o. 27. v.

¹⁰ U. o. 6, 15. 17.

¹¹ „Krisztus titka” két részre oszlik. Első helyen áll az Üdvözítő Jézusban hívő zsidóknak egy egységgé való egyesülése az isteni Megváltóval; a második helyen pedig ennek az imádandó irgalomnak kiterjesztése még a nem-zsidókra, a pogányokra is.

¹² Efez. 2, 19—21.

példájában mondja, mely csibéire terjeszti ki védőszárnyait.

Ő ennél sokkal többet tett. A saját tagjaivá tett bennünket. Beoltott saját magába. Belőlünk, szegény széjjelhányt kővecsekből egy nagy épületnek kőveit formálta. De olyan épületét, mely szerves és élő, s melynek szegletköve Ő maga lett.

A különböző hasonlatokból mindig ugyanaz az eszme tűnik elő. Fontos az, hogy azzal jól megbarátkozzunk.

Mikor az isteni Üdvözítő meg akart váltani, nem lépett a mi helyünkbe, s nem hagyott bennünket magától teljesen elkülönítve. Nem! hanem szolidárisá tette bennünket saját magával az által, hogy bensőségesen és szervesen egyesült velünk, mégpedig annyira, hogy amikor a mennyei Atya egy-egy megváltottra néz, benne Jézusból lát valamit; ha pedig Jézusra tekint, az összes megváltottakkal együtt látja őt, mint a sudár-fát az ágakkal.

Még a legkisebb levélke is, mely ott rezeg a legtávolabbi szőlővessző szélén, még az is része az élő szőlőtőnek. Amíg csak a szőlőtőről le nem válik s le nem hull a porba, addig az életnedv hozzá is eljut.

Az épületnek legkisebb kővecse is az egész alkotmány gyönyörűségével dicsekedhetik, mint a magáéival, addig, amíg a szél vagy az eső le nem fejtí az épületről és a földre nem sodorja.

Es legkisebb ujjunknak legcsekélyebb izülete is részt vesz az egész szervezet életében, addig, amíg az ember kábultságában vagy egy önfeledett pillanatában magáról le nem választja.

Igy tűnik elénk a nagy, az egész Krisztusnak képe, a teljes Krisztus, mint szent Ágoston mondja. Ez a teljes Krisztus egyszerre egy és sokszoros is; magába foglalja Krisztust, a Szűz magzatát és az Atya szerelmes Fiát és bennünket, mindnyájunkat is, a megkrisztusítottakat, vagyis az embereket, kik Krisztussá lettek azért, hogy ismét istenekké legyenek.

Nos hát, kezdjük-e már látni „az elrejtett titkot”, Istennek fölséges tervét, mely abban állott, hogy az összes embereket úgy akarta üdvözíteni, hogy szerelmes Fiával azonosítja őket?

II. Elménk összeszedettségében és szívünk alázatosságában igyekezzünk még beljebb hatolni ebbe a titokba.

A főgondolat tehát ez: Jézus Krisztus, a teljes Jézus Krisztus, az *Ő és mi*.

Már pedig ez csak akkor áll, ha *Ő* a *mi* életünket a *maga életévé* teszi, a *maga életét* pedig a *mienké*. Szabad-e ezt állítanunk? Igenis, szabad, sőt kell.

Először is *mi, mi benne élünk*.

Ennek bizonyítékai szent Pálnak ama szokatlan kifejezései, melyek oly ékesen szólóan tanuskodnak e mellett az igazság mellett. Krisztussal együtt *mi* is meg vagyunk halva: *commortui*,¹³ vele együtt *mi* is elvagyunk temetve: *consepulti*,¹⁴ vele együtt *mi* is feltámadtunk: *conressuscitati*,¹⁵ vele együtt *mi* is élni fogunk: *convivemus*,¹⁶ vele együtt *mi* is uralkodunk az égben,¹⁷ vele együtt *mi* már most ott ülünk az Atya jobbján,¹⁸ vele együtt, mondja szent Máté, *mi* is ítélni fogjuk Izrael 12 nemzetségét.¹⁹ Mikor pedig szent Ágoston a 74. zsoltár eme szavait magyarázza: „Cum accepero tempus, ego justitias judicabo, mikor az idő itt leend, én igazsággal fogok ítélni,” ezt a szöveget annak feltüntetésére értékesíti, hogy a zsoltár ego-jában a teljes Krisztust kell látnunk, vagyis a fejjel együtt a tagokat is.²⁰

¹³ II. Tim. 2, 11.

¹⁴ Róm. 6, 4.

¹⁵ Efez. 2, 6.

¹⁶ II. Tim. 2, 11.

¹⁷ II. Tim. 2, 12.

¹⁸ Efez. 2, 16.

¹⁹ 19, 28.

²⁰ In ps. 74. n. 5. In ps. 49. n. 8. De Civitate Dei, 1. 20, c. 5.

Viszont Jézus is *mindegyikünkben* él. Él a szegényben,²¹ él a fogolyban,²² él a szűkölködőben.²³

Az üldözést Ő szenvedti bennünk. Az Apostolok Cselekedeteinek eme sarkalatos szövegéről már volt szó.²⁴

Ő tetőzi be bennünk, szenvedéseink által, még azt, ami hiányzik szenvedéséből.²⁵ Ő küzd bennünk²⁶ és Ő győzedelmeskedik bennünk.²⁷

Mikor Aranyházájú szent János a hívek felfogásához akarja közel hozni az apostol szavait, habozás nélkül így szól: „Zsidókból, pogányokból, rabszolgákból mivé lettünk? Angyalokká? Korántsem! Hanem járó-kelő Krisztussá, más Jézussá.”²⁸

Itt tehát két valóságról van szó, melyek egymással szoros vonatkozásban állnak.

Mindazt, amit Jézus cselekedett, nem cselekedte egyedül. Mi is cselekedtük Ővele és Őbenne.

És mindaz, amit az egyes keresztény cselekszik, nem cselekszi egyedül. Krisztus cselekszi azt vele és benne.

Krisztus és a keresztény szolidárisok egymással. Az egyik nem létezik a másik nélkül. Mindenütt, ahol Krisztus cselekedett vagy szenvedett, mindenegyres keresztény már akkor szövetségese, munkatársa volt. Mily dicsőséges megelőzése ez való létünknek! Viszont, ahol a keresztények cselekesznek vagy szenvednek, Krisztus is ott van és velük együtt cselekszik vagy szenved.

Innen vannak azután azok a kifejezések, amelyek első hallomásra meglepnek ugyan, azonban a kellő

²¹ Máté 10, 22.

²² Máté 25, 36.

²³ Máté 25, 36—42.

²⁴ Ap. csel. 9, 4.

²⁵ Kolossz. 1, 24.

²⁶ Kolossz. 1, 29.

²⁷ Kolossz. 1, 24.

²⁸ „Qui prius erat Judaeus et ethnicus aut servus, obambulat formam gestans non angeli nec archangeli, sed universorum Domini, in sese Christum repraesentans.” In epist. ad Galat.

megfontolás igazolja azokat. Ilyenek: Keresztények, mi meghaltunk a Kálvárián, mi feltámadtunk húsvét napján és égbe emelkedtünk a mennybemenetelkor.²⁹ Mindez természetesen csak *előlegezve* történt, de azért nagyon is valóságosan annak személyében, kivel *egyet* képeztünk. Isten Krisztussal együtt életre keltett és Krisztus Jézussal együtt az égiek közé helyezett, mondja a szent Pál.³⁰ „Mikor Krisztus mennybe ment, akkor mi nemcsak megerősödtünk abban a jogunkban, hogy a mennyországot bírjuk, hanem a *Krisztussal együtt az égbe hatoltunk is.*”³¹

Ilyen volt egykor a *mi szerepünk, Jézusban*. Lássuk már most, *mi a szerepe Jézusnak, most, mibennünk?*

Ha valami szenvedés szakad miránk, Isten kegyelmében lévő keresztényekre, mi történik akkor? Jézus Krisztus szenved bennünk. A vértanúk semmiképp sem kételkedtek ebben. Szent Felicitász karthágói börtönében fennhangon kijelenti, hogy vártanui halálküzdelmében Krisztus lesz benne, Krisztus fog vele és érte szenvedni, mert ő is a Krisztusért fog szenvedni. A vienne-i és lyoni egyházközségek is szakasztott így beszélnek, mikor Sanctus szerpap vértanuhaláláról küldenek jelentést. „Egész teste egy seb volt, de a Krisztus, aki benne szenvedett, megmutatta, hogy semmisem félelmetes annak, aki az Atya szeretetében van.”

A szentek szavaira visszhang gyanánt válaszolnak az egyháztanítók, elsősorban szent Agoston. „Az Egyház Krisztusban szenvedett, mikor Krisztus érette szenvedett. Viszont Krisztus szenved az Egyházban, mikor az érette szenved.”

Mi csak a szenvedés esetére tértünk ki. Ámde a dolgot általánosítani kell. A kegyelem állapotában levő

²⁹ Később majd behatóbban fejtjük ki ezeket. Most csak általánosságban említjük fel.

³⁰ Eféz. 2, 5. 6.

³¹ Nagy sz. Leó.

kereszténynek összes cselekedeteit Krisztus cselekedeteinek tekinthetjük.

Ha *imádkozunk* Istenhez, Krisztus velünk és bennünk imádkozik. Az Ő imája a mi imánk, s a mi imánk az Ő imája. „Csakugyan, mikor Jézus Krisztus imájáról szólunk,” — jegyzi meg szent Ágoston — „ez jelentheti vagy azt az imát, amelyet Jézus Krisztus személyesen mondott el, vagy a mi imánkat, a keresztények imáját. De mindez csak egy imát tesz ki, mert a Krisztus feje és teste olyan egységben olvadnak össze, hogy az egyes részeket nem lehet egymástól elválasztani.”⁸²

Vagy vegyük, hogy az *alázatosságban* gyakoroljuk magunkat. Ez az alázatosság egyesül azzal az alázatossággal, melyet Jézus Krisztus megsemmisülésének nagy titkaiban gyakorol, a megtestesülésben, a lábmossáskor, az Oltáriszentségben, és Krisztus alázatosságával együtt *csak egy és ugyanazt* az alázatosságot teszi, t. i. *a teljes* Krisztus alázatosságát, ki általunk és bennünk a mennyei Atyának tovább is bemutatja az egész teremtésnek hódolatát, melyben a teremtés Teremtőjével szemben a maga igazi helyére helyezkedik.

Vagy tán *a szegénységet* gyakoroljuk? Ez a szegénység a jászol szegénységéhez és az Üdvözítő Jézus sokféle nélkülözéseihez kapcsolódik: Názárethez, az Egyiptomba való meneküléshez, a nyilvános élet nélkülözéseihez, mikor nincs helye, ahová fejét lehajtsa . . . S mindez *egy és ugyanazt* a szegénységet teszi ki, *a teljes* Krisztusnak szegénységét, ki az Atya

⁸² Szavait gyakran fogjuk idézni, mert Szent Pálon és Szent Jánoson kívül senkisértette meg olyan mélységesen és magyarázta meg olyan világosan az Üdvözítőbe való bekebelezésünket, mint ő.

„ . . . Dominum nostrum Jesum Christum plerumque loqui ex se, i. e. ex persona sua, quod est caput nostrum; plerumque ex persona corporis sui, quod sumus nos; sed ita quasi ex unius hominis ore sonare verba, ut intelligamus caput et corpus in unitate integritatis consistere, nec separari ab invicem.” In ps. 40.

színe előtt így nyilvánítja a világ áljavai iránt való megvetését.

Ha pedig az *összeszedettségben* gyakoroljuk magunkat, akkor ez az összeszedettség kapcsolódik az isteni Üdvözítőnek 40 napi összeszedettségével, a magányban és három órai összeszedettségével a kereszt fáján. S e két részből álló összeszedettség, az övé és a mienk, egy és ugyanazon összeszedettséggé társul, t. i. a *teljes* Krisztus összeszedettségévé s így hirdeti a hallgatás áldását és az imádás nagy értékét.

Vagy az *apostolkodásban* gyakoroljuk magunkat? A mi buzgólkodásunk a lelkek javára mint valami patakocska ömlik bele abba a nagyvizű folyamba, mely Jézus Krisztus apostoli buzgalma. Verejtékünk, s ha a jó Isten a vértanúság kegyelmét adja, vércseppjeink is összefolynak az Ő szent vérével. Mindezek a mellék-folyamok Krisztus apostoli buzgalmával egyesülve a nagylelkűségnek azt az egyetlen folyamát teszik, mely a *teljes* Krisztusból árad ki. Ez a folyam igyekszik elárasztani a földön található közönyösségeket és aljasságokat és győztesen körülfogni a renyheség szigetekcskéit. A távoli óceánokba igyekszik magával sodorni a petyhüdt tétlenséget és a munkától való gyáva írtózást, hogy ezektől a bajoktól megóvja a világot.

Igy kellene felaprózni az összes erényeket. De ennyi is elég legyen! Láttuk az elvet, amely szerint a kérdést meg kell ítélni.

Isten számára csak egyetlen egy személy létezik a világon, aki képes neki megadni azt a dicséretet, amelyet kíván. Isten előtt csak egyetlenegy imádkozó, csak egyetlenegy összeszedett, csak egyetlenegy szegény, csak egyetlenegy apostolkodó van, és ez az Úr Jézus Krisztus. Ámde ezen a szón: Jézus Krisztus, értenünk kell az *egész Jézus Krisztust*, vagyis a fejet a tagokkal együtt. Tehát az emberek összes fiait, kik a kegyelem állapotában vannak, épúgy, mint az Emberfiát (igaz ugyan, hogy nagyon is különböző jogcímenek); a kegyelemben lévő összes embereket épúgy, mint az emberi nem Megváltóját.

Jézus Krisztus *magában* mindnyájunkat összefoglalt és most is összefoglal. *Bennünk* pedig Jézus Krisztus maga folytatja magát és fejezi be magát. Valóságos kölcsönös kicserélés ez! Valóságos kettős keresztezett meghosszabbítás!

S ez az egyesülés Krisztus és a keresztyének között olyan szoros, hogy „a Krisztus” kifejezés majd „csak a Krisztust” jelzi, majd pedig „a Krisztust a keresztyénekkel együtt”. Olyan szoros az, hogy a két valóság közül majd az egyikre és majd a másikra lehet alkalmazni azt, ami első tekintetre csak az egyikre *vagy* a másikra vonatkozik, mivelhogy mindegyik a kettő közül közös cselekvéseknek alanya.

Igaz ugyan, hogy mindig szabadságunkban áll, hogy Krisztus Urunkat csupán csak fizikai lényében tekintjük. Mint ilyennek természetesen semmiféle járulékra szüksége nincsen. De éppen olyan jól lehet őt a megváltott emberiség fejének szerepében is tanulmányozni. Ezen a címen pedig kívánja azt, hogy mi egészítsük ki őt. Könnyű belátni, hogy ez a második szempont mennyire meggazdagítja a mi ájtatosságunkat.

Az isteni Üdvözítőnek tehát kettős megjelenése van. Hívását már befejezte és még folytatja azt. Célponthoz jutott és még útban van. Teljes már és még teljessé akarja tenni magát.

Közénk szállt le s most az Atyához kell visszamennie. Elindul. Azt véled, hogy teljesen? Persze, hogy teljesen. S mindamellettt marad is. Elindul, s ez adja a mennybemenetelt. Marad s ez adja az Oltáriszentséget. A kettő pedig nem mond ellen egymásnak.

Meghal a Kálvárián és áldozata teljesen be van fejezve. Ómaga jelenti ki azt. Feladatomat befejeztem. Nincs már semmi „befejezni” való. Mindamellettt az előző nap este apostolainak hatalmat adott arra, hogy a kereszttet meghosszabbítsák, a Kálváriát folytassák. „Beteljesedett”, ez a Kálvária áldozata. „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre”, ez a szentmise áldozata.

A Kálvárián *semmi sem hiányzott már*. S mégis, a *szentmise nélkül* hiányoznék valami a keresztn.

Krisztus elviselte a szenvedést. Elviselte mindvégig. Milyen szenvedést lehetne még hozzáadni szenvedéséhez? *Semmilyent!* Mindamellet kell, hogy egyéni szenvedéseinkkel *befejezzük, kiegészítsük* Krisztus szenvedéseit.

A Mester tanításában így úgyszólván minden lépésnél megkülönböződik a két szempont. Majd úgy hirdetik őt nekünk, mint az Egyetlent, mint a Fiút, ki egyedül fiú, ki Atyja egyetlen szerelmes Fia,³³ majd pedig nem egyedülinek, hanem elsőszülöttnek mondják őt (primogenitus), elsőnek a testvérek között. A valóságban pedig megvalósítja mind a két elnevezést. Ő az *egyedüli* és Ő az *első* is. A szentírásban is majd a földi életet élő Krisztusról van szó, a történelmi Krisztusról, Szűz Mária fiáról, a galileairól, a munkásról, a keresztre feszítettéről, aki természetesen befejezett és tökéletes személy. Majd pedig arról a Krisztusról szól a szentírás, aki a lelkek életében él, az égbeszállott Krisztusról, aki az ő Lelke által minden kegyelmi állapotban élő keresztényben továbbél és aki éppen azért megszámlálhatatlan fokban növekvésre képes, t. i. Isten rendeléseinek mértékében és az egyes keresztények buzgóságának tetszése szerint.

Nekünk nincs jogunk ahhoz, hogy ezt a Krisztust a feledés homályába temessük. Reméljük, hogy a következő fejtegetések éppen ezt a Krisztust fogják a kellő világításba állítani.

³³ Filius meus es tu. Ego hodie genui te. Zsolt. 2, 7.

MÁSODIK FEJEZET.

JÉZUS KRISZTUSBA VALÓ BEKEBELE- ZÉSÜNKNEK FONTOSSÁGA.

1. *Jogi vagy erkölcsi kötelék áll-e fenn köztünk és Krisztus között? — Nem, hanem ennél sok, szorosabb kapcsolat: misztikus kötelék, misztikus egység.*

2. *Krisztus közvetítése.*

I. Krisztusba való bekebelezésünk tényének szövegezése, kijelentése világos. Igen sok állításra támaszkodik az.

Most az a kérdés, hogy Krisztus mennyire tett bennünket szolidáriássá a saját lényével és mennyit tett belőlünk a magáévá? Mert ha *szó szerint* vesszük a kifejezést, nem istenkáromlás az? Ha pedig csak *képletes* értelemben kell vennünk, vajjon akkor több-e az puszta szónál, melynek semmi valóság sem felel meg?

Nos hát, *szó szerinti* értelmében kell venni a kifejezést és így az korántsem istenkáromlás.

Természetesen, ha pl. ezt olvassuk: „A megigazult teste a keresztfeszített teste lesz”,¹ nem úgy kell azt érteni, hogy a megigazult ember fizikailag lesz Jézus Krisztus fizikai testének része. Ez természetesen botrányos tévedés lenne.

Már most ebből tán azt kell következtetnünk, hogy Krisztus között és közöttünk tisztán és kizárólagosan csak *erkölcsi* egyesülésről lehet szó, olyan értelemben, amilyen értelemben egyesülve vannak

¹ Sz. Leó, serm. XIV. de Passione.

bármilyen egyesület tagjai? Vagy tán még ennél is kevesebbről, azaz pusztá *jogi* kötelékről van szó, mely nem más, mint merő külső beszámítás, mint pl., ha valaki kijelenti: "Állapodjunk meg abban, hogy ezentúl úgy tekintelek, mintha lényemnek egy része volnátok. A valóságban ugyan semmi ilyesmi nem létezik, azonban mivelhogy én enyéimnek jelentelek ki titeket a mennyei Atya előtt, éppen azért ezentúl magától értetődő dolog, hogy az Atya is úgy fog tekinteni bennünket, titeket és engem, mint akik csakugyan egyet tesznek ki?"

Ennyivel elégedett meg az isteni Üdvözítő? Korántsem! Ennél sokkal többet tett Ő. Igazi és valóságos természetfölötti, egyesek szerint „mintegy fizikai” egységbe olvadt össze velünk, olyan egységbe, amely egészen külön áll az egységek rendjében s amelyet kifejezőbb szó híján *misztikus egységnek* neveznek.²

Ezt pedig a következőkép kell értenünk. Jézus Krisztusba való bekebelezésünknek helyes kifejezése nem ez: „Minden úgy történik, mintha mi csupán csak egyet képeznénk vele.” Sem pedig ez: „Én oltalmam alá veszem őket, tulajdonommá teszem őket. Úgy tesz nekem, hogy saját személyemhez kapcsolom őket, mint saját lényemnek tartozékát.”

Jézus Krisztusba való bekebelezésünknek helyes formulája ez: „Mi a teljes valóságban”³ egy vagyunk

² A *misztikus* szónak itt semmikép sincsen az az értelme, mint ilyen s hasonló kifejezésekben: misztikus jelenségek, stb. Krisztusba való bekebelezésünknek esetében a „misztikus” szó jelzi Jézus Krisztushoz való *rendes* viszonyunkat. Jelzi azt a természetfölötti életet, amely *közös* minden keresztény lélek számára. Második és sokkal szűkebb értelemben pedig jelzi ennek az életnek egy *különleges és aránylag ritka* formáját. Mindenesetre csak sajnálhatjuk azt, hogy ugyanazt a szót kell használnunk két valóság kifejezésére. Igaz ugyan, hogy mind a két valóság titokzatos, de mindamellett nagyon különböző.

³ *Valóságban*. „Igazi valóság az, mert hiszen az tulajdonítások, tulajdonságok és jogok alanya. A misztikus nem a valónak ellentétese. Mert hiszen vannak olyan valóságok is, amelyek az érzékelhető és megmérhető dolgok körén kívül esnek.” Prat, Théologie de saint Paul, I. 417.

vele." Vegyük jobban fontolóra Jézus Krisztus hasonlatát! „Én vagyok a szőlőtő, ti vagytok a szőlővesszők.” És szent Pál hasonlatát: „Mi a Krisztusba vagyunk ojtva.” „Krisztus az olajfa, beléje kell ojtatnia annak, ki a gyökérből áradó bő életnedv részesévé akar lenni.” Az az életnedv, amely a törzsbe ojtott ágba is elhatol, minden kétségen kívül több a „jogi” vagy „erkölcsi” jogcímnél.

Ha részletezzük a testről és a tagokról szóló hasonlatot, amint azt szent Pál ismételten (legalább is négyszer kifejezetten) fejtegeti és sokféle alkalmazásának pazarságával élénk állítja, akkor semmikép sem mondhatjuk, hogy tisztán csak képletes értelemben vett élet az az élet, amely a szent Pál leírású szervezetben lüktet. Hiszen ez az élet a tagokat a fejjel és egymás között is összeköttetésbe hozza.⁴

Az egyházatyák és a nagy aszkéták soha a legcsekélyebb fokban sem kételkedtek ebben a pontban.

Szent Ambrus pl. így ír: „Mi Krisztus tagjai vagyunk, s éppen azért az ő húsa és csontja. Mi az üdvösség? Nem más, mint Krisztussal lenni, teste egységének részesévé lenni. Ott nincs szeplő, ott a bűnnek nincs semmi nyoma.”⁵

Szent Ágoston pedig számtalan helyen szól erről. Szavainak csak úgy van értelmük, ha szó szerinti jelentésben vesszük őket.

„Jézus Krisztus egy ember, fejével és testével, a test Üdvözítője és a test tagjai. Ketten egy testben. Egy szóban, egy szenvedésben, és a gonoszság elmúlásával, egy nyugalomban.”⁶

⁴ Milyen sokatmondó szent Pál egyéb kifejezései mellett pl. az, melyben a kolosszabeli felvilágosultról beszél, aki „nem ragaszkodik a főhöz, amely az egész testről gondoskodik az egybekötések és az izületek segítségével és azt összetartja, hogy gyarapodjék az Isten akarata szerint való növekedésben”. Kolossz. 2, 19.

⁵ In Ps. 39, 12.

⁶ „Unus homo cum capite et corpore suo, Jesus Christus, salvator corporis et membra corporis; duo in carne una; et in voce una et in passione una, et, cum transierit iniquitas, in requie una.” In Ps. 71, 4.

„Krisztus testébe ojtott, tagjaivá tett. Őbenne mi is Krisztus lettünk. Mi nagyon is valóságosan az Ő teste vagyunk. Benne Krisztuséi vagyunk (Christi sumus), mi több: Krisztus vagyunk (Christus sumus), nemcsak a *Krisztuséi*, hanem *magá Krisztus*.”⁷

Az állítások nagyonis világosak, úgyhogy semmi-kép sem lehet azokat más értelemben magyarázni.

A püspök után hallgassunk meg egy apácát. Ágoston után szienai szent Katalint. Hallgassuk a nagy misztikust a nagy egyháztanító mellett. A szőlőtőnek és a szőlővesszőknek elragadó magyarázatát adja.

Az angolországi Vilmos testvérnek, egy ágoston-rendi barátnek, ezeket írja:

„En, Isten Fia szolgáinak rabszolgája, buzdítom az Ő drágálatos vérében, azzal a kívánsággal, hogy kimondhatatlan szeretetébe lássam átalakítva, hogy mi, kik terméketlen vadócok vagyunk, az élet fájába ojtassunk. Akkor majd igen ízletes gyümölcsöket termünk, nem ugyan magunktól, hanem a kegyelem mestere által, aki bennünk van.

És hogy mi tőled ne legyünk elválasztva, ó, testté lett Ige, Te magad akartál belé ojtatni a mi természetünkbe, s ezt azáltal tetted meg, hogy Igédet a Szűz termékeny ölébe vetetted el. Az szent igaz, hogy a lélek általad él.

Ó, atyám, ragaszkodjunk a termékeny fához, hogy a Mester ne nőjön fel nélkülünk.

. . . Azzal fejezem be, hogy esdve kérem, maradjon mindig egyesülve az isteni Fával és alakuljon át a megfeszített Jézus Krisztusba.”⁸

Miklós testvérnek pedig, a firenzei olivetánus szerzetesnek, ezeket írja:

„Egy Isten, ki húsunkba ojtatott! Isten, ki emberré lett! És mi nem csodálkozunk ezen? Ó kedves és áldott ojtvány! Az ember terméketlen volt, mert nem volt

⁷ Concorporans nos sibi, ut in illo Christus essemus. In Ps. 26. enarr. II. 2.

⁸ Lettres, Poussielgue 1886, III. Lett. 174.

része a kegyelem életnedvében, mely gyümölcsöt terem. Tanuljuk meg, hogy hasznunkra kívánjuk fordítani ezt a szent ojtványt! Tanuljuk meg, hogy belenőjjünk ebbe a törzsbe, mely egyedül érleli meg az igazi erényeket. Ez a törzs, a tátongó sebekben megvagdalt fa, Isten Fia, a testté lett Ige."⁹

A közönséges ojtásnál a törzs a vadhajítás. Szent Pálnál ellenben az ág az. Azonban ez az eltérés nem fontos. Az apostol nem törekszik tudományos pontosságra. Bár tökéletlenül kezeli a hasonlatot, eszméje mégis tökéletesen lép napvilágra.

Szépirodalmi gondjai sincsenek neki. A képek egymást követik és egymásba akaszkodnak, sőt olykor annyira összekeverednek, hogy az ember alig tud eligazodni bennük. Szent Pálnál az eszme annyira minden, s lelke előtt oly erővel jelenik meg, s ő maga

⁹ Lettres, I. 126. II. 334. — Fűzzük ehhez még a szent imáját is, melyet 1379 március 3-án szerkesztett Rómában. „Ó, örök Szentháromság, mindenható Isten, mi a halál fiai vagyunk, te pedig az élet fája. Végtelen Isten, milyen látvány az, a te világosságodban látni teremtményed fáját! Te, ó végtelen tisztaság, saját magadban alkottad meg az ő tiszta és ártatlan lelkét, és olyan testtel egyesítetted, melyet a föld agyagából formáltál. S ennek a fának ágak gyanánt a lélek tehetségeit adtad . . .

Sajnos, ez a fa a bűn által elszakadt az ártatlanságtól. S mivelhogy így a halál fája lett, már csak megmételyezett gyümölcsöket termett. De, örök Szentháromság, te szinte az örültségig rajongtál teremtményedért. S mikor láttad, hogy ez a fa már csak a halál gyümölcsseit termi, mert el volt szakadva tőled, ki az Élet vagy, te megmentetted őt ugyanazzal a szeretettel, mely szeretet téged arra vitt, hogy megteremtsed őt. A te istenségedet beleoltottad a mi emberiségünk vesztett fájába. Te, áldott és jóteknő ojtvány, te a te édességedet a mi keserűségünkbe keverted, fényességedet sötétségünkbe, bölcseségedet tudatlanságunkba, életedet halálunkba, a végtelent a végesbe árasztottad.

Az után a sértés után, melyet teremtményed követett el ellened, ugyan ki kényszeríthetett téged arra az egyesülésre, mely nekünk az életet visszaadja? A szeretet volt az! Csakis a szeretet! És ez a csodás ojtvány legyőzte a halált.

De ez még nem volt elég! Te ezt a fát öntözgetni akartad saját véreddel és a vér, a saját erejénél fogva, gyümölcsstermővé is teszi a fát, mihelyest az ember beleegyezik abba, hogy veled egyesül és veled él." Dialogues, Poussielgue 1884, 528—530.

oly tökéletesen bírja azt, vagyis jobban mondva az eszme oly győzelmesen uralkodik rajta, hogy kiárad a lelkéből és minden útjába akadó hasadékon átszüremlik s megragad minden kifejezésmódot, mely keze ügyébe akad, mert az a hő vágya, hogy szétáradjon, hogy hatalmas folyamává legyen, mely ellenállhatatlan irammal sodorja magával a meggyőződést.

Az emberi testről szóló hasonlattal nehézség nélkül kombinálja az ojtott fának hasonlatát. Majd pedig még egy másikat, az épület hasonlatát kapcsolja össze vele.

Az összes hívek, kik Krisztussal egyesülve vannak, vele együtt egy *épületet* tesznek ki, melynek meg kell gyökereznie lennie a szeretetben, ráépítve az apostolok és próféták alapjára, melynek szegletköve maga Jézus Krisztus. Benne az egész egybeszerkesztett építmény Isten szent templomává növekszik.¹⁰ Az Egyház test is és ház is. A test növekszik, a ház épül, vagy rövidebben: „*a test épül*”,¹¹

Ezen hasonlatok mindegyikének megvan a maga előnye. Az *épület* ugyanis jelzi a teljes egésznek erős összetartását; az *ojtvány* a mi gyökeres függésünket Jézus Krisztustól. A *test* pedig azt a tényt, hogy Krisztus Urunkkal való egyesülésünk élő és éltető.

A két utóbbi hasonlatból és főképp abból, hogy az épület hasonlatába a gyökeret és a testet illeszti bele, — szóval, magában véve halott képnek hasonlatával élő valóságokat kapcsol, — nem tűnik-e ki világosan, hogy Krisztus között és közöttünk igen is tökéletesen való és vitális érintkezésről van szó? S nem következik-e az is, hogy a *fej* és *fő* szavakat a latin *caput* szónak teljes értelmében kell venni, vagyis a felsőbb-ségnek, a parancsolásnak, s még inkább az életet keltő és életet megtartó behatásnak fontos eszméjével.¹²

¹⁰ Efez. 3, 11. 17. — 2, 19—22.

¹¹ Efez. 4, 12.: In aedificationem corporis Christi.

¹² Erről a tárgyról a trienti szent zsinat világosan szól: „Amint a *fej* parancsol a tagoknak s amint a szőlőtő életnedvével áthatja az összes szőlővesszőket, hasonlóképpen Krisztus is *min-*

A hasonlat magában véve természetesen még nem bizonyíték. Azonban gyakran ez nem áll. Ugyanis olykor egy képben több igazság van, mint az eszmében egyedül, mert a hasonlatban megvan az eszme és még egy forma, mely azt az eszmét élővé teszi és olyanná, hogy az ember közvetlenül befogadhatja értelmébe.¹³

Az isteni Üdvözítő szeretett hasonlatokban beszélni. Ő nagyon jól tudta, hogyan kell az emberekhez szólni.

„Tűzet jöttem bocsátani a földre.” „A vetés már sárga.” „Én vagyok a világosság”; „én vagyok az út.” „Én vagyok az ajtó”, „az örök életre szökellő vízforrás.” Egyes hasonlatai annyira azonosodtak a dogma magyarázatával s oly mélyen hatoltak bele a velejébe, hogy az ember nem tudná azokat onnan kiszakítani anélkül, hogy magának a dogmának velejéből is ne rántsion ki valamit.

P. Prat, ismert francia hittudós megjegyzi, hogy az ojtvány, az épület és az emberi test hasonlatát oly szoros értelemben kell venni, amennyire csak lehetséges. Tehát ezekben az őszerejű szavakban ne keressünk csupán csak képletes jelentést. „Nem! Ezeket szószерinti értelemben kell venni.”¹⁴

II. Így tehát élénk tűnik a Krisztus legfőbb tevé-

den pillanatban minden megigazultra gyakorolja a hatását. Ez a hatás megelőzi, kíséri és megkoronázza jócselekedeteiket, Isten előtt kedvekké és érdemszerzőkké teszi azokat.” Sess. VI. can. 16.

¹³ Legalább is gyakran, bár nem mindig. Mert a hasonlat, a kép olykor el is homályosíthatja az eszme tisztaságát, nem ugyan azért, mert hasonlat, hanem azért, mert a kép nem illeszkedik egészen az eszméhez, amelyet ki akar fejteni. De általánosságban véve mégis igaz a mondás. Elvont magyarázat után (melyet szemmel láthatólag senki sem értett meg) az ember konkrét alakban, hasonlattal fejezi ki magát, amely „megérteti” a dolgot. Azonnal tágra nyílnak a szemek. Az emberek megértették.

¹⁴ Blondel (*L' Action*) igen helyes megjegyzése ez. Még ezeket mondja: „Megfontoltuk-e, hogy milyen mélyenjáró erő rejlik az ojtványban? Néhány élő sejt, melyet a töbe ojtottak, elegendő arra, hogy a tö belsejében fiziológiai forradalom megújítsa a vadóc életnedvét és egyszerre, természetes büvészet által, termékenység lépjen a terméketlenség helyébe. Ugyanígy, ha a mi bensőnkbe kapcsolódik a hitnek egy gondolata, vagy a szentség hatása, akkor ez megjavítja és átalakítja a természet működését is.”

kenysége. Ő a legkiválóbb értelemben „közvetítő”, az, ki a középben áll. Isten és az emberek közé helyezve magába zárja az egész istenséget, magával egyesíti az egész emberiséget s így, mondhatjuk, egy végtelen homokórának Ő a közepe.

A felső részen Isten, a végtelen Élet.

S ezt a végtelen Életet tartalmazza és magában felöleli Jézus Krisztus, ez az egyedülálló, központi személy.

Lejjebb pedig, az alsó részen, az emberiség, a méltatlan emberiség, Jézus Krisztushoz csatolva a megszentelő malaszt élő kötelékével, mely malaszt újra a mi örökségünk lett. Az a méltatlan emberiség, mely hajdan fellázadt Isten ellen, de Krisztus, az új Ádám, oltalma alá vette, amint a flamán Madonnákon látjuk, kik védőpalástjuk feltűnően nagy részét terjesztik ki védenecikre.

Mikor szent Pál azon gondolkozik, hogy mindent „a Krisztusban helyreállítva” lásson, olyan szót használ, mely sajtáságosan nagy kifejező erővel bír: ἀνακαταλιπώσασθαι = mindent egy fej alá helyezni; mindent Jézus Krisztus egyedüli jogára alatt egyesíteni.¹⁵

A teremtés napján Isten „megistenített” bennünket, közvetítő felhasználása nélkül. Ő, bennünket. Tőle hozánk egyenesen jött a természetfölötti élet.

A megváltás óta Isten és az ember között szükségkép összekötő pont áll fenn s ez az Istenember. Ő az égből szállott le s a föld fölé emelkedett. Leszállt, hogy nekünk meg hozza az égít és fölemelkedett a keresztfájára, hogy magához vonzzon bennünket.¹⁶ Az isteni ezután már csak az Atya szerelmes Fiának, Jézusnak

¹⁵ Efez. 1, 10.

¹⁶ „Cum exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum.” Ján. 12, 32. Szent Pál jól jellemzi az Üdvöztetőnek ezt a hivatását, mikor így szól: „Úgy tetszett az Atyának, hogy Őbenne lakozzék minden teljesség, és hogy általa megengeszteljen magával mindent, hogy békességet szerezzen keresztiének vérével mindennek, ami akár a földön, akár a mennyben van.” Kolossz. 1, 19–20.

közvetítésével jut el hozzánk, ki az ég és a föld közé van helyezve.

Benne „lakozik minden teljesség”.¹⁷ Benne lakozik minden tökéletes adomány. Ő magába zárja és kiárasztja azt és csupán csak azért zárja magába, hogy kiáraszsa. „Mi mindnyájan az ő teljességéből vettünk.”¹⁸ Még a legcsekélyebb segítség is Krisztustól és Krisztus által jó hozzánk. Részünkről csak egy föltétel szükséges, hogy azt megkapjuk, t. i., hogy a *Krisztusban* legyünk, hogy része legyünk, hogy vele egyesülve maradjunk.

A megváltás óta az emberfia csak úgy istenül meg, ha az Emberfiával egy testet képez.

Mivel pedig mi szellemből és anyagból állunk, úgy tetszett az isteni Üdvözítőnek, hogy a kegyelemnek, ennek az egészen szellemi valóságnak létesítésére anyagi elemeket használjon: a keresztségben a vizet, a bérálásban a szent krizmát, stb.

Azonban az isteni kegyelemnek mindezen „eszközei”¹⁹ fölött látnunk kell az isteni Üdvözítőt, az „Isten kegyelmének ezt a legkiválóbb szentségét”, minden kegyelem szerzőjét és forrását, mint a trienti szent zsinat mondja, aki azok fölött a hatóokok fölött áll, őket tevékenységbe hozza és a saját erejének jótéteményét közli velük.²⁰

Jézus fájdalmas földi vándorlása után, melyet keresztekben oly gazdag földünkön végzett (Ő ugyan-

¹⁷ És pedig kettős jogcímen. Először is az unio hypostatica, a második isteni személlyel való lényeges egyesülés folytán (*gratia unionis*). Krisztus ugyanis isteni személy. Másodszor pedig a megváltott emberiség Fejének hivatalánál fogva (*gratia capitis*). Ha Krisztust mint az emberiség fejét tekintjük, akkor teljessége véges teljesség; ha ellenben mint Istenembert nézzük, akkor teljessége végtelen. Közvetítőnk ember ugyan, az első az emberek között, de egyúttal Isten is.

¹⁸ Ján. 1, 16.

¹⁹ Az mellékes itt, hogy fizikai vagy erkölcsi hatóok gyanánt létesítik-e a kegyelmet. Mi itt minden vitán kívül és ha lehetséges, minden vitán fölül akarunk állni.

²⁰ Sess. XXI. can. 3.

csak tud erről beszélni!), ott fönn a dicső magas égben gondol reánk. Azt akarja, hogy hívek és szentek legyünk s azon van, hogy kegyelmet szerezzen nekünk. „Az Atyánál közbenjár érettünk”,²¹ hogy a kegyelem bőségeseen és minél bőségesebben jusson nekünk.²²

Ő „közbenjár” érettünk, jegyzi meg a zsidókhoz írt levél, vagyis nemcsak imádkozik érettünk, hanem imájába a követelésnek bizonyos árnyalatát vegyíti. S ezt szüntelenül teszi, hogy a természetfölötti kiáradás összhangban legyen ezzel a folytonos „közbenjárással”, s szüntelen lejusson hozzánk s bennünk is kifejtsen teljes hatását, aszerint, hogy milyen gyakran fordulunk az élet forrásához,²³ s hogy emberi szabadságunk mennyi utat enged az elemi erővel ható és csodálatosan hozzánk alakuló kegyelemvizek behatásának. Sajnos, ez az út vajmi gyakran áthatolhatatlanul van elzárva.

A szentségek ható szertartások, vagyis munkálják is azt, amit jelentenek. Az isteni Üdvözítő szavai és cselekedetei pedig még sokkal inkább hatnak a nekünk juttatandó természetfölötti élet dolgában. A szentségek csak *másodrendű* eszközök. Ezek ugyanis az Egyháznak átadott helyettesei annak a krisztusi főhatalomnak, mely Krisztusban, mint a kegyelem *első* eszközében megvan.

Az *eszköz* szó nagyon is sok értelemben vehető,²⁴

²¹ Zsid. 7, 25.

²² Ján. 10, 10.

²³ Tudjuk, hogy a kegyelem elnyerésére a legfőbb források a szentségek. Azonban nem az egyedüli források. Kegyelmet ki-e eszközölni lehet ima és a különböző erények gyakorlása által is.

²⁴ Jézus Krisztusról, mint a mi megigazulásunk eszközlő okáról (*causa instrumentalis*), v. ö. S. Thom. Summ. theol. III. qu. 8. art. 1. qu. 62. art. 5. stb. — Suarez a fenti qu. 8-val kapcsolatban ezeket mondja: „Ha itt tárgyalni kellene mindazokról a tárgyakról, melyekre a fej hasonlata kiterjed, akkor egész sereg olyan kérdésről kellene szólni, melyeket szent Tamás később tanulmányoz. Mert ez a hasonlat mindenekelőtt kifejezi Krisztus behatásának nagy hatalmát mindazokra, kik ugyanannak a titokzatos vagy szociális testnek tagjai, sejtjei.” (Tom. XVII. in qu. 8. disp. 23.) V. ö. még Petavius, de Incarnatione, lib. XII. cap. XVII.

mégis elvont és halott szó. Iparkodjunk tehát megérteni, hogy milyen reális és élő valóság van benne.

Lényegesen összefoglalva, a következőket kell róla mondani:

Az Isten Igéje szabadon és szeretetből egyesül a szent emberiséggel, hogy a bűnös emberiség visszakapja az isteni életet.

A szent emberiség pedig, szintén szabadon, de minden pillanatban magáévá teszi az Igének, — mely-lyel lényegileg egyesítve van, — ezt a szeretettől egészen áthatott akarátát. Hiszen hogy is volna lehetséges, hogy Krisztus Urunk emberi lelke, mely a személy egységében az isteni természettel egyesítve van, nem helyeselné, vagy nem hagyná jóvá az Igének valamely követelését vagy kívánságát?

Az Igének követelése vagy kívánsága itt az, hogy üdvözíteni akar és pedig nemcsak azáltal, hogy fizet értünk, hanem még azáltal is, hogy isten-emberi lényével egyesít, titokzatos, de igen való és igen élő szolidaritásnak kötelékeivel.

Az isteni Üdvözítő szent emberiségében pedig a szív a szabad választásnak, a szeretetből eredő választásnak legkiválóbb szerve, vagy legalább is legtökéletesebb és leginkább elismert szerve.

Igy tehát, igen egyszerű folyamat által, az ember az eszközlő ok merev fogalmáról áttér a keresztény istentisztelet forrójára. Elvont fejtegetésből nagy erőlködés nélkül a legvalóságosabb és leglebilincselőbb ájtatossághoz, a Jézus Szíve ájtatossághoz jut.

Mi is a Jézus Szíve ájtatosság?

Ájtatosság ahhoz, ami Krisztusban önként elfogadta és helyeselte az Ige akarátát, hogy bennünket meg akart váltani úgy, hogy velünk egyesül és magába bekebelez.

Tehát korántsem téved az, aki a Jézus Szíve ájtatosságot úgy tünteti fel, mint az Üdvözítő Jézus vallásának középpontját.

A mi megigazulásunk a szeretet műve. Mikor szent Pál ki akarja tárni, hogy a Krisztus Jézussal való

egyesülésünk milyen mélységekben történik, egyenesen a szeretethez folyamodik, és pedig ahhoz a módjához, amely a legbensőségesebb, a férfinak és a nőnek a házasságban való egyesüléséhez. „Aki pedig az Úrhoz ragaszkodik, egy lélek vele”, mondja a korinthusiakhoz írt első levelében.²⁵ Ezzel különben a Genezis szövegét idézte vissza emlékezetünkbe.²⁶

Mily egyszerű s a tiszta szeretet tüzésétől lángoló perspektivákat nyit az meg, mikor egy lángész vagy egy szent kezeli ezt a hasonlatot, melynek persze még a használata is kényes olyan korban, melyben oly kevés ember tudja szűziesen felfogni a szeretetet.

A nagy tömeg felfogásához mindenesetre közelebb áll az a jelkép, melyet az Anyaszentegyház használ a szentmise szertartásaiban, mikor a felajánlaskor a bort a vízzel elegyíti a kehelyben.

És hogy mindenki tudja, hogy mit jelent ez a különös szertartás, — melyhez az Anyaszentegyház mindig igen szívósan ragaszkodott,²⁷ — azért az Egyház liturgiája a szertartáshoz olyan imát csatolt, mely annak a szertartásnak mélységes értelmét élénk tárja.

„Isten, ki csodálatos módon alkottad az emberi természet méltóságát, s még csodálatosabb módon újíttad meg azt, add, hogy ezen víz és bor titka által annak az istenségében részesedjünk, ki emberi természetünknek részesévé lenni kegyeskedett, Jézus, Krisztus, szent Fiad, a mi Urunk, ki veled él és uralkodik

²⁵ I. 6, 17.

²⁶ 2, 24.

²⁷ A trienti szent zsinat átokkal sújtja azokat, akik ezt a szertartást megvetik. Az örmények a VI. században megkísérelték, hogy azt elejtsék. A konstantinápolyi zsinat 693-ban elítélte őket. A felsorolt indítókok között az egyik azt hangoztatta, hogy így csak tökéletlenül volna megmagyarázva a szentmise áldozat titka. Az Egyház a századok folyamán a tiltást is, az elítélést is többször megismételte, mindig ugyanabban az értelemben és ugyanazzal az indítókkal.

a Szentlélekkel egyetemben, Isten mindörökkön-örökké. Amen."²⁸

„Krisztus istenségében részesedjünk.” Ezek az imának kimagasló szavai. A trienti szent zsinat ezt kifejezetten is megjegyzi. A víz és a bor egyesülése, — mondja — jelképezi a hívő népnek Jézus Krisztussal, az ő fejükkel való egyesülését.²⁹

A csepp víz elvész a kehely borban. Bizonyos értelemben borrá lesz. Az elegyülés után lehetetlen volna a csepp vizet megtalálni a borban, a víz tulajdonságaival. Mi is az Úr Jézus istenségével egyesülve egyet alkotunk vele és pedig milyen szoros egységben!

A hagyomány tehát állandóan hangoztatja: „A víz képe a keresztényeknek, kik mindig rászorulnak Isten kegyelmére.” „Nem lehet külön a vizet, sem pedig külön a bort felajánlani, vagy a vizet elhagyni, mert nekünk Krisztusban kell maradnunk és a Krisztusnak bennünk.”

²⁸ Ez az ima régebben a karácsonyi szent liturgiában foglalt helyet. Éppen azért ne csodálkozzunk, hogy a bor és víz elegyítése minden hívő léleknek Jézus Krisztussal való egyesülésén kívül jelképezi az Ige egyesülését is az ő szent emberiségével a megtestesülés napján. A jelkép kettős: Krisztus Urunk először is fizikai testet választott magának, Szűz Mária méhében, másodszor pedig titokzatos testet szemelt ki magának a katolikus Egyházban.

²⁹ „Ipsius populi fidelis, cum capite Christo, unio repraesentatur.” Sess. XXII. cap. 7.

HARMADIK FEJEZET.

AZ ELŐBBIEKNEK ÉRTÉKESÍTÉSÉRE.

- (1. *A rendes lelkiéletben.*
2. *A lelkiélet mestereinél.*
3. *A liturgiában.)*

1. Egy indiai misszióba visszatérő rendi előljáró egy alkalommal elmondta X. Pius pápának, hogy a gyakori szentáldozás milyen csodás és addig teljesen ismeretlen eredményeket ért el a madurai misszió népében. A Szentatya röviden csak azt a megjegyzést tette: „Persze, régen nem adták Krisztust a keresztényeknek.”¹

Más, de nagyon való értelemben lehet ezt mondani a jelen időben is, t. i. olyan értelemben, hogy sokan még most is vonakodnak Krisztust megadni a keresztényeknek úgy, amint az létezik. Ha beszélnek Krisztusról, — hacsak éppenséggel a legméltóságosabb Oltáriszentségről nincs szó, — *távoli* Krisztusról szólnak, kinek mindenesetre *volt* behatása életünkre, de már *távoli* a behatása. A Krisztus jelen hatásáról a lélekre pedig, — mivelhogy az titokzatos és nem szembezőkő, — nem szólnak egy árva szót sem. Beszélnek a jászolról, Názáretről, a nyilvános élet titkairól, a keresztről; de tovább nem mennek. Mutatják a Krisztust, mint *via* és *veritas*-t, mint az utat és az igazságot, vagyis mint példaképet és tanítót, de megelégednek a *Christus vitá*-ról, — arról a Krisztusról, aki nemcsak azt mondta: Én vagyok a *pél*da, kit követnetek kell, az *igazság*, melyet hinnetek kell, hanem még, én vagyok az *élet*, a ti éltetek. Kiaknázzák a

¹ Olim non dabatur Christus christianis.

három első evangelistát, de szent János és szent Pál nekik túlságosan „misztikus”. Ezzel a rosszul alkalmazott és rosszul értelmezett szóval mentik ki magukat.²

Már pedig „Krisztus legkiválóbb tevékenysége” nem kezdődik-e ott, ahol földi „élettörténete befejeződik”? A megtestesülés és a mennybemenetel közt eltelt idő „a Krisztus való életének csak az első szakát teszik ki. Az csak eszköz, melyet Ő azért választott, hogy velünk érintkezésbe lépjen”.³

Olykor lefokozzák Krisztust abban a hiszemben, hogy az emberek inkább fogadják el így. Ez azonban igazságtalanság és tévedés is. A Krisztus mellett, kit *előbb létezett*-nek lehetne nevezni (t. i. az örök Ige a megtestesülés előtt), és a *történelmi* Krisztus mellett, vagyis a testté lett Ige mellett, ki Betlehemben, Názáretben, stb. élt, van még egy másik Krisztus is, kit más, világosabb szó hiányában, *titokzatos* Krisztusnak kell nevezni. Ez az a Krisztus, ki ugyan felszállt az égbe, de azért köztünk is maradt, kibe mi be vagyunk ojtva, bele vagyunk nőve, be vagyunk kebelevezve. Az a Krisztus, ki megszentel bennünket azáltal, hogy a maga teljességéből átárasztja lelkeinkbe azt az életető hatást, mely bennünket megistenít.

Ezt a Krisztust is mutassuk be úgy, amint a valóságban létezik. Mutassuk be úgy, mint egészen közeliünkben levőt. Hiszen a lelkek ilyen közeli Istent óhajtának és arra rászorulnak. Tüntessük fel mint olyant, ki az ő életét a mi életünkkel elegyíti. Hiszen Ő ezt csakugyan megteszi és mennyire bensőségesen! Hiszen az *élet* kérdése, a mindig jobban megértett s mindig teljesebben élt életnek kérdése az a kérdés, amely a mai embereket kiválókép foglalkoztatja. Fedezzük fel ezt a Krisztust az ő örökké aktuális szerepében, szeretettől átítatott és lelkeink megistenítésére irányuló szere-

² Tudjuk, hogy a szinoptikusok (Szent Máté, Márk és Lukács) az Úr Jézust főképp mint tanítómestert és példaképet tüntetik fel. Főképp, mondjuk, de korántsem kizárólagosan. Szent Pál és szent János pedig inkább azt tüntetik fel, miképpen az *élet* Ő.

³ Mercier bíboros.

pében. Hiszen a jelen nyűgözi le a lelkeket, a mult pedig csak a jelennel való összefüggésben érdekelt, amennyiben jelen életünk számára kincset, erőt jelent.

Hát akkor az Úr Jézus követését verjük dobra és messze háttérbe szorítsuk Szűz Mária Fia földi létezésének titkait?

Semmiesetre sem! Az Úr Jézus *követése* ugyanis szükségképeni eszközünk, hogy a vele való *egyesülésre* jussunk. És a *történelmi* Jézus élete felett elmélkedni a legkiválóbb eszköz arra, hogy a *misztikus* Krisztus világába tudjunk behatolni. Isten őrizzen meg bennünket attól, hogy Krisztus Palesztinában töltött életének emberi szempontjait elhanyagoljuk, az alatt az ürügy alatt, hogy Krisztus életének a lelkekben megnyilatkozó isteni továbbélésére akarjuk a fősúlyt fektetni.

Csak egyet nem szabad, t. i. a Krisztust darabokra vágni és megfélekezni az összegezésről s a feledés homályában hagyni az Ige földrejöttének utolsó nyúlványait is.

Ego veritas: tehát hallgassuk tanát.

Ego via: tehát járjunk nyomdokaiban!

Ego vita: tehát egyesüljünk életével!

Egyesüljünk életével. Ez a végső cél. Azonban odáig csak az említett eszközök igénybevételével juthatunk el. T. i., ha hűen követjük tanítását és hűen járunk példájának nyomdokaiban. Önámítás volna, ezeket az eszközöket elhanyagolni. Az eszközök használatában azonban ne tévesszük szem elől a végső célt sem, sőt hívjuk fel gyakran a figyelmet arra. A végső cél nem más, mint a Krisztus Jézus életében való részesedésünk. Az Úr Jézus *követése* ne legyen a *puszta külsőségekben* megálló követés. Nekünk nemcsak azért kell *lemásolnunk* a Krisztust, hogy őt reprodukáljuk. Mi főképp azért másoljuk le őt, hogy saját magunkban sikerüljön őt mintegy *megnyujtanunk*. Mert a Krisztus *mindegyikünkben folytatódni* akar. Ez a kereszteny életnek utolsó szava és nagy titka.

Tán azt mondjuk, hogy aki a katolikus dogmának

bármely pontján helyezkedik el, abból a pontból áttekintheti a katolikus dogma egész mezejét. Ez igaz. Mindamellett való az is, hogy bizonyos kiemelkedő pontokból nagyobb áttekintést nyerhetünk.

Ha felemelkedünk egészen a Krisztusba való *bekebelezésünk* tanáig, véleményünk szerint a legmagasabb pontra emelkedtünk fel. Mert e fölött a titok fölött már csak a magában létező istenség titka áll. Pedig a vallás lényege nem annyira a magában létező Isten titkaiból alakul ki, mint inkább az Istenéletében való részesedésünk titkából. A vallás lényege a bennünket Istennel *összekötő*, tehát Istenhez fűző köteléknek problémája körül forog. Egyszóval a Krisztuscaput, az Üdvözítő Jézusba való bekebelezésünk problémája a sarkpont.

Kérdezhetjük is, hogy Krisztus tanáról nem szerezhetnénk-e szélesebbkörű és mélységesebb ismeretet azzal, ha az összes dogmákat, az istentiszteletet, a gyakorlati keresztény életet, mindent a *közvetítő Krisztus* eszméje körül, e körül a központi eszme körül csoportosítanánk s mindent ettől a fontos útjelzőtől indítanánk el?

Jézus Krisztus vallásában csak annak van létoka, ami a Jézus Krisztus *által* és a *Jézus Krisztusban* nekünk adandó vagy bennünk növelendő isteni étellel áll kapcsolatban. Mindennek létjoga éppen ebben az egyedülálló eredményben van, melyet Krisztus a menygyei Atya dicsőségére el akar érni.

Saját lelkiéletünk és ha a lelkek javán működünk, hitoktatásunk, igehirdetésünk és a lelkek vezetése is mennyit nyerne elemi és átható erejében, ha mindezekben állandóan az az alapvető felfogás vezetne, hogy a mi szegény emberi természetünk Jézus Krisztus *által* és Jézus Krisztusban arra van hivatva, hogy a három isteni személy életében részesüljön.

II. Igaz ugyan, hogy nem könnyű dolog ezt a tant úgy kifejtteni, hogy a kifejtés alapos, világos,

szabatos legyen s mégsem legyen benne sem túlzás, sem lefokozás.⁴ Azonban ez nem legyőzhetetlen akadály.

Utóvégre mi haszna volna a papban a hittudománynak tanulmányozása, ha nem segítené arra, hogy mesteri kézzel kezelje a dogmának azon pontjait, melyeknek hirdetésére *küldetése* van?

Ami pedig a híveket illeti, csakugyan igaz az, hogy ők nem tudnak behatolni, — és pedig mélyen behatolni, — Krisztusba való bekebelezésük megértésébe?⁵

Hiszen az eleve nem lehetetlen dolog. Minden dogmát szükségképen le kell hozni minden keresztény felfogásának színvonalára. S vajjon nem szükséges-e, hogy a híveknek meg tudjuk magyarázni az *egész* Krisztust? Az Üdvözítő vallása nem lehet csupán néhány ritka beavatottnak szóló tudomány, főképp ott nem, ahol a dogma lényeges, sőt mondhatnók leglényegesebb részéről van szó, mint éppen ebben a kérdésben.

Még hagyján a hittudománynak éleselméjűséggel vitatott, ilyen vagy olyan, gyakorlati kihatás nélküli pontjában! Az lehet néhány hittudósnak kizárólagos

⁴ Egy újabban megjelent, nagyon alapos tanulmány, J. Duperray tollából: „Krisztus a keresztény életben szent Pál szerint”, köntörfalazás nélkül mutat rá a szirtekre, melyek felmerülhetnek. „A kegyelem titkát nehéz emberi nyelven meghatározni. Ehhez hozzájárul még a tárgyalt tannak kényes jellege. Ez a kereszténység vonatkozásai Jézus Krisztussal. Olyan terület ez, amelyen hemzsegek a nehézségek . . . Ilyen a pantheisták tévedése, kik az egyesülést összezavarják az egységgel és azonosítással . . . Azután ott van a protestánsok és modernisták tévedése a misztikus Krisztusra nézve. Ez a tévedés különben szoros összefüggésben áll a kvietista tannal.” (Introduction, XV.) S ezekkel a szarvas tévedésekkel többé-kevésbé kapcsolatban állnak a részletkérdésekben megnyilatkozó sokféle eltévelyedések a merészgondolkodású vagy meg gondolatlan kifejezésű lelkiirányokban. A tanulmány szerzője nagyon alapos módon és fölényes technikával mutatta meg, hogyan lehet ezeket az akadályokat leküzdeni. Adja a jó Isten, hogy a mi bátorágunk is hasonló szerencsével járjon!

⁵ Természetesen mindegyikük értelmének ereje, imaéletének iránya, stb. arányában.

birtoka, vagy olyan anyag, melyet csak a hittudományi iskolákban vitatnak meg. Azonban a mi esetünkben nem ilyen kérdésről van szó.

Mikor például ilyen mondatokat olvasunk: „A titokzatos testről szóló tan összegezi és egységesíti szent Pál theológiáját.” „A titokzatos testről szóló tan szent Tamás műveiben mindent dominál. Ez mindennek középpontja”. És még: „Az egész keresztény dogma kapcsolódik a titokzatos testről szóló tannal”,⁶ akkor igazán nem hihetjük el, hogy ez a lényegesnek mondott tan ne legyen *mindenki* számára hozzáférhető és hogy tudatosan meddő, sőt szinte lehetetlen dolognak tartjuk azt, hogy arról beszéljünk.

Korántsem állítjuk azt, hogy a Krisztusban csak az élhet, aki kimondottan ismeri mindazokat a kincseket, melyeket a Krisztusban való élet magába foglal. Mert valamit tudni és azt a mindennapi életben megvalósítani, nem egy és ugyanaz a dolog. Azonban bizonyos az is, hogy a mindennapi életben jobban és nagyobb lendülettel fog valamit tenni az, aki azt jobban és tökéletesebben ismeri.

A tárgy szépsége, nagysága, termékenysége megéri a fáradságot, hogy az ember igyekezzék abba behatolni, hogy azután belőle élhessen. Legalább is a nagymesterek ezen a véleményen voltak.

P. Nierembergnek ismert műve: „A kegyelem értéke”, ezt a problémát is alaposan letárgyalja. „Az isteni élet”⁷ c. könyvében szent János evangéliumát (XVII. 24.) magyarázva, a következő szavakban dicsőíti a Krisztus-közvetítővel való egyesülésünket: „Menjünk a *hasonlóságon* túl; mert a hasonlóság föltételezi, hogy a két egymáshoz közelített lény *kettő* marad. Beszéljünk inkább *egységről*, mely a szó szár-

⁶ Anger: La Doctrine du Corps Mystique de Jésus-Christ d'après les principes de la Théologie de saint Thomas. 1910, XII. és 11.

⁷ „Vita divina seu Via Regia ad perfectionem.” (Frankfurt, 1724.) V. ö. a 29. és 30. fejezetet: „De uni-formitate . . . , de Deiformitate cum Deo.”

mazási értelmében eggyé tesz." S később még jobban határozza meg gondolatát. Ha kifejezését jól megértjük, akkor nem mondhatjuk azt helytelennek. „Ez a szó, *egyesülés*, nem elegendő; azt kell mondani, hogy *egység*“.⁸

P. Nieremberg előtt élt a Jézus Társaságának egy általános főnöke, P. Carafa Vince, kit általában jobban ismernek, erőskezü kormányzása, mint jámborságának kenetessége szempontjából. Pedig ez az utóbbi nagyon is átható volt. Egy kis művében, melynek címe: „A szeráf, vagy a szeretet iskolája“, ezt a címünket, *Krisztus testvérei*, sajátóságosan domborítja ki.

„Krisztus, Isten fia, az Igével való egyesülése folytán. Mi pedig Isten fiai vagyunk, Krisztussal való egyesülésünk folytán. Csakugyan, benne is és bennünk is ugyanazon isteni életnek részesedése található, noha nagyon is különböző fokban és különböző módon. Az Atyának minden fiában az isteni élet ugyanaz. Ugyanaz a Fiúban és a fiakban, ugyanaz a Krisztusban és bennünk.“⁹

A P. Judde, francia jezsuita, ki a XVII. században rendtársai nevelésével volt megbízva abban a döntő évben, mely őket közvetlenül előkészíti a papi működ-

⁸ Arcto adeo nexu cupiebat nos bonus Jesus cum Deo colligari et uniri, ut unum potius videremur quam uniti. (368. l.)

⁹ Christus est Filius per unionem cum Deo; nos, per unionem cum Christo, quia dum unimur Christo per charitatem, ut palmites cum vite, participamus eundem spiritum Christi qui est divinitas: haec enim forma universalis et assistens animat et regit omnes filios Dei, naturalem et adoptivum, Christum et nos. (Serafinus, seu Schola Sancti Amoris. Lib. I. Consid. XLIV. — München, 1759.)

Lib. II. Consid. 29. a 120. lapon ezeket mondja: „Qui amat Deum, Deo identificatur, in quantum licet creato cum increato . . . et Deus est alter ego et ego alter Deus . . . Reperiemus intimam unionem, imo identitatem et transformationem in Deum.“ Az ember alig meri lefordítani, annyira erőteljesek a kifejezések. „Aki Istent szereti, Istennel azonosul, amennyire az a Teremtő és a teremtmény közt lehetséges . . . Isten egy másik én lesz s én egy másik Isten . . . Itt tehát igen benső egyesülést találunk, mi több, átalakulást Istenbe, sőt azonosulást vele.“

désre, ugyanabban az eszmekörben mozogva, 30 napos lelkigyakorlatában, a második hét elején elmélkedést ad „Jézus Krisztusról, mint fejről, vagyis Jézus Krisztus életéről a keresztényekben”. Ennek az elmélkedésnek bevezetése így hangzik:

„Amit szent Pál apostol mondott: Élek én, de már nem én, hanem él bennem a Krisztus, azt minden keresztény elmondhatja magáról. Az az élet, amelyről itt szólni akarunk, Jézus Krisztusnak nem az az élete az emberben, melynél fogva az ember gondolkodik, mint Ő, szeret, mint Ő, cselekszik, mint Ő. Az még sokkal lényegesebb dolog. Mert hiszen az embernek előbb kell kereszténynek lennie és csak azután lehet tökéletes keresztény. Az egyik úgyszólván alapja a másiknak. Ez az az élet, mely bennünket keresztényekké tesz s melyről szólni fogunk.”¹⁰

P. Judde a maga gondolatát a végső következtetésekig fejti ki. „Nem is annyira Jézus Krisztus-hoz tartozom, mint inkább bizonyos értelemben Jézus Krisztusnak része vagyok. Ő az égben és szentség-házunkban van. De bennem is. Bennem él, bennem dolgozik és engem is éltet . . . Aki ezeket az igazságokat nem ismeri, nem ismeri a vallást sem.”¹¹

¹⁰ La vie intérieure, 7. kiad. 83. l. — P. Foch S. J. más szavakban ugyanazt az eszmét fejezi ki. Szent Pál ismert szövegére utalva: „Vegyétek magatokra mindenben Jézus Krisztusnak érzelmeit”, ezeket mondja: „Mindenesetre nagyon jó dolog Jézus Krisztusnak ez a követése az erkölcsi rendben, az érzelmeknek és cselekedeteknek rendjében: in ordine morali. Azonban helytelen dolog volna, ha velünk elsősorban meg nem értetnők azt, hogy a kegyelem által mi már lényünkben is hasonlítunk hozzá: in ordine ontológico.

¹¹ Szerinte Krisztussal való egyesülésünk oly szoros, hogy „önmagát sem ismeri az, aki Jézus Krisztust nem ismeri . . . Aki nem szereti Jézus Krisztust, akit nem hat meg az, ami reá vonatkozik, az *saját magával* úgy bánik, mint idegennel, sőt mint ellenséggel”.

Sőt, a halál óráján, ha Isten kegyelmében vagyok, vagyis, ha Jézus Krisztusnak tagja vagyok, bizalmam indítóoka a következő lesz: „Az én bíráim úgyszólván *alig különbözik* tőlem.” Igaz ugyan, hogy ez az utóbbi kifejezés csak a kéziratban található.

Igen sok lelkitanító hasonló kifejezéseket használ. Erről majd számot adunk magunknak, ha átfutjuk azokat az idézeteket, melyekben szándékosan a legkülönbözőbb (bár mindig gondosan megválogatott) tekintélyekre hivatkozunk.¹²

III. Kövessük tehát ezeket a mestereket! Jézus Krisztusban tekinthetjük *csak* a szent emberiséget, mellyel az Isten Igéje lényegileg egyesült. Azonban menjünk tovább és igyekezzünk felfedezni azt, hogy Jézus Krisztus *hogyan egyesül mindegyikünkkel*, hogy bennünk önmagát folytassa?

Az egyházi év folyamán, a liturgikus ünnepek sorozatának lebonyolodásával, világosan kitűnik az Egyháznak az a főgondja, hogy mindenegyes új hittitoknál anyai nyomatékkal akarja visszaidézni emlékeztünkbe szent hitünknek nagy, központi titkát, t. i. Jézus Krisztusba való bekebelezésünket.

Csakugyan igen fontos, hogy meg ne feledkezzünk arról, hogy minden keresztény ünnepnek két oldala van. Az érem *egyik* oldalán Jézus Krisztus; a *másik* oldalán pedig a tagok a keresztények. Ugyanaz a fém az, ugyanaz a pénzdarab, bár a kép nem ugyanaz. Ha a kép oldalát nézzük, látjuk Jézus Krisztust, a *fejet*. De alatta a dombormű a szakértőnek feltárja azt is, amit a szem egyáltalában nem lát, t. i. mindazokat, kik Krisztus *testét* teszik.

Minden egyházi ünnepnek az a célja, hogy segít-

Ügylátszik, hogy a sajtó alá rendezéskor mégis csak visszahökkenetek ettől a merész kifejezéstől. Azonban az eszmét megértjük s az eszme nem túloz.

¹² Egy újabb vita újabb aktualitást adott a már nem egyszer hallott ellenvetésnek: „A jezsuiták lelkiíránya nagy súlyt helyez a Krisztus-*példaképre*, de kissé elhanyagolja a Krisztus-*életet*. Már az idézett és szándékosan jezsuita szerzők műveiből összeválogatott szövegekből is láthattuk, mennyire nem áll ez az állítás. Pedig még hány más jezsuita szerzőt lehetne idézni! Franciaországra, a XVII. századra nézve v. ö. H. Brémond: *Histoire littéraire du sentiment religieux en France*, az V. kötetben, L Ecole Lallement. A XVIII. században Caussade és Grou. A XIX. században de Clorivière, Ramière, Terrien, Foch stb.

sen, hogy „Krisztust kialakítsuk magunkban”. Célja, hogy bennünket még jobban „Krisztussá” tegyen s mind bensőbb és világosabb ismeretére vezessen annak az egyesülésnek, mely Krisztus és összes tagjai közt fennáll.

A világra születő Üdvözítő arra emlékeztet, hogy nekem is arra kell törekednem, hogy megszülessen bennem a Krisztus.

Az ádventi idő invitatoriumából mily hő vágy eped a Krisztus fogadása után!

A Királynak jönnie kell: Regem venturum . . .

Az Üdvözítő már egészen közel van: Prope est . . .

Ma jön: Hodie . . .

Karácsony szent ünnepének három miséje közül az első az Igének az Atya kebelében történt örök születésére emlékeztet. A második az Úr Jézusnak Betlehemben történt földi születését ünnepli. A harmadik szentmise pedig az Egyház gondolatában Krisztusnak azt az isteni születését ünnepli, mely lelkünkben történik a szent keresztség által. Ez a születés pedig ép eredménye az Ige megtestesülésének és istenemberi személyébe való bekebelezésünknek. Szentháromság, megtestesülés, kegyelem: ezt a három hittitkot ünnepli egyszerre az Egyház. A három születés szándékosan van egymás mellé helyezve, hogy mi se különítsük el azokat Karácsony szent ünnepének megülésében.

Gyertyaszentelő Boldogasszony liturgiája ezeket mondja az ősz Simeonról, ki próféta és költő egy személyben: „A Szentlélek volt benne . . . És ki volt neki jelentve a Szentlélektől . . . És a Lélek ösztönzésére a templomba méne . . .” Lehet-e ennél jobban ünnepelni „a lélek édes Vendégét”, ki által mi Krisztusban élünk?

És az Úr Jézus szent gyermekségének titkai nem ösztönöznek-e arra, hogy Krisztus által, Krisztussal és Krisztusban folytonos és összhangzatos haladásban mi is növekedjünk a kegyelemben?

Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepe emlékeztet a boldogságos Szűz Máriának kettős és mégis egyet-

len anyaságára. Szűz Mária Krisztus anyja. Anyja mindannak, ami Krisztus. Tehát nemcsak Jézus anyja, hanem anyja mindnyájunknak is, kik Jézusnak tagjai vagyunk. Kevéssel utóbb, a hétfájdalmú Szűz ünnepe olyan tragikus módon emlékeztet arra, hogy ő csak úgy lett anyánk, hogy tudatos beleegyezésével a világra szülte az Üdvözítőt és a megváltó keresztáldozatra nevelte fel őt.¹³

Az egész nagybőjti idő a liturgiában csak előkészület nagyszombat éjszakájára, Krisztusnak és a kereszténynek kettős feltámadására, kettős, vagyis jobban mondva egyetlen és közös áldozatuk után. Ezt különben később bővebben kell majd fejtegetni.

Azután következik fehérvasárnap, kifejezéssel teljes introitusával: „Mint a most született gyermekek . . .” Következik az egyház intelme, mely a keresztségkor adott intelmet újítja meg: „Őrizd meg mindig ezt a fehér ruhát s légy azon, hogy szeplő nélkül vigyed Isten ítélőszéke elé.”

Aldozócsütörtök után következik a Szentlélek Isten eljövetele s általa az Üdvözítő Jézussal való szoros egyesülésünk. Ezt az állandó egyesülésünket akarja ünnepelni a vasárnapoknak az egész sorozata, mely pünkösd szent ünnepét követi s meghosszabbítja. Az első és legnagyobb jelentőségű vasárnap, Szent-háromság vasárnapja.

S mielőtt újra kezdődik az úrjövet, az advent, az Üdvözítő várása, november havának összes emlékei ebben a gondolatkörben mozognak. Így Mindenszentek ünnepe, mely Jézus Krisztus dicsőséges tagjainak diadala; halottak napja, mely oly megrázóan szólít fel bennünket minden tudatos bűn és hűtlenség kerülésére, a bűnös tagokban szükséges tisztulással együtt visszaidézi emlékezetünkbe a földi keresztényeknek és a tisztító-tűzben szenvedő lelkeknek egyesülését Krisztusban. A templomszentelésnek számos ünnepe nem is annyira

¹³ Szűz Mária szerepe megistenülésünk történetében külön tanulmányt érdemel. Az is megjelenik majd, ha Isten is úgy akarja.

az anyagi templomnak, mint inkább minden lélek belső templomának felépítését ünnepli. Isteni szentély a lélek, melynek megvan a maga helye abban a nagy épületben, melynek Jézus Krisztus a nélkülözhetetlen és erős sarkköve. Ezeken az ünnepeken kívül, melyeknek időszakos visszatérése egy évbe telik, ott van a szentmise is, mely gyakoriságával (legalább is minden héten, vagy még gyakrabban is) megakadályozhatja és kell is, hogy megakadályozza azt, hogy hosszú időre meg ne szakadjon a Krisztusba való bekebelezésünk gyönyörűségével való érintkezésünk.

Máshol¹⁴ mutattuk ki azt, hogy azok, akik nemcsak a szentmisében tudnak imádkozni, hanem magát a szentmisét imádkozzák, a bennünket foglalkoztató titoknak szívébe hatoltak. Később, a VI. részben, még szabatosabban foglalkozunk majd ezzel a lényeges ponttal.

Ezeken a meghatározott emlékeztetéseken kívül, melyek mindennap, hetenkint vagy évenként ismétlődnek, a körülményekhez képest nem adódik-e még sok alkalom a fölvilágosult keresztény életében, hogy „a Krisztus titkába” behatoljon? Ha pl. teljesen fölvilágosult hittel és megértéssel járulunk a szentségekhez, vajjon akkor minden szentség nem megújított bizonyítása-e az Üdvözítő Jézusba való bekebelezésünknek, más-más szempontból?

Tekintsünk el most a keresztség, bértálás, Oltáriszentség és bűnbánat szentségeitől. Az ő szerepük túl nagy ahhoz, hogy csak egy odavetett megjegyzéssel lehetne azt elintézni. Erről később még érdemlegesen és részletesen lesz szó. Vegyük csak a házasság szentségét, az utolsó kenetet és az egyházirend szentségét. A jelentéseknek minő bőségét találjuk ezekben is, Krisztusba való bekebelezésünknek szempontjából!

A rituálé imái „a lélek ajánlására” gonddal idézik vissza emlékezetünkbe, hogy a beteg „a megváltás tagja”.¹⁵ S az Egyház kívánja, hogy Jézus Krisztus-

¹⁴ L'idée réparatrice. 25. kiad. II. könyv 3. fej.

¹⁵ Et unitati corporis Ecclesiae, membrum redemptionis annectae.

nak ezen szenvedő tagja felett mondják el szent János evangéliumának XVII. fejezetét, mely szöveg főjelentőségű éppen ebben a kérdésben. „Én öbennük, te meg énbenem, hogy tökéletesen eggyé legyenek.”¹⁶ S a befejezésben felhangzik az egyház kívánsága, hogy t. i. a haldokló „éljen, elválaszthatatlanul egyesülve veled s hogy a jövőben sohse tudjon már elválni tőled és választottaitól.”¹⁷ És a szent kenet szentsége nem hirdeti-e ékesen, hogy még a mi testünk is szorosan egyesülve van Krisztussal s hogy egykor a lélek megdicsőült élete kiárad majd arra a testre is, melyet a kereszt isteni jegye tisztított meg minden salaktól.¹⁸

Ami a házasságot illeti, elég, ha az ezezusiakhoz írt levélnek ötödik fejezetére utalunk.¹⁹ Ez tartalmas és alapos tárgy, melyet haszonnal lehet fejtegetni a fiatal házasoknak az esküvő szertartásánál. Vajjon a keresztény családokban is igaz értéke szerint értékelik-e mindig a keresztény házasságot? Tudjuk-e azt, hogy a két házastárs szövetségének a szeretet erejében és az odaadás mélységében arra a szövetségre kell mintázódnia, mely Krisztus és az ő egyháza között fennáll?

S mit mondjunk az egyházi rend szentségéről? Csak egyetlen egyet akarunk idézni a kifejezett kijelentésekből. Milyen mélységes theológiát találunk ebben az egy intelemben: „Püspökök, papok, szerpapok, alszerpapok, különbözőfokú oltárszolgák mind csak egy testet képeznek s ez Krisztus teste.”²⁰

Az anyaszentegyház igazán már nem tehet többet, hogy az Üdvözítő Jézusba való bekebelezésünk igazságát velünk megismertesse és megkedveltesse. Rajtunk a sor, hogy azt hasznunkra fordítsuk.

¹⁶ Ján. 17, 23.

¹⁷ Ut vivat tibi amore indivisibili, qui a te et ab electis tuis nunquam separari potest.

¹⁸ Ő, ki feltámasztotta Jézus Krisztust halottaiból, életre kelti halandó testeteket a bennetek lakó Lelke által. Róm. 8, 11.

¹⁹ 22—23.

²⁰ Ex multis, et alternae dignitatis membris, unum corpus Christi efficitur.

II. RESZ.

JÉZUS KRISZTUSBA VALÓ BEKEBELEZÉSÜNK „MIKÉNT”-JE.

ELSŐ FEJEZET.

JÉZUS MEGISTENÍT LELKE ÁLTAL.

1. *Összefoglaló eszme.*

2. *Részletes tárgyalás.*

I. Mikor arról volt szó, hogy a boldogságos Szűz Mária a saját lényéből formálja az Istenembernek testét, a Szűznek arra a kérdésére: „Mikép lesz en ez?” Gábrriel angyal így válaszol: „A Szentlélekisten száll le rád.” A csoda általa fog megtörténni.

Ha már most arról van szó, hogy mindegyikünkben megszülessen a Krisztus, természetesen nem testi születéssel, mint Szűz Máriánál, hanem lelki születéssel a kegyelem állapotában, s mi is kérdezzük: „Hogyan fog megtörténni ez a csoda?” Az angyal feleletéhez hasonló felelethez jutunk: „A csoda szerzője a Szentlélek-isten lesz.”

„Isten minden abban az emberben, aki a Krisztusba van bekebelezve”, — írja P. Lebreton. „És ha e között a két, egymástól végtelen távolságban álló tényező között kell ennek a nem remélt egyesülésnek létrejönnie, ez csak azért lehetséges, mert Krisztus a Szentlélek által átalakította az embert, életével átítatta és egészen az Atyáig vonzotta őt.”¹

A szeretet az Atyától a Fiúba árad. A kettőtől pedig a Szentlélekbe. A Szentlélek pedig kiárasztja azt a lelkekbe.² A lélekkel közölt szeretet kebelez be a Krisztus Jézusba.³ Krisztus tagjává tesz⁴ és a Krisztus lényében részesít bennünket.

¹ Le Dieu Vivant, 342. l.

² Róm. 5, 5.

³ Efez. 3, 6.

⁴ I. Kor. 12, 27.

„Mi Jézus testvérei vagyunk. Jézus pedig megint az Atyához vezet s így a szeretet, Isten része, visszaszáll Istenhez, miután általa mibennünk is átment.”⁵

Ime tehát, ez az egész körút, — ha ugyan szabad ezt az anyagi képet egy tisztán szellemi tevékenység megjelölésére felhasználni. Az Atyától a Fiúhoz, az Atyától és a Fiútól a Szentlélekhez. A Szentlélektől, Jézus Krisztus által, a mi lelkünkbe. Ez a „leszállás” és a „felszállás”, lelkeinkből a Szentlélek által Krisztushoz, Krisztustól az Atyához.

És ki a közvetítő az Atya között és közöttünk? Krisztus, ki igazi híd, mondja szienai Szent Katalin, szójátékot űzve a latin „pontifex” szóval. Ő az átmeneti pont a véges és a végtelen között.

És mi a kötelék közöttünk és Krisztus között? Az Ő Lelke, vagy a rendes megnevezéssel, a Szentlélek-isten.

Iparkodjunk kissé behatolni ebbe a csodába! Ezzel a láthatatlannak szívébe hatoltunk, Isten titkának, a lelkek titkának kellős közepén vagyunk. Nos hát, törődjünk bele abba, hogy mindent nem fedezhetünk fel.

Csak néhány szigetecske emelkedik ki világosan. Vegyük ezeket támpontoknak. Amit támpontok segítségével láthatunk, az már elég szép lesz ahhoz, hogy bennünk azt a vágyat keltse, hogy még többet fedezzünk fel az imának hangtalanul is munkás búvárkodásaival. Persze türelmesen várva a teljes kinyilatkoztatásnak világos nappalát.

Mikor szent Pál leírja a közvetítő Krisztus szerepét, nem mondja: „Az isteni életet Jézus Krisztus által kaptuk”, hanem „az isteni életet Jézus Krisztusban kaptuk”. Mert ez a szó, Krisztus által, az isteni Üdvözítőt csak földi életében és csak üdvözítői szerepében tüntetné fel. Ellenben „a Krisztusban” kifejezés világosan jelzi, hogy Krisztusról, mint az egyház megdicsőült

⁵ P. de Régnon, — Études de Théologie positive, II. köt. X. tanulmány 4. fej.

fejéről és a Szentlélek szentélyéről van szó, aki folytonosan ránk árasztja kegyelemteljességét.

E megjegyzés figyelembevételével jobban fedezzük Krisztus kettős közbelépését a mi isteni életünk elnyerésében.

Megtestesülése és halála érdemeivel 1900 év előtt kiérdemelte nekünk a Szentlélekistennek első jövetelét.

Most pedig minden egyes pillanatban, kieszközli és megszerzi nekünk az isteni elemnek belénkáradását, mely szükséges ahhoz, hogy a kegyelemben megmaradjunk és növekedjünk.

Szóval volt egy egyszeri közbelépés, mely egyszer mindenkorra számít s van egy örök közbelépés, mely mindannyiszor megtörténik, ahányszor szükség van rá.

A Szentlélekistennek ezt az ajándékát, melyet lelkünk annyiszor kap, ahányszor szüksége van rá, Krisztus Urunknak köszönhetjük, mint Istennek és mint embernek.

Mint Isten, mint Ige, Jézus az Atyával együtt fizikai módon küldi a Szentlelket az igazak lelkébe. Ez egyike az isteni küldetéseknek. Mint ember pedig, először is *kiérdemelte* nekünk ezt az isteni jótéteményt. Azután pedig, mivelhogy az égben szünet nélkül közbenjár érettünk, még most is, minden pillanatban, kieszközli nekünk azt.

Krisztus, a mi Urunk, a Szentlelket bírja a *természet jogánál fogva*, vagyis az Isten Igéjével való lényeges egyesülése folytán, de bírja a *hódítás jogánál fogva* is, mint a megváltott emberiség feje, mert a kegyelemteljességnek hivatalos letéteményese.

Alexandriai Szent Círill erre az utóbbi jogcímre célozva, ezeket írja: „Az egyszülött Fiú nem magáért kapja a Szentlelket, hanem érettünk.”

Szent Pál gyakran és rendszeresen Krisztus Lelkének nevezi a Szentlelket. Szerinte „Krisztusban élni” és „a Szentlélekben élni”, úgyszólván egyértelmű kifejezések. A keresztséget, mely kettős hatást idéz elő, t. i. a Krisztus Jézusba bekebelez és a Szentlelket árasztja belénk, Szent Pál apostol majd „a Krisztusban”

való keresztségnek, majd „a Lélekben” való keresztségnek mondja. Ez a két kifejezés „in Christo” és „in Spiritu”, noha nem teljesen egyértelműek, mégis elég gyakran felcserélhetők egymással.

Szent János pedig így szól: „Abból ismerjük meg, hogy benne lakunk és Ő mibennünk, hogy az Ő Lelkéből adott nekünk”.

Szent Ágoston, a Krisztusba való bekebelezésünknek ez a nagy tanítója a latinoknál, a görög alexandriai szent Cirillnek mintegy a visszhangja, nyomatékkal jegyzi meg: „A hívek Krisztus testévé lesznek, ha Krisztus Lelkéből akarnak élni. Csak a Krisztus teste él a Krisztus Lelkéből.”⁶

Igy tehát a *hogyan* kérdésre megvan a világos válasz.

P. Eudes szavai szerint „Jézus Krisztus része” leszünk attól a pillanattól, mikor Jézus Lelkéből kezdünk élni. Tehát már akkor bekebelezzük magunkat Krisztusba s ez a bekebelezés növekszik, erősödik abban a mértékben, amely mértékben lelkiekké válunk. Krisztus testéhez csatlakozunk azon a napon, amikor Krisztus Lelkéhez, a Szentlélekhez csatlakozunk.

Mutassuk ki részletesen, hogy csakugyan így áll a dolog.

II. Mikor is kezd Krisztus „kialakulni”⁷ bennünk?

Azon a napon, amelyen isteni vallását elfogadjuk, vagy jobban mondva akkor, amikor mi is hivatalosan tanúságot teszünk e vallás mellett azáltal, hogy megkeresztelkedünk. Márpedig éppen ezen a napon történik meg a megszentelő kegyelem bevonulása lelkünkbe, teremtetlen elemével, a *Szentlélekkel* együtt.

Igy tehát Krisztus születése bennünk, vagy a Szentlélek Isten eljövetele, egy és ugyanazt a valóságot fejezi ki, de különböző megvilágításban.

⁶ Fiant (fideles) corpus Christi, si volunt vivere de Spiritu Christi. De Spiritu Christi non vivit nisi corpus Christi. Tract. 26. in Joan, n. 6.

⁷ Gal. 4, 19.

A születés után következik a *növekedés*. Jézus Krisztus pedig úgy növekszik bennünk, ha igyekszünk minél jobban biztosítani az isteni élet kifejlődését magunkban, vagyis ha a Szentlélek működésének minél szabadabb kezet adunk. Minél jobban erősíti a keresztény magában a természetfölötti életet,⁸ és minél jobban szűnik meg gyermek lenni,⁹ hogy Jézus Krisztusban tökéletes férfivá legyen, annál jobban fogja vissz sugározni Krisztus életét, lelki férfikora teljében és erejében.¹⁰

„Krisztusban járni”¹¹ pedig mit jelent egyebet, mint a Szentlélek Isten vezetésére hagyni, hogy Ő „dicsőségről dicsőségre”,¹² vagyis erényről erényre vezessen? Ha gyakoroljuk a jámborságot, szelídséget, türelmet, szeretetet, békességet, akkor saját magunkban lemásoljuk a Krisztust, hogy „új emberré” legyünk.¹³ S vajon nem a bensőnkben működő Szentlélek Isten-e az, aki arra vállalkozik, hogy magát ezt az újjászületést is megújítsa bennünk?¹⁴

Bűnbe esni pedig mit jelent egyebet, mint a Szentlelket kiűzni magunkból, mint „a Szentlelket kioltani”?¹⁵ A zsidókhöz írt levél erről, a gonoszságról azt mondja, hogy az annyi, mint „a Krisztust újra keresztrefeszíteni magunkban”.¹⁶

Azonban a Szentlélek Isten még akkor sem felejt el bennünket s mindenféle megelőző kegyelem által igyekszik bennünket visszacsatolni a Krisztushoz, az üdvösség egyedüli alapjához.¹⁷ Az özönvíz elöntötte pusztító áradásával a lélek talaját. Azonban, mint a teremtes-

⁸ Roborati in interiore hominem. Efez. 3, 16.

⁹ Efez. 4, 15. I. Péter 2, 2.

¹⁰ II. Kor. 4, 11.

¹¹ Kolossz. 2, 6.

¹² II. Kor. 3, 18.

¹³ Kolossz. 3, 10.

¹⁴ Tit. 3, 5.

¹⁵ Izaiás 5, 10.

¹⁶ Zsid. 6, 10.

¹⁷ I. Kor. 3, 11.

kor, ott a Szentlélek Isten, ki a vizek fölött lebeg.¹⁸ Várakozik, míg az ár visszahúzódik s szabaddá lesz egy szigetekcske, hol megvetheti lábát s azon fáradozhatik, hogy a lelket ismét úrrá tegye azok fölött az áradások fölött, melyek életét megölték.

És ha a lélek végre visszaszerzi a kegyelem állapotát, akkor újra bírja a Szentlelket. Szent Pál szavai szerint ez azt jelenti, hogy „Krisztus újra bennünk van.”¹⁹

Hát akkor *Krisztus és a Lélek* ugyanaz a személy?

Korántsem! Hanem ebben az esetben azonosok a működések. Ez magyaráz meg mindent.

A Szentlélek megistenít bennünket és megistenít bennünket a Krisztus. Vagyis jobban mondván a Krisztusban a Szentlélek *által* istenülünk meg.

Halljuk Mercier bíboros szavait. „Az isteni élet mindig él Krisztusban és mindig Krisztusba, az élő Isten Fiába árad. Krisztus pedig az Atyával egyetemben a Szentlelket adja mindazoknak a lelkeknek, kik a halálos bűn által akadályt nem gördítenek útjába. Az a Lélek pedig a gyermeki jámborságnak és szeretetnek Lelke. A gyermeki jámborságnak és szeretetnek ez a Lelke szünet nélkül visszatér az Atyához, Isten Fia, a mi Urunk Jézus Krisztus által, ki a Szentlélekkel s az Atyával egyetemben él és uralkodik.”

Ennél jobban nem lehetne összegezni a Szentléleknek és az Üdvözítő Jézusnak kombinált tevékenységét a mi megistenülésünkben, vagy, mint egy régi szerző mondja, a mi „háromságosításunkban”.

Alkalmasan mondhatjuk itt szent Tamás szavaival:²⁰ „Ha Krisztus a titokzatos test *feje*, akkor a Szentlélek Istenben annak a testnek a *szívét*”²¹ láthatjuk. Ő, ki mintegy pecsétje és befejezője az Atya és Fiú örök

¹⁸ Gen. 1, 2.

¹⁹ Róm. 8, 10.

²⁰ Summ. theol. P. III. qu. VIII. art. 1. ad 3.

²¹ Egyes szerzők, kiket a Szentlélek Istennek ez a szerepe megragadott (így pl. Cajetanus, Comm. in art. 1. qu. VIII. p. III.) nem állják, hogy a Szentlelket és Krisztust cor-principia-nak mondják az Egyház testében.

társaságának, Ő a tagok és a fej, a keresztények és a Krisztus között is az életnek, a mozgásnak, és az összetartásnak nagy tényezője."

Ha már most a Szentlélek Istennek ez a tevékenysége való tény, vajjon akkor nem kell-e inkább Őt az Egyház fejének nevezni, mint Jézus Krisztust? Hiszen Ő a *szív*, az életnek legfontosabb szerve?

Az igaz. De azért mégsem mondjuk azt. Mert a Szentlélek Isten nem testesült meg. Ő a mi „vendégünk” akar lenni. Nemsokára látni fogjuk, hogy mennyire közel van hozzánk. Azonban lényegében véve messze, végtelenül messze felettünk marad. Ő nem egy közülünk. Krisztus is, mint Isten, végtelen távolságban áll tőlünk. Azonban Ő Isten létére mégis át akarta hidalni ezt a távolságot. Betlehembe való jövetele — óriás ugrása!²² azt tette, hogy most egy közülünk, Emberfia a mi képünkre és emberek között él. Igenis, Ő az *Ige*, de *testté* lett Ige. Mint Ige, messze felettünk áll. De mint megtestesült Ige, velünk határos arányokat vesz fel s éppen ez a legkiválóbb jogcíme arra, hogy *fejünk* legyen.

Fegyvertárában ott az isteni hatalom. Ez persze fej és vezető minőségében csak annál jobban biztosítja értékét. Az emberiség feje azonban csak úgy lehet, ha olyan személy, ki emberi alakunkba öltözött.

Ezen első okon kívül felhozhatunk még egy másikat is.

A szív az a szerv, mely sorozatos lüktetéseinek ritmusával a test különböző részeibe küldi a vért, még az agyba is. Éppen azért nagyon helyesen nevezzük a Szentlelket „az Egyház szívének”, mert Ő osztja ki a kegyelmet minden igaznak, még az isteni Megváltónak is. „Egy és ugyanaz a Lélek munkálja mindezeket”, erősíti szent Pál, — „kinek-kinek úgy adván részt, ahogy akarja.” Tetszése szerint osztja a kegyelmeket az egyén tökéletesítésére és az apostoli munkálkodásra.

Továbbá a szív, noha mindig működik és igen

²² I. Kor. 12, 11.

fontos működést végez, mégis rejtett és láthatatlan szerv. Így áll a dolog a Szentlélek Istennel is. Az Ő működését a lélekben vagy a lelkekben rendszeren csak akkor vesszük észre, ha gondosan és hosszasan megfigyeljük azt.

Azt hisszük, hogy bővebb fejtegetés fölösleges. Most már megértettük, hogy ez a két kifejezés: „a Szentlélekből élni”, és „Jézus Krisztus életéből élni”, egyforma értékű, noha mindegyiknek megvan a sajátos árnyalata.

MÁSODIK FEJEZET.

A SZENTLÉLEK-ISTEN TISZTELETE.

1. Miért említjük fel különösképen a Szentlelket, mikor a három isteni személy közös működéséről van szó?

2. A személyes Szeretet.

3. Bárha ismernők „az Isten Ajándékát“!

I. Az előbb mondottakból most már haladéktalanul vonjunk le egy következtetést, t. i. azt, hogy Krisztus Lelkének, a Szentlélek Istennek milyen szerepet kellene játszania hitéletünkben?

Itt először is egy hasznos megjegyzést kell tennünk.

Mikor külön emlegetjük a Szentlélek Istent, korántsem akarjuk azt mondani, hogy Krisztus tagjává való átalakulásunk mintegy két időben, két fokban megy végbe, t. i., hogy először mintegy a Szentlélek egyesül elszigetelten a lélekkel; azután pedig, a harmadik isteni személy közvetítésével a másik kettő tér be hozzánk.

Nem így áll a dolog.

A megistenülés, mely Krisztusba való bekebelezésünknek eredménye, — s ebben áll főképp Krisztusba való bekebelezésünk, — szükségképen közös műve a teljes Szentháromságnak.¹ A három személy közös akarattal és közös jótétemény gyanánt „isteníti meg” Krisztus tagját.

¹ Mivelhogy ez Istennek *kifelé* való működése. — XIII. Leó pápa is emlékeztetett erre Divinum illud kezdetű levelében. — A vatikáni szent zsinat különben egy dogmatikai definíciót is kidolgozott erre a pontra nézve.

Azonban, noha ez a működés közös mind a három isteni személynek, még sem fölösleges, ha külön és feltűnően tüntetjük fel azt a szerepet, mely a három isteni személy közül egynek, a harmadiknak jut benne.

És pedig először is azért, mert sok szöveg, mely ugyan föltételezi az Atya és Fiú működését, de nem említi azt fel, külön szól a Szentlélek Istenről s ezzel bennünket is világosan felszólít arra, hogy ismerjük el ezt a neki megfelelő helyet.

Emlékszünk arra, hogy Gábrriel főangyal mit mondott az angyali üdvözetben. „A Szentlélek Isten száll le rád.” Tán azt akarja mondani, hogy csak a harmadik isteni személy fog itt működni? Bizonyára nem! Azonban a zsidók gondolatvilágában kevesebb hely jutott neki. Éppen azért nagyon időszerű volt a Szentlélek külön emlegetése. Csakugyan, az egész ószövetségben nem találjuk kifejezetten felemlítve a Szentlelket. Isten már most azt akarja, hogy az újszövetség kezdetén külön kidomborodjék alakja. Ez a felemlítés azonban csak látszólag történik kizárólagos alakban. Mert a szavakat nem úgy kell értenünk: „Csak a Szentlélek Isten száll le rád”, hanem így: „A Szentlélek Isten is leszáll rád, ne feledd ezt.”

Tehát ott is, ahol arról van szó, hogy Krisztus Lelke megszülessen és fejlődjék bennünk, a szövegek értelme ugyanaz, t. i. állító, de nem kizárólagos.

Ilyen értelemben kell vennünk szent János szövegét: „Ha valaki újra nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet be Isten országába.”² Így kell értenünk a samariai nővel való párbeszédet is;³ így az élő vízről szóló példázást is azzal a magyarázattal együtt, melyet a szent evangélista a hetedik fejezetben ad: „Ezt pedig a Lélekről mondotta, melyet veendőknél valának az Őbenne hívők.”⁴

Az egyházatyák főleg a görög egyházban meg-

² Ján. 3, 4—5.

³ U. o. 4, 10—14.

⁴ U. o. 7, 39.

számlálhatatlan helyen beszélnek így. „Krisztus a Szentlélek által lakik bennünk“ (alexandriai szent Cirill). „Istennel való egyesülésünk a Szentlélek által történik. Mert Isten elküldötte egyszülött Fia Lelkét a mi szíveinkbe, hogy azt kiáltsa bennünk, Abba, Atya!“ (Szent Vazul.)

Azt mondhatja valaki, hogy lehetetlen, hogy ne legyen valami külön indítóok, mely a Szentlélek Istennek ezt az annyira kifejezett és ismételt emlegetését igazolja.

Ez igaz. Az indítóok csakugyan léteznek.

Isten ugyanis akarja, hogy isteni egységét tiszteljük. Azonban nem kevésbé kívánja azt is, hogy elismerjük a háromszemélyű Istent s éppen azért mind a három személynek *külön* tulajdonítsuk azokat a működéseket, amelyek annak az imádandó személynek kizárólagos tulajdonságaival bizonyos hasonlóságot és külön vonatkozást tüntetnek fel.

Az Atya az ősök. A Fiú a született. A Szentlélek Isten pedig az Atya és Fiú kölcsönös szeretetéből és végtelen szépségükben való gyönyörködéséből származó isteni személy.

Éppen azért egészen természetes, hogy az Atyának az örökbefogadást tulajdonítjuk. A Fiúnak pedig az újjászületést, a Szentléleknek ellenben azt a hivatást, hogy az Atyának és a Fiúnak hasonlóságát vésse belénk.

A Szentlélek az istenség mélységében az Atya és Fiú közös *szeñtségének* a gyümölcse. Éppen azért korántsem önkényes eljárás, ha megistenülésünk munkájában, melyet mind a három isteni személy végez el, főképp benne látják a *megszentelőt*. A Szentlélek az istenségben továbbá az Atya és Fiú közös *szeretének* gyümölcse. S azért megint nem önkényes eljárás, ha megistenülésünk munkájában, melyet mind a három

isteni személy végez el, főképp őt tekintjük a szeretet *tűzhelyének*.⁵

Szentség, szeretet. Ez a két szó összegezi „megistenítésünk” munkáját. Tehát szinte magától felkínálkozik a kifejezés, hogy a *Szentlelket* külön kidomborítsuk ott, ahol megszentelésről van szó, s egészen külön emlegessük a *szeretet* Lelkét ott, ahol a szeretet művéről van szó.⁶

Bossuet, a nagy francia hitszónok, így kiált fel egyik beszédében:⁷ „Csak a keresztények dicsekedhetnek azzal, hogy szeretetük Isten. Isten a szeretet . . . Oh isteni hittudomány!” Vajjon ebben az isteni hittudományban nem az-e a legistenibb rész, hogy az, aki Istenben a személyes szeretet, velünk való „csodálatos egyesülésével”⁸ kegyeskedik az Üdvözítő Jézusba való bekebelezésünket munkálni?

II. Az Egyház ugyan változatos formákban beszél nekünk a Szentlélek Istenről, de az összes formákat kettőre lehet visszavezetni. A Szentlélek a legfőbb Jóság: Donum Dei Altissimi, s olyan Jóság, ki leginkább a mienk: Dulcis hospes animae.

A Szentlélek az ég vendége, tehát végtelen távolságban van tőlünk. Azonban egyúttal a lélek vendége is s így végtelenül közel van hozzánk. Ő a *magasságbeli*, az Atyával és Fiúval való felfoghatatlan belsőségének köteléke által; s egyúttal a *közelségbeli* is, a megigazult szívével való meglepő bensőségének köteléke által.

Mi becsüljük azt az ajándékot, melyet a testté

⁵ A XI. toledói zsinat fölséges hitvallásában azt mondja a Szentlélekről, hogy egyszerre származik az Atyától és a Fiútól, mert „Ő mind a kettőjüknek *szeretete* és *szentsége*.”

⁶ Istenben van szeretet, mely közös mind a három személyben. Ez a *lényeges* szeretet. De csak a Szentlélek Isten bírja az isteni természetet a szeretet útján és sajátlagosan annyiban, amennyiben a szeretet az. Éppen azért az Ő tulajdonneve, a *személyes* szeretet.

⁷ 1er Panégirique de saint François de Paule.

⁸ Mira conjunctio. XIII. Leó pápa kifejezése ez, a Szentlélek Istenről szóló enciklikában.

lett Igében kaptunk. Ez az ajándék meg is érdemli azt. Azonban kérdezzük, hogy ugyanolyan gyakorlati nagyrabecsüléssel fogadtuk-e a másik ajándékot, a Szentlélek Isten ajándékát? P. Huby, a XVII. századbeli breton lelkigyakorlatoknak alapítója, „az Isten szeretetéről szóló lelkigyakorlat”-ában egymással összehasonlítja a megtestesülés csodáját és a Szentlélek lelkünkben való lakozásának csodáját; az Ige adományát, mely mindnyájunknak jutott és a Szentlélek adományát, mely szintén mindegyikünknek szól. Ezeket mondja:

„Az Atya és a Szentlélek annyira szerették a világot, hogy az örök Igét adták neki a megtestesülés által . . .

„Az Atya és az Ige annyira szerették a világot, hogy a Szentlelket adták neki, az Atya és a Fiú személyes szeretetét.

„Ha ezt a második adományt önmagában fontoljuk meg, az nem nagyobb, s nem is lehet nagyobb, mint az első. Ha azonban az adomány körülményeit is fontolóra vesszük, azt kell mondanunk, hogy az nekünk előnyösebb, mint az első. Maga Jézus Krisztus biztosít erről. A megtestesülés ugyanis általános és egyetemes jó, melyet Isten személyválogatás nélkül az egész világnak adott. Azonban a Szentléleknek valószínűs jelenléte szíveinkben, Jézus Krisztus dicsőséges mennybemenetelének ez a gyümölcse, olyan kiváltság, mely csak a keresztényeknek, vagyis jobban mondva a kegyelem törvénye megigazultjainak van fenntartva.

„Milyen dicsőségbe emel fel a Szentlélek Istennek ez a bizonyos fajta megtestesülése a mi szíveinkben!”⁹

Egy szentéletű lélek ilyen csoda láttára így kiáltott fel: „Ha én neked volnék, nem engem választottam volna.”¹⁰ Már pedig Ő éppen engem választott. Ehhez igazán *Neki* kellett lennie annak, aki választott!

⁹ P. Vincent Huby: *Retraite sur l'Amour de Dieu*, 7. jour, 3. médit. 1er point.

¹⁰ Paulain: *Journal de Lucie-Christine*, 78.

Ha pedig csak nehezen tudom szemlélni a Szentlélek Istent abban a nagyon is alaktalan szentségházban, mely én magam vagyok, akkor szemlélhetem őt egy másik, egészen fölséges és végtelenül vonzó ereklétartóban, s ez a mi Urunk Jézus Krisztus.

A megszentelő malaszttal együtt jár a Végtelennek bennünk való jelenléte. Már pedig a mi Urunk Jézus Krisztus, mint a megváltott emberiség feje, egész teljességében bírja a megszentelő malasztot. Tehát egész teljességében bírja a Szentlélek Istent is.¹¹

Már most, milyen isteni csodákat fog művelni az isteni Üdvözítőben a személyes szeretetnek, a Szentléleknek jelenléte?!

Ebben a pontban, hála Istennek, nem vagyunk találgatásokra utalva. Hiszen a Szentlélek ismételten úgy jelenik meg, mint az Üdvözítő Jézus cselekedeteinek életője.

A zsidókhoz írt levél szerint a Szentlélek Isten ihleti az Igének megváltásunkra irányuló elhatározásait.¹² A testté lett Igének legtöbb cselekedetét a Szentlélek Isten sugalmazza. Az Üdvözítő a pusztába megy. „Jézust a pusztába vivé a Szentlélek.”¹³ A Jordántól való visszajövele alkalmával is közbelép a Szentlélek.¹⁴

A jó isteni Mester irgalmasságát akarjuk tapasztalni? A Szentlélek Isten az Úr Jézus szívét nyitva tartja az irgalmasság számára s azt teszi, hogy ebben az Üdvözítőben olyan közbenjárót találunk, aki ezt a közbenjárást folyton gyakorolja.¹⁵

Ha kinyitnók ezt az élő kincstartót, a szeretetnek ezt az edényét, a testté lett Igének isteni szívét, annak

¹¹ Jegyezzük meg azt is, hogy az istenséggel való lényeges egyesülésénél fogva is bírja már.

¹² Zsid. 9, 14. „Mennyivel inkább Krisztus vére, ki a Szentlélek által önmagát hozta áldozatul szeplőtelenül Istennek.”

¹³ Máté 4, 1. Szent Márk még sokkal energikusabban fejezi ki magát: „A Szentlélek kihajtotta őt a pusztába.”

¹⁴ Luk. 4, 1. „Jézus pedig telve Szentlélekkel visszatérek a Jordántól.”

¹⁵ Zsid. 7, 25. „... mindenkor él, hogy értünk közbenjárjon”.

kellős közepén látnók ezt a hasonlíthatatlan drága gyémántot, a Szentlelket. Hiszen a szeretet Lelkének tisztelete különben is csodálatos összhangban áll az Üdvözítő Jézus Szívének tiszteletével, mely Szív telve van szeretettel.

A Szentlélek Isten tisztelete tisztán szellemi lénynek tisztelete marad. Hiszen az Ige testesült meg és nem a Szentlélek. Azonban, ha ezt a teljesen szellemi valóságot az Úr Jézusban szemlélem, akkor egy másik valóságnak kellő közepén látom meg. Ez utóbbi valóságnak emberi körvonalait is látja képzeletem. Menynyire megkönnyíti ez a bensőséges érintkezést!

Ha azt mondom: a Szentlélek, mindjárt a megközelíthetetlenre gondolok. Ha pedig azt mondom: Jézus Lelke, akkor közvetlenül azt az istenemberi személyt idézem lelkem elé, aki Jézus Krisztus. Így az a világos benyomásom van, hogy a megközelíthetetlen közelebb jött hozzám. Ő tisztán szellemi valóság marad. De a magában véve megközelíthetetlen gazdagságból Jézus Krisztus gazdagsága lesz s éppen ezért már kevésbé áll az általam elérhető szférákon kívül.

A Fiú az út, aki az Atyához vezet. A Fiú hasonlóképpen út ahhoz, hogy jobban megtalálhassuk a Szentlelket.

Igy a Fiú és a Szentlélek között sajátságos versengés áll fenn. S éppen azért kérdéssé és mintegy körbenforgó problémává lesz, vajjon azért vagyunk-e bekebelezve a Fiúba, mert a Szentlélekkel egyesülve vagyunk, vagy pedig azért vagyunk-e egyesülve a Szentlélekkel, mert a Fiúba vagyunk bekebelezve? A valóságban, az eredményt tekintve, a két működés csak egyet tesz ki. Tán csak szemfényvesztés vagy szócsatározás az? Nem, hanem az egység diadala. Mi a Krisztusba be vagyunk kebelezve, mert a Szentlélek hatalmába vesz bennünket, és a Szentlélek Isten hatalmába vesz bennünket, mert a Krisztusba vagyunk bekebelezve.

III. Bárha ismernők Isten ajándékát! Bárha tudnók azt, hogy a Krisztusba való bekebelezés annyit

tesz, mint a Krisztus Lelkét magunkban bírni. Krisztus Lelkét, a világosság és szeretet Lelkét, a Veni Creator és a Veni Sancte Spiritus ezernyi tulajdonságaival. Azt a Lelket, aki képes „bennünk új szívet teremteni,” s végtelenül óhajtja is azt.

Szent Teréz még gyermekkorában szeretett imádkozni egy szobája falára függesztett kép előtt, mely Jézust ábrázolta Jákob kútjánál, lábánál a samariai asszonnyal. Így nagyon is hihető, hogy a szent már zsenge korában merítette ott a „belső titok” értelmét és szeretetét, vagyis a Szentlélek Istenben való életet, melyről később oly kitűnően beszélt.

Ez mindenesetre magánjellegű példa. De íme, itt az Egyház hivatalos szava. Az Egyház ugyanis figyelmeztet: „Sic nos tu visita, sicut te colimus” vagyis, amilyen mértékben tisztelünk téged, ó, Szentlélek, olyan mértékben látogatsz el hozzánk.

S ugyan mit remélhetnek a Szentlélek Isten figyelmétől azok, akiknek semmi figyelmük sincsen a Szentlélekre? A viszonzásnak ez a módja nem nyugtalanítja őket?

A másodrangú és járulékos ájtatosságokkal *együtt* (ha úgy tetszik), de mindenesetre azok előtt, ápoljuk az elsőrangú ájtatosságokat. Egy modern ember így szól bizonyos szatirával a mi nagyon is gyatra ájtatosságunkról a Szentlélekhez:

„Port-Royal függőleges karokkal faragott Krisztust, jelezvén, hogy nem minden ember számára engesztelte ki az Atyát. Ez megelégedett azzal, hogy a galambot egyszerűen letörölte. Így azután nemsokára még a világi társadalomban is megszűntek a Szentlélek lovagjai és régi királyi rendje. Minden, ami a janzenizmussal összefüggésben volt, arra iparkodott, hogy a harmadik isteni személy tiszteletét teljesen elfeledtesse. S mivelhogy az egész breviáriumot nem tudták megváltoztatni, nagykegyesen meghagyták Neki pünkösdi ünnepét. Manapság pedig, bizonyos plébániákon, erre az ünnepre teszik az első szentáldozásokat, hogy így

mintegy a Krisztusra fordítsák még azt a kevés tiszteletet is, mely még megmaradt a Szentlélek számára."

Jézus Krisztus tagjának első kötelessége Jézus Lelkével szemben az, hogy figyelmes tisztelettel legyen az iránt, ki kegyesen a nagy „Jelenlevő” akar lenni benne, vagyis nemcsak a nagy *ajándék*, hanem a nagy „*mindig jelenlevő*” is.¹⁶ Figyelmes tisztelettel legyen az iránt, aki minden pillanatban eszközli, hogy élünk el van rejtve a Krisztussal az Istenben,¹⁷ hogy életünk igazi „élet az égben,”¹⁸ hacsak mi magunk akarjuk. Gratry püspök így sóhajtozott: „Sajnos, lelkünkben csak a felület lakott hely. Ami pedig a mélységeket illeti, ahol Te vagy, ó Szentlélek, a titkos szentélyben, az örvény közepén, oda nem megyek. Pedig, ó Istenem, Te megmutattad énnekem egy napon az örvény mélységét, azt a rejtett helyet, ahol te vagy, gyökerekben és a mélységekben . . .”¹⁹

Mennyire egészen más keresztény jelleggel volna átitatva egész életünk, ha a hit szellemében élnénk! Ha cselekvéseink össze-visszaságában gyakran látogatnánk el „szívünk mélyére, egységünkbe és isteni képünkbe” (Ruysbrock). Egész létünknek, még ha különben jó is, csak csekély a termelése, mert figyelmünk nagyon is szétszóródik. Minden egyes cselekvésnek ki vagyunk szolgáltatva, és két cselekvésünk között alig tartjuk fenn magunknak a hallgatásnak és világosság-nak azt a percét, mely szemtől-szembe helyezne a bennünk levő éltető Lélekkel. Éppen azért cselekvését is megbénítjuk. Elfelejtjük és homályban hagyjuk lelkünk mélyén, úgy hogy hiába vár tőlünk egy pillantást, szívünknek egy dobbanását, szeretetünknek egy indulatát.

Tán azt mondjuk, hogy ez a tanács csak olyan lelkeknek szól, kik hivatva vannak arra, hogy Istennel kiváltságosan bensőséges érintkezésbe lépjenek.

¹⁶ Természetesen csak abban, aki a kegyelem állapotában él.

¹⁷ Kolossz. 3, 3.

¹⁸ Filipp. 3, 20.

¹⁹ Commentaire sur saint Mathieu, I. k. 74. l. és II. k. 136. l.

Erre azt feleljük: Tudhatod-e, hogy te nem vagy azok közül a lelkek közül való, kik hivatva vannak arra, hogy Istennel kiváltságosan benső érintkezésbe lépjenek? Tudhatod-e, hogy Isten mindig juttatna, ha nagyobblelkű és figyelmesebb volnál?

Ámde legyen feltevésed szerint! Mondjuk, hogy Krisztus olyan tagja vagy, mint többi tagja, egyike azoknak, kiket egyszerű „híveknek” neveznek, — adná a jó Isten, hogy az mindig igaz is volna rólunk, — egy a tömegből azzal a kívánsággal, hogy ebben a tömegben buzgó lélek légy (hiszen azért olvasod ezt a könyvet). Nos hát, éppen neked szól ez a sürgető felszólítás, hogy a hit szelleméből élj.

Az energiának mily buzgó forrása nyílnék meg bennünk, ha mindennapi életünkbe jobban belemélyítetők a Szentlélek Isten gondolatát, aki állandóan bennünk van és állandóan Jézus Krisztusba bekebelez; ha minden egyes cselekedetünk végeztével a lélek nyelvecskéje lassan, magától térne megpihenni a belső egyensúlynak ezen pontjába, amely pont korántsem egy gépnek holtpontja, hanem egy léleknek élő pontja, melyből a lélek csak öntudatosan tér ki, mindig azzal az eltökéléssel, hogy minél előbb visszatér oda, a természetfölöttiségbe emelt lénynek önkénytelen mozgásával, mintegy ösztönével.

„Menjünk a tulajdon szívünkbe! Hallgassuk meg és engedelmeskedjünk!” — tanácsolta P. Judde. „Hacsak lehetséges, énünknek több, mint a fele legyen ott, figyelve arra, ami ott hangzik, és ami ott történik. S én biztosítlak, hogy tökéletes lesz!”²⁰

Ez igazán kitűnő tanács!

Valahányszor kötelességünk „Márta hivatását teljesíteni”, tegyük meg azt örömmel, kedélyesen, bátran, hátsó gondolat és sajnálkozás nélkül, mindig és egyedül Istenre való tekintettel és amennyire csak lehetséges, „Istenben és Istennel”. Azonban, ha nem hív a szeretet vagy az állapotbeli kötelesség „kifelé”, (vajjon, ebben

²⁰ Oeuvres, V. k. (Exhortations) 70. l.

az esetben, mondhatjuk-e azt igazán „kifelé” való működésnek?), — akkor térjünk vissza minél előbb a lélek bensejébe, és ott, alázatos és becsületes törekvéssel, tisztelettel átitatott szeretettel, vegyük fel újra „Mária hivatását”, iparkodjunk arra, hogy újra megtaláljuk Istent, vagyis jobban mondva (hiszen feltevésünk szerint nem is hagytuk őt el igazán) iparkodjunk megtalálni világosabban megismert és bőségesebben kibányászott jelenlétét.

Halljuk, hogy Loyolai Szent Ignácnak egyik első tanítványa, P. Natalis, milyen eszményt tűzött maga elé.

„Fieri quidem, si assuescas in Christo, facile potest, ha megszokod, hogy Krisztusban élj, akkor könnyen eléred azt, ut quum alia agis, hogy még a rendes napi foglalkozások közepette is, — cor tuum sit Deo unitum, — szíved Istennel legyen egyesülve, non habitualiter solum vel virtualiter, sed et per simplicem orationem, nemcsak, amennyiben Isten kegyelmében élsz, hanem folytonos és egyszerű ima által is. Erre szólít fel Szent Ignác is, mikor azt ajánlja, hogy „az Úrban éljünk”.²¹

Óriási tévedés volna, ha valaki azt remélné, hogy a hitszellemnek ezt a szokását játszva és erőlködés nélkül szerezheti meg. Azonban ebben a munkában a figyelmes és hősies lélek nincs egyedül. Valaki előkészíti és segíti őt, hogy „a Lélekben” éljen, s ez a valaki maga a Szentlélek. Hiszen csakis Ő tudja előkészíteni a lelket a saját jövetelére. Ő egyedül készíthet magának méltó fogadtatást mibennünk.

Csak az *élet* *Lelke* vezethet bennünket „a Lélekben” való életre. Ez az élet pedig nem más, mint „a Krisztusban” való igazi élet.

Mikor Tóbiás éppen indulóban van, akkor jelentkezik egy személy, aki „ismeri a médek országába vezető utat”. Mily szerencse! A két vándor az egész úton egymás mellett fog haladni.

²¹ Monum. Hist. Soc. Jesu. Epistolae Pis Natal. IV. k. 722. 723. l.

„S mikor elkészítették mindazt, amit Tóbiásnak magával kellett vinnie, elbúcsúzott atyjától és anyjától és útnak indult az angyallal.”

Nekünk is sok mindenfélét kell elhagynunk, hogy „az angyallal útnak induljunk”. De ha nagylelkűek vagyunk, az angyal elkísér, az az angyal, aki nagyobb, mint Ráfael, a legkiválóbb értelemben vett angyal, a legkiválóbb értelemben vett küldött (angyal = küldött), maga a Szentlélek.

„Ismered azt az utat, mely a médek országába vezet?” „Ismerem, hiszen gyakran megjártam ezeket az utakat.”²²

Miért is járja a Szentlélek Isten olyan gyakran egyedül ezeket az utakat, amelyek az igazi életre vezetnek?

Ne váljunk meg ettől a vezetőtől! A jó fegyvertárs úgyszólván biztosítja nekünk a győzelmet. S ha a fegyvertárs magának a nagy *Győztesnek Lelke*, akkor eltűnik az „úgyszólván”. Akkor a győzelem biztos.

²² Tóbiás 5, 5—23.

III. RÉSZ.

JÉZUS KRISZTUSBA VALÓ BEKEBELEZÉSÜNKNEK EREDETE.

ELSŐ FEJEZET.

TEKINTETTEL AZ ATYÁRA, AKI AZT AKARTA.

1. *Krisztusba való bekebelezésünknek eredete, az Atya szempontjából, összeesik a kegyelemre való elhivatottságunkkal.*

2. *Az Atyának irgalma, aki Egyszülöttét adja oda, hogy üdvözítse a fogadott fiakat.*

3. *Megtestesülés és megváltás.*

„Mindnyájan, kik Krisztusban megkeresztelkedtetek, Krisztust öltöttétek magatokra.”¹

Az a szentség kebelez be bennünket Krisztusba, amely keresztényekké tesz. Az a szentség pedig, amely keresztényekké tesz, nem más, mint a keresztség szentsége.

Eddig tehát megállapítottuk Jézus Krisztusba való bekebelezésünk *tényét* s feleltünk arra a kérdésre is, hogy *hogyan* történik ez a bekebelezés. Kimutattuk azt is, hogy ennek a bekebelezésnek *főhatása* a Szentlélek Istennek közlése lelkünkkel, s a Szentlélekkel együtt az Igének s az Atyának közlése is. Ha már most azt keressük, hogy *mikor* lettünk ily sajátságosan fölséges kiváltságoknak részeseivé, azt kell válaszolnunk, hogy azon a napon, amikor csecsemő korunkban a plébániatemplomba vittek, mikor a pap, kevés vizet hintve a fejünkre, ezeket az isteni hatóerővel bíró szavakat mondotta: „Én téged megkereszteltek az Atyának, és Fiúnak és Szentléleknek nevében.”

¹ Gal. 3, 27.

Ez a válasz a *mikor* kérdésre, ha a mi oldalunkról nézzük azt.

Azonban szent Pál módjára kiszélesíthetjük ezt a kérdést s tanulmányozhatjuk azt, hogy *Istenre* való tekintettel, sőt magára *Jézus Krisztusra* való tekintettel ugyan mikor kebelezettünk be Jézus Krisztusba?

1. *Istenre való tekintettel.* Itt természetesen örök „mikor”-ról van szó, ha ugyan szabad ezt a két szót összekötnünk. Itt tehát a kegyelemre való elhivatottságunknak imádandó titka előtt állunk.

Szent Pál apostol így ír az efezusiakhoz: „Áldott legyen Urunknak, Jézus Krisztusnak Istene és Atyja, aki megáldott minket Krisztusban minden mennyei, lelki áldással, amennyiben kiválasztott minket általa a világ megteremtése előtt, hogy szentek és szeplőtelenek legyünk előtte a szeretetben. Eleve arra rendelt minket, hogy fiainak fogadtassunk, Jézus Krisztus által és így teljesejék akarátának jóságos szándéka, és magasztaltassék kegyelmének dicsősége, amellyel minket szeretetébe fogadott szeretett Fia által.”²

Hogyan fejezzük ki teljesen az apostolnak ezt a gondolatát, amely oly telített, oly tartalmas, s annyira áradozik Isten és az Ő felfoghatatlan irgalmassága iránt való szeretettől és a Jézus Krisztus iránt való szeretettől, ki az Atya életének kimondhatatlan közvetítője? Hogyan fordítsuk le az apostolnak ezt a szövegét megcsonkítás és legyöngítés nélkül, mikor ő egyszerre akarja felsorolni mindazokat az áldásokat, melyekben Isten Jézus Krisztusban és Jézus Krisztus által részesített, s éppen azért az összes isteni áldásoknak ösforrásáig emelkedik fel, vagyis a kegyelemre való örök elhivatottságunkig, mely az istenség mélységében történt, s már a következő pillanatban ezen előrerendelésünknek az időben történő kivételével helyez szembe bennünket?³

² Efez. 1, 3—6.

³ Maeterlinck, aki egy igen misztikus műnek („A lelki menyegzőnek dísz”, a „csodálatos” Ruysbrucktól, II. kiad. Bruxelles, 1908, 18. l.) igen profán fordítója, nagyon helyesen megjegyzi,

Az apostol szavai magukba foglalják az időben történt legfölségesebb cselekedetet, Jézus Krisztusban való megszentelésünket, s magukba zárják az örökkévalóságnak legtitokzatosabb cselekedetét, vagyis Istentől való előrendelésünket a szentségre. Szent Pál összeköti ezt a két titkot, mely csak egyetlen egy jótéteményt tesz ki, hogy ezzel annál jobban kinyilvánítsa a kegyelemnek összehasonlíthatatlan nagyságát, mely Isten fiává és Krisztus testvérévé avat fel, a szeretett Jézus érdemeinél fogva.⁴

Mi is vagyunk mi, hogy Isten így öröktől fogva gondolt ránk, szeretett bennünket, kiválasztott és az istenfiúság dicsőségére rendelt bennünket, hogy azután az időnek egy adott pontjában arra hívjon, hogy szeresünk, áldjuk és neki szolgáljunk?

Sajátságos az, hogy bennünk nincs meg mélyebb tudata annak, hogy a hitnek ez a világa mennyire rendkívüli! Mi nem találjuk azt különösnek, hogy Isten szeret bennünket és pedig *annyira szeret* bennünket. Isten már öröktől fogva gondol ránk. Gondol arra, hogy kiránt a semmiségből. Már az első gondolattól fogva, mellyel ránk gondol, — vagyis öröktől fogva, — mérték nélkül szeret bennünket. Szeret annyira, hogy eltökéli, hogy oly nagy, oly föltétlen bizalmasságra hív meg bennünket, hogy elfog a szédület, ha behatolni igyekszünk abba. Olyan bizalmasságra, mely bennünket szoros részesévé tesz legkevesebbé közölhető kiváltságának, annak a kiváltságának, mely Isten létét alkotja.

És ez a szeretet, mely felettünk lebegett, még mielőtt létrejöttünk volna, ez a határtalan, végtelen, szinte lesújtó szeretet, annyira belekapcsolódott Isten

hogy „a szavakat az élet rendes szükségletei számára találták ki. Éppen azért ezek a szavak szerencsétlenek, nyugtalanok s ámulnak, mint a csavargók a királyi trón körül, mikor hébe-hóba egy-egy királyi lélek máshová viszi őket.” Tán sehol annyira nem tűnik fel a szavaknak ez a szorongása, mint itt, mikor a nagy titok kifejezésével kell megbirkózniuk.

⁴ „... magasztaltassék kegyelmének dicsősége, amellyel minket szeretetében fogadott szeretett Fia által.” Efez. 1, 6.

legbensőbb lényébe, hogy ha ez az ennyire kiválóan szeretett faj vétkezik, a háromszor szent Istennek szerető akarata mindennek ellenére szerető akarát marad, vagyis jobban mondva (mivelhogy az igazságosság elvitázhatatlan jogainak is érvényesülniök kell) ez a szerető akarát az irgalmasság akaratává változik át. Az Atya nem tud beleegyezni abba, hogy elkárhozni engedje azokat, kiket gyermekeivé választott s azért bizonyos értelemben kijátszva önmagát, a saját egy-
szülött Fiát testesíti majd meg azoknak testében, kik ellene vétkeztek. Mintha nem tudná elviselni, hogy ő maga be ne temesse azt az örvényt, mely Őt tőlünk elválasztja. Isten semmiben sem végez félmunkát. Az emberi lélek csak nehezen tud hinni és koránt sincsenek szemei a szeretet meglátására. Azért, hogy a mi lelkünk is elfogadja őt, azt a meghagyást adja az Igének, hogy testesüljön meg. Őt is szolidárisá teszi azzal a bűnnel, mellyel szemben tehetetlenek voltunk, miután azt elkövettük és (amint nemsokára szó lesz arról) a kereszt fájára küldi Őt. Ezzel a nevünkben nyújtott túlárado elégtétellel visszaszerzi azt a látszólag elvesztett jogot, hogy bennünket tovább is szerethessen, szerethessen minden más szeretetet meghaladó szeretettel. Visszaszerzi a jogot, hogy minden kifejezést meghaladó módon adhassa önmagát, s újra belénk áraszt-hassa isteni életét.

Hát akkor Isten jobban szeret bennünket, mint tulajdon Fiát? Bizonyos értelemben, igen. Salvianus sajátosan erőteljes kifejezéssel nem átallja azt mondani: „Plus amat nos Deus, quam Filium Pater, — Isten jobban szeret bennünket, mint az Atya Fiát.” Majd így folytatja: „Ez egészen világos dolog. Bennünket, fiait, jobban szeret, mint egyetlen Fiát. Hiszen érettünk még Fiának sem kedvezett. S milyen Fiúnak? Igaz Fiának, egyszülött Fiának, Isten Fiának. Lehet-e ennél

többet mondani? Érettünk odaadta őt, érettünk rosszakért, gonoszokért, gonosztevőkért.”⁵

Bossuet nagypéntek napján mondott első beszédében bőven fejtegeti ezeket a hitből fakadó nézeteket.

„Istennek van Fia, ki egyenlő vele, ki egészen kielégíti szeretetét, amint kimeríti termékenységét is. S ez az Atya, noha ilyen tökéletes Fia van, mégis más fiakat fogad fel. Mekkora jóság, mekkora irgalom! Az emberek iránt való szeretete, ez a kimeríthetetlen és túlárado szeretet teszi, hogy Egyszülöttének testvéreket, egyetlen Fiának társakat, szíve szerelmes Fiának örököstársakat ad. Mi több, tulajdon Fiát halálra adja, hogy fogadott fiai lehessenek. Az Atya szeretete kiszolgáltatja az Egyszülöttet, elhagyja, feláldozza őt, — bennünket pedig felfogad, életre kelt, új életre szül . . . Találékony és élelmes szeretete szerencsés gondolatot adott neki az irgalom ezen tervének keresztülvitelére. Bizonyos értelemben elveszítette Fiát, hogy így fogadott fiai lehessenek, halált hozott egyetlen örökös Fiára, hogy mi azután az ő jogaiba léphessünk. Ő ti, fogadott gyermekek, mennyibe kerültetek ti az örök Atyának!”⁶

II. Isten részéről sajátságos találmány ez! Örök Igéjét adja oda, hogy olyan nyomorultakat megváltson, amilyenek mi vagyunk! Isten maga int: „Minden test semmi!” — szalmaszál, még a semminél is kevesebb! És ezen semmi javáért, ezen semmi megváltásáért, Isten odaadja mindenét. Azt, ki egyenlő vele. Beleegyezik abba az elképzelhetetlen, elfogadhatatlan, de mégis való, föltétlenül való dologba; t. i., hogy az örök Ige egyesüljön ezzel a testtel, ezzel a semmivel, ezzel a semmiséggel, Szent Jánosnak bámulatba ejtő

⁵ „Evidens quippe res est, quod super affectum filiorum nos diligit Deus, qui propter nos Filio suo non pepercit. Et quid plus? Addo, et hoc Filio justo, et hoc Filio unigenito, et hoc Filio Deo. Et quid dici amplius potest? Et hoc pro nobis, id est pro malis, pro iniquis, pro impiissimis.” De Gubernatione Dei, Patrol. Lat. 53. köt. 81.

⁶ Premier Sermon pour le Vendredi de la Semaine de la Passion, 1re p. (Vivès, IX. k. 518. l.)

rövid mondása szerint: az Ige testté lőn, Verbum caro factum est.

Mi több! Ezen vétkes semmiségnek javára és vigasztalására az Atya rááll Krisztus munkás és szegény életére is. Rááll arra a nélkülözésben töltött 33 esztendőre, melynek két felfoghatatlan határköve a jászol és a kereszt!

Igazán, mi képzelődünk . . . Isten nem tehette ezt! Többrebecsülése túlságosan fonák, találmányai pedig ijesztőek . . . Hogy is képzeljük őt el? Tán mint féltékeny személyt, ki kiváltságaihoz makacsul ragaszkodik, s a végletekig kicsinyes, mikor a saját tiszteletéről van szó? Tán úgy képzeljük el, hogy minden áron, — még az örök Ige kárán is, — teljesen vissza akarja kapni a tiszteletet a mi részünkről, mely pedig tulajdonképpen oly jelentéktelen valami? Hiszen nincs semmi arány a külső dicsőségnek ezen sovány adaga és Fiának hihetetlen vállalkozása között. Az a külső dicsőség ugyan semmitsem változtat Isten természetén. Benső és lényeges dicsőségét semmiben sem képes növelni! — Vagy tán még ezen is túl menjünk Isten elképzelésében és lássunk benne barbár, vérszomjas lényt? Kisebb áron is üdvözíthetett volna bennünket, vagyis Fia minimális elégtételével is megelégedhetett volna, abban a feltevésben, hogy általa akart bennünket megváltani. És íme, Ő éppen ellenkezőleg, a legnagyobb elégtételt kívánja! Kívánja az Üdvözítő áldozatát egészen az olajfák hegyének haláltusájáig és a Kálváriának véres áldozatáig!

Nem állunk-e itt szembe mindent meghaladó önzéssel, melyet még kegyetlenség is fokoz? Nem lép-e eléink két olyan tulajdonság, amely Isten jóságával és bölcsességével homlokegyenest ellenkezik?

Hát először is óvakodjunk nagyon attól, hogy protestáns mintára ne képzeljük Istent „szűklátókörűnek”, akinek matematikai pontossággal megszabott követeléseai vannak! Ne képzeljük őt el olyannak, aki az őt megillető tiszteletet könyörtelen és elég nevetésges aritmetikával hajtja be! „10 % erejéig jogtalansá-

got követtek el ellenem; 10 % erejéig követelek elégtételt." Ellenkezőleg, legyen meg bennünk a *bűn világos ismerete*, tudata. Egyetlen véték magában véve eléggé megokolja az egész teremtet világnak megsemmisülését. Pedig még ez sem volna szigorú értelemben vett teljes elégtétel. Ime, ez legalább némi világosságot vet arra, hogy Isten elégtételi igényei meddig terjednek.

Az ószövetségi szentírás olykor úgy tűnteti fel a fölséges Istent, mintha a bosszúállás szelleme ihletné. Izrael vétkezett, Isten haragra gerjed. Mi valót fednek ezek a kissé ügyetlen kifejezések? Mit akarnak kifejezni ezek a képek, melyek helytelenekké lesznek, ha kissé erőltetjük őket? Tulajdonképpen föltétlen igazságot akarnak kifejezni. Az ember a bűn által kivonja magát a jutalmazó és jótekonny isteni *igazságosság* rendje alól s viszont szükségképpen a *megtorló* igazságosság rendje alá kerül. Ez pedig semmiképpen sem ellenkezik Isten jóságával. Az ellentétes feltevés egyenesen ellenkeznék bölcseségével és lényének követelményeivel. Isten Isten, s hacsak nem akarja megtagadni saját magát, nem lehet közömbös a megbántás iránt, s nem fogadhatja azt úgy, mint a tiszteletet. Nem mintha tiszteletnyilvánításunk bármi olyant is adna neki, aminek bensőkép hiányában volt, vagy mintha hibáink bármit is elragadnának tőle, amire ő bensőképpen rászorulna. Hiszen Isten változhatatlan. Az ő „világában” semmisem mozdul meg. Azonban a mi világunkban igenis felforgattuk a rendet. Ez a felforgatott rend pedig megköveteli, hogy helyreállítsuk. Ezt követeli Isten bölcsesége és igazságossága. Hiszen különben szabad folyást engedne a rendtelenségnek. A bűnös ugyanis azt mondhatná Istennek: én téged megbántalak és pedig büntetlenül, mert a te jóságod megakadályoz abban, hogy megbüntess.

Hasonló megjegyzést kell fűznünk az új- s főképp az ó-szövetségnek néhány szövegéhez, amelyek Istennek látszólag bizonyos vérszomjúságot tulajdonítanak. Az ó-szövetségben a tulkok és bárányok véres

áldozatainak szomját; az újszövetségben pedig az Üdvözítő feláldozásának szomját. Isten semmikép sem találja kedvét a hóhér foglalkozásában. Benne ugyan semmitsem találhatunk meg a tömeg barbár ösztönéből, mely megkívánja, hogy embervér párologjon a küzdőterek porondján, vagy fejedelmek feje hulljon az utca porába.

Igaz ugyan, hogy ő megengedte az Üdvözítő áldozatát. S ezt az irántunk való szeretetének titkát soha senki sem fogja teljesen megfejtteni. Azonban ne feledkezzünk meg arról sem, hogy az isteni Üdvözítő azt az áldozatot nem kényszerítve és nem akarata ellenére mutatta be. Önként és teljesen szabadon ajánlotta fel a mennyei Atyának ezt az áldozatot s így szeretetből hagyta jóvá az Atyának igazságosságából és szeretetből fakadó akaratát. Tehát itt nincs semmi barbárság, hanem igenis *kettős* szeretet. S így Istennek semmikép sem róhatjuk fel azt, hogy vak szigorúság, vagy engesztelhetetlen hajthatatlanság vezették volna.

Mikor Isten szabad folyást enged az igazságosságnak, semmikép sem barbár, mert hiszen az áldozat teljesen szabad abban, aki magára veszi az elégtételt. Szabad az Igében, ki látván az ószövetségi elégtételek elégtelenségét, önként kijelenti: Ecce venio, íme jövök, hogy felajánljam magamat. Önkéntes az az Üdvözítő szent emberiségében is. Hiszen ennek alapvető érzelme éppen az, hogy szeretetének egész hatalmával hagyja jóvá az Igének ezt az üdvözítő akaratát.

III. Az Üdvözítő részéről a legcsekélyebb elégtétel elegendő lett volna a világ megváltására. Szent Tamás és minden hittudós ezen a véleményen van. A józan ész legelemibb megfontolása ugyanazt kiáltja nekünk. Hát akkor minek az az egészen kiontott vér? Minek a kínzásoknak ez a halmaza? Az Igének világra jötté még hagyján! De minek ment ő a keresztre? A megtestesülés még hagyján! De a megváltás és pedig ilyen megváltás!

Ha erre azt válaszoljuk, hogy maga Isten akarta

Igy, akkor ez talán a legkimerítőbb válasz a kérdésre. Azonban ez nem elégíti ki teljesen érzelmi világunkat. Az ember megérti a „homo”-t, de már a „vermis et non homo”-t? Megértjük az „embert”, de már a „férget és nem embert”? János „testté lett Igéjét” még megértjük, de már az Izaiás-féle „fájdalmak embe-rét”? Ez valóban már túlsok!

Nos hát, gondolkozzunk csak kissé a dologról! Ha az Ige egyszer hozzánk le akar szállni, vajjon ki fogja neki akkor megjelölni, hogy hol illik megállnia? S ha egyszer áldozatul akarja adni magát, ugyan ki határozza meg az illő mértéket, s azt a mértéket, mely már túlmegegy a határokon? Csodálkozunk rajta, mikor áldozata befejezésénél látjuk. Vajjon nem kellene-e inkább csodálkoznunk áldozata kezdeténél, mihelyest kezdi magát megalázni? Ha egyszer már útban van, akkor valamivel több vagy kevesebb nem lephet meg bennünket annyira. A legkisebb megalázkodás éppen olyan méltatlan hozzá, mint a legszélsőségesebb. A legcsekélyebb megalázkodás éppen annyira ellentétben áll személye méltóságával, mint az a megalázkodás, amelyet tényleg választott.

Igaz ugyan, hogy a választott megalázkodást mi szörnyűségesnek találjuk. Azonban még egyszer mondjuk, hogy minden más megalázkodás is magában véve éppen olyan szörnyűséges lett volna, hiszen Istenről van szó. A megrázó összecsapás nem két szónak találkozásánál történik: *ember és megfeszített*, hanem ama két szó összeillesztésénél: *Ige és test, Isten és ember*.

Csakugyan, a jászol sokkal szörnyűségesebb, mint a keresztfa.

A „kis gyermektől” a „szenvedőig” már nincs nagy távolság. A *születő* embertől a *síró* emberig hamar megtettük az utat. Hiszen személyes tapasztalatból is tudjuk, hogy embernek lenni és a fájdalom emberének lenni egy és ugyanaz a dolog. De „Istentől” az „emberig”, az „Ígétől” a „testig”, ez az igazi távolság! Egész feneketlen örvény!

Nem annyira a megváltás, mint inkább a megtestesülés morzsol össze súlyával. A keresztet tulajdonképen még megérttem. Az ember, mint olyan, ha szeret, nemcsak bizonyos határig megy, hanem egy irányban mindig továbbhalad. Elfogadja, hogy szenved azokért, kiket szeret. Ez a mi emberi cselekvésmódunk irányával egyezik. Igaz ugyan, hogy ámulatom elragad, ha arra gondolok, hogy itt Istenről van szó. Azonban tudom, hogy ez az Isten ember, s a dolog megértésére támpontom van az emberi lélekben, mikor az igazán nagy. De a megtestesüléssel teljesen benne vagyok az isteni lélektanban, a tiszta isteni lélektanban. Csak maga az Isten találhatta ki ezt. Itt nincs már semmi támpontom, semmitsem tudok többé, lábam alatt elveszttem a talajt, irányt veszve megyek, s már csak az imént említett magyarázatokba tudok kapaszkodni. Pedig ezek csak reszketnek s megzavarodnak e megkapó rövid mondás előtt: Verbum caro, az Ige test.

A jászolt mindig megható oldaláról szokták feltüntetni. Meghatónak megható, de rettenetes is, és rettenetesebb, mint megható. Igaz ugyan, hogy azért a jászol semmiben sem tünteti el ama másik titoknak kifürkészhetetlen mélységeit, melyek ebbe a szóba vannak összefoglalva: a kereszst.⁷

Mert a nehézség még mindig áll. Ha ugyanis egy titok, a másik mellé állítva, nagyobbak látszik, mégsem teszi azt, hogy a kereszst magában véve ne legyen kifürkészhetetlen örvény.

Isten ugyanis megelégedhetett volna a testté lett

⁷ „Ó Felfoghatatlan, ki felfoghatóvá lettél én érettem! Ó Teremtetlen, ki teremtett lettél! Ó te, ki lelkek és testek számára megközelíthetetlen vagy, a te hatalmadnak csodája által érzékelhetővé lettél a gondolatoknak és az ujjaknak. Ó Uram, add, hogy lássam, mily mélységes és magasztos az a szeretet, melyet megtestesülésedben közöltél velünk! . . . Légy áldott, Uram, ki megértetted velem, hogy érettem születél. Ó, mily dicsőség, látni és érezni, amint én látom s érzem, hogy te érettünk születél! Ezt igazán érezni, gyönyörűség; ez az örömök öröme." Folignói szent Angela. Látomások és kinyilatkoztatások könyve.

Igének legcsekélyebb elégtételével is. Hát akkor miért, ugyan miért akarta, vagy legalább is engedte meg, azokat a minden mértéket meghaladó szenvedéseket, amelyekről Krisztussal kapcsolatban nemsókára szólunk majd?

Bizonyára azért, hogy ezzel is megmutassa nekünk a természetfölötti élet értékét, melyért a Krisztusnak oly nagy árt kell fizetnie, mikor azt visszaszerzi nekünk.

Azután még azért is, hogy nehézségeinkben bátorításunk legyen. Ha ugyanis életünk bizonyos óráiban nem lebegne előttünk a keresztfeszített Krisztusnak és szent Anyjának példája, hányan bukána a kétségbeesés örvényébe!

Isten ezzel továbbá ellenállhatatlanul meggyőző bizonyítékot is akart nekünk adni, hogy mennyire szeret bennünket. Szent Fia pedig önként elfogadta, hogy közremunkálkodik ezzel a szeretettel. Mi olyan Istenre gondolunk, aki megváltásunk árát csekélyben, mintegy leszállított árban állapítja meg. Azonban Isten nem olyan, mint mi. Ő semmit sem tesz fukarkodva. Mértéke mindig nagy mérték, bőven számított mérték. Isten mindent még a legjobbnál is jobban tesz. A teremtésben a természet rendjében tökéletes embernek megadja még a természetfölötti életet. Bőségesen terem csillagokat és rovarokat. Mi az ő helyén korlátoztuk volna a végtelen kicsinyek számát és a végtelen nagyokat józanabb, nyárspolgári mértékek közé szorítottuk volna. Minek is ekkora bőkezűség? Az apostolok méltatlankodtak Mária Magdolna eljárása felett, mikor az a drága keneteket bőségesen árasztotta ki Krisztusra. Ez mutatja, hogy milyen hitvány faj vagyunk. Mi nem szeretjük, ha bármiben is túlbőkezű valaki.

Isten ellenben a megváltásban is ragaszkodik a rendes módjához. Mint rendesen, itt is túlmegy a mértéken. *Nimia caritate, qua dilexit nos.* Isten mindig túlsokat tesz. Ez a megkülönböztető jegye.

Tán még tovább kérdezzük, hogy lelheti az Atya dicsőségét abban, mikor Fiát a testőrség katonáinak

undorító társaságában látja, mikor a megostoroztatás szégyenének, a kereszthalál gyalázatának teszi ki?

Mindez a megváltás ténye. Hitünknek ez elég! Azonban érzelmeink még bővebb magyarázatot kívánnak. Nem mondhatjuk-e nekik a francia költővel: „A szenvedés nagy fölség?” Az áldozat mindig növeli az embert. Miért nem növelné az Isten-embert is? A gyalázat csak látszólagos. Hiszen ennél fölségesebb erkölcsi szépség még sohasem nyilatkozott meg. Ime, az Atya ebben találta dicsőségét.

S tegyük még hozzá, hogy az ember is arra fog törekedni, hogy ezt az áldozatot reprodukálja. És ha földünkön valamiből dicséret árad Istenre, vajjon nem főképp az áldozat-e az, melyet az ember az Úr Jézus és keresztje iránt való szeretetből elfogad, készségesen átkarol, sőt még szándékosan keres is? Mennyivel kevesebb dicsőség jutna Istennek, ha nem lett volna a kereszt, mely az áldozatot megkedvelteti az emberrel? Isten dicsőségének története itt a földön összeesik a lelkekben a kereszt „örületének” történetével.

MÁSODIK FEJEZET.

KRISZTUSBA VALÓ BEKEBELEZÉSÜNK EREDETE TEKINTETTEL A FIÚRA, AKI AZT KIÉRDEMLETE.

1. *Jézus Krisztus a Kálvárián kebelez be magába.*
2. *A kereszt titka.*

I. Az efezusiakhoz írt levélnek első fejezete emlékeztet bennünket arra, hogy az Atya öröktől fogva előre rendelt a Krisztusba való bekebelezésre. Ugyancsak ez a fejezet jelzi pontosan azt a pillanatot is, hogy a Fiú, a testté lett Ige mikor kebelezett be magába az időben, és mikor tett bennünket tagjaivá.

A Kálvárián történt ez. Mikor Krisztus a kereszthalál rettenetes kínjai közt áldozta fel életét, akkor eszközölte ki számunkra a megváltást és szerezte vissza nekünk az Isten kegyelmét.¹

Az egész titoknak ez a legkimondhatatlanabb pontja. Sokkal kimondhatatlanabb az, mint a legtisztább szeretetből származó előrerendelésünk; kimondhatatlanabb, mint első megistenülésünk ténye. Megistenülésünk visszaadása csak vér árán történik meg.

Bossuet így kiált fel: „Vesd, vesd szemedet Jézusra! Nézd őt szenvedéseiben! Keresztények, ti az ő sebeitől születtetek. Végtelen fájdalomba szült titeket az új életre. Az a kegyelem, mely titeket megszentel, az a lélek, mely titeket újjászül, kegyetlenül felszakított ereiből vérével együtt árad reátok. A vérnek gyermekei, a fájdalom gyermekei vagytok!”²

¹ „Ebben van számunkra a megváltás a vére által a bűnbocsánat kegyelme gazdagságának megfelelően.” Efez. 1, 7.

² Ouvres oratoires de Bossuet, Lebarq, III. k. 697. l.

Krisztus Urunknak áldozatát nagyon is megszoktuk már. Azért nem is hat meg. Megszoktuk azt, hogy a keresztben olyan dolgot lássunk, mely nekünk kijár. Magától értetődő dolognak tartjuk s azért rendkívülit nem látunk abban. Ez az esemény beletartozik abba a történelmi keretbe, amelyben élünk. Ez megtörtént. Tehát ennek meg kellett történnie. S mi a szeretetnek e csodái mellett úgy haladunk el, mintha a mechanikának vagy biológiának jelenségéről volna szó, mely végzetszerűen, szükségképen, hajthatatlan törvények erejénél fogva következik be. Pedig az Ige önként ajánlotta fel magát. Hiszen éppen olyan szabadon azt választhatta volna, hogy nem vált meg bennünket, vagy legalább is nem vált meg ilyen módon.

Az imént úgy látszott, hogy a kereszt érdemét a jászol javára lefokoztuk. Pedig ez nem áll.

A jászol, bizonyos tekintetben, felfoghatatlanabb lehet, mint a keresztfa. Mégis áll az, hogy a keresztfa az Üdvözítő pályafutásának legkiemelkedőbb pontja.

A kereszt nagyon ékesen szól mindenkinek, aki azt fel tudja fogni. A világháború súlyos sebesülteinek láttára csodálat és szánakozás vett erőt rajtunk. Már pedig Krisztus is súlyos sebesült. Róla mégis benső megindulás nélkül olvassuk ezeket a megrázó szavakat: „Megsemmisítette önmagát, szolgai alakot vett fel.”

Ezeket s a hasonló szavakat megszoktuk már. Ez a kifejezés már nem lep meg. Ha ennek a kifejezésnek a tartalmát akarjuk felfedezni, akkor mintegy meg kell azt törnünk, ki kell azt vetköztetnünk a kifejezés sajátosságából, hogy történelmi tartalmának elevenét ragadhasuk meg. A kifejezésben meg kell ragadnunk a hihetetlen, de mégis biztos tény, melyet tragikus szembeötlése miatt el nem vethetünk. A kálváriai esemény valóságos átélt, fájdalmas esemény. Az említett kifejezésbe rejtett esemény.

... Az első nagycsütörtök estéje alkonyodik ránk. Képzeljük el, hogy Krisztus kortársai vagyunk. Egy séta véletlenül az Ólajfák kertjének tájára vezet

bennünket. Panaszos sóhajtozást, hangot hallunk . . .
Valaki szenved. Ott, arra felé . . . Hallgassunk oda!

„Atyám!”

Tehát fiú az, aki szenved . . . Atyjához könyörög.

„Atyám, . . . múlték el tőlem ez a pohár! Nem tudom azt kiinni!”

Tehát atyáról van szó, ki fiának halálthozó italt akar nyújtani, bizonyára valami gonosztett megtorlására. Milyen dráma ez? Közeledjünk kissé!

Szent Isten! . . . Ott, az egyik olajfa mögött, a földön elterülő ember! Fehér köntöse olyan, mint valami világos folt a földön. Hamar! Ő túlsokat szenved. Siessünk!

Görcsös sírást hallunk, mely keblét fojtogatja . . . De honnan a vér rajta? Szegény, szegény sebesült, tán valami ellenség verte véresre ebben a magányban?

Ellenség? Igen, sajnos! A bűn.

Mondd meg nekünk hamar! Ki is vagy te tulajdonképen?

Hogy ki vagyok? . . . Nézz rám, fiam!

Micsoda? Az Ember? De hát, Uram, miért jöttél te egészen egyedül ebbe a sötétségbe?

Nem voltam egyedül. Az „enyéim” elkísértek . . . Egy kis távolságra vannak. Három ott, a kis fal közelében. Nyolc pedig a kert bejáratánál.

Hát akkor az „övéi” azok a földön elterülő, köntösükbe takaródzott emberek?

Látod őket?

Kik azok?

En „enyéimnek” nevezem őket. Szegény „enyéim”! Alusznak.

S ez igaz. A Mester a halállal vívódik közelükben. Ők pedig alusznak. Ilyenek az emberek!

II. Csakis az ima tárja elénk „az Atya lélektanát”. És csakis az ima tárja elénk a Fiú lélektanát is, halálküzdelmében és a Kálvárián. Azaz, hogy csakis az ima útján tudunk behatolni abba, hogy mit gondol és mit akar Krisztus abban a pillanatban, mikor föláldozza magát. Az ima mutatja meg, hogy az Üdvözítő meny-

nyire igyekszik az elégtételt a megbántáshoz szabni, az isteni igazságosság szigorú követelményeit tartva szem előtt. Ő maga hasonlíthatatlan buzgósággal törekszik arra, hogy ezt az isteni igazságosságot mindenben kielégítse. Lássuk, mennyire igyekszik tökéletesen aláztatos alárendelése által a köteles tiszteletet megadni az Atyának, kit a mi lázadásunk annyira megsértett. Lássuk, hogy az Üdvözítő teljesen ismerte tartozásunkat s éppen azért teljesen átlátta szolgáságunkat is. Ennek tudatában ezerszeresen is megfizeti a váltságbért s magával egyesítve bennünket, Atyjának barátságába helyez vissza. Lássuk, hogy ő magára öltötte bűnösségünk köntösét. Azért sújtja őt Isten kemény igazságszolgáltatása annyira, hogy olajfákhegyi haláltusájában bizonyos átoknak súlya nehezedik rá, mely összemorzsolja és vért sajtol ki ereiből. A keresztfán pedig abban a titokzatos elhagyatottságban, amelybe az Atya taszítja őt, bizonyos értelemben az elkárhozottaknak szenvedéseit viseli.³

Milyen felfoghatatlan csoda kellett ahhoz, hogy egy az istenséggel lényegileg egyesített lélek a bűnösökkel azonosítsa magát annyira, hogy „az erkölcsi rossz felelősségét viselje”, s egyszerre abban az ellentmondó lelkiállapotban legyen, hogy tudja magáról, miszerint minden kifejezést meghaladó módon *igaz*, s ugyanakkor az egész világ összes bűneinek hordozója gyanánt érezze magát. Vajjon ki fogja valaha megmagyarázni ezt a csodát?

Az imázsamoly sokkal jobban segít, mint az íróasztal, hogy az ember ebből a titokból legalább valamit megsejtsen.

Sajnos, sokak számára az isteni Üdvözítő igen kedves, de nagyon bizonytalan körvonalú alak, hasonló ahhoz az imbolygó árnyalakhoz, melyet a halászatról

³ Ezeket a kifejezéseket Bourdaloue-nál találjuk. Tőle vették át azokat Gay és d'Hulst. Riviére túlzottaknak találja azokat. Annyi bizonyos, hogy magyarázatot kell hozzájuk fűzni. Mi P. d'Alès véleményéhez csatlakozunk s azt mondjuk, hogy ha Krisztus szenvedésében lelkének legmélyéig akarunk hatolni, akkor a pokoli örvénybe kell leereszkednünk.

visszatérő apostolok vettek észre a reggeli ködben. Phantasma est. Sokak számára az Üdvözítő ilyen határozatlan és bizonytalan alak és nem az az élő és bizalmas valóság, kinek a lélekhez szóló, nagyon közélről szóló szavait hallották, s akinek a szívébe mélyítették bele tekintetüket egészen közélről. Szent Ignác a Lelkigyakorlatokban minden egyes elmélkedésnél, mely az Úr Jézusról szól, azt a kegyelmet kéri az elmélkedővel (mert ez bizony kegyelem és pedig a kegyelmek legbecsesebbike), „hogymindig” bensőségebben ismerje meg őt, hogy azután lángolóbban szeresse és hűségesebben kövesse.”⁴

Folignói Angela ezeket mondja: „Aki az igazságban ismer, az tűzben szeret”. Ha pedig az igazságban akarunk ismerni, akkor az ő ajánlása szerint gyakoroljuk magunkat „a tiszta, folytonos, alázatos, erőszakos” imában. Gyakoroljuk magunkat az olyan imában, mely, „telve van határtalan vágyakkal, mely esdve könyörög s ráveti magát a tárgyra.”

„Az ember annyira szeret, amennyire lát. Minél többet látunk a keresztfeszített Istenemberből, annál jobban növekszik meg bennünk a tökéletesség utáni vágy, s annál jobban alakulunk át abba, akit látunk.”⁵

⁴ Intime cognoscam ut ardentius amen et studiosius sequar.

⁵ Látomások könyve, 220. és 224. Ezeket mondja még: „Az ő látása, fiam, az ő látása! Ha az ember az Istenember szenvedését tökéletes szemlélődés által látná, ha a mélységekre ható tekintettel ölelné fel szegénységét, gyalázatát, fájdalmait és megsemmisülését; ha az isteni kegyelem ereje által ezeket a dolgokat úgy látná, amint azok vannak, akkor föltétlenül követné Jézus Krisztust a szegénységben, a szüntelen együttérzésben, a megvettetések útján . . . Szíved legyen üres mindentől, s szellemed ne igyekezzék mással megtelni, mint csakis vele. S ha ez túlságosan magas-szárnyalású igény számodra, akkor legalább azon légy, hogy a keresztfeszített ismeretét bírjad és megtartsad”.

Kévs szentéletű lélek hatolt be annyira az Úr Jézus szenvedéseibe, mint Folignói Angela. Hiszen nála ez annyira megtörtént, hogy egy napon „átformáltatott a keresztfeszített Jézus fájdalmaiba.” (133. l.) Egy alkalommal, mikor a szenvedésről elmélkedik, megismeri „a teljes gyengeséget”, s ezekre a szavakra fakad: „Senkisémondhatja el a dolgot úgy, amint van. És ha valaki

Ez változhatatlan szabály. Ha azt akarjuk, hogy Krisztus számunkra valami „valóságos”, valami „élő”, egyszerű „valaki” legyen, akkor előbb kitartó és buzgó elmélkedésben kell hozzá közelednünk s igen közel jutnunk életének, személyének, művének valóságához.

„Mester, hol lakol?”

„Jöjj és lásd!” Veni et vide.

„Mester, mi a titka a te szenvedéseidnek?”

„Virraszhatsz-e velem egy óráig?”

Ez utóbbi feleletnek hiteles szövege tulajdonkép szemrehányás: „Egy óráig sem virraszthatatok velem?” Mindegyikünk lássa, hogy ez a szemrehányás mennyire éri őt, s legyen azon, hogy többé meg ne érdekelje azt.

Ha azonban az ember a lehető legnagyobb haszonnal akar elmélkedni a szenvedésről, akkor egész isteni történetünkkel kell azt összekapcsolnia.

„Miután emberré lett, verejtékezett, fáradozott, gyalázatos bántalmakat szenvedett. Testét — egyes szentek állítása szerint — több mint ötezer ostorcsapás szaggatta fel. Két gonosz rabló közt feszítették keresztre.

S miért volt mindez? Azért, hogy a kegyelmet érdemelje ki nekünk.

Ó szent angyalok, mondjátok hát meg nekem, hogy mi az a kegyelem? Ti kerubok, kik telve vagytok tudással, mondjátok meg nekem, hogy mi az a kegyelem, mely Istenünknek annyiba került?

Mit is tehetett volna az Isten Fia, amit nem tett meg? Mindent megtett, amit csak tehetett, hogy a kegyelmet megadja nekünk s annak nagyrabecsülésére vigyen. A kegyelem minden bizonnal nagyon értékes, mert hiszen érette a legdrágábbat adták, ami az égben és a földön található volt, tudniillik Isten Fiának életét.

Miért bőjtöl Jézus? Miért dolgozott? Miért verejtékezett? Miért érték azok az ostorcsapások? Miért

úgy írná le nekem a szenvedést, amint az megtörtént, azt mondanám neki: Te, igen, te szenvedted azt.”

koronázták meg tövissel? Miért feszítették keresztre? Miért történt mindez? A kegyelemért."⁶

Gondolunk-e arra, mikor a szenvedésről elmélkedünk, hogy azt mindig a természetfölötti életünkkel kapcsolatba hozzuk? Gondolunk-e arra, hogy azt mindig összefüggésbe hozzuk a Jézus Krisztusba való bekebelezésünkkel és mindazokkal a csodákkal, melyek a „szenvedés” nagyon is halvány és elvont szava mögött meghúzódnak? A „szenvedés” mindenesetre nagyon kifejező eredeti értelmében. Mi azonban megfosztjuk mély értelmétől, mikor szokásszerűen használjuk s amellet nem igyekszünk behatolni mindabba, amit kifejez.

Gondolunk-e arra, mikor ezekről a fájdalmas titkokról elmélkedünk, hogy Jézus a mi „helytartónk”, de úgy, hogy nem foglalta el egyszerűen a mi helyünket. Ő *szolidáris*sá tett bennünket önmagával. Az pedig nem egy és ugyanaz a dolog. Ő agonizál, Őt ostorozzák meg, Őt gyalázzák meg, és *mi* vagyunk azok, kik általa engesztelünk. Ő helyünkben van, s mi vele együtt az Ő helyén. Ő „mi”, mi pedig „Ő” vagyunk. Nem szabad engednünk, hogy egyedül csak Ő tegyen mindent, legalább is, ha meg akarjuk érdekelni a „keresztény” nevünket.

⁶ Nieremberg: A kegyelem értéke, I. köt. 170—174. l.

HARMADIK FEJEZET.

KRISZTUSBA VALÓ BEKEBELEZÉS- SÜNK TEKINTETTEL A SZENT- LÉLEKRE, AKI AZT VÉGBEVISZI.

1. *A Szentlélek Isten keresztelezésünk napján munkálja Krisztusba való bekebelezésünket.*

2. *Váltsuk valóra keresztségi nagyságunkat.*

3. *Mi a haszna ennek a hit által történő „valórá-váltásnak”, főképp a kísértés idején?*

I. Jézus Krisztusba való bekebelezésünket Isten öröktől fogva akarta; Jézus Krisztus pedig szent szenvedésében szerezte meg azt nekünk. Tényleg azonban ez a bekebelezés mindegyikünk számára a keresztség napján történik. „Mindnyájan, kik Krisztusban megkeresztelkedtetek, Krisztust öltöttétek magatokra”, írta Szent Pál a galatáknak.¹ Titushoz pedig így ír: „Mikor Üdvözítő Istenünk jósága és emberszeretete megjelent, megmentett minket . . . a Szentlélek eszközölte újjá-születés és megújítás fürdője által.”²

A korintusi híveknek pedig ezeket mondja: „Bizony ilyenek (bűnösök) voltatok egyesek; de megmosattatok, de megszentelést nyertetek, de megigazultatok a mi Urunk Jézus Krisztus nevében, és a mi Istenünk Lelke által.”³

Emlékszünk azokra a szavakra is, amelyeket az isteni Üdvözítő mondott Nikodémusnak. „Ha valaki

¹ Gal. 3, 27.

² Tit. 3, 4.

³ I. Kor. 6, 11.

újonnan nem születik a víz és a Szentlélek által, nem mehet be Isten országába.”⁴

Megvan-e bennünk a kíváncsú nagyrabecsülés a keresztség iránt, vagyis az iránt a fölséges pillanat iránt, amikor bekebeleztettünk a Krisztusba, mikor „megistenítettünk”, mikor „megkrisztusítottunk?”

Mi, érzéki lények, a „nagy lépést” az időből az örökkévalóságba való lépésben látjuk. Ez mindenesetre egy nagy lépés, s bármennyire fontosnak tüntetjük fel azt, bizonyára nem kerülhetünk a túlzás veszedelmébe. A halálnak megvan az a hallatlan és rettenetes kiváltsága, hogy életünket megállapítja egy ponton, érdemünket megállítja egy határozott számon, és senkinek sincsen hatalma, hogy a mutatót még egy magasabb számra fordítsa.

Azonban, ha igazán a hitből élénk, akkor számunkra a nagy lépés az volna, mely a bűn rendjéből a kegyelem rendjébe visz át.

Kegyelem és égi dicsőség ugyanazon az alapon állanak. Ha bűn nélkül halunk meg, akkor azon a napon, amelyen széthull testünk gyarló takarója, máris egyszersmindenkorra Isten birtokában vagyunk és pedig vagy közvetlenül, vagy rövidebb-huzamosabb idő múlva, de mindenesetre biztosan Isten birtokában vagyunk és pedig annál a jogcímnél fogva, hogy Krisztusba be vagyunk kebelezve, tehát Krisztus örököstársai, Istennek pedig fogadott fiai vagyunk.

Ellenben a bűn és a kegyelem között nagy örvénytátong.

Tehát a nagy lépés nem az élet végén, hanem annak elején történik s annak nem halál a neve, hanem keresztség.⁵

Azokban a körökben, amelyekben a hit hagyomány számba megy s éppen azért, mert csak hagyó-

⁴ Ján. 3, 5.

⁵ És még a bűnbánat szentsége is, abban a mértékben, amelyről szó lesz. Azonban a bűnbánat is csak a keresztség alapján lehetséges. Szóval minden ebbe az elsőrendű eseménybe kapaszkodik.

mány számba megy, és kevésbé átgondolt és megértett hit, nem becsülik meg mindig a keresztény életre való hivatást úgy, amint azt meg kellene becsülni.

Halljuk azért, hogy egy nagy francia konvertita, kevéssel megtérése után, mikép becsülte meg azt a kegyelmet, hogy régente a keresztség szentségében részesült.

„Én egy egész emberéletem élhettem kegyelem nélkül, mégis az a gyermek voltam, kinek homlokára egy pap írta rá ezt a megváltó jelet . . . Most pedig, 30 évi elszakadásomon keresztül is, előtört a kereszt-ségi kegyelem, és én tudtam magamról, hogy a szeretett gyermek vagyok, az a gyermek, kinek csakugyan mindent megadtak.”⁶

Egy fiatal, alkalmazásban levő párisi leány volt az egyedüli megkeresztelt a családban. Betegen olyan szanatóriumba került, amelyet apácák vezettek. Ott kérte, hogy oktassák ki a hitben, s a kellő előkészület után Isten gyermeke lett. Mikor visszakerült a családi otthonba, nagy lelki kín volt számára, hogy szülei közönyösen, sőt ellenségesen álltak Istennel szemben. A papnak, lelke bizalmasának, ezeket mondotta: „Gondolja csak, Isten nem él bennük. Édesapámnak nincs hite. Igen jó anyám van, de rosszul él. Jósága tehát semmi érdemmel nem jár a mennyországra nézve. Kis testvéreim nincsenek megkeresztelve. Miért kaptam én annyi kegyelmet és miért nem ők?”

Ha az ember ilyen beszédet hall, könnyekig hatódik meg. Hány keresztény, aki már régóta van megkeresztelve, nem ismeri ennek a nagy kegyelem-nek értékét!

Akkor még egészen kicsi volt. Isten gyermekévé lett akkor, amikor maga nem is figyelhetett fel ennél a fontos eseménynél. És azóta is figyelmetlen maradt, ha nem volt gondja rá, hogy felkeltse magában a keresztény hitet. Az ember „isteni”, s nem tudja azt. Jézus Krisztusba van bekebelezve, s nem tudja azt.

⁶ E. Psichari: Les voix qui crient dans le Désert. 192. 1.

Isten Lelkét bírja magában, s nem tudja azt. Gyerek marad, egész életén keresztül.

Valóban, siralmas tudatlanság ez!

Már most, ettől a tudatlanságtól könnyen megszabadulhatunk, ha tanulmányozzuk és elmélkedve átvesszük azt a szertartást, mely bennünket Isten gyermekeivé tett.

Szent Pál szavai adják meg nekünk a kulcsot a szertartás megértéséhez.

A rómaiakhoz írt levelében ugyanis így szól: „Vagy nem tudjátok, hogy mind, akik megkeresztelkedtünk, Krisztus Jézusba, az ő *halálába* keresztelkedtünk meg? *Eltemettünk* tehát vele együtt a *halálba* a keresztség által, hogy amint az Atya dicsősége *feltámasztotta* Krisztust az ő halottaiból, épúgy mi is éljünk új életet.”⁷ A keresztséget tehát úgy mutatja be, mint halált és feltámadást, és pedig mint halált és feltámadást Jézus Krisztussal és Jézus Krisztusban.

Azok a szertartások, melyek kezdetben a keresztségnél szokásban voltak és maga az idő is, amikor a keresztséget kiszolgáltatták, csodálatosan fejezte ki ezt a két gondolatot.

A keresztséget alámerítéssel szolgáltatták ki. A hitújoncnak háromszor kellett alámerülnie a vízben, a három nap emlékére, amelyet az isteni Üdvözítő a sírban töltött, vagy a három isteni személy emlékére. A bazilikák közelében állt egy kisebb épület, melynek közepén vízmedence volt, nyolc-, hat-, négyszögű vagy kerek formában. Rendesen tetőzete is volt. Ebben a medencében volt a keresztvíz. Az épület különálló épület volt. Viszont egész közel állt a bazilikához, annak jeléül, hogy annak előcsarnokát képezi és abba bemenetül szolgál. Ezt az épületet baptisterium-nak hívták (keresztelőkápolna). A benne levő mozaik-képek vagy festmények leggyakrabban Krisztus Urunkat ábrázolták a Jordán vizében, mellette Keresztelő Szent Jánost, felette pedig a Szentlelket, galamb képében.

⁷ Róm. 6, 3. 4.

A vízmedencének olykor sír alakja volt. Azonban ez nem is volt szükséges ahhoz, hogy a hitújoncok megértésük, hogy amikor a keresztvízbe leszálltak és abba lemerültek, „consepulti cum Christo” lettek, vagyis eltemetkeztek Krisztussal.

Azok a magyarázatok, amelyek a korabeli hitoktatóktól és egyházatyáktól származnak (pl. nyssai Szent Gergelytől, aranyszájú Szent Jánostól, Szent Ágostontól), a keresztséget titokzatos temetkezésnek és feltámadásnak tüntetik fel, Jézus Krisztus eltemetkezésének és feltámadásának példájára.

S maga az idő is, amelyet az Egyház kiválasztott ennek a szentségnek kiszolgálására, sajátos erővel mutatott rá az Egyház felfogására.

Az Egyházban ugyanis nagyon korán törvény erejével bíró szokássá lett, hogy nagyszombat napján szolgáltatták ki azt a szentséget, mely bennünket keresztényekké tesz. Az egyházi zsinatok egészen a XII. századig ragaszkodtak ehhez a szokáshoz. Kivételt csak szükség esetén engedtek meg.

A nagybőjt célja, hogy előkészítsen a húsvéti szent ünnepekre és a keresztény újjászületés szertartásaira. Szóval, a halálból való kettős feltámadásra készít elő: Krisztus Urunknak példaképpül szolgáló feltámadására és az újonnan kereszteltek valóságos feltámadására.

Az Üdvözítő szenvedése és feltámadása a halál titka és az élet titka. A kegyelemre való születés pedig a keresztény keresztségben hasonlóképp a halál titka és az élet titka.

Az a hitújonc, aki az Egyházba való belépésre készült, a húsvétot megelőző 40 nap alatt befejezte a keresztény életbe való beavatását. Az ő életében a két titok egymást áthatotta, gondolatvilága pedig az igazi keresztény gondolatvilág volt, mert hiszen a két titok valóban csak egyetlen egy titkot tesz ki. Húsvét reggelén a Krisztus, kit holtan fektettek a sírba, dicsőségtől fénylő öltözetben, élve hagyja el azt. Az új keresztény pedig, — a másik Krisztus, — halva lépett

be a baptisteriumba, s ő is élve jön ki belőle, szintén fénytől áradozva abban az új ruhában, melynek viselése most neki meg volt engedve. Kegyelemre való születés Krisztus feltámadásának csak kiegészítése, előrelátott megtoldása, meghosszabbítása volt.⁸

A keresztség mostani szertartásaival természetesen messzebb estünk ettől a jelképezéstől. A lényeges jelképezés ugyan még megmaradt, de már kisebb mértékben.

Ami a kereszteny újjászületésnek lényege, ami annak nagyságát és alapvető szépségét teszi, az még most is fennmaradt. Azonban a szertartásoknak külső fénye most már sokkal szerényebb. Ez azonban csak eggyel több ok arra, hogy annál nagyobb figyelemmel és megfontolással kísérjük azt. A keresztenység igazi megértése megfoglyatkozott azért, mert nagyon alászállt a keresztségnek helyes megértése.

Nos hát, utánozzuk az első keresztenyeket! Kapcsoljuk a hitre való újjászületésünk titkát az Üdvözítő feltámadásának titkához. Akkor húsvét nemcsak dicsőséges évforduló lesz, hanem egyúttal emlékeztető arra a valóságra, amely elsősorban kell, hogy érdekeljen bennünket, t. i. Jézus Krisztus érdemeinél fogva és Jézus Krisztusban történt kiszabadulásunkra a bűnből és a kegyelembe való belépésünkre; a halálból való kiemenetelünkre és az életbe való belépésünkre.

Ennek a nagy eszmének világosságánál jobban megértjük azt is, hogy az Egyház miért állította bele a húsvéti időbe az évente egyszer kötelező szentgyónást. A keresztség kegyelmét ugyanis el lehet veszíteni. „A bűnbánat fürdője” (az ősrégi, mélyértelmű kifejezés szerint) visszaadja a lelki tisztaságot.

Azt is látjuk, hogy a húsvéti időben az Egyház életében felhangzó sok allelujának oka egy és többszörös is.

⁸ „Krisztussal együtt életrekeltett . . . és Krisztus Jézussal együtt az égiek közé helyezett el”, mondja Szent Pál az efezusiakhoz írt levelében, 2. fej., 5. és 6. v.

Többszörös, mert az a feltámadás, melyet ünnepel, magába foglal három kiemelkedést a sírból, t. i. az Üdvözítő feltámadását, Krisztus új választottjainak feltámadását és Krisztus bűnbeesett, de bűnbánó híveinek feltámadását.

Azonban ez az ok tulajdonképpen egy ebben a többszörösségben is, mert mindezek a feltámadások egy és ugyanazon lénynek feltámadása. Feltámadás a fejben és feltámadás a tagokban.⁹

II. Már most világos, hogy mindezekből milyen következtetést kell levonnunk. Mindig jobban meg kell ismertetni a kereszteniyekekkel keresztségüket.

Mi ünnepeljük karácsonyt és pünkösdöt, az Isten Fiának és a Szentléleknek látható eljövetelet erre a világra. Hát a teljes Szentháromságnak láthatatlan eljövetele a lelkeinkbe nem érdemel figyelmet? Tán kevesebb tiszteletet érdemelnek az isteni személyek, mikor lelkeink bensejébe lépnek, mint mikor külsőleg megjelennek? Ünnepeljük az Igé belépését a jászolba, a Szentlélekét az utolsó vacsora termébe. Hát miért nem ünnepeljük az Atya, Fiú és Szentlélek belépését abba a jászolba, amely mi vagyunk, abba az utolsó vacsora-terembe, amely mi vagyunk. Pedig ez történt keresztségünk napján!

Nem volna ajánlatos minden kereszteny számára, hogy divatossá tegye azt a szokást, hogy nem annyira a világra való születésnek, mint inkább lelki születésének évfordulóját ünnepelje, vagyis jobban ünnepelje keresztsége, mint születése napját. Ebben bizony a hit nagy gondolata ünnepelne. Mert hiszen ha valaki kereszteny módon gondolkodik az íté, óriási különbséget lát a kettő között, t. i., hogy emberek fiává lett és, hogy Isten gyermekévé lett.

„Mert íme, vétekben fogantattam, és bűnökben fogant engem anyám.” Bűnben születünk erre a világra. Íme, ez a jogcímem születésemkor.

⁹ Idézzük vissza emlékezetünkbe azt, amit föntebb mondtunk a kereszteny ünnepekről. V. ö. I. rész, 3. fej. 3. §.

„Menj ki belőle, tisztátalan lélek, és adj helyet a Szentléleknek!” A keresztségben megszabadultam a bűntől. Ime, milyen jogcímem van a keresztségi lelki megtisztulás ünneplésére.

Az egyház első századaiban szokásban volt, hogy húsvét szent ünnepén és az ünnep nyolcadának minden napján, az új keresztények a vecsernye után elmentek arra az ünnepi helyre, ahol nagyszombat napjának éjszakáján a keresztség szentségében részesültek. Miután így lelki anyjuktól, az Egyháztól megszülettek, vagyis megkeresztelkedtek és a Szentlélek Isten ereje által isteni életre születtek, nagy lelki örömmel rendezték ezt a körmenetet a baptisteriumhoz, vagyis ahhoz a dicső sírhoz, melyből mint Krisztus testvérei támadtak fel, amint az isteni Mester is feltámadt sírjából.

A baptisteriumból azután arra a helyre mentek, ahol a bérálás szentségében részesültek. Innen pedig visszamentek a tulajdonképeni bazilikába, a szent titkok megünneplésére és az eucharisztikus szeretetlakoma megtartására. Az V. században a Lateránban a pápa katedrálisában, külön épület felelt meg a baptisteriumnak, amely a bérálás szentségének kiszolgáltására volt fenntartva.

Ennek a búcsújárásnak az volt a célja, hogy magukon azokon a helyeken, ahol a kegyelem életét vették, emlékeztessék őket Isten gyermekeinek kiváló méltóságára.

Többen panaszkodnak arról, hogy a privát elsőáldozások áldásos gyakorlata kevésbé ünnepélyessé teszi az ünnepélyes első szentáldozás szertartását.¹⁰

Azonban, ha már így áll a dolog, miért nem lehetne (persze lassan és nem egyszerre) az első szentáldozás régi szertartásait átalakítani olyan ünneppé,

¹⁰ Franciaországban ugyanis minden gyermek résztvesz az „ünnepélyes” első szentáldozáson, még akkor is, ha bármi okból számtalanszor megáldozott volna már. Erre az ünnepélyes első szentáldozásra nagyon alaposan készítik elő a gyermekeket, még lelkigyakorlatokkal is.

mely azt fejezné ki, hogy a gyermek a keresztény élet teljességébe megy át? Hiszen a privát elsőáldozások szaporodása szinte kényszerítőleg visz oda. Régen, mint láttuk, a keresztiséget, bérmlást és Oltáriszentséget egyszerre szolgáltatták ki, és pedig azon a napon, amikor a hitújonc megszűnt hitújonc lenni és kereszténnyé lett. A későbbi századokban elválasztották a három szentséget. Nos hát, miért nem lehetne a gyermekkor végén, az ifjúkor küszöbén, mikor a keresztény élet már öntudatossá és férfiasá lehet és kellene is azzá lennie, olyan ünnepet alapítani, amely, amennyire lehetséges, *összekapcsolná a teljes keresztény élet három szentségét?*

A legtöbb gyermek úgy veszi fel a bérmlás szentségét, hogy nem is igen érti meg annak a jelentőségét. Azonban egy és ugyanazon napnak keretében, — mely így a keresztény ifjúság nagy ünnepévé lenne, — a keresztési fogadalom megújítása és a szentáldozás mellett több megértésre találna a bérmlás szentsége is. Sokkal nagyobb komolysággal nézne az ember a keresztési fogadalommal vállalt felelősséget is, ha meggondolná, hogy Krisztus Urunk külön szentséget akart rendelni, hogy azzal megerősítse bennünk a Szentlélek jelenlétét és azokat a kegyelmeket is, melyeket a keresztiségben lelkünknek hoz. Bizonyára azért tette ezt, mert keresztény életünket veszély fenyegeti. S lehet-e a gyermeket alkalmasabb eszközzel rávinni arra, hogy harciasan éljen, vagyis a kellő pillanatban bátran szembeszálljon a kísértéssel, mintha pl. megmagyaráznók neki azokat a szavakat, melyeket keresztisége napján mondtak ki felette?

„Exorcizállak téged, tisztátalan lélek, az Atyának, Fiúnak és Szentléleknek nevében, hogy menj ki és hagyd el Istennek ezt a szolgáját! Mert, átkozott és elkárhózott lélek, Az parancsolja neked ezeket, ki a tengeren járt és Péternek nyujtotta ki kezét, mikor az elmerült. Tehát, átkozott ördög, hallgasd ezt az ítéletet és ismerd el Isten hatalmát, az élő és igaz Isten hatalmát, és az ő Fiának s a Szentléleknek hatalmát, és hagyd el

Isten ezen szolgáját, mert a mi Urunk Jézus Krisztus kegyeskedett őt meghívni a kegyelemre, az áldásra és a keresztség vizére."

Es még: „A szent keresztnak ezt a jelét, mellyel homlokát megjelöljük, ne merészed soha megsérteni, te átkozott ördög! Ugyanazon a mi Urunk Jézus Krisztus által. Amen."

Az az erő, amelyet az ember a bérmálás napján kap, abban a veszélyben forog, hogy kimerül az élet mindennapi küzdelmeiben. Éppen azért az isteni Üdvözítő táplálékot adott nekünk, nem azért, hogy hébe-hóba vegyük azt magunkhoz, hanem, amennyire lehetséges, mindennap, hogy így mindennap biztosítva legyen bennünk az a bátorság, mely szükséges ahhoz, hogy hűen ragaszkodjunk a Szentháromsághoz, ki bennünk él. — Mi is tulajdonképen a szentáldozás? Nem más, mint az isteni Üdvözítő szent emberiségének eljövetele, ki mindennap jobban megerősíti jelenlétét a szentek ama szentjében, mely a kegyelem állapotában levő lelkünk s ott az állandóan bennünk tartózkodó „Háromnak" megadja azt a felajánlást, hálaadást, engesztelést és imát, amely egyedül méltó az Istenhez. Ez a szentáldozás. A mi számunkra pedig a szentáldozás abban áll, hogy a testté lett Igének e cselekedetével, mellyel bennünk megünnepli a fölséges istenséget, bensőleg egyesülünk s vele együtt felajánljuk magunkat, hálát adunk Istennek, kéréseinket eléje terjesztjük és engeszteljük őt.

Ez bizonyára kiváló módja annak, hogy a legméltóságosabb Oltáriszentségnek az őt megillető helyet jelöljük ki először vagy újra természetfeletti életünk történetében s így ez ünnepélyes alkalommal is mintegy hangsúlyozzuk, hogy milyen kiváló és szükségképeni összefüggésben áll az a Szentháromság jelenlétével, mely Szentháromság éppen a keresztség szentsége folytán ütötte fel trónját szívünk mélyén.

„Ellene mondok az ördögnek", szól majd a gyermek és később mindennap mondja újra ezeket a szavakat, mert hát azok most már nem lehetnek csak

puszta szavak számára. „Jézus Krisztushoz ragaszkodom mindörökre”. Ezekkel a szavakkal pedig ezt akarja mondani: „A lehető leggyakrabban iparkodom majd egyesülni a kenyér színében lakozó Istennel, hogy a lehető legnagyobb hűséggel tartsak ki Istenem mellett, ki bennem él. A két szentségház, — az oltáré és a szívemé, — két választott tartózkodási hely. Az első csak a második miatt van. Kereszttségemnek és bérmlásomnak Szentlelke készítsen elő maga az isteni Üdvözítőnek minden jövetelére, s maga az isteni Üdvözítő készítsen elő mindig jobban a Szentléleknek szüntelen eljövetelére.”

Ennek az így leírt ünnepélynek úgyszólván minden eleme megvan már a mostani ünnepélyes első szentáldozás szertartásaiban, kivéve a bérmlás szentségét. Pedig ezt is könnyű lesz az ünnep keretébe bevezetni attól a naptól fogva, mikor ennek a szentségnek kiszolgálói is számosabbak lesznek, ami mindenestre nagyon kívánatos volna és egyúttal összhangban állana a régi hagyománnyal is.

A mi ajánlatunk csupán csak „a hangsúly áthelyezését” célozza.

Jelenleg a gyermek fehér karkötőt vesz vagy fehér ruhát ölt. Ha csak a szentáldozást tartjuk szem előtt, amely miatt az történik, azt kell mondanunk: mert már tizedszer vagy századszor fogadja magába az isteni Üdvözítőt . . . Ez pedig nem elégíti ki.

Ha ellenben meg van állapítva, hogy az ünnep szertartásainak az a céljuk, hogy a gyermek számára nyomatékosabbá tegyék a teljesen öntudatos és önként vállalt keresztény életbe való belépést, akkor már teljesen megértjük a fehér karkötőnek, a fehér ruhának és az egész hagyományos külső pompának jelentőségét.

Az az ünnep, mely eddig *megható* volt, az említett feltevésben férfiasá lesz. Tehát itt nem is annyira arról lesz szó, hogy a gyermeknek *örömet* okozunk, mint inkább arról, hogy ő maga *becsületbeli kötelezettséget* vállaljon.

S azokban a magyarázatokban, amelyeket az

ünnap szertartásainak jelentőségéről a választottakhoz intéznénk, nem is kellene annyira a *jelen* boldogságot hangsúlyoznunk, hanem inkább a *jövőre* vállalt felelősséget hangoztatnunk. S ahelyett, hogy mindenféle, valóban kevésbé meggyőző érvekkel igyekeznénk meggyőzni arról, hogy ezt a szentáldozást (mely pedig egyike-másika számára életének tán már 300. áldozása) egészen különös buzgósággal kell végeznie, inkább a keresztséghez, vagyis természetfölötti életének eredetéhez vezetnők vissza a gyermeket, s megmagyaráznók neki, hogy mennyire szükséges ezt az életet megismernie, megtartania, megvédenie, abban növekednie, s azt a lehető legmagasabb fokra fölfejlesztenie. Éppen ezért kell felvennie a bérmálás szentségét, amely megerősít a teljes hűségben s ezért kell a szentáldozáshoz járulnia, mely emberi gyarlóságunk erősítésére szolgál.

Úgyszólván minden gyerek tudja, mi az Oltári-szentség. S úgyszólván egy gyermek sem tudja, mi a keresztség s annak kiegészítője, a bérmálás. Nem volna-e kíváncsi, hogy az a vallásos ünnepély, melynek célja a keresztyén életbe való bevezetés felújított keretében megnyitni az ifjúkort, a *bennünk levő isteni életnek ünnepe* legyen?

Maguk a szertartások is figyelmeztetnének ennek a bennünk levő isteni életnek három főpontjára. Arra a pontra, mikor az *megszületik* bennünk; arra a pontra, mikor teljes *érettségét* éri el s végül arra a pontra, ahol vég nélkül meríti azt az életerőt, mely teljes erejében *tartja meg* azt az isteni életet. És a gyermek megértene, mi az értelme annak a két szentségnek, amelyet csak egyszer szabad felvennünk, s megértene együttal annak a szentségnek mélyebb értelmét is, melyet lehetőleg mindennap kellene magunkhoz vennünk.

III. Bárhogy álljon is a dolog az előbb említett ünnepéllyel, annyi bizonyos, hogy mindnyájunknak kell arra törekednünk, hogy a híveket felvilágosítsuk keresztségüknek hasonlíthatatlanul nagy értékére.

Kiváló erő az a nehéz napokra, ha az ember egyszer életében igazán nagyra érezte magát! Később

kevésbé fogatkozik meg, nem áll rá olyan hamar arra, hogy megkisebbedjék, semmivé legyen, saját magát porba alázza.

Aki csodálni tudta magát, az be van biztosítva a bukás ellen. Sajnos, nem mindig, — de gyakran, legalább is, ha nemes szíve van.

Lelki életünknek nagy része küzdelmekben telik el. A küzdelemben pedig nagy hátrányt jelent az, ha az ember a szenvedély mozgó, élő erejével nem tud mást szembeállítani, mint tervezetszerű, száraz, élettelen formulákat.

A kísértésnek, főleg bizonyos kísértésnek az a sajátja, hogy megingatja az egész embert, az egész lelket. Tragikus gyengeség az, mikor az ember egy lázadásban levő egész világ viharos támadásaival szembe csak egy hideg ragaszkodást állíthat, mely a léleknek csak egy sarkát mozgatja meg és azt is csak abban a részben, ahol legkevésbé az élet. T. i. a lélek ragaszkodását a „tiltotthoz”, mely egy táblára van írva s melynek nincsen se húsa, se csontja, se melege, se szépsége.

Már pedig kell, hogy az ember a szenvedéllyel küzdve, egyenlő fegyverekkel álljon ki, vagyis, hogy a szenvedéllyel szembe szenvedélyt tudjon állítani és nem csupán csak egy fogalmat. A gyönyör gondolatával, amelyet a kísértés felkínál, helyezzük szembe a bukás gondolatát, mely a kísértést követi. Azzal a reménnyel szemben, hogy mit szerez meg az ember (amit a képzelet tán oly szépen fest ki) helyezzük szembe azt az élő és diadalmas bizonyosságot, hogy mit veszítünk el, ha engedünk. A hitssellem álljon bennünk mindig erős lábon, s az tartsa azokat mindig világosan emlékezetünk elé.

Hitünknek összes indítóokai nem lehetnek *mindig jelen* szellemünkben. Egyesek, minden hitbeli kétely alkalmával, úgyiszlóván a hit keletkezésének egész folyamatát akarják magunkban fölidézni. Minden kísértésnél, mely kislelkűségre viszi, a reménynek egész keletkezését akarják felújítani s minden kísértésnél,

mely a tisztaság ellen van, fel szeretnék sorakoztatni mindazoknak az okoknak ellenállhatatlan emlékét, melyek miatt tisztáknak kell maradnunk. Ez pedig lehetetlen dolog!

Mit kívánhat az ember ebben a pontban s mit kell kívánnia? Azt, hogy ezek az indítóokok *legalább életének bizonyos szakában* világosan és a szívet felmelegítően legyenek jelen lelkében. Lehetséges, hogy a nagy buzgóság alábbhagy és a sugarak elhalványulnak. Földi életünkben a hétköznapi élet hamuja bizony nagyon hamar eltakar mindent. De *később* javára válik az, ami *előbb* volt. Az ember lelkileg nem láthat mindig, vagy legalább is olyan lehet, hogy ne lásson mindig. Milyen nagy támaszték számára, ha látott, ha úgy látott, amint kellett látnia. Ez elegendő arra, hogy az embert megtartsa az úton és előre vigye. A napkeleti bölcsek magyarázata még mindig érvényes: vidimus, venimus, láttunk, jöttünk.

Mindenesetre kívánatos az, hogy a csillag sohasem hagyja el az utast. Azonban együgyű lélekre vall, ha az ember biztosan számít arra. Az embernek élnie kell tündöklő hitének kincseiből, amelyeket egykor felraktározott.

Éppen azért olyan fontos, hogy az ember néhányszor, — sőt gyakran, — szemlélje a természetfölötti életnek ragyogó szépségét. Akkor később könnyebben utasítja el azt, ami ennek az életnek vesztét okozná benne. Ha az ember néhányszor csodálta önmagát, akkor az csodálatos erővel vértézheti fel, hogy mindig sértetlenül őrizze meg magát.

Dupouey tengerésziszt a világháborúban ezeket írta feleségének: „Nem az nehéz és lényeges az életben, hogy az ember elszakítsa szívét, hanem hogy betöltse azt, vagyis hogy a lehető legnagyobb fokban be legyen biztosítva a veszély ellen, amely saját maga részéről fenyegeti őt.”

Az ember sokkal könnyebben szakítaná el szívét a földiektől, ha egyszer valóban odakötné azt az égiekhez. Sokkal jobban tartaná semminek a semmit, ha

megértette volna azt, ami minden, — ha mindjárt csak egy szempillantásnak fellobbanó fényében is — és ha igazán, teljes meggyőződéssel, lelkének mélyéből, — hacsak egy percre is, — előtört volna ez a kiáltás: „Mennyire semmi az, ami nem Ő!”

Az aszkétikus életben felhasználjuk a félelmet, az örök büntetésről szóló hitigazsággal kapcsolatban. Felhasználjuk a szánakozást, az Úr szenvedéséről emlékeztet meg. Hát miért nem használnók fel jobban a *csodálatot* is, a három nagy tragikus lendítőök harmadikát? „Tanulj meg szentül büszkélkedni”, (*disce sanctam superbiam*), írta Szent Jeromos Eustochium keresztény szűznek. Szent Gergely pedig ezeket a szavakat mondja: „Ismerd meg, ó keresztény, a te nagyságodat!”

Ebből a célból gazdagítsuk meg a „keresztény”, a „keresztség”, a „természetfölötti élet”, az „isteni élet” fogalmait mindazokkal az adatokkal, melyeket a hit szolgáltat nekünk. Szűnjenek meg számunkra csak puszta fogalmak, „holt” szavak lenni, hogy valóságokká, „élő” valóságokká legyenek. Szerezzük meg azt a mindenesetre nehéz művészetet, hogy a szent hitünk igazságait kifejező formulákhoz hozzákössük minden életerőnket.

Legyünk azon, hogy életet öntsünk isteni eszméinkbe, különben vérszegényekké, élettelenekké lesznek s így alul maradnak a szenvedélyekkel való küzdelemben, mert ezek ugyancsak élők és cselekvők.

Katolikus lelket kell formálnunk magunkban, katolikus módon kell berendeznünk szellemünket, vagyis katolikusokká kell tennünk mindazokat a közép-pontokat, amelyek körül kijegecesednek összes gondolataink, ítéleteink és érzelmeink.

Életfelfogásunk vajmi gyakran pogány, mert nem megy túl a látható dolgokon. Az egyedüli ügy, amely Istent itt a földön érdekli, t. i. Isten a lelkekben, bennünket nem érdekel. Szokjuk meg tehát, hogy a „többinek” megadjuk a „többi” értékét, az egyedül szükségesnek pedig a Fölségesnek országát tartjuk a saját lelkünkben és a többi lelkekben.

Milyen fájdalmas megállapítás az, hogy valaki hat hónapon keresztül tanulmányozhatja a hittudománynak a kegyelemről, a megtestesült Igéről szóló részét és egyetlenegyszer sem ámul el rajta, egyetlenegyszer sem indul meg azon, egyetlenegyszer sem csodálja azt, egyetlenegyszer sem tapint az „elevenére”. Csak valami csontvázt, húsnélkülit, halottat érintett. A hittudományi traktátusok egymást követik, mint gyönyörűséges virágok, de csak mint egy növénygyűjtőnek virágai. Pedig az a valóság, melyet ki kellett volna fejezniök, olyan élő és olyan gazdag! Hogy van az, hogy az ember azt a valóságot oly kevésbé éli? S milyen különös tehetség az az emberben, hogy ketté oszthatja magát? Folytonos szellemi érintkezésben áll így az Istennel, s mégis tán egyetlenegyszer sem gondol az Istenre, tán egyetlenegyszer sem egyesül az Istennel?

Óvakodjunk ettől a „művészettől!” Tanulmányaink tárgyát ne különítsük el lelkiéletünk tárgyától! Amit tanulunk, azt éljük is. Ez különben a legjobb eszköz arra, hogy jól tanuljunk.

Tanító kifejtés és lelkesedés, rendszer és páthosz nem azonosíthatók. Azonban, ha mindjárt nem is azonosíthatók, legalább ne maradjanak teljesen elszigetelten sem.

Elmélkedés által életet kell lehelni a halottakba, fel kell támasztani Jézus Krisztust és Denzingernek egy-egy formuláját vagy Mignenek egy-egy szövegét a cselekvés egy-egy elvévé kell változtatni.

Jaj annak a tudománynak, mely nem megy át a szeretetbe! Ne keressük az igazat csupán csak féllélekkel, főképp, mikor erről az *igazról* van szó. Hiszen még az sem sok, ha egész lelkünkkel vesszük azt birtokunkba.

IV. RÉSZ.

**JÉZUS KRISZTUSBA VALÓ
BEKEBELEZÉSÜNKNEK GYAKORLATI
MEGÉRTÉSE.**

ELSŐ FEJEZET.

A BŰN A KERESZTÉNYEK ÉLETÉBEN.

1. *Mi egyek vagyunk Krisztussal, a bűn kiirtójával.*

2. *Ebből megérthetjük Jézus Krisztus tagjában a bűn súlyát.*

3. *A bűnbeesés után is megvan a bocsánat boldog lehetősége. A bűnbánat szentsége újra bekebelez Jézus Krisztusba.*

I. Ki fogja valaha itt a földön megérteni annak a kiváltságnak természetét és terjedelmét, melynek mi örvendünk, t. i. hogy lelkeinkben bírjuk az isteni életet, a Szentlelket az Atyával és a Fiúval együtt és pedig Jézus Krisztus érdemeinél fogva, kivel csak egyet teszünk ki.

Szent Pál szavai szerint majd csak az égben látjuk meg homály nélkül a keresztény nagyságát, amikor Krisztus, a mi életünk és dicsőségünk megjelenik majd.¹

Ez a nemességünk köteleességeket is ró ránk. De mennyire! Jobban, mint bármi más nemesség!

„Megmaradjunk-e a bűnben? . . . Semmiesetre sem! Mert akik meghaltunk a bűnnek, mikép élünk továbbra is benne? Vagy nem tudjátok, hogy mind, akik megkeresztelkedtünk a Krisztus Jézusba, az ő halálába keresztelkedtünk meg? Eltemettünk tehát vele együtt a halálba, a keresztség által, hogy amint az Atya dicsősége feltámasztotta Krisztust, a halottai-ból, éppúgy mi is éljünk új életet. Ha ugyanis egybenőttünk vele halálának hasonlatosságában, úgy majd

¹ Kolossz. 3, 4.

a feltámadásában is. Tudjuk azt, hogy a mi régi emberünk azért feszítettett meg vele együtt, hogy a bűn teste lerontassék, s ne szolgáljunk többé a bűnnek. Mert aki meghalt, az felszabadult a bűn alól. Ha tehát meghaltunk Krisztussal, hisszük, hogy Krisztussal együtt élni is fogunk, mert tudjuk, hogy Krisztus, miután feltámadott halottaiból, már nem hal meg, s a halál többé nem uralkodik rajta. Mert halála egyszer s mindenkorra való halál volt a bűnnek; az élete azonban élet az Istennek. Ekként ti is úgy tekintsétek magatokat, hogy meghaltatok a bűnnek, de éltek az Istennek, Krisztus Jézusban, a mi Urunkban.”²

Szent Pál tehát ebben a 11 versben tizenháromszor ismétli meg a halál szót, hogy végleg meghúzza a lélekharangot a mi régi rossz szokásaink felett.

És itt nemcsak olyan mellékes szövegről van szó, olyan ajánlatról, amelyet futtában tesz, s amelyet maga sem vesz nagyba. Nem! Itt kedvenc tételéről van szó. Olvastuk kifejezését, melyet csak rosszul vagy hiányosan lehet lefordítani. „Vetkőzzetek ki a régi emberből és cselekedeteiből és öltözzetek fel abba az újba.” Szent Pálnak nincs az a levele, amelyben ezt ne ismételné. „Ne feledkezzetek meg arról, ti meg vagytok halva. Efezusi keresztények, ti meg vagytok halva. Róma keresztényei, ti a keresztség által Krisztus halálába vagytok eltemetve Krisztussal. Korintusi keresztények, ti is úgy tekintetek magatokra, mint halottakra. S ti, kolosszabeli hívek, sanyargassátok tagjaitokat, mert ti is halottak vagytok.”³

A mi félénkségünk megborxad hasonló ismétléseknél. Ha csak egyetlenegyszer halljuk a „halál” szót (mely itt egyértelmű az önmegtagadással, a lemondással), az már elevenünkre tapint és mi megremegünk. Szent Pál azonban nem törődik a mi ijedelmünkkel és finnyáskodásunkkal. A damaszkuszi úton kapott felvilágosítás óta nagyon is világosan látja, hogy a mi

² Róm. 6, 1—11.

³ Róm. 6, 11. II. Kor. 5, 14. Efez. 2, 15. Kolossz. 3, 3—5.

megistenülésünk Krisztus erőlködéseinek végső pontja. Azonban azt is megértette ott, hogy ez a megistenülés csak úgy lehetséges, ha szabad utat engedünk magunkban a Krisztusnak. „Keresztény” élet *megváltás* nélkül nem lehetséges.

Jézus Krisztus egykor meghalt érettünk. Meghalt, hogy kiérdemelje nekünk az életet. Mi is meghaltunk azon a napon. Előre meghaltunk, kötelezőleg, hivatásunkból kifolyólag haltunk meg. „Egy halt meg valamennyiért, tehát valamennyien meghaltak”,⁴ magyarázza szent Pál. Mit akar ezzel mondani? Azt, hogy „képességben” már akkor annak tagjai lettünk, aki a bűn kiűrtója. Eppen azért ugyanakkor kötelességünk lett az is, hogy a bűnt kiirtsuk magunkból.

Ez az általános és régi keltezésű kötelesség keresztsége napján háramlik rá, külön-külön és közvetlenül, minden keresztényre. Téved, ki azt véli, hogy külön egyházirendi vagy szerzetesi fogadalom kell ahhoz, hogy az ember önmegtagadott életre legyen kötelezve, ha „a Krisztusban” akar élni. Már a keresztség magában véve követeli ezt az életet.

Mikor szent Jeromos felemlíti a rómaiakhoz írt levélnek ismert szövegeit: „Kérlek tehát benneteket, testvérek, az Isten irgalmasságára, hogy adjátok teste-
teket élő, szent és az Istennek tetsző áldozatul; — ez legyen a ti észszerű istentiszteletetek”,⁵ és szent Péter szavait: „Ti is épüljeteK szent papsággá, lelki áldozatok bemutatására, Jézus Krisztus által”,⁶ akkor a keresztséget „a világi emberek egyházi rendjének” nevezi s ezzel jól meg akarja jelölni, hogy ez a kiindulópontja a lemondásra való hivatásunknak.

Sajátságosan ékesenszóló az a szertartás, amely *fehér* életre kötelez minden keresztény lelket attól a pillanattól fogva, mikor homlokát érinti a keresztvíz s lelkéről lemossa az áteredő bűnnek szennyt.

⁴ II. Kor. 5, 14.

⁵ Róm. 12, 1.

⁶ I. Péter 2, 5—9.

„Vedd ezt a fehér ruhát és vidd szeplőtelenül Isten ítélőszéke elé!”

Keresztény létünk minden nagy szakában találkoznak ezzel a fehérséggel. A keresztség fehérségével, az első áldozás fehérségével, az esküvő fehérségével és a papok számára, az albának és oltárterítőnek fehérségével.

Nagyon téved az, aki abban csak díszítést lát. Sokkal több az! Jelkép az!

Ezt a jelképet jól értette meg az a kis párisi hadapród, aki a frontra távoztában egy utolsó emléket akart hagyni övéinek. Mit tett? Csákójáról először is piros tollat szakított le. „Vedd, apám, a vér színe! . . . Én bátor leszek.” Azután egy fehér tollat. „Vedd ezt, anyám. Én mindig hű leszek Istenhez.”

II. Hány megkeresztelt gondol arra, hogy föltétlen következetességgel tartson ki az Isten iránt való engedelmességben, és hány megkeresztelt van eltökélve arra, hogy sohasem egyezik bele súlyos bűnbe? S amikor beleegyeznek a súlyos bűnbe, tudják-e, hogy milyen gyalázatoságra adják magukat?

Szent Pál nem félt a nyílt szótól. Ő pedig házasságtörésnek nevezi a bűnt.

Mikor ezt mondja, bizonyára nem mint tudatlan beszél, ki a beszéd finomságával nem törődik, vagy megfélemedezik a kifejezés árnyalatairól. Minden bizonyosan tüzes lélekből fakadt kijelentés ez, de nem származik olyan lélekből, mely híjában volna a kellő szónoki óvatosságnak.

Tarzsusi Saul szónoki iskolákba járt és a szó mestere volt.

Ha erős szavakat használ, csak azért teszi, mert a kifejezendő valóság megkívánja az erőteljes kifejezéseket. Akkor azután nem is habozik. „Azt pedig, ki az Isten templomát megrontja, megrontja az Isten. Mert Isten temploma szent, ti vagytok az.”⁷

Nekünk testünkben kell megdicsőítenünk és

⁷ I. Kor. 3, 17.

hordoznunk Istent, vagyis úgy kell mindig bánnunk saját magunkkal, mint az isteni Főlség erekllyetartóival. „Mivel tehát ilyen ígéreteink vannak (hogy t. i. Isten bennünk marad kegyelmével), tisztuljunk meg a test és a lélek minden szennytől, és hajtsuk végre megszentelődésünket az Isten félelmében“, mondja ugyanaz a szent Pál.⁸

A keresztényeket el kell távolítani minden bűntől, főképp a tisztátalan bűntől, mert az egészen testi s azért leginkább ellenkezik Istennek bennünk való jelenlétével. Hiszen Isten tiszta szellem. Meg kell mutatni nekik, hogy Jézus Krisztusnak milyen gyalázatot okoz tagjainknak minden szennye. Hiszen tagjaink az ő tagjai. A következetes gondolkozás elragadja szent Pált. Mivelhogy a kegyelem állapota valódi házasság Isten és a lélek között, vajjon milyen szóval jelölje meg a lélek hűtlen elszakadását Istentől? Modern nyelvvezetünkben az apostol kifejezése bántólag hat. Sajnos, miért nem bánt még jobban maga a valóság, amit a szó kifejez? Hiszen testünk a keresztség szent napján Krisztus testéből lett valami. Ime, mit mond szent Pál. „Elszakítsam-e tehát Krisztus tagját és parázna nő tagjává tegyem? Isten ments!“⁹ Olyan ellentét az, amely papírra vetve fellázít, de az életben nem lázít fel. Legalább is így kell ítélnünk, ha látjuk, hogy egyesek, mint arany-szájú szent János mondja, „nem haboznak az Istenember tagjait gyalázatos személy tagjává tenni.“

Mi nem hatolunk le annak mélyébe, hogy mi az a bűn. S ebben a saját gyarlóságunk támogat. Az első keresztények jobban gyűlöltek a bűnt, mint mi, mert jobban megértették azt, mint mi. Éppen ebben a tekintetben csodálatosan tanulságos nyomokra akadunk. Ugyanis az volt a szokásuk, hogy gyakran „a kereszt jelébe takaródtak“, vagyis megváltásunk szent jelével jelölték meg homlokukat, szemüket és mellüket, mintha azokat a testrészeket a Keresztrefeszített jelével, vagyis

⁸ II. Kor. 7, 1.

⁹ I. Kor. 6, 15.

a halál bélyegével és jegyével akarták volna megjelölni. A szentáldozás után pedig, melyet akkor két szín alatt fogadtak magukhoz, szokásuk volt, hogy az ajkukhoz tapadt szent vérral megnedvesítették ujjait és azzal jelölték meg minden érzéküket. Ezzel jól jelezték, hogy megértették vallásuknak amaz alapvető kötelességét, hogy testüket szeplőtelenül kell megtartaniok minden tisztátalan érintkezéstől.

Ilyen volt amaz első századoknak hite.

Gondolatvilágukkal nem tudták összeegyeztetni azt, hogy egy keresztény súlyos bűnt követhet el. A fizikai lehetőség szerintük mindenesetre megvolt; de az erkölcsi gyalázat oly nagy, hogy arra képtelennek kell lennie annak, aki *Istentől született*.¹⁰ Így beszél szent János apostol.¹¹

Szerinte kereszténynek lenni és a bűnbe beleegyezni, egymással összeférhetetlen dolgok. A megkereszteltnek becsületével összeférhetetlennek tartja, hogy elhiggye róla, hogy a bűnre rááll. „Mert minden, ami Istentől született, meggyőzi a világot.”¹² „Mindaz, aki Istentől született, nem vétkezik, hanem az Istentől való születés megőrzi őt és a gonosz nem érinti őt . . . Az egész világ ellenben gonoszságban fetreng.”¹³

A IV. században akart beosonni az Egyház fegyelmébe az a gyakorlat, hogy többé ne engedjék a szentáldozáshoz azt, aki egyszer súlyos bűnbe visszaesett. Egy bizonyos elvirai zsinat bocsátotta ki ezt a mennydörgő határozatot: „Ha valaki bűnbánat tartása után visszatér bűnéhez, annak ne szolgáltassák ki többé a szentáldozást, még halálos ágyán sem.” S mivel okolták meg ezt a szigorú intézkedést? Nyomós okkal. „Nehogy úgy lássék, hogy gúnyt üznek az Úr szent testéből.”¹⁴

¹⁰ I. Ján. 4, 7; 5, 1.

¹¹ I. Ján. 3, 9. „Mindaz, ki Istentől született, bűnt nem cselekszik, mert az ő magva van benne, és nem vétkezhetik, mert Istentől született.”

¹² I. Ján. 5, 4.

¹³ U. o. 5, 18. 19. „ . . . totus in maligno positus est.”

¹⁴ „Ne lusisse de Dominica communione videantur.” Can. III. Lab. t. I. col. 971.

Ez a szigor azonban nem tudott az igazhitűség fölé kerekedni. Akárhányszor vétkezett is az ember, ha bűnbánatot tartva bűneitől fölöldozást kap, ugyanannyiszor újra fogadhatja az Úr szent testét és véréét. Azonban, ha az Egyház kevésbé szigorú, ez számunkra nem lehet mentőök, hogy mi is kevésbé figyelmesek legyünk.

Mert ki tudja, hogy egy súlyos bűn hová vezethet? Mikor Alacoque szent Margit egy alkalommal évi szentgyónását végezte, azt mondja, hogy „úgy látszott neki és úgy érezte, hogy levetköztették és ugyanakkor fehér ruhába öltöztették.” Pedig súlyos bűnei nem voltak.

Egy szentáldozás után pedig ezeket a szavakat hallotta az isteni Üdvözítő ajkáról: „Én azért jöttem, kedvesem, hogy lelket az ártatlanság köntösébe öltöztessen, hogy most már csak az Istenember életével élj . . . Ha csak egyetlenegyszer elveszíted ezt a kegyelmet, soha többé vissza nem szerzed azt, és olyan mélységes örvénybe zuhansz, azért mert igen magas helyre, szívemnek sebébe helyeztelek téged, hogy soha többé fel nem kelhatsz ebből a bukásodból.”¹⁵

Az isteni Üdvözítő bizonyára azért beszélt így a szenthez, mert tudta, hogy ő azt el bírja viselni. Különbösen is előre látta föltétlen hűségét. Azonban, milyen üdvös megfontolásokra alkalmas tárgy az a megkísértett lélek számára, mely már-már azon van, hogy a kísértésnek engedjen.

Mi olykor olyan csekélynek látjuk a súlyos bűnt!

Krisztus pedig a súlyos bűnnek csak a gondolatára is, vérrel verítékezett! A szenteken pedig halálos félelem vett erőt ilyenkor.

Halljuk, hogy sziénai szent Katalin mily halálosan komoly és megrázóan könyörgő hangon írt két gazdag pisai polgárnak, mikor kérte őket, hogy maradjanak hűek Istenhez.

¹⁵ Vie de Sainte Marguerite Marie, par ses Contemporaines, Poussielgue 1876. II. kiad. I. köt. 90—91. l.

„Vanninak és Ferencnek, Buonconti Miklós fiainak Pisába.

„A keresztrefeszített Jézusnak és az édes Szűz Máriának nevében, én, Katalin, Isten szolgálója és az ő szolgálójának rabszolgája, írok nektek, drága és szeretett testvéreim Krisztus Jézusban, és bátorítlak Isten Fiának drágalátos szent vérében, abban a hő kívánságban, hogy mindig igazi gyermekeinek lássalak, kik mindig az Úr szent félelmében éltek, hogy ne vessétek meg Krisztus vérét, hanem mindig irtózzatok a súlyos bűntől és utáljátok azt, ami Isten Fia halálának oka volt.

Gonoszul bűnös az, aki testét tisztátalanságra adja, miután egyszer megismerte azt a tökéletes egyiséget, melyet Isten kötött az emberiséggel.

Vanni, milyen borzasztó dolog volna az, ha a halál súlyos bűn állapotában találna! Mily szörnyű volna, ha egy semmis gyönyörért elveszítenéd azt a jót, azt a boldogságot, hogy Istent bírod most lelkedben a kegyelem által, később pedig az örök életet, melynek sohasem lesz vége.”¹⁶

III. Az emberi gyarlóság azonban nagy, s Isten olykor megengedheti a bukást azért, hogy mindenkorra megtartsion az alázatosságban, s ösztökélje azt a szeretetet, mely ezen bukás nélkül lanyha maradt volna. Azokba, akik elbuktak, de bátran felkeltek ismét, bátorságot önthet az Isten irgalmasságára való gondolat. Hiszen Isten a bocsánatra még külön szentséget is rendelt.

Csakugyan, bármennyire értékesnek gondoljuk el a keresztséget, mégis csak tökéletlen alamizsnája volna Istennek, a bűnbánat szentsége nélkül. Számos ember számára sokkal inkább szenvedés, mint öröm oka volna. Csakugyan, mily rettenetes sebet vágna a lélekbe az, ha az ember először csodálatosan megistenült volna, de a bukás után, feltevésünk szerint, nem tudna többé felkelni, nem tudna többé Krisztus tagjává lenni. Mily kifejezhetetlen és soha el nem múló sajnálása volna

¹⁶ Levelek, III. köt. 247. lev. 408. l.

az annak az egyetlen kincsnek, melyet a lélek mindenkorra elveszített!

Az isteni Üdvözítő nem így akarta azt. Ő a bűneinket is saját maguk ellen fordítja és üdvösségünk eszközévé teszi. Aki azokat megvallja, el is törli őket.

Mikor a Panama csatornát elálló utolsó akadályt kellett lerontani, 1227 fűrásban 40 tonna dinamitot helyeztek el. A robbanás eszközlésére a washingtoni Fehérházban, 3000 km-nyire a hely színétől, egyetlen egy kapcsolást kellett a kellő pillanatban végezni. Ez az egyetlen kézmozdulat két óceánt kötött össze.

Azonban, mi ez a kézmozdulat, ha összehasonlítjuk a feloldozással! Egy kis kereszt, melyet a félhomályban a gyónóra vet a lelkiatya, s íme, abban a pillanatban két óceán egyesül, a kimondhatatlan nyomorúságnak az óceánja a határ nélküli irgalomnak óceánjával.

A bűnbánat szentségén kívül pedig (legalább is, ha nem zárja ki a későbbi gyónást), elegendő erre a szeretetnek vagy a tökéletes bánatnak egy aktuusa. Látzólag csekély dolog, s mégis elegendő ahhoz, hogy életet hozzon a halott lélekbe.

Igaz ugyan, hogy szabadságunk ellenállhat a mindennek Urának, annyira, hogy az isteni Gondviselés önként számol minden homokszemmel, melyet mi badarságból vagy gonoszyságból beledobunk örök terveinek rendezett mechanizmusába. Igaz az is, hogy Isten földi életünk folyamán olykor elfogadja még azt is, hogy a teremtmény szabadságával mintegy fölibe kerüljön. Természetesen a másvilági életre tartja fenn magának azt, hogy föltétlen jogainak érvényt szerezzen. Azonban igaz az is, hogy egyetlenegy sóhaj, a léleknek egy-egy őszinte Istenhez-térése, a léleknek egyetlenegy kiáltása megnyithatja az egeket és a Fölségestől mintegy kierőszakolhatja a bocsánatot, s tisztára moshatja még a 40 év óta bemocskolt lelkiismeretet is.

Isten akar és „minden meg van teremtve”. Ez a teremtés. Az ember akar és Isten hozzájárulásával egy egész élet újjá alakul. Ez az újjászületés. *Ez is teremtés,*

és pedig bizonyos értelemben még szebb teremtés, mint az első.

Krisztus akar és Lázár feltámad halottaiból. Az ember akar és hasonlóképp Lázár feltámad. Krisztus parancsára az ember leoldhatja a saját kötelekeit és élve támadhat fel a saját sírjából.

Mekkora hatalma volt Mária Magdolna és a jobb lator bánatának! Milyen csodálatos világ az, mely a lelkek mélyén rejtve van! Minden pillanatban vannak szívek, melyek rombadőlnék és sarat halmoznak fel; de vannak olyanok is, melyek újjászületnek és természetfölötti életükben újra kivirágoznak.

Ha ellenben nem jön közbe a bűnbánat, akkor ugyan ki csodálkoznék Isten ítéletein? Hiszen Istennek az volt a szándéka, hogy a maga életét osztja meg velünk. Nekünk pedig nem kell ez az élet. Mikor lezárul a mi időbeli létünk, akkor az érdemszerzés helyéről egyszerre átmegyünk az örökké változhatatlan valóságok honába. Isten ránk néz. Rajtunk van-e az ő jegye? Nincs! tehát nem tartozunk többé az ő családjába. Nincs meg rajtunk az Atya gyermekeinek jegye. Idegenek lettünk. Eppen azért nem is csodálkozhatunk, ha ő arról ítél meg, ami csakugyan vagyunk, s így határoz: Nescio vos, nem ismerlek titeket, nem tudom, kik vagytok. Távozzatok tőlem! Isten közelében csak Isten gyermekei lehetnek. Ti pedig nem vagytok Isten gyermekei. Mindörökre nem ismerlek titeket.

Mi azt képzeljük, hogy Istennek fenyítenie kell a bűnöst, ha meg akarja büntetni. Pedig ez nem áll. Elég, ha magára hagyja, ha a gonoszban megrögződött akarátának szolgálatja ki . . . Az ember nem akarta teljesíteni Isten akarátát. Most hát teljesítse örökre a maga akarátát, t. i., hogy Isten nélkül lesz. Fiat voluntas tua, homo, in aeternum!¹⁷

A halálos bűn válás az ember és a lélek isteni

¹⁷ Szent Tamás (In IV. Sent., lib. II. dist. 37, q. 3. a. 1.) jól bizonyítja, hogy a bűn, amennyiben Istentől megfoszt, máris a *vesztesség* büntetése.

Vendége között. Ritkán történik ez egy csapásra. Többnyire bizonyos fokozatos elidegenedés előzi meg azt. Elhidegülés, a bocsánatos bűnöknek egész sorozata jár előtte.

Az ember engedi, hogy az összes láncszemek egyenkint meglazuljanak. Egy szép napon azután kettészakad a lánc. Ez szükségképpen bekövetkezik. Nem is szükséges, hogy rozsa támadja meg az összes láncszemeket. Elég, ha egyet megemészt. Elég, ha egy veszt el erejét. Az egész lánc nem erősebb, mint leggyengébb láncszeme. Ezt az elvet, sajnos, nagyon is könnyen bizonyíthatjuk. Éppen erre az elvre támaszkodik az uralkodó szenvedélyről szóló egész elmélet s annak a veszélynek magyarázata is, mely a szándékosan elkövetett bocsánatos bűnökben rejlik.

Ezeknek a részbeni hűtlenségeknek gyakorlati súlyos volta (legalább is, ha szándékosan és tudatosan elkövetett bocsánatos bűnökről van szó) szigorú elbírálást érdemel.

Tán senki sem írt erről jobban, mint Alacoque Szent Margit. Az isteni Üdvözítő óva intette őt minden szándékos hanyagságtól. Bizonyára erre gondolt, mikor Thélis nővérnek ezt a két levélkét írta:

„Mindabban, amit ír, legjobbnak találom a kegyelemnek azt az erős üldözését, amit annyi visszaesés ellenére is érez. Hiszen ez tudomására hozza, hogy Istenben mily égő a vágy, hogy lelkét üdvözítse. Ezt azonban nem teszi meg közreműködése nélkül. Éppen azért, ne is hízelegjen magának azzal a kegyelemmel. Ugyanis, ha mi mindig ellenállunk neki, akkor végre ő is ráún arra, hogy bennünket üldözzön és észrevétlenül visszavonul tőlünk. Mi pedig mintegy érzéketlenek maradunk veszteségünkkel szemben. Éppen azért, ha ma meghallja az Úr szavát, ne keményítse meg szívét. Igyekezzék jól értékesíteni a lelkigyakorlatot is, amit ebből a célból végez, azzal az erős és hatásos elhatározással, hogy le akarja magát küzdeni és folytonos erőszakot akar magán tenni, csak hogy önmagától is megváljon. Szándékos hibát ne kövessen el

többé, ha a mi Urunk Jézus Krisztussal jó viszonyban akar lenni. Különben már hiába keresné, mert ő is játszani fog velünk, ahogy mi játszottunk az ő kegyelmével . . ."

Levele végén ezeket írja: „Bárha megérténők azt a nagy kárt, amit szegény lelkünknek okozunk, amikor annyi kegyelemtől megfosztjuk és ezek által a gyakori szándékos bukások által oly kézzelfogható veszedelemnek tesszük ki. Isten elzárja számára az utat szent Szívéhez . . . Használjuk fel jól az időt, melyet nekünk ad, s ne halasszuk többé a dolgot.”

A lelkigyakorlat befejezése után pedig ezeket írja:

„Az isteni szeretet elegendő, hogy megakadályozza, hogy olyasmit tegyünk szándékosan, ami lelkünk szerelmesének visszatetszhetnék. Azt nem tudnám megérteni, hogy az olyan lélek, mely Istené és igazán szeretni akarja őt, szándékosan megbántsa. Megvallom magának, hogy a szándékos hibákat nem tudom elviselni, mert azok sértik Isten szívét. Istenre kérem tehát, vigyázzon nagyon, hogy ilyeneket ne kövessen el. Mert igen sok kegyelemtől fosztja meg a lelkét, melyeknek veszte meglassítja a szívet és nagyon elgyengíti a lelket a tökéletesség útján.”

„Az Üdvözítő szereti és szívesen látná, ha nagy lépésekkel haladna szeretetének útján, noha ez az út keserves a természetnek. Tehát ne alkudozzék vele, hanem adjon neki mindent, s akkor majd jósága folytán mindent meg is talál az ő isteni szívében. Jó jel az, ha a kegyelem üldöz és sürget. Azonban féljünk attól, hogy végre belefárad és magunkra hagy.”¹⁸

¹⁸ Lettres. LXXII. et LXXIII. Éd. Paray, t. II. 169—171, 174.

MÁSODIK FEJEZET.

A KERESZTÉNY LEMONDÁS.

1. *A lemondás az okosság kérdése. Ha mindjárt el is van törölve az áteredő bűn, a személyes bűn lehetősége megmarad.*

2. *Ez az Úr Jézus követésének kérdése is.*

3. *A keresztyén lemondásnak tana, jól megértve, a boldogságnak igazi tana.*

I. A keresztség olyan szentség, amellyel az ember meghal a bűn számára. Ez a szentség kötelezi a keresztyént, hogy mindarról *teljesen* lemondjon, ami benne Jézus Krisztust sértene.

Azonban a szoros köteleességnek ezen a mértékén túl igen széles tér nyílik meg. A keresztyén, Jézus Krisztus tagja, ne csak azzal törődjék, ami benne *árthat* Krisztusnak, hanem azzal is, ami benne *nem* Jézus Krisztusé.

A keresztyén életszabály tartalma követeli a minden teremtet dologtól *legalább is lélekben való* megválást.

Isten az érzéki életnek többé vagy kevésbbé vonzó világába helyezett. Nekünk pedig legfőbb érdekünk, hogy ezt a világot helyesen értékeljük. Ne tartsuk tehát lényeges valóságnak a festett vászonkulisszákat. Az „érzéki” világot igenis használnunk kell, de úgy, mintha nem használnók. Isten rendelkezésünkre bocsátotta a földi javakat, a családi élet örömeit, önállóságunknak törvényes élvezetét. És ha nem is kívánja mindenkitől, hogy ezektől a javaktól *tényleg, egészen* megváljunk, mert ez az evangéliumi tanácsok útja, legalább is azt írja elő nekünk, hogy ne ragasszuk szívünket azokhoz, s hogy szükség esetén tudjuk e

javaknak ezt vagy azt a részét feláldozni, még akkor is, ha ezzel csak szívbeli megváltásunknak őszinteségéről kellene tanuskodnunk.

Enélkül nincs igazi élet „a Krisztusban”. Enélkül nincs igazi keresztény élet.

Annál is inkább, mert a lemondás szelleme nélkül a gonosz hatalmasságai még mindig visszatérhetnek belénk, s mi ki vagyunk szolgáltatva nekik.

Csakugyan igaz az, hogy abban az órában, amikor Krisztus Urunk a keresztfán eltörölte a bűnt, mi *őbenne* szintén meghaltunk a bűnnek. Igaz az is, hogy a keresztség ennek a „gyökeres”¹ halálnak jótéteményét szerezte meg nekünk. Azonban hátra van még az, hogy mindennap meghaljunk *a bennünk levő* bűnnek, vagyis, hogy *aktuálissá* tegyük személyes létünknek gyakorlati részleteiben ezt az eltörlést, melyet elvben elfogadtunk fejünkben, az Úr Jézus Krisztusban.

A kegyelem állapotában levő minden megigazultban az áteredő bűn el van törölve, de a személyes bűn lehetősége mindig megmarad.

„Magam sem értem, amit cselekszem. Mert nem cselekszem a jót, amit akarok, hanem a rosszat, amit gyűlölök, azt teszem”, írta szent Pál.² S mi még sokkal inkább mondhatjuk ezt magunkról. S éppen ezért kell a lélekben való lemondáshoz meghatározandó mértékben *a tényleges* lemondást is hozzácsatolni.

A régi seb már behegedt. Azonban igaz marad, hogy hajdan megsebesültünk. És a régi seb forradása jelzi azt a gyenge pontot, ahol az ellenség újra hozzánk férközhetik és bennünket megsebezhet.

Éppen azért nekünk is folyton ébren kell lennünk s folytonos munkával kell kiirtanunk a romlásnak csiráit is, melyek a seb forradásán minden pillanatban életre kelhetnek. Egy oktalanság elegendő lehet, hogy

¹ A „gyökeres” szót etimológiai értelemben vesszük, vagyis „gyökerében.”

² Róm. 7, 15.

a seb üszkösödésbe menjen át. Éppen azért legyünk éberek!

Mi mindnyájan hasonlítottunk Tarziciuszhoz, aki pogányok között hordozta Istenét. Csakhogy az ellenséges hatalmak *mibennünk* vannak, s nem annyira *kívülünk*. Felkeléstől, lázadástól mindig félhetünk. Bizonyos ösztönök, melyek látszólag szunnyadoznak, hirtelenül felébredhetnek, talpra ugorhatnak s megkövezni igyekezhetnek azt a kincset, amelynek a keresztség által isteni letéteményesei vagyunk.

Ugyebár, igaz, hogy „minden keresztény ajkán hordozza Júdás csókját, azzal a lehetőséggel, hogy azt egykor Jézusnak adja?”³ Vajjon ki nem érezte már egy adott pillanatban, hogy képes volna Őt elárulni? S ki nem rendült meg bizonyos napokon, mikor észrevette saját magában azt a különös hatalmat, hogy ellentmondhat Istennek, mikor Ő *igent* követel. Ő, a törpe, nevetséges és mégis csodálatos hatalmával az erős Istent egyidőre tehetetlenségre kárhoztathatja.

A bűn mindennap megtámad bennünket, kívülről vagy belülről. S ránk mindennap az a kötelesség háramlik, hogy visszavessük, vereséget okozva neki.⁴ Pihenésre csak az tarthat igényt, aki már végleg győzött, aki már nem hódíthat meg területeket. Ő már áldozatról-áldozatra, erőlködésről-erőlködésre ment és így végleges győzelmet aratott.⁵

Mindenesetre több volna a pihenés életünkben, ha nem kellene többé dolgoznunk, hogy Jézus Krisztussá legyünk, miután egyszer a keresztségben „Jézus Krisztusban új teremtménnyé” lettünk. Azonban a föld nem a végleges állapot helye. Csak a „cél”-nál találjuk meg azt az országot, ahol a dolgok nem változnak többé. Idelenn csak úgy lehetünk Jézus

³ Hugh Benson: Le Christ dans l'Église, 176.

⁴ „A benső ember napról-napra megújul.” II. Kor. 4, 16. Az építés munkájához nap-nap után újra hozzá kell látnunk.

⁵ „... míg nem mindnyájan eljutunk ... férfiúi tökéletességre, olyan életkorra, melynek mértéke Krisztus teljessége.” Efez. 4, 13.

Krisztusé, ha szünet nélkül meghalunk annak, ami nem Jézus Krisztus.

Az ember kedélye szívesebben vállal egynap, bármilyen nehéz munkát, mint hosszú foglalkozást, mely az egyes pillanatokban kevésbé kínos ugyan, de már hosszú tartamánál fogva is jobban ránehezedik az emberre és bizonyos lesújtó egyhangúság érzetét okozza. Roham van kilátásban? Jól van, bevesszük a lövészárkot. Nehéz munka lesz. De sebj! Hiszen utána következik a pihenés. De vég nélkül tipegni a harc-vonalnak egy pontján, hol csak a mindennapi robot-munkára van kilátás? Ki bírja azt ki? Az ember inkább elviseli az egyszeri nagy áldozatot, mint ezeket a kisebb, de folytonos szenvedéseket.

Azonban életünk számára nem ez a sors van fenntartva. Isten nem egy nagy áldozatot kíván tőlünk egyszersmindenkorra, hanem áldozatot mindannyiszor, ahányszor kell. Pedig áldozat gyakran kell!

Erre támaszkodik azután a lelkiélet összes mestereinek tanácsa.

Agere contra, mondja Szent Ignác. „Ellene cselekedni.” Ez a harci-riadója megfélemlíti a félénk lelkeket, kik a Krisztusban való életnek teljességére akarnak ugyan eljutni, de korántsem gondolnak arra, hogy a cél elérésére ezt az energikus és egyedül célhoz vezető eszközt használják.

„Uram, én veled vagyok magam ellen”, mondja Fénelon. Szalézi Szent Ferenc pedig így szól: „Szívemből-lelkemből akarom azt tenni, amit szívemből-lelkemből nem szívesen teszek.”

Origenes külön is hangoztatja, hogy az erőlködésnek állandónak kell lennie. Senkisé meg ne ártsa magát ebben a tekintetben. „Ne gondold, hogy az egyszeri lelki megújulás elegendő, neque enim putes quod innovatio vitae quae dicitur semel facta, sufficiat. Nem, nem! Ezt a lelki megújulást is mindig és mindennap meg kell újítani. Semper et quotidie ipsa novitas innovanda est.” Origenesnek ezt a kijelentését Bossuet így fejtegeti húsvéti első szentbeszédjében: „Mivel pedig

az apostol csak halálról és sírról beszél, ne higgyük, hogy csak közepes változást kíván tőlünk . . . Azt akarja megértetni velünk, hogy az önmehtagadás kését még legtermészetesebb hajlamaink gyökerére is rá kell tennünk."

És hogy a mesterek főmesterének szavával végezzünk, halljuk Szent Ágostont! „Ő, magát elhagyni, ő, magának meghalni, ő, hozzád eljutni! Oh, ire, oh, perire, oh, ad te pervenire! Minden áron, Uram, minden áron!"

II. Ez keserves pohár elfogadásának fárasztó munkájában különben is maga Jézus Krisztus áll előttünk isteni példakép gyanánt.

„Mit? Ti, keresztények, gyönyörökben akartok üdvözülni? Hát ti az üdvösségre tartotok számot, s nem is akarjátok magatokon hordozni az Üdvözítő jegyét? Nem halljátok Szent Pált, ki azt hirdeti nektek, hogy a kereszténynek részt kell vennie Krisztus szenvedéseiben és fel kell vennie halála alakját, hogy a halottakból való feltámadásra eljuthasson? Nem halljátok magát az isteni Üdvözítőt, ki azt mondja nektek, hogy zászlaja alatt csak az küzdhet, aki el van tökélve arra, hogy keresztjét hordozni fogja, mint Krisztus hordozta a magáét? S mi az ok, amely erről meggyőz bennünket? Ha ugyan, úgymond az apostol, Jézus Krisztussal társultunk, amint kell.”⁶

Milyen szoros társulás az! Hiszen bekebelezés a neve. Mint szent Pál apostol mondja mi „hús vagyunk az ő húsából és csont az ő csontjából."

Már pedig Krisztus élete a lemondás élete volt. Christus non sibi placuit. Krisztus nem a maga tetszését kereste. A keresztény életnek Krisztus életét kell utánoznia. Igaz, hogy a példakép mögött szükségkép elmarad, de mégis hasonlítania kell hozzá.

„Uraim, értsük meg ezt a nagy titkot és hatoljunk be mélyen ebbe a gondolatba. A szenvedő Jézus Krisztus önmagában hordoz bennünket. Mi, hogy úgy

⁶ Bossuet, i. h.

mondjam, inkább vagyunk az ő teste, mint a saját teste, s inkább vagyunk az ő tagjai, mint a saját tagjai. Akiben megvan a szeretet és a keresztény közösség szelleme, megérti azt, amit mondani akarok. Mert ami az ő isteni testében történik, az való képe annak, aminek bennünk kell teljesülnie."

Mikor keresztről, kereszthordozásról, önmegtagadásról beszélünk, természetesen nem véres vezeklésről és a sivatag remetéinek kemény önsanyargatásáról szólunk. Csekélyszámú választott lélek igenis törekedhetik a legsanyarúbb lemondásra és aspirálhat arra, hogy a lehető legmagasabb fokban legyen „Krisztus”. Ez azonban mindig csak kivétel lesz. S mikor Bossuet ékes-szólása hevében, a kereszten függő Üdvözítőre mutatva, így kiált fel: „A hívek, Krisztus tagjai, szintén vértől csepegenek minden oldalról”,⁷ akkor jól meg kell értenünk, hogy mit akar ezekkel a szavakkal mondani. Erről különben nemsókára behatóbban szólunk.

Itt csak az elvet akarjuk leszögezni.

A természetfölötti élet Jézus sebeiből árad lelkeinkbe. Azok jelzik azt a pontot, amelyen nyomorult emberi természetünk beojtatott szent emberiségének szőlőtőkéjébe. Az ojtás beillesztésének pontja mindig seb. S mi meglegednénk azzal, hogy a seb csak az egyik oldalon legyen? Hogy a törzs felsebezve legyen, az ág pedig sértetlen? Az Üdvözítő szent emberisége megnyitva a szegek és a lándzsa által, a mi emberiségünk pedig ne is ismerje az áldozat sajgó nyílásait?

„Ő édes, drága Üdvözítő, mivelhogy te csodálatos jószágod határtalan fellángolásában fejünk akarsz lenni, mi pedig tagjaid vagyunk, add, ugyanazzal a jószággal, hogy mi fejünk életével éljünk és halálával haljunk meg.

Erre köteleztél bennünket, mikor a szent kereszt-ségben bekebeleztél magadba; mikor azt a vallomást és ünnepélyes fogadást vetted tőlünk, hogy hozzád ragaszkodunk, hogy téged mindenüvé követünk, és

⁷ Bossuet, *Oeuvres oratoires*, éd. Lebarq, III. 697—698.

következésképp, hogy a te követésedben mi is áldozatok leszünk, kik dicsőségedre áldozatra vannak szánva.”⁸

S P. Eudes tekintetének azzal a szép tisztánlátásával, mely egy gondolatot végső logikus fejlődéséig tud követni, ha mindjárt vérnyomok jelzik is az oda kieroszakolt utat, így fejezi be szavait: „A keresztség kegyelme a vértanúság kegyelme.”

Ne kiáltozzunk mindjárt túlzásról, hanem inkább állapítsuk meg, hogy itt Szent Pál gondolatai vannak kifejezve, tán még határozottabb nyomatékkal és az árnyalt kifejezésekben való leburkolásnak még csekélyebb gondjával, mint magánál Szent Pálnál.

III. Azonban, ha így áll a dolog, akkor a kereszténységet tán barbár vallásnak, a megsemmisülés vallásának kell neveznünk, s benne a szenvedés mintegy embertelen apotheozisának, megdicsőítésének egy nemét kell látnunk? Krisztus tanításában a *kereszt* valóban sok helyet foglal el. Az dominál, mindenhová behatol és mindent elnyom. Különösen „jó hír” az az evangélium, az a „hír”, hogy egész életünkön keresztül nyögünk kell a gályarab béklyóiban, vagyis a kereszt súlya alatt.

Valljuk meg, hogy az „áldozat”-ról nehéz beszélni. Ez a nehézség két oldalról származik. Származik először attól, aki beszél és másodszor azoktól, akik hallgatják.

Először is attól, aki beszél. Ki is az az ember, aki másokat arra mer emlékeztetni, hogy egy napon kereszt jelent meg a földünkön s hogy ezt a keresztet mindenkinek sorra a vállára kell vennie? Hát az ő életében mennyire látszik meg a keresztény lemondás jegye? Milyen lemondást gyakorol ö maga, hogy másokat erre a lemondásra akar rávinni? Mikor az élet ellenemond a tannak, akkor a tannak kevés a súlya. Szentség kellene az ilyen beszédhez. De hol vannak a szentek?

⁸ S P. Eudes. — Abrégé du Royaume de Dieu, Granger abbétől, I. kiad. 143. 151.

Másodszor azoktól származik a nehézség, kik azt a beszédet hallgatják. Mert ők majd azt találják, hogy a keresztény lemondás kötelességét nagyon is érdemes és nagyon is irgalmatlanul tárják eléjük s ez visszaszítja őket. Majd pedig, ha az ember gyorsan átsiklik e fölött a kérdés fölött, tetszéssel fogadják a beszédet és azzal áztatják magukat, hogy ők keresztények is lehetnek.

E között a két szirt között találjuk meg a helyes utat. Nézzük meg közelebbről az evangéliumot. Ott szó van szükséges feláldozásról, lemondásról. Ez persze nem végcél, hanem csak eszköznek van feltüntetve, és pedig egyedüli eszköznek, ha el akarunk jutni az isteni célhoz, vagyis a feltámadott Krisztussal való egyesüléshez.

A lemondásnak csak viszonylagos értéke van. Az érték benne az, amit az ember ad, és nem az, amitől megfosztja magát. A lemondás megfoszt bizonyos érzékelhető javaktól. De lássunk az érzékin túl és fedezzük fel azt a meggazdagodást, mely az érzéki javak feláldozásának jutalma.

Az Üdvözítőtől kívánt áldozatok, lemondások korántsem teszik sötétté az életet, hanem ellenkezőleg, nemesebbé alakítják és égi fénnel vonják be.

Az „evangélium” szó számára meg kell tartanunk annak etimologikus értelmét. Ez a szó igazán „jó hírt” jelent. Először is azért, mert az evangélium *remény*. „Ez a mi jelenlegi, pillanatnyi és könnyű szenvedésünk ugyanis a mennyi dicsőségnek fölötte nagy örök mértékét szerzi meg nekünk.”⁹ Azután meg azért, mert már itt a földön biztosítja számunkra az igazi életteljességet, a java örömeit és azt a békét, mely messze fölötte lebeg a kicsinyes, mulékony érzéki gyönyöröknek. Amit az evangélium szerint az emberben fel kell áldozni, azok a kisebb értékek. Amit pedig az áldozat révén az ember szerez, az mélyebbenjáró „megistenülés”. Valamivel több bennünk az „Isten”.

⁹ II. Kor. 4, 17.

Ezt kell jól látnunk. A kifejezésektől megijedünk. De nézzünk azoknak mélyére! A kifejezések olykor azt a benyomást keltik bennünk, hogy mészárlást sürgetnek. A valóságban azonban egy királyságnak megalapítását hirdetik. Igen, halálról van szó, de csak azért, hogy az élet diadalát biztosítsuk. Annak az életnek diadalát, melyet Krisztus adott vissza nekünk. Azt az életet, melyet nagy kezdőbetűvel írunk, az ő *Életét*.

Kétségtelenül tanítanunk kell azt, — s mint Szent Pál apostol megjegyzi, opportune, importune, vagyis, ha kell, még önzésünk ellenkező kívánságaival szemben is, — hogy az Üdvözítő Jézus kegyelme a *halál* kegyelme, hogy a kereszténység szelleme a *halál* szelleme, hogy a kereszténynek hajlama kell, hogy a *halál* felé irányuljon. Tanítanunk kell, hogy a fent meghatározott értelemben vett halál felé kell törekednie hajlamainknak. Mert ha a keresztények Jézus tagjai, akkor szükségképp követniök kell keresztrefeszített Fejüket. Azonban ne feledkezzünk meg arról, hogy ezzel párhuzamosan hangoztassuk azt is, hogy az Üdvözítő Jézus kegyelme *élet* kegyelme, hogy a keresztény hajlama az *élet* felé irányuljon, hogy az *élet* felé kell törekednie hajlamainknak, mert ha Krisztus Jézus tagjai vagyunk, akkor annak tagjai vagyunk, aki kijelentette: „Én vagyok az igazság, én vagyok az *élet*.”

Ez az isteni revánsa az öröm ama vallásának, amelyet a „fájdalmak embere” hirdetett.

Főlséges és vigasztaló paradoxon az, hogy a keresztény életnek egyszerre életnek és halálnak kell lennie, és pedig előbb halálnak, hogy azután élet lehessen, az élet lehessen. Feláldozni ugyanis nem jelent annyit, mint meghalni, hanem annyit, mint lerontani a halált. Ez, ha úgy tetszik, annyi, mint megszüntetni, de csak az élet akadályait. Annyi, mint megnagyobbítani, a határok lerontása által. Az élet tudománya az, hogy az ember a jelen élet minden kinövését feláldozza. Vágjuk le az élősdi, here és elhatalmasodó konkolyt, s a kalász egyenesebben szökik fel s a búzaszemekben több lesz a táplálóanyag.

„Áldozzuk fel a pillanatnyi szenvedélyt és a jelen érzékelést, minden órának szeszélyét, az élet lényegének hiú járulékait, és akkor elérjük a teljes életet, a mély, összpontosított és összeszedett életet . . . Ez a kereszt titka, ez a keresztény áldozat, az önmegtagadás, a halál Jézus Krisztusban. Ezt nevezzük a feláldozott életnek is.”

Egészítsük ki ezt a gondolatát. „Az az ember, aki ma nem gyakorolta a *quotidie morior*-t, elvesztette a napját.”¹⁰

Szent Pál apostol meggyőződésünk kivívására még a tanításnál is jobbal szolgál nekünk, t. i. a saját példájával. A „*quotidie morior*”-t soha senki jobban át nem vitte az életbe, mint ő.

Lehet-e még nagyobb megvetés minden teremtet dolog iránt, mint benne volt? S lángolt-e valaha valakiben nagyobb lelkesedés a szent kereszt szeretetében, mint benne? „Ki szakít el minket Krisztus szeretetétől? Éhség, mezítelenség, veszedelem vagy üldözés vagy kard? Nyomorúság vagy szorongatás?”¹¹ Az a Jézus, kiről ő beszél, nyomatékos megjegyzése szerint a keresztfeszített Jézus.¹²

Ezekkel a szövegekkel összefüggésben és szoros kapcsolatban felhozhatjuk még a következőket. „Mi, az élők, . . . elragadtatunk a felhőkön Krisztus elé, . . . s ekkép mindenkor az Úrral leszünk.”¹³ „Míg a testben élünk, távol járunk az Úrtól . . . És jobb szeretnénk kiköltözni a testből, és elérkezni az Úrhoz”.¹⁴ Ha nem volna a rábízott nyáj, mely megkívánja jelenlétét, akkor „kívánna feloszlani és Krisztussal lenni.”¹⁵ Hát akkor legalább itt a földön „legyünk új teremtményé az Urban”. A határmelegén majd így kiált fel: Megvan! Eltűnt egész Pál. És bízva az ő Krisztu-

¹⁰ P. Gratry, *La Philosophie du Credo*, 158. 159.

¹¹ Róm. 8, 35.

¹² I. Kor. 2, 2.

¹³ I. Tessz. 4, 17.

¹⁴ II. Kor. 5, 6—8.

¹⁵ Filipp. 1, 23. II. Kor. 5, 17.

sában, ki egész énjének egyedüli középpontja lett, fölséges kihívásban, melyet az összes teremtményekhez intéz, így kiált fel: „Ki szakít el minket Krisztus szeretetétől? . . . Biztos vagyok abban, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmak, sem jelenvalók, sem jövődők, sem erők, sem magasság, sem mélység, sem egyéb teremtmény el nem szakíthat minket az Istennek szeretetétől, mely Jézus Krisztusban, a mi Urunkban vagyunk.”¹⁶

Miután tehát erre a pontra világosságot derítettünk, kevésbbé forgunk abban a veszélyben, hogy a keresztet botránynak nevezzük. A kereszt csak a pogányoknak és a pogány életet élő keresztényeknek botrány. Vannak azonban olyanok is, kik azt vélik, hogy kevésbbé keményen szólnak a kereszt ellen, mikor a lemondást haszontalan barbárságnak nevezik.

A kereszt titok marad. Ha meg is ijedünk tőle, felvilágosított lelkünket mégis kevésbbé sebzí fel. A lemondás lemondás marad, de az idelenn annyira összeelegyedik természetünk lelki javával, hogy a világosanlátók számára még mélységes lelki örömmé is változhatik. Amit az ember az önmegtagadás által veszít az alsóbbrendű élet kiadásában, azt megtalálja a felsőbb élet nagyobb gazdagságában. Bizonyára nem bolondok vására az, mikor az ember egy darabka földet feláldoz azért, hogy azon terjedelmes égi tájakat nyerjen.

Mi, megkeresztelt keresztények, ne feledkezzünk meg arról, hogy a pap, aki Jézus Krisztus tagjává avatott, emlékezetes mondatot mondott el rólunk.

„Szolgáljon neked *örömmel* a te Egyházadban.” Ez nem egyszerű kívánság, hanem kifejezett parancs. A keresztény már hivatásánál fogva s azért is, mert kötelessége, hogy Krisztus tagja gyanánt éljen, az igazi örömmel hivatalos letéteményese. Ezt a kiváltságot senki el nem ragadhatja tőle addig, míg a kegyelemben megmarad.

¹⁶ Róm. 8, 38.

És csakugyan az, aki a Szentlelket bírja, még a legnagyobb nélkülözések közepette is, csak nagyon kevésben szenved hiányt.

A Jordán folyónál, a Keresztelő Szent János által megkeresztelt Krisztus fölött egy hang szólal meg: „Ez az én szerelmes Fiam, kiből nekem kedvem telik.” A mennyei Atyának kedve azonban nemcsak az Üdvözítő Jézus személyében telik, hanem kiterjed mindarra, ami *Krisztus*, tehát nemcsak arra, aki a *fej*, hanem folytatólagosan mindazokra is, akik az ő tagjai.

„Midőn érkezett az idők teljessége”, mondja Szent Pál, „Isten elküldé Fiát, ki asszonyból lett, ki a törvény alattvalója lett, hogy azokat, kik a törvény alatt voltak, megváltsa, hogy a fogadott fiúságot visszanyerjük.”¹⁷ Ez az isteni örökbefogadás hasonlíthatatlanul túltesz minden emberi örökbefogadáson. Mert hiszen ez az utóbbi az örökbefogadottba semmitsem árasztat át az örökbefogadónak életéből. Az előbbi örökbefogadásban ellenben, Jézus Krisztus miatt, kibe be vagyunk kebeleztve, magának Istennek életében részesülünk. Igaz ugyan, hogy csak *részesülünk* benne, de mégis csak az ő életében részesülünk.

Ez az egy szó magába rejti már az igazi örömnék egész theológiáját.

Aki ugyanis tudja magáról, hogy „isteni”, hogy a szeretet Lelkét bírja, hogy „Jézus Krisztus tagja”, (ezek a kifejezések ugyan is egyértelműek), az nem élhet szomorúan. Ez értelmetlenség volna! A földi nyomorúságok mindenesetre felérhetnek még hozzánk. Azonban minden pillanatban birtokunkban van az az eszköz, mellyel ezeket a valóságokat igazi értékekre szállíthatjuk le és jogos terjedelmükre szoríthatjuk össze.

Ha az ember közről nézi Jeanne d'Arc szobrát Reims-ben, s figyelmen kívül hagyja a környezetet, a talapzat is, a ló és a szobor is óriásnak tűnik fel. Ha ellenben távolabbról nézi s beleilleszti a szob-

¹⁷ Gal. 4, 5.

rot környezetébe, azt mondhatná róla, hogy csak akkora, mint egy hangya a fal lábánál.

Igy áll a dolog a földi szenvedésekkel is annak életében, aki nem elkülönítetten nézi azokat, hanem velük együtt és mögöttük látja mindig az isteni élet nagy hátterét, mely a mi életünk rendes kerete.

„Szolgáljon neked *örömmel* a te Egyházadban.”
A halál szelleme, az áldozat szelleme, keresztény szellem, ezek mind egy és ugyanazt a dolgot fejezik ki. Viszont a keresztény szellem, az öröm és jóérzés szelleme, az élet szelleme is annyira hasonlítanak egymáshoz, hogy teljesen egyet jelentenek.

HARMADIK FEJEZET.

„JAM NON EGO, CHRISTUS“.

1. *A keresztény eszménye az, hogy megvalósítsa Szent Pál szavait: „Élek én, de már nem én.“*

2. *Ennek a feladatnak nehézségei.*

3. *A feladatnak nagysága: Krisztus számára „emberfeletti emberiséggé“ leszünk.*

I. A keresztség a „halál“ szentsége. Aki keresztsége szerint él, annak szüntelenül meg kell halnia.

S miben áll ez a minden pillanatban megújuló halál, mely tulajdonképen az igazi élet? Ezt kell még megmagyaráznunk.

Szóval könnyen meg lehet azt mondani. Megérteni is könnyű, de nehéz gyakorolni. A halál élete abban áll, hogy mindig jobban függetlenítsük magunkat saját magunktól s egyre teljesebb függésbe menjünk át Jézus Krisztussal szemben.

Az az élet, amelyet a keresztségben *kapunk* is s amelyet tőlünk *kivánnak* is, olyan élet, mely az Istenember életének folytatása. A természetes nemzésben a gyermek szülei hajlamait örökli, a természetfölötti újjászületésben pedig Jézus Krisztus hajlamait kapjuk meg. Nekünk csak abban volna szabad örömet lelnünk, ami általa újjászületett.

Krisztus tán a világban leli örömét? De hiszen, ő nem többé ebből a világból való.

„Az egész világ gonoszságban fetreng“,¹ mondja Szent János. Tehát nekünk is csak annyi részünk legyen benne, mint Jézus Krisztusnak. Életünk tehát

¹ I. Ján. 5, 19.

ne legyen kiárasztva a világban, hanem legyen „rejtve Istenben Jézus Krisztussal”.

Nem is többé „zsidó vagy pogány” amit természetesen olyan értelemben kell felfogni, mint az apostol.

S mi a megkeresztelt eszménye? Az, hogy eggyé legyen Jézus Krisztussal.

Eszménye, mondjuk, mert sajnos, tényleg, a gyakorlatban igen kevesen emelkednek fel ezekbe a magasságokba. De hiszen már sokat jelent az is, ha az ember belátta, hogy a jól megértett keresztény életnek ily magasra kell törekednie. S nem kell-e a kegyelem szép diadalát látnunk abban, hogy a nagy sokaságban ezek is és azok is, persze különböző fokban, de egyesek önmaguknak legfölségesebb odaadásáig, igyekeznek teljesen megvalósítani a keresztény eszményt?

Azok az emberek, kik nem szokták meg az önmegtagadást, ámulnak, mikor látják, hogy mások az önmegtagadás legmagasabb fokára törekszenek. Ők nem értik meg a mi szent hivatásunk egész fölségét. Ők nem tudják, mit jelent az, „a Jézus Krisztusban” való teljes életre törekedni.

Ha az ember alulról nézi az áldozatot, sötét felhőnek látja, mely ránehezedik az egész életre. De ha áthatolunk a felhőn és lábunk alatt hagyjuk azt, s felülről tudjuk az áldozatot meglátni, akkor vesszük csak észre, hogy az a völgyek ködével való szakítást és a teljes világossághoz való járulást jelzi.

Mert az áldozaton áthatolni, annyit jelent, mint új világokat felfedezni. Azonban ebből a célból el kell hagyni a síkságot, merni kell a felszállást, s be kell lépni abba a zónába, hol egy pillanatra minden eltűnik szemünk elől, s rá kell állnunk arra, hogy a földet már csak messziről fogjuk látni.

A valóságban pedig mit jelent az? Annyit-e, hogy kevésbbé jól látjuk azt?

A bölcsélet felszólít, hogy az ember tagadja meg magát, hogy jobban „emberré” legyen. Az Üdvözítő Jézus vallása egészen másra hív. Arra t. i., hogy tagad-

juk meg magunkat, hogy jobban „Krisztussá” legyünk, hogy teljesen eggyé legyünk vele.

Nekünk *eggyé kell lennünk*, nekünk a Krisztusnak.

Addig, míg mi *mi* maradunk, mi és a Krisztus, míg az és szócska megtartja eredeti kötő értelmét, addig mi nem vagyunk *egy*, hanem *kettő*.²

Már pedig Krisztus azt mondja: „Legyetek *egy*.”

A megoldás csak úgy lehetséges, ha a kettő közül az egyik eltűnik. Azért mondja szent Pál olyan energikusan: „Haljatok meg.”

Mikor pedig ezekre az áldozatokra felszólít, csak azt kívánja, hogy a gyakorlatban valósítsuk meg azt a jelszót, melyet Keresztelő János tűzött maga elé: Öneki növekednie kell, nekem pedig *kisebbednem*. Me autem minui.³

Kisebbednem? Vajjon ezt a szót használja-e Szent Pál? Elég az szeretetének, mely isteni Mestere iránt lángol szívében? Elég az neki annak az eszménynek kifejezésére, melyet a keresztényről formált magának? Korántsem! Kisebbednem, az kevés! Sokkal többet kell mondani! *Eltűnni!* Vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus. Én élek? Dehogy! Nincs többé „én”. Csak a Krisztus él bennem!⁴

II. Azonban nem volna őszinte eljárás, ha elrejtelnők, hogy mennyi küzdelem kell ahhoz, míg az ember ehhez a felszabadító „jam non ego”-hoz eljut. Ezért van sok keresztény és kevés szent. Még a legjobbak között is, vajjon hányan ajándékozzák meg Istent tökéletes cselekedetekkel? Az önszeretet olyan találékony!

Lavergne Kolos a toulouse-i dömések számára „a rózsafüzér adományozását” akarja lefesteni. Azért kéri P. Lacordaire-t, a múlt évszázadnak nagy és szent-

² Azt hisszük, hogy már eléggé megmagyaráztuk, hogyan kell értenünk ezt az egyesülést, vagy azonosítást, ha úgy tetszik. Szent Pál semmikép sem állítja, hogy Krisztus felszívja magába a keresztény személyiségét, annyira, hogy azt egészen megszünteti. A *tilokzatos testről* szóló tan korántsem pantheizmus.

³ Ján. 3, 30.

⁴ Gal. 2, 20.

életü dömés szónokát, hogy adjon neki használaton kívül álló fehér dömés ruhát, hogy abba öltöztesse modellját. P. Lacordaire ezeket mondja neki: „Nekem megvan az, ami magának kell. Ezzel különben lelkiismeretemen is könnyíték. Ime, itt egy ilyen szerzetesi öltöny, amelyhez emberi gyarlóságból ragaszkodom. Nem akartam, hogy abból darabokat vágjanak más öltönyök kijavítására . . . Mert ezt az öltönyt viseltem, mikor a Notre-Dame bazilikában elmondtam halotti beszédemet O' Connell felett és a francia nemzet hivatásáról szóló beszédemet is. Ezután már nem ragaszkodom hozzá. Vigye!”

Ha ily nagy lelkekben is lehetnek ily kicsinyes ragaszkodások, akkor mit gondoljunk mi magunkról?⁵

Még ott is, ahol az ember azt gondolja, hogy már mindent ad, (sőt tán az illető maga is azt gondolja), mennyi hiány van még az őszinte nagylelkűségben!⁶

Pedig, ha az élet teljességére szándékozunk eljutni, akkor rá kell állnunk a halál teljességére. „Krisztus követése” a maga nyugodt és zavartalan kedves-ségével így szól: „Fiam, te neked *magadat egészen* oda kell adnod, hogy *mindent* bírij és semmitsem szabad magadnak megtartanod.”⁷

Ez a *minden* természetesen igen különböző lehet a különböző lelkek szerint és csakugyan nagyon különböző is.

⁵ Igaz, hogy Lacordaire ezt a fogyatkozást később keményen torolta meg magán.

⁶ Ennek a kevésbbé őszinte eljárásnak, amelybe gyakran mi magunk is beleesünk, érdekes példáját adjuk a következőkben. Lulli-hoz, a híres zeneszerzőhöz, utolsó betegségében eljön a gyóntatója. Ez csak úgy akarja feloldozni a nagy beteget, ha előbb tűzbe dobja egy operának nyitányát, amelyen dolgozott s amely meglehetősen érzékies volt. A gyóntató csak nagynehezen tudta erre rábeszélni. De végre a beteg mégis ráadta a fejét. A gyóntató hazamegy. Egy látogató jön, s a művésznak szemére lobbantja, hogy erre az áldozatra ráállt. Lulli pedig mosolyog s azt suttozza: „Van belőle még egy másik példányom!” Vajjon ki nem tartott meg magának soha semmiből „egy másik példányt?”

⁷ III. k. 27. fej.

Egyesek számára ez a „minden”, *abszolút* minden, vagyis a teljes lemondás mindenről.

Asszisi szent Ferenc egy alkalommal hallja, amint egy pap szentbeszédében az Údvözítő következő szavait ismétli: „Ne legyen aranyotok, se ezüstötök, se pénzettek övetekben, se táskátok az útra, se két köntöstök, se sarutok.” És nyomban iszonyattal dobja el magát a táskát, amelybe az alamizsnát gyűjtötte. Volt saruja. Azt is levetette. Ruhája felett volt még öltönye is. Azt is levetette.

Kevéssel utóbb Scifi Klára azt mondja neki, hogy ő is a Krisztus Jézusé akar lenni. „Ha azt akarod, hogy higgyek neked,” — feleli neki szent Ferenc, — „akkor meg kell tenned azt, amit mondok. Öltözzél zsákba és így kolduld össze napi táplálékodat”. Klára engedelmeskedett. A lakósok nem ismertek rá többé. De Ferenc ráismert.

Francheville Katalin, kinek neve szorosan összenőtt a francia lelkigyakorlatos mozgalommal, Vannesban szentbeszédet hallgat. „Ti azt mondjátok, hogy Jézus Krisztuséi vagytok. Bizonyítsátok be azt!” Ezek a szavak meghatják. Barátnőihez megy s buzdítja őket, hogy még jobban szolgáljanak Istennek. „Ami engem illet, én egészen az övé akarok lenni. S hogy megbizonyítsam, hogy egészen az övé akarok lenni, kérek, vágjátok le a hajamat!” S mivel egy barátnője sem akarta megtenni, ő maga tette meg azt. Ettől a naptól fogva „úgy érezte, hogy szíve nincs többé megosztva. A többi áldozatok úgyszólván semmibe sem kerültek neki többé.”⁸

Az emberek nagy többsége számára a *minden* csak *viszonylagos*, Isten nem követeli mindenkitől a lemondásnak ugyanazt a mértékét. Ne gondoljuk különben, hogy a „soványabb” áldozatoknál nem fog vérezni a szívünk.

Mi még könnyen ráállunk arra, hogy a jó Isten-

⁸ Extrait de sa vie par le P. Champion, Mess. du Coeur de Jésus, 1909, 649.

nek sok mindenfélét adjunk, de az alatt a föltétel alatt, hogy *egyet*, az egyetlent mégis megtarthassuk. Pedig ő éppen ennek a feláldozását akarná. Loyolai Szent Ignác jól megértette a megtartásnak és a tulajdonnak ezt az ösztönét, mely minden ember lelkének mélyén fellelhető. Éppen azért a három emberosztályról szóló elmélkedésben célul azt tűzi ki, hogy azt az embert, ki azt mondja, „mindent, csak ezt nem”, arra vigye, hogy éppen „ezt” feláldozza.

A világháborúban egy fiatal embernek egy főidegét vágták el a lábában. Abban a veszélyben forgott, hogy lábát soha többé mozgatni nem fogja. A veszély elhárítására csak egy mód volt. Az idegnek két végét fogókkal kellett ügyesen egymáshoz közelíteni. Az orvosok számoltak a fiatal életerővel, hogy az összenövést majd az munkálja. A tábori lelkész akarta rábírní a fiatal embert, hogy erre a fájdalmas műtetre ráálljon. „Nem!” szólt a határozott válasz. „Adják a legfájdalmasabb orvosságokat! Ráállok. De erre, soha!” „De, fiam, minden más orvosság hiábavaló és nem segít. Csakis ez segít biztosan. Fájdalmas lesz ugyan, de ez az egyedüli orvosság.” A szegény sebesültnek 8 nap kellett ahhoz, míg ráállt a műtetre. Bárha mi is csak nyolc napig haboznánk, mikor áldozatról van szó!

Az Istentől kívánt önmegtagadások gyakran egész mások, mint amilyenekkel mi számoltunk. Rendesen, *magukban véve*, nem nagyok. Önszeretetünk nem is húzódozik attól, hogy nagy áldozatok lehetőségével számoljon. Persze, hogyha tette kerül a sor, kivonja magát alóluk. A kisebb áldozatokat ellenben könnyen tartjuk magunkhoz nem méltónak. Pedig Isten leggyakrabban éppen ezeket kívánja tőlünk. Csekély áldozatokat kíván, de éppen ezek a csekély áldozatok hatnak ránk leverőleg, sőt olykor meg is rémítenek.

Hasonlítunk ahhoz a gyermekhez, aki fogadkozik, hogy sokféle játékszereiből a szegényeknek juttat. Mikor pedig a jól telerakott szekrényhez megyünk,

hogy válasszunk, akkor így szól: „Nem, azokat nem! Azokat nagyon szeretem!”

A nagy lelkierőnek éppen az a legjobb bizonyítéka, hogy az ember ezeket a csekély dolgokat tudja feláldozni.

Pazzi Szent Magdolna egy alkalommal elmélkedett Izaiás próféta eme szavairól: „A sas szárnyait öltik és ellankadás nélkül repülnek, és elfáradás nélkül futnak.” Az isteni Üdvözítő megmutatta neki azokat, akik egyáltalában nem, vagy csak nagyon lassan haladnak. Azután megmutatta azokat, akik bizonyos sebességgel haladnak. „Megvan bennük a szeretet, de még nem haltak meg maguknak egészen. Nem keresik mindenben kizárólagosan az én akaratomat. Keresnek valamit énkívülem is, ugyanakkor, mikor engemet keresnek . . . ”

„Azok, akik futnak, — sajnos, ritka emberek! — egészen meghaltak maguknak. Ők a lelki dolgok ismeretét nem önérekből keresik, nem is a vigasztalás vágyából, hanem akaratommal teljes összhangban”.

„A futó gyorsasága rendesen arányban áll a futó életével. Itt ellenben a halálával. Igaz ugyan, hogy ez a halál az igazi *élet*, mert egész a keblemre vezet el . . . Én neked ezt a halott életet akarom adni.”⁹

Az apostolnak igaza volt, mikor így írt az újkeresztényekhez: „Nézzétek csak meghívástokat! „Mert azt soha eléggé megfontolni nem lehet.”¹⁰ Ez a meghívás abban áll, hogy közösségben élünk az Atyával és Fiával, Jézus Krisztussal.¹¹ Abban áll, hogy „egyek vagyunk Jézus Krisztussal”; hogy úgy élünk, mint ő élt, „a szent szerint, aki minket meghívott”, hogy „magunk is minden viselkedésben szentek legyünk”¹² egészen feltámadott életet élve, s mindig keresve az

⁹ III. r. 2. fejr. Idézi Saudreau: Les divines paroles, II. 228.

¹⁰ I. Kor. 1, 26.

¹¹ I. Ján. 1, 3.

¹² I. Péter, 1, 15.

odafenn valókat,¹³ csak az égiekkel keresve az érintkezést. *Nostra conversatio in coelis.*¹⁴

III. Mivel tehát keresztény létemre én csak egy vagyok Jézussal, milyen legyen tehát lelkülem a cselekvés pillanatában?

Mire törekedjem? Arra, hogy az én életemet éljem? Nem, hanem inkább arra, hogy a Fiúnak életét éljem, aki viszont az Atya életét éli, a „három” életét éli. Életemnek Jézus Krisztus életét kell folytatnia. Vagyis cselekvéseimnek Jézus Krisztus cselekedeteinek kell lenniök. *Christianus, alter Christus.*

Csakugyan, ez-e az én életem? Hol van a „Krisztus” része életemben? Valóban igaz-e, hogy életemben a Krisztus élete valami élő dolog? Csakugyan Jézus Krisztus kezdete és vége-e minden mélyről induló nekilendülésemnek? Minden törekvésemnek és minden iparkodásomnak ő a szabálya, melyet keresek, elismerek, szeretek? Igaz-e, hogy az én nagy gondom, (ha nem is mindig kifejezett szavakban, de legalább soha másfelé nem induló törekvésemben) az, hogy azt kérdezzem magamtól, hogy mit csinálna az Úr Jézus az én helyzetemben? Hová, merre vezetné őt a Lelke? Az-e a nagy gondom, hogy a kapott válasz szerint cselekedjem is? Mert hiszen azok Isten fiai, kiket Isten Lelke vezérel.¹⁵

P. Natalis Elmélkedéseinek rekollekcióiban ezeket írja: „Krisztust úgy kell megtalálnunk, hogy minden dologban érezzük, hogy mit tenne Krisztus a mi helyünkben vagy mit tanácsolna nekünk . . . Mintha Krisztust saját magunkban éreznők. Ezt akarja az apostol mondani ezekkel a szavakkal: „Bennünk pedig Krisztus értelme vagyon.”

Majd hozzáteszi: „Fogadd ezt az egyesülést a Krisztus Jézussal, és gyakorold magad szorgosan abban, amit az Úr Lelke nyújt neked. Juss annyira, hogy az

¹³ Kolossz. 3, 1.

¹⁴ Filipp. 3, 20.

¹⁵ Róm. 8, 14.

ő tehetségeit magadba átplántáld; annyira, hogy akarata legyen akaratod, emlékezete a te emlékezeted, lénye a te lényed, élete a te életed, cselekvése a te cselekvésed. Ez a földi élet legfőbb tökéletessége. Isteni erény az, s az életnek csodálatos édessége!"¹⁶

Egyszer, Szentháromság vasárnapján, a Laterán bazilikába megy. Ott, lelke nagy öröme, megérintheti az Úr Jézus kiváló ereklyéit s tiszteletét mutathatja ki irántuk. S bevallja, hogy ott világosan látta (persze túlnagy alázatosságában), hogy élete rossz volt, mert nem irányult tisztán és kizárólagosan Istenre. „Fere omnes suas operationes communiter esse peccata, propterea, quod in Deo non pure fierent.” S éppen azért nyomban elhatározza, hogy új életet kezd. Összeszedett életet, világossággal telített életet. S milyen szép jelzőkkel nevezi meg azt! „Quietam, claram, suavem, ex intimo cordis sensu.”¹⁷ A nyugalom és világosság életét, a szív benső egyesülésében Istennel, az igazi életet Krisztusban.

Alacoque Szent Margit pedig ezeket mondja: „Én igazán úgy látom, hogy az élet mindene abban áll, hogy az ember Isten akaratához alkalmazkodjék, mert hiszen az, ki Istenhez ragaszkodik, egy lélek lesz vele.” S éppen azért ez volt az elhatározása: „Mindig azt fogom akarni, amit Jézus tesz, s mindig azt fogom tenni, amit Jézus akar.”

S éppen ez az isteni Üdvözítő kívánsága. Ő ugyanis azt akarja, hogy életünk közvetlen függésben

¹⁶ Ita inveniendus est Christus, ut in re qualibet sentiamus quid hic Christus ageret vel praesens consuleret: quasi Christum in nobis habitantem sentiremus. Et hoc est: „Nos autem sensum Christi habemus.” Monum. Hist. Soc. Jesu: Epistolae P. Natal, IV. 684. n. 18.

Accipe atque exerce diligenter unionem quam tibi gratificatur spiritus Domini ad Christum Jesum, atque ejus potentias, ut sentias in spiritu te per voluntatem velle, per memoriam recordari, totumque te et esse et vivere et operari, non in te, sed in Christo; haec est hujus temporis perfectio summa, virtus divina, admirabilis suavitas. — Id., Ibid. 702. nn. 201—202.

¹⁷ Id., ibid. 702. nn. 201—202.

legyen az ő életétől, vagyis, hogy Ő, Isten legyen az, ki a Szentlélek által gondolatainkat igazgatja, Ő, aki energiánkat mozgásba hozza, Ő, aki kezébe veszi a mi egész viselkedésünknek összes irányító fonalait, míg csak teljesen át nem hasonulunk az ő képére.

Akkor, és csakis akkor lesz meg bennünk is a Krisztus értelme.¹⁸ T. i. annak a megértése, hogy mi egy másik Krisztus vagyunk, hogy emberi természetünket csakis azért kaptuk, hogy azt Neki kölcsönözzük, hogy bennünk éljen s általunk kinyilatkoztassa magát.

Rómában egy festő keresve-keresett egy embert, aki modellje lehetne a Krisztus képhez az utolsó vacsora ábrázolásában. Találkozik a koldus Labre Benedekkel. Éppen ilyen arcot keresett. Labre felebaráti szeretetből rááll a kérésre. A szent halála után meg akarták örökíteni az ő arcvonásait. De hogyan fogjanak ehhez a munkához? Akkor jutott eszükbe, hogy az utolsó vacsora festményében meg van örökítve. Tehát csak a Krisztus képet kellett lemásolni s ezzel Labre Benedek arca előttük volt.

Úgy kellene, hogy a mi életünk is Jézus Krisztus életének másolata legyen. Úgy kellene, hogy mindegyikünk cselekedeteiben, ha nem is az emberek, kik oly kevésbé hatolnak a láthatatlan dolgokba, de legalább az Isten találja meg szerelmes Fiának vonásait.

A Szentháromságról nevezett Erzsébet nővérnek az volt az ambíciója, hogy „Krisztus számára *emberfeletti emberiséggé* legyen”. Vagyis az isteni Üdvözítő rendelkezésére akarta bocsátani egész énjét, amint az Ige folytonos rendelkezésére állott szent emberisége.

Ez természetesen nagy tökéletességet tételez fel. Mert hiszen nagy dolog az, az isteni Üdvözítőt oly tökéletesen kifejezni magában, hogy, mint Ő, soha másképp ne cselekedjék az ember, mint „Istenben” „hogy nyilvánosságra jöjjenek az ő cselekedetei, mert

¹⁸ I. Kor. 2, 16.

Istenben műveltettek.¹⁹ Ez ugyanis nemcsak annyit tesz, mint minden rendetlen hajlam behatását kiküszöbölni, hanem még a „természet” behatását is kizárni, annyiban, hogy még az *emberit* is kiküszöböli, s még az *emberi* állandó szabályává is az *istenit* teszi.

Egy másik karmelita pedig így ír: „Tudtomra adta, hogy azt akarja, hogy olyan tökéletesen alakuljak át belé, hogy már csak az én személyiségem külső tünetei maradjanak meg, ugyannyira, hogy én az ő számára bizonyos módon már csak az legyek, ami számára a kenyér és bor színe a legméltóságosabb Oltáriszentségben, vagyis csak lepel, amely alatt elrejtőzve ugyan, de mégis ezerféleképp mutatja ki jelenlétét.”²⁰

Bizonyos ritka esetekben Istennek úgy tetszett, hogy külsőleg is kinyilvánítsa és érzékelhetővé tegye ezt a belső átalakulást.

Sziénai Szent Katalin egy alkalommal leírta gyónatójának, capuai Rajmondnak, azokat az isteni csodadolgokat, amelyek benne történnek. Ez kissé hitetlenkedve fogadta a vallomást. Azonban, amint rátekint a Szentre, kit lát Katalin vonásai alatt? Magát Jézust.

Hasonló eset történt P. Surinus-szal, ha Boudonnak hiszünk, és de Rentyvel is, P. Saint-Jure állítása szerint.²¹

Itt természetesen már a rendes kegyelmek kerekén kívül vagyunk s a rendes utakat is elhagytuk. Azonban, ha a jó Istennek úgy tetszik, hogy egy telje-

¹⁹ Ján. 3, 21.

²⁰ Marie-Aimée de Jésus du Carmel de l'Avenue de Saxe, Vie, I. 316. 327. — Figyeljünk itt a „bizonyos módon” kifejezésre. Mert ha szorosan vesszük, akkor természetesen nem áll meg a hasonlat. Hiszen az átlényegülés után a kenyér egész lényege megszűnik s helyébe lép Krisztus teste. Az isteni Üdvözítővel való egyesülésünknek lehetőleg annyira kellene jutnia, hogy a „bűn teremtményét”, a romlott *én*t kiküszöbölje. Azonban természetesen az egyesülés ellenére is sértetlenül megmarad személyes létünk lényege.

²¹ Kétségtelenül Marie-Aimée de Jésus-val is. V. ö. Vie I. 326—330. II. 397.

sen „megistenült” lélekben az isteni átlátszóságnak csodáját művelje, ugyan miért nem tehetné meg azt?²²

Különben is nem ez a külső, rendkívüli megnyilvánulás a fontos. Fontos a belső tény, amelyet ritka esetekben a külső megnyilvánulás csak megerősít. Fontos a lehető legtökéletesebb átalakulás Jézus Krisztusba.

Azonban ez a benső, gyökeres átalakulás Jézus Krisztusba mindig csak igen kevés lélekben fog megvalósulni. Hiszen az a teljes lemondás, melyet követel, csak választott lelkek dolga.²³ Mindamellett az integrális keresztény élet szavakban kifejezve mégis csak az marad, hogy minden keresztényben *csakis* Jézus Krisztus éljen.

„Az embernek meg kell válnia *mindentől*, ami

²² Hello, francia író, diadalmasan felel meg azoknak, kik minden ilyen „csodálatost” eleve elvetnek. „Ha Isten a megistenült emberbe beleárasztotta a Lelket, azt a Lelket, ki csodákat művel, ugyan miért vonná meg tőle magukat a csodákat? Ha te Isten életével cserélted be a saját életedet, amely az állandó és nem érzékelhető elragadtatásnak bizonyos neme, akkor ugyan miért vonnád meg tőle a lehetőséget, hogy ő viszont a járulékos és érzékelhető elragadtatásnak bizonyos nemével látogasson meg?” (Philosophie et athéisme, 225.) Jegyezzük meg jól ezt a mélyenjáró és helyes kifejezést is, hacsak jól megértjük: „az állandó és nem érzékelhető elragadtatásnak bizonyos neme.” Ezzel ugyanis azt akarja mondani, hogy a hit által szerzünk tudomást arról a láthatatlan és fölséges világról, melyet magunkban hordozunk. Pedig mennyire kíváncsú és mennyire áldástosztó ez a megismerés!

²³ Ha tudni akarjuk, hogy a megkereszteltnek mily tökéletesen kell önmagából kivetköznie, hogy előkészüljön erre a gyökeres átalakulásra „egy másik Krisztusba”, akkor olvassuk el pl. azt, amit Keresztes szent János ír a „Kármel elmékedései” c. művének I. könyvében, a 13. fejezetben. Vagy olvassuk el a majorkaszigeti alázatos portáteststvének, Rodriguez szent Alfonznak rövid és velős munkáját „A léleknek Jézus Krisztussal való egyesüléséről és Jézus Krisztusba való átalakulásáról.” Főképp a harmadik fejezetben megragadó párhuzamot találunk a halál és az önmegtagadott ember között, mely bizony elszédíti az embert. Bizony nevétséges dolog volna, ha az ember erre az isteni egyesülésre tartana számot, mielőtt magából mindent kiirtott, ami Jézus Krisztus elé akadályt gördít.

elválaszt."²⁴ „Kell, hogy szívedben ne legyen *egyetlenegy hely sem*, ahol egy láncszemet lehet kovácsolni vagy láncot lefektetni.”²⁵

A lelkiélet mestereinél úgyszólván minden pillanatban találkozunk ezzel a tanáccsal. Jó, ha nekünk is gyakran megismétlik azt. Hiszen mi nehezen jutunk elarra, hogy gyakorlatilag meg legyünk győződve valamiről. Mi mind nagy szentek akarunk lenni. De úgy szeretnénk szentekké lenni, hogy ne kelljen *mindent* odaadnunk. Bizony nehéz dolog a hidat magunk mögött elvágni! Már pedig a „Szentlélek csak úgy birhat titeket egészen, ha *titeket egészen* leront.” Így beszél P. Huby, a bretonok nagy misszionáriusa, a lelkigyakorlatozókhoz, kiket Isten szeretetében gyökeresen meg akar erősíteni.²⁶

„Ha utánozni akarsz Údvőzítőd példáját, és meg akarsz tenni akaratodat, mely minden jót magába foglal,” — mondotta az isteni Údvőzítő szienai Szent Katalinnak, — „akkor szükséges, hogy *minden dologban* lemondj a saját akaratodról, s azt megvessed és megtagadjad. Minél jobban halsz meg saját magadnak, s minél nagyobb gonddal veted el magadtól azt, ami *te* vagy, annál nagyobb bőségben adom én neked azt, ami *én* vagyok.”

Más szavakban ugyanazt az igazságot mondja Ruysbrock:

„Bármilyen legyen életmódunk és bármilyen öltözetben járunk, kell, hogy mindegyikünk Isten szentjévé legyen. Mert amíg inkább a saját biztonságunkkal törődünk, s míg akaratunk megmarad az isteni egyesü-

²⁴ Sainte Angèle de Foligno, 218. S még hozzát teszi: „Fontoljátok meg ezt, testvéreim! Fontoljátok meg, hogyan kell szeretni azt a féltékeny Istent, aki bírni akar, hogyan kell szeretni azt az Istent, aki önmagát adja, azt az Istent, ki tőlünk kér.”

²⁵ P. de Ravignan szavai. — Közelítsük ehhez P. Varin szavait: „Én egészen megszabadítottam magamat magamtól, és így jól érzem magamat.” (Guidée: Vie du P. Varin, Possielgue, 1854. 147. l.)

²⁶ Retraite sur l'Amour de Dieu, 7, jour, 3. méd. 2. point, § 3.

léssel ellenkező szeszélyekben, a szeszélyes *igenben* és *nemben*, addig gyerekkorban maradunk. Addig korántsem haladunk óriási lépésekben a szeretet útján. Mert a tűz még nem emésztette fel az egész ötvényt. Az arany még nem tiszta. Mi még saját magunkat keressük s Isten még nem emésztett fel bennünk mindent, ami ellenséges vele."²⁷

Tauler még rövidebben így szólt: „Isten ott van, ahol te nem vagy.” Egy másik szentéletű ember pedig azt szokta mondani: „Az *én* határánál, ott van Ő . . . *Halott akarok maradni.*”

Boldog Colombière Kolos a harmadik próbaévben végzett lelkigyakorlataiban szintén ezt az eszményt tűzte maga elé: „*Halott életet akarok folytatni.*”

Ennél jobban nem lehet értelmezni Szent Pál szavait: Jam non ego . . . Christus! „*Már nem én; csakis Jézus Krisztus!*”

Mert ne felejtjük el: *Mors et vita*. Halál és élet. Tényleg, a gyakorlati életben ez a két valóság oly közel van egymáshoz, mint a kifejezésben a két szó. Sőt, közöttük nincs hely még az és kötőszó számára sem. Halál, élet, ezek egymást érintik, vagyis jobban mondva, csak *egyét* tesznek ki. Egy valaki merészen mondta: „A szent az, aki már nem létezik. Isten él benne.” Ez a halál és ez az élet!

S ki mondaná, hogy ebben a cserében veszít?

²⁷ Ruysbrock, Morceaux choisis, 157.

V. RÉSZ.

**JÉZUS KRISZTUSBA VALÓ
BEKEBELEZÉSÜNKNEK KÖVETEL-
MÉNYEI.**

ELSŐ FEJEZET.

HŰSÉG A KEGYELEMMEL SZEMBEN. A LÉLEKBEN MUNKÁLKODÓ SZENT- LÉLEKNEK PSZICHOLÓGIÁJA.

1. *Szelidség és erő.*
2. *Fáradhatatlan kitartás és találékony változ-*
tosság.
3. *Isten látogatásainak titka.*

Az Isten Fiának igazi és gyakorlati tisztelete nem más, mint az Isten Fia Lelkének tisztelete. Az Isten Fia Lelkének tisztelete pedig nem más, mint a tanulékonyosság a Szentlélek Isten sugallataival szemben.

Az isteni Üdvözítő kiválókép „docibilis Dei” volt. Csodálatosan alkalmazkodó és figyelmes volt tanulékony-sága minden sugallattal szemben, mely fölülről jött. Ez áll az Úr Jézusnak minden cselekedetéről. Ha kéressel fordulnak hozzá, ha csodatevő erejétől várnak segítséget, ő égre emeli szemét és csakis „a Magasság-beli erejének” behatása alatt cselekszik. Így tesz minden csoda előtt, így tesz a legméltóságosabb Oltári-szentség szerzése előtt és az apostoloknak adott utolsó tanításai előtt is. A Szentírás számos helyen kifeje-zetten jelzi, hogy az isteni Üdvözítő a Szentlélek veze-tése alatt állott.¹

Amilyen a Fej, olyanok legyenek a tagok is.

I. A súlyos bünt kerülni a minimum, mit elkerül-hetetlenül meg kell tennie minden komoly keresztény-

¹ Ezeket a II. részben, 2. fej. 2. §. idéztük.

nek. Azonban az nem is megy túl a minimum értékén. Szent Ignác a lelkigyakorlatos könyvecskéiben ezt nevezi az *alázatosság első fokának*, vagyis jobban mondva Isten fölségjogai elismerésében az első foknak.

A hősie lélek azonban még a bocsánatos bűnhöz való minden ragaszkodásról is letesz, hogy saját magában a Krisztus életének lehetőleg nagy helyet biztosítson.

Sőt még ennél is többet tesz, vagyis azon lesz, hogy még a Szentlélek Isten legcsekélyebb sugallatainak sem álljon ellen. Még azoknak a szinte alig észrevehető felszólításoknak sem, melyek még további haladásra ösztökélik.

A világháborúnak a francia hadnagya ezeket írta: „Az ember nehézség nélkül óvakodik a nagy bukásoktól. De mennyi árnyalat, mennyi finomság van, amire az ember nem figyel . . . Pedig éppen ez az, ami a léleknek igazi életerőt ad.”²

Ennek a katonának igaza volt. A kegyelem állapotához való teljes hűség abban áll, hogy az ember *teljesen hű legyen a kegyelemhez*.

P. Faber, a híres angol oratóriánus hitszónok, „a jó útján való elfáradásról” szóló beszédjének végén, ezt a kérdést intézte hallgatóihoz: „Van-e egyetlenegy is köztetek, ki úgy szeretne meghalni, hogy ne tenne többet Istenért, mint amennyit most tesz?”³ A Szentlélek Isten, ki bennünk van, folyton hívogat bennünket. Vajjon milyen visszhangot keltenek bennünk az ő „szavakban ki nem fejezhető sóhajtásai?”⁴

Mindegyikünkre nézve fontos, hogy erre megadja a választ. S ebben a tekintetben jó szolgálatot tesz, ha az ember megismeri a lélekben munkálkodó Szentléleknek pszichológiáját, s viszont annak a léleknek pszichológiáját is, mely a Szentlélekben él.

² Le lieutenant Joseph de Boury, 1890—1915. Notice par Derély, 44.

³ Conférences spirituelles, 247—266.

⁴ Róm. 8, 26.

Pazzi Szent Magdolna nagyon sikerülten és plasztikus kifejezésekkel írja le a Szentlélek szerepét a lélek bensejében.

„Láttam egy isteni vendéget trónuson ülni”, — mondja a szent. „Ez a vendég a vendégek legnemesebbje és legkiválóbbja, a Szentlélek Isten, ki irántunk való jóságától és szeretetétől hajtva, gyorsan eljut minden lélekhez, mely kész őt befogadni. S ki tudná megmondani mindazokat a csodálatos hatásokat, melyeket ő elér mindenütt, ahol befogadják? Ő szó nélkül beszél és ezt a fölséges hallgatását mindenki meghallja.”

„Ő mindig mozdulatlan s mégis mindig mozgásban van. Mozgó mozdulatlanságában mindenki veli közli magát.”

„Ő mindig pihen s mégis mindig cselekszik. És pihenésében a legnagyobb, a legkiválóbb és legcsodálatosabb műveket alkotja. Mindig útban van s mégis mindig egy helyben marad. Ahová hatol, ott megerősít, megtart mindent, s ugyanakkor le is ront mindent. Beláthatatlan és átható tudása mindent ismer, mindent megért, mindenbe behatol. Nem hallgatódzik, s mégis meghallja még a legcsekélyebb szót is, melyet a szívnek legbensőbb mélyén ejtenek ki.”

Abban a munkálkodásban, amelyet a Szentlélek lelkünkben fejt ki, *állandó* és *változó* módozatokat különböztethetünk meg. Megkülönböztethetünk olyan eljárási módokat, amelyek mindig ugyanazok és olyanokat, amelyek gyakran nagyon is eltérők.

Vegyük először az *állandó* eljárási módokat.

Ezekben először is a szelídségnek és erőnek csodálatos keverékét találjuk. Először is *erő* van bennük. „Vox Domini in magnificentia.” Az, aki beszél, maga a hatalom. Megérezzük őt abban a bizonyos ellenáthatatlan valamiben, abban a szendén erőszakosban, mely további haladásra kényszerít.

Azt mondom, hogy szendén erőszakosan hat. Mert noha egyrészt nagy erő nyilatkozik meg behatásában, másrészt mégis nagy szelídség észlelhető abban.

Mikor a Mester először hívogat a megtérésre olyan embert, kinek nincs hite, akkor hívása szelíd, alig észrevehető. Olyan gyöngé, olyan gyöngéd, hogy kevéssel utóbb, mikor már biztos helyről kell kiindulópontot megállapítani, akkor az ember képtelen azt megtenni. Mikor, hol és hogyan kezdte a Szentlélek a hívást? Az ember ugyancsak nehezen tudna ezekre a kérdésekre válaszolni.

Vagy tán a tökéletességre való hivatásról van szó? A Mester módszere ugyanaz marad: erősen és szelíden hat. „Menj, Isten leánya, menj, menj!” Az isteni Üdvözítő elhalad a lélek mellett, titokzatosan megérinti ezzel a szóval, melyben világosság és árnyék található: „Bárha akarnál! . . . Akarsz? Ha akarsz, akkor jöjj és kövess, Sequere!”

Igen szelíd és egyúttal igen erős a Szentlélek hívása akkor is, amikor *misztikus emelkedésekről* van szó. Legalább is ezt mondják azok, kik ennek az erőnek szelídségét, s ennek a szelídségnek erejét tapasztalták. És ha ezeket az állapotokat leírják és jellemzik, olyan bársonyos szavakat használnak, amilyen a „nyugalom”, s viszont olyan kemény szavakat is, amilyen a „megkötés.”

Milyen parancsolóan szelídek azok a felvillanások a lélekben, melyeket a kegyelem mindennapi *sugallatainak* nevezünk. Igen szelídek azok, mert hiszen a szabadságot nem szabad megkötni. A Szentlélek bizonyos távolságra marad. Ha nagyon közelről szólna, akkor ellenállhatatlan volna. Mikor Szent Ágoston keresi megtérése útját, akkor felismeri, hogy mikor szólt hozzá a Magasságbelinek szava. Azonban Istennek hatalmas szava akkor halk visszhanggá törpült. „És te, Uram, feleltél nekem, de úgy, mintha nagyon messziről kiáltottál volna.” S mégis milyen parancsoló ez a hang! A lélek nem habozik többé. „Izrael Istene szóla, Izrael erőse, az embereken uralkodó.”⁵

Semen est verbum Dei. Istennek minden hívása

⁵ II. Kir. 23, 3.

hasonlít a vetőmaghoz, ehhez az alig észrevehető valamihez, ami két göröngy közé siklik. S mégis olyan hatalmas semmi az, hogy Atlantusnak erejével emeli fel a földet, s olykor még a legkeményebb cementen is áthatol. Hasonló a fának magjához, mely Freiburg temetőjében két részre törte azt a sír száját elzáró követ, amelyre ezek a szavak voltak rá vésve: „Megtiltom, hogy valaha hozzányúljanak síromhoz.”

Azonban, mint minden élő dologban, ezek mellett az állandó hatásmódok mellett találunk *változatokat* is. Olykor az erő dominál. Jehova Isten Sina hegyén olyan hangon beszél, hogy Mózes a föld porába rogy. Majd pedig a szelídség dominál. Mikor Isten Illéshez akar szólni, akkor először is nagy és sebes szélvész támogat, mely a hegyeket felforgatja és a kősziklákat eltíporja. „De a szélvészből nincs az Úr.” A földrengés után pedig tűz pusztít. „De a tűzben nincs az Úr.” A tűz után lágy szellő susogását hallja a próféta. S ebben az áthaladó szellőben jelenik meg neki az Úr.⁶

Olykor a lehellet oly könnyű, hogy „sóhajtság”-nak kell nevezni. Igaz ugyan, hogy Szent Pál ezt a sóhajtsást „szavakba nem foglalható”-nak minősíti. A szelídség mellett tehát ott van az erő, de mérsékelve, és pedig mily gyöngéd figyelemmel! Az emberiség történetének kezdetén, a paradicsom kertjében, Isten zajtalanul járt a homokban. Ehhez a szokásához most is hű marad. Ugyancsak figyelmes fül kell ahhoz, hogy közeledtekor az ember meghallja a homokban járó lépésének zörejét! A mi Istenünk olyan Isten, aki körüljár, olyan Isten, aki mozog, de lépése olyan, mint egy távoli zenének halk moraja. Csendben kell maradnunk, hogy a lélek mélyén szóló éneket meghalljuk. A zajosak és a világi dolgokba elmerülők nem hallják őt.

II. A Szentléleknek egy másik szokása az, hogy hívásaiban *kitartó, állhatatos*.

Ő a magáéból is akar adni valamit minden cseleke-

⁶ III. Kir. 19, 11—13.

detünkbe. Az Úr Jézus a szent evangéliumban olykor fáradtnak tűnik fel. A Szentlélek Isten mibennünk sohasem fárad ki. Ő neki nem kell megint kissé lélekzethez jutnia Jákob kútjánál.

A valóságban csak kevés léleknek van meg ez a benyomása a Szentléleknek szünet nélküli hűségéről. Ez azonban nem a Szentlelken fordul meg, hanem inkább az emberi lelken, mely szórakozottan él.⁷

Az isteni hangnak ez az igen szelíd zenéje lelkünk mélyén igen különböző hangnemekben szólal meg. Olykor a „vigasztalásnak” örömteljes, magas hangján szól, olykor pedig a sóhajtozó „vigasztalanságnak” alacsony hangjait üti meg.

Ilyennek tűnik tehát eléink a Szentlélek Istennek munkálkodása. *Állandó és egyforma, a láthatatlan és a pusztá hit körébe tartozó cselekvéseiben, szünetekkel tarkított és változatos, érezhető megnyilatkozásaiban.*

P. Faber ezt a cselekvést az Úr Jézus cselekvéseivel hasonlítja össze s így ír: „A Szentlélek Isten többet beszél, mint Jézus”, vagyis jobban mondva, ő minden egyes léleknek, vérmérséklete és hűsége mértékében, alkalmazza Jézus azon szavait, melyeket ő mindenkinek és mindenki számára mondott.

„A Szentlélek Isten gyakrabban kezdeményez, mint Jézus. Ügylátszik, hogy ő jobban siet . . . Ügylátszik, hogy a bűnösökről való minden gondoskodása mellett mégjobban gondoskodik a szentekről. Ez kevésbbé volt észrevehető az Úr Jézusban.” Faber még hozzá-

⁷ Természetesen, korántsem akarjuk azt állítani, hogy ha figyelmes a lélek, akkor *tapasztalatilag* is érezni fogja a Szentlelket, mint Szentlelket. Ez csak bizonyos „állapotokról” állhat, amelyekről azonban itt nincs szó. Itt csak kizárólag a pusztá hiten alapuló belső indításokról szólnunk, melyeket a „szellemek megkülönböztetése” tanulmányoz, s melyek a segítő kegyelemnek *rendes* megnyilvánulásai keretébe tartoznak. Szólnunk azokról a szüntelen nőgatásokról a lelki dolgokban való haladásra, melyeket minden figyelmes lélek meghall a maga bensejében mindannyiszor, ahányszor komolyan összeszedi magát. Ez a fontos jegyzet erre az egész fejezetre vonatkozik.

teszi: „Ő érzékenyebb és reagálób, ha ugyan szabad róla ilyen kifejezéseket használnunk.”

Csakugyan igaz, hogy a Szentlélek Isten munkálkodása annál nagyobb, minél nagyobb tisztelettel hallgatunk rá. „Szereti, hogy tanácsát kikérjük és ezt el is várja. Megelégszik kevéssel . . . Az utolsó fillérig megjutalmaz s általában több fontosságot tulajdonít a kis dolgoknak, mint mi.”⁸

Igen nagy érzékenységgel még a legcsekélyebb árnyalatokat is észreveszi s azért ujjong, ha látja, hogy meghallottuk, meghallgattuk és követtük szavát. Viszont szomorkodik, ha látja, hogy megvetjük, vagy akárcsak elfelejtjük szavát. Egy semmi miatt eláraszt javaival. S viszont egy semmi miatt el is tűnik. Ha hallgatnak rá, kimutatja háláját. Ha félretolják, haragot nem tart, hanem várja az órát, mikor megint visszatérhet. Olykor az ember minden lehető figyelemmel volt iránta. A Szentlélek Isten mégis visszavonul, eltűnik, csak azért, hogy meglegyen az az öröme, hogy keresik. Azután hirtelen, egy felvillanásban, egész világokat fed föl a lélek előtt. Majd ismét eltűnik, hogy újra megjelenhesen. Az egyes látogatások közé pedig hosszabb-rövidebb időközöket iktat be. Az ember ezt a látszólag annyira változó eljárásmodot szinte szeszélynek minősitené. Pedig ez az, amit *változatos* megnyilatkozásainak nevezünk. Ezek pedig a lélek ismeretének, a következetesség szellemének és ügyességének csodái.

Itt jobban megfelel a lassú, zajtalan hatás, mintegy a földalatti munka. Ott pedig a vakító villám, mely egy pillanat alatt a földre terít. Olykor megismételt hívásokkal szól a lélekhez. Ezek olyanok, mint a parti sziklának folyton nekicsapkodó hullámok, melyek kivájják azt, de nem zúzzák össze. Majd pedig olyan a hatása, mint a varázsvessző ütése az ajtóra, melyre az engedelmesen kinyílik. Olykor az a gondolat diadalmaskodik: Cave Jesum praetereuntem et non redeuntem. A kegyelem elmúlik és nem jő többé vissza. Más-

⁸ Oeuvres posthumes (Lethielleux 1906) I. 125. II. 242.

kor pedig a „zörgessetek és megnyitnak nektek” ragadja magához a győzelmi pálmát. A húszszor visszavetett Szentlélek húszszor kezdi újra a lélek várának megostromlását.

Ezt az utóbbi módszert jobban kedveli. Mi is lett volna belőlünk, mindegyikünkben, ha a Szentlélek Isten az első elutasításra mindjárt el is távozott volna! De ő tudja, hogy mi udvariatlanok, nehézkes felfogásúak és feledékenyek vagyunk. Éppen azért nem is sértődik meg. Ő túlságosan nagy ahhoz, hogy a mi kicsinyes sértegetéseink megbántsák. Ő szinte lehangoló türelemmel végzi a munkáját. Ennek a türelemnek a titkát csak ő bírja.

Nézzük csak a kegyelmet, mely Lulle Rajmondal viaskodik. Rajmond nős ember létre beleszeret egy asszonyba. Verseket irogat neki. Az isteni Üdvözítő mint keresztrefeszített jelenik meg neki. Rajmond ott-hagyja munkáját, de nem a szenvedélyét. Másnap már megint „fantazál”. Krisztus újra megjelenik neki. A szerencsétlen „poéta” újra abbahagyja munkáját, de csak azt. A szeretettől lángoló versek írását négyszer félbeszakítja. A szenvedély azonban csak megnőtt az alatt az idő alatt. Egy szép napon találkozik Ambróziával. Követi, üldözi őt, egészen a templomba. Az erényes asszony azzal igyekszik megszabadulni tőle, hogy magához hivatja s megmutatja neki keblét, melyet szörnyű rákbetegség emészt. Az isteni Üdvözítő nagy irgalmasságában ötödször is megjelenik neki s felszólítja: „Rajmond, kövess engem!” Most az egyszer Rajmond le van győzve. Többé nem késlekedik már, hanem követi Krisztust.

Mikor az ember ilyen eseményeket olvas, nem kellene-e inkább azt mondania: Cave Jesum transeuntem et in indefinitum redeuntem? Vigyázz arra a minden fogalmat meghaladó szeretetre, mely újra és újra megismétli zörgetését, hódítását. Igen, ügyelned kell rá, nem érdekből, hanem figyelmességből. Ha ennyire fáradhatatlan Istennel van dolgod, akkor te magad is

belefáradás nélkül, folytonos figyelmességgel engedelmeskedjél neki.

Vajjon mi kellően megbecsüljük-e a Szentlélek Isten ezen szent alkalmatlanságának értékét? Megbecsüljük-e azt, hogy velünk bátorságát nem veszíti? Pedig, mennyi sértést, mennyi keserőséget, mennyi visszautasítást kell elviselnie! A lélek kapui becsapódnak előtte, amint Jézus előtt becsapódtak az ajtók, mikor Betlehemben hajlékot keresett, ahol a világra jöhetne. Vajjon ki tudná számokban kifejezni azt, hogy a Szentlélek Istent hányszor tesz ki az ajtó elé, még a leghősiebb lelkek is? Mert hát a Mester melyik lélekben igazán és teljesen a *Mester*?

„Az ajtóban állok és kopogok.”⁹ A kis páduai Antal lát játék közben az ő korában levő fiúcskát, köténnyel övezve. Úgy látszik, hogy a fiúcska szeretne drága dolgokat találni. „Mi a neved? Honnan jössz, mit akarsz?” „Honnan jövök? . . . Az égből! És keresem az összes emberek szívét. Nevemet lángbetűkkel találod megírva a betlehemi barlang fölé, véres betűkkel a kálváriai kereszt fölé, és aranybetűkkel a szentség-ház ajtaja fölé. Én vagyok Jézus. Antal, add nekem szívedet!” . . . Azt mondjuk erre, hogy ez egyszerű legenda. De ha a Szentlélekről és rólunk van szó, akkor mindenesetre igaz történet.

Ő folytonosan ösztökél bennünket, hogy adjuk oda neki szívünket. Sajnos, ha más valakivel volna dolgunk, mint a szeretet Lelkével, már hányszor kifárasztottuk volna! Az lesz nagy bánata, ha ellenkezésünk a hűtlenségek egész skáláján végigment, s azért kénytelen lesz ezt a fájó szót mondani: „Azt hittem, hogy vendéged leszek. De te nem akartál befogadni engem.” Azután meg ezt a még fájdalmasabb szót: „Tulajdonába jöve, de övéi be nem fogadták.”¹⁰ Az egész világtörténelemnek ez a legfájdalmasabb szava. Pedig ezt nemcsak a bűnösökre lehet alkalmazni!

⁹ Titkos Jelen. 3, 20.

¹⁰ Ján. 1, 11.

Ellenben a teljesen hűséges lelkekben, melyekben otthon érzi magát, milyen csodákat művel ez az isteni Munkás, a Spiritus Creator, a Teremtő Lélek! Bennünk végzett munkája közben mi magunk sem látjuk világosan, hogy mit akar elérni. Mikor Isten munkálkodik, az ember gyakran nem tud eligazodni. S ennek meg is van az oka. „Isten gyakran úgy dolgozik, mint a gobelinok kárpitosai. A gobelin visszajáról dolgozik, s munkája nem ötlük szemünkbe. Az, amit szemünk lát, csak csúnya, kúszált összevisszaság, melynek látzólag nincs is semmi értéke. A munka végeztével azonban megfordítják a vásznat s előttünk áll a remekmű.”¹¹

III. Mikor itt a munkáló malasztanak¹² bennünk való isteni megnyilatkozásairól vagy az isteni sugallatokról szólunk, melyek bennünket a nap folyamán a jóra buzdítanak, akkor ugyan minek emlegetjük a Szentlélek „jöveteleit” a lélekbe?

Ha a lélek a megszentelő malaszt állapotában van, akkor természetesen nem lehet szó szoros értelemben vett „jöveteleiről”. Mert az, aki már valahol lakik, nem „jöhet” oda.

Ez igaz, ha a szó szoros értelmében vesszük a dolgot. Azonban, lélektani szempontból tekintve az egészet, azt kell mondanunk, hogy ha a Szentléleknek ezt a bennünk való lakozását rendesen nem vesszük figyelembe, akkor a ráfigyelés, a ráeszmélés ténye ugyanazt a hatást éri el bennünk, mint a valóságos jövetel. A valóságban persze nem jön el. Hiszen már ott van. Inkább mi jövünk hozzá, vagyis mi tesszük őt jelenlevővé saját magunk számára. S az ezzel a ráfigyeléssel járó jótétemény minden alkalommal oly nagy, hogy azt bátran összehasonlíthatjuk akár az első jövettel is.

¹¹ Mgr. Gay, A sa soeux, 12 mai 1878. Correspondance, II. 291—292.

¹² Tudjuk, hogy mi a különbség a munkáló és a megszentelő malaszt között. Erre a kérdésre nem térünk ki.

Mi sohasem tudnánk eléggé elmélkedni a Szentléleknek *láthatatlan küldetéseiről*. „Ha a lélek újabb haladást tesz Isten szeretetében, akkor azonnal új kegyelmet szerez és következetesen nagyobb érdemet is. Ezzel a Szentléleknek újabb küldetése történik benne . . . S a Szentlélekkel együtt az egész imádandó Szentháromságot fogadja magába. Bizalmasan társaloghat az isteni személyekkel s szentül gyönyörködhetik abban, amit ilyen boldogító bírás adhat nekik.

És az egészben a legcsodálatosabb az, hogy ezt az adományt nemcsak egyszer kapja, hanem mindannyiszor, ahányszor újabb haladást tesz Isten szeretetében. Mert ahányszor a kegyelemnek újabb fokát szerzi meg, annyszor történik a Szentlélek újabb küldetése s vele együtt a teljes Szentháromság újabb jelenléte is.”¹³

Szent Bernát beszélt a leggyönyörűbben a Szentléleknek erről a jelenlétéről, melyet viszont szüntelenül megújuló jövetelnek tekinthetünk.¹⁴ Bossuet „Jézus Krisztusnak egyesüléséről a hűséges lélekkel” c. beszédében csak magyarázza Szent Bernát beszédét. A nagy szónok csodálkozik azon, hogy Isten szól bennünk, pedig a lélek még az eljövetelét sem vette észre. Majd ezt jegyzi meg: „Nem is kellett belépnie, mert nem volt a lelken kívül. Hisz ő nem idegen nálunk. S mikor tekintetemet saját magamba fordítottam, észrevettem, hogy ő közelebb van szívemhez, mint szívem saját magához.”¹⁵

Pünkösddel kapcsolatban nagy Szent Leó ezt jegyzi meg: „Az apostolok várták a Szentlélek Isten eljövetelét, mert az Úr Jézus ezt megígérte nekik. De

¹³ Massoulié O. P.: *Traité de la véritable oraison*, II. r. 10. és 11. feje.

¹⁴ In *cantica cantic.*, sermo 74. A szent igen jól írja le ott az észrevett jelenléteknek árját és apályát. Ecseteli azt, hogyan jön a Lélek s hogyan megy. Jelzi, hogy milyen lelki felkészültségben legyünk ezekben az állapotokban, stb. . . . Ez a beszéd elsőrangú forrásmunka azok számára, kik a „szellemek megkülönböztetését” alaposan akarják tanulmányozni.

¹⁵ *Doctrine spirituelle*, Téqui 1908. 168.

a Szentlélek nem úgy jött, hogy akkor kezdett volna lakozni a szentekben, hanem úgy, hogy a neki szentelt szíveket még nagyobb lángra gyújtotta, s még bőségesben elárasztotta. Nem kezdte osztani ajándékait, hanem betetézte azokat".¹⁶

S ebben az értelemben jól mondja Origenes: „Az igazi keresztény számára minden nap örök pünkösd.”¹⁷

Mgr. Gay így írt nővérének: „Haladj meggyújtott és olajjal megtöltött lámpával. Szíved minden másnál jobban legyen elfoglalva a *Vőlegénnyel, ki mindig jó.*”¹⁸ Perdreau abbé pedig ezeket írja: „Az, aki eljött, mindig jön. Ez a szentek erényben való haladásának titka.”

A nagy misztikusok kiegészítik ezeket a magyarázatokat. Ruysbrock pl. Tauler nyomán ezeket jegyzi meg: „Az isteni gyorsaságoknak ilyen a titka. A Vőlegény folytonosan jön és folytonosan bennünk marad. Ő mindig először érkezik, mintha sohasem jött volna még. Mert eljövetele független az időtől. Ez örök „mostan”-ból áll. És az örök vágy örökké megújítja az eljövetel örömét.”¹⁹

¹⁶ 2. sermo in festo Pentecostes. „Sperabatur autem quia illum Dominus Jesus spononderat adfuturum (Act. 1, 4), non ut tunc primum esse sanctorum habitator inciperet, sed ut sacrata sibi pectora et ferventius accenderet, et copiosius inundaret: cumulans sua dona, non inchoans.”

¹⁷ Contra Celsum, Patr. Gr. VIII. 846.

¹⁸ Correspondance, II. 133, 307.

¹⁹ Oeuvres choisies, I. 73.

MÁSODIK FEJEZET.

HŰSÉG A KEGYELEMMEL SZEMBEN. A SZENTLÉLEK BEHATÁSA ALATT MUNKÁL- KODÓ LÉLEK PSZICHOLÓGIÁJA.

1. *A cselekvés előtti lelkiület.*

2. *Lelkiület a cselekvés közben.*

3. *A hűség, mint a szeretetnek igazi ismertetőjegye és utolsó állomása is.*

I. Szentháromságról nevezett Erzsébet nővér szép imájában egyebek között ezt mondja: „Egész életemet abban akarom tölteni, hogy rád hallgatok, Uram. Magamat egészen *tanításra alkalmassá* akarom tenni, hogy tőled mindent megtanuljak.”

Az első lényeges kellék tehát, hogy Isten átmeneteiből, eljöveteleiből, vagy jobban mondva, ha Isten kegyelmében élünk, folytonos jelenlétéből hasznot húzunk, bizonyára az, hogy mindig figyeljük, kívánjuk hallani, és igyekezzünk meghallani a benső Mester tanításait.

Már pedig, hányan figyelnek rá?

Szent Gertrud sóhajtozva emlegette „hanyagságának vastag bőrét”, mely válaszfalat emelt közéje és Isten közé. Nekünk minden pillanatban mondja egy belső hang: „Ha akarnál!” Azonban mi, hogy ne kelljen akarnunk, a zajban elfojtjuk a hangot, nem mindig teljesen öntudatosan ugyan, hanem azzal a félig tudatos rosszindulattal, melynek titkát mi, emberek fiai, bírjuk, s mely oly gyászos ránk nézve.

Tauler a következő tanácsot adja: „Ha magadat érzed, állj meg; ha Istent érzed, add meg magad!”

Kívánczunk mohón mindig még a legcsekélyebb világosság után is, és cselekedjünk mindig teljesen összhangban azokkal a felvilágításokkal, melyeket Isten ad nekünk! Ez a szabály neve a szenteket. Isten nem mindenkinek mondja ugyanazt. Mi azonban legyünk eléggé összeszedettek, hogy mindig meghalljuk mindazt, amit Isten nekünk mondani kegyeskedik. Ilyen legyen a lelki készségünk a cselekvés előtt. Így leszünk a legjobban felkészülve a cselekvés pillanatára, hogy azután semmitsem hanyagoljunk el, amit tennünk kell.

Ez a lelki készség pedig ritka dolog. Sokkal ritkább még, mint a készség, hogy mindent meghallgassunk.

Hányan hasonlítanak a kereszteshadjáratok ama embereihez, kik vonakodtak hajóra szállni, hogy a Szentföldet nemes kötelességgel visszahódítsák. Puha fekvőhelyen fekszenek. Mögöttük a nyitott ablak. Messziről látják a tengert. Innen indul útjára az a kis sereg, mely az útra vállalkozott. Valami határozatlan ösztön megdermeszti őket.

En is készségesen fogadnám a bátraknak szóló felhívást, melyet onnan, a látóhatár pereméről, a szél-től dagasztott nagy vitorlákkal, a hősie kötelességteljesítés hajója intéz hozzám. Igen ám! De hová vezetne ez engem? Maradjunk hát inkább a kényelmes párnák között!

Siralmas kislelkűség ez! Vagy tán barbár az Isten, és a mi nekilelkésedésünk mögött láthatatlan töröket rejteget?

Nem, azt nem! . . . De hát, olyan éjjeli hajóraszállítás-félét kíván tőlem. Nem tudom, hogy akarata hová akar vinni? Ha tudnám!

Nos, legalább azt tudod, hogy Isten jó, végtelenül jó. Tudod, hogy neked is jót akar és csakis jót akar. Kell-e még ennél is több? Hát a gyermek nincs bizalommal édesapja iránt, még a sötétségben is? Vagy nem áll-e inkább az, hogy minél nagyobb sötétségre fordul az éjszaka, annál jobban ráhagyatkozik a kézre, mely őt vezeti?

„Aki azt akarja, amit Isten akar, az szabad. Aki csak azt akarja, amit Isten akar, az erős. Aki pedig erős és szabad, az mindenre képes.”¹

Legyen meg bennünk a szabadságnak és a teljes Istenre való hagyatkozásnak ez a szelleme. El a haszon-talan aggodalmakkal, melyek oly sértők a Mesterre nézve! „A múlt és a jövő csak az én formái.”² Vessük meg ezt a lehetetlen önszeretetet! Részletekbe ugyan nem kell bocsátkoznunk, de már előre legyünk készek, hogy a tengerbe dobunk mindent, amit a biztonság kedvéért a tengerbe kell dobunk, hogy biztosan eljussunk abba az országba, melybe Isten akar elvezetni.

II. Tehát azon kell lennünk, hogy jól lássuk azt, amit Isten kíván tőlünk. Másrészt pedig ne korlátozzuk előre nagylelkűségünket azok közé a szűk határok közé, melyek közé a kislelkűség szorítja azt. Ez Istennek is csak leszállított árakkal akar fizetni. Ezek azonban csak az előzmények.

Isten a munkánál vár, hogy abból ítélje meg, vajjon igazán nagy lelkek és akaró szívek vagyunk-e, *animo magno et corde volenti*?³

Szent Gertrud egy alkalommal, virágvasárnapon, hő vágyat érzett magában, hogy Jézusnak azt a vendégszeretetet ajánlja fel, mellyel Betániában fogadták. Szívének isteni vendége így szólt: „Ime, itt vagyok. És ugyan mit adsz nekem?” A szent így válaszolt: „Én egyetlen üdvösségem, nincs bennem semmi, ami isteni Főlségedhez méltó volna. De felajánlom neked magamat egészen. Készítsd el te bennem mindazt, amiről gondolod, hogy neked tetszeni fog.”

„Ehhez azonban kell, hogy szívednek kulcsát adjad nekem.”

„Mi az a kulcs?” kérdezte Gertrud.

„A te akaratod”, válaszolta Jézus.⁴

¹ Mgr. Gay.

² P. Faber.

³ II. Makk. 1, 3.

⁴ *Insinuations*, XIV. könyv, 23. fej.

„Csak egy őszinte „*akarok*“ kell ahhoz, hogy magunkat egészen átadjuk Istennek”, írta Alacoque Szent Margit egy orsolya zárdaszűznek. „Kívánom, hogy hűségesen közreműködjék a kegyelemmel, azon felvilágosítások mértékében, melyeket Isten ad Önnek.”⁵

„Boldog az, ki sohasem habozik, ki csak attól fél, hogy nem követi elég készségesen a hívást, s ki mindig jobban szeret többet, mint kevesebbet tenni maga ellen. Boldog az, ki merészen az egész posztót nyújtja oda, mikor csak mutatóba kérnek tőle, s engedi, hogy Isten tetszése szerint vágjon a posztó közepébe is. Boldog az, ki magát semmibe sem veszi s éppen azért Istent sem kényszeríti soha arra, hogy őt kímélje.”⁶

⁵ Vie de la Sainte, Paray, 1876. 131. 133. lev. II. 305—309. És hogy levele címzettének buzgóságát még jobban felkeltse, ezeket tette hozzá: „Azt hiszem, hogy az isteni Üdvözítő nincs megelégedve eljárásával. Attól tartok, hogy végre belefárad ellenállásába. Ha ugyanis hiába igyekezett szívét megnyerni, szünet nélkül kopogva szíve ajtaján, de oda be nem juthatott, akkor végre visszavonul s, az ellenségnek adja át azt. Mert ő nem akar megosztott szívet. Ő vagy mindent akar bírni, vagy mindent elhagyni . . . Mily szégyen halálunk óráján, ha azt mondanák nekünk: „Vesd le ezt az öltönyt, mely a szerzetesnek csak látszatát takarta.” Id., ibid. 304. 308. — Ezeket hasonlitsuk össze azokkal a tanácsokkal, melyeket Le Barge nővérnek adott, hogy buzgó szerzetesi életre bátorítsa. 90. és 92. lev. — (U. o. 169. 179.)

⁶ Fénelon: Avis spirituels, n. 22. La parole intérieure. Oeuvres. I. 611. (Vivès kiad. 1854.) Hozzáteszi még: „Ha az ember ellenáll, ürügyet talál arra, hogy ellenállását palástolja és igazolja. De bármennyire erőlködik is az ember, hogy így önmagát ámtsa, még sincsen békéje. A lelkiismeret mélyén mindig marad valami, ami felhányja az embernek, hogy Istentől megvont valamit. A léleknek nincs többé békéje, de nem is keresi az igaz békét. Ellenkezőleg, mindig jobban eltávolodik attól, mert ott keresi, ahol nincs. Olyan az, mint a kificamodott csont, mely folytonosan sajgó fájdalmat okoz. De noha természetellenes állapotban, helyén kívül van, mégsem igyekszik visszatérni helyére, hanem ellenkezőleg, megszilárdul rossz helyzetében.”

„Oh! mily sajnálatraméltó a lélek, mikor kezdi elutasítani magától Isten titkos hívásait, melyek azt kívánják tőle, hogy haljon meg mindennek. Kezdetben ez csak egy atom, de ez az atom hegygé nő. Nemsokára áthatolhatatlan kaosszá lesz Isten és a lélek között. Az ember süketnek tetteti magát, mikor Isten kér. Fél Istent meghallani. Az ember szeretné, ha azt mondhatná magának,

P. Gratry gyönyörűen magyarázza az isteni Üdvözítőnek eme szavait: „Jeruzsálem, Jeruzsálem, ki megölöd a prófétákat . . .”

Jeruzsálem, a lélek . . . A próféta, az Isten küldötte, Isten sugallatai, melyeket Isten szünet nélkül küld a léleknek.

„Az egész kérdés azon fordul meg, hogy mit csinálok azokkal a sugallatokkal, melyeket Isten küld nekem? Mit csinálok azokkal a csirákkal és természetfölötti életkezdetekkel, melyeket szünet nélkül munkál bennem, s melyek úgy követik egymást, mint a hullámok, vagy jobban mondva, mint egy állandó hang? Tán a pusztában kiált az a hang? Visszautasítom a hangot, elfojtom a sugallatot, lábbal taposom a csirákat, s letöröm, elfordítom a lélek nekilendüléseit? Szóval, megkövezem a prófétákat és megölöm Isten küldötteit? Igen, ez a lelkek szokása. A lélek szabad lény, mely megkövezi a prófétákat és megöli Isten küldötteit. Az a lélek, mely engedelmesen meghallgatná, követné, teljesítené és józan eszével és szabadságával kifejtené azt, amit Isten sugall és megkezd, nagyon is szép és nagyon is isteni volna! De hát, ez a szokásos legyilkolása és elfojtása az életcsiráknak tán visszaveti Istent és letöri erőlködését? Korántsem! A lelket ereje és kívánságai, nekilendülései, gondolatai és cselekvései szüntelenül eltávolítják az Istentől és belemerítik az önzésbe és az érzékiségbe. A szentély között, hol Isten van, és a felület között, hol a lélek lakik, mindjobban kiszélesedik a pusztaság. A lélek ékesíti külsejét és elhanyagolja belsejét. Készíti és fehérre meszeli a sírt, melyben a halál dolgozik. Isten pedig, a szeretet Istene, ugyanakkor valami új erőlködéssel, valami hatalmas kiáltással, valami vakító villámmal, nem szűnik meg magához hívogatni a lelket összes tehetségeivel. „Hány-

hogy nem hallotta Istent. Sőt ezt be is beszéli magának, csakhogy nem tudja magát meggyőzni arról. Hány lélek esik ebbe az ellenállásba, még nagy áldozatok meghozatala után is.”

szor akartam gyermekeidet összegyűjteni szárnyaim alá, mint a tyúk összegyűjti csibéit!"⁷

Csakugyan, életünk története gyakran nem más, mint örök hűtlenségeink története. Istennek fölséges tervei vannak velünk. Mi pedig arra kényszerítjük őt, hogy szüntelenül változtasson azokon. Isten kegyelmet készült nekünk adni. De vissza kell azt tartania, mert mi nem érdemeltük meg azt, s elhanyagoltuk azt kiérdemelni. Egyik javítás a másikat követi. S végre mi marad meg az eredeti tervből?

„Isten saját magában, öröktől fogva látta azt, amivé az időben tenni akart. Az az eszmény, melyet rólunk formált, nem más, mint az ő örök ránk vonatkozó akarata. Ez teszi eszményi történetünket, életünknek nagy, lehetséges költeményét. Jó mennyei, szeretettel teljes Atyánk nem szűnik meg nekünk sugallni ezt a költeményt lelkiismeretünkben . . . Még az alig észrevehető lélekrezenés is ajándék, „talentum”, melyet el kell fogadnom, indítás, melyet követnem kell, kezdet, melyet befejeznem, értékesítenem kell. Te pedig, ó Atyánk, ismered ellenállásomat, értelmetlenségemet, elfajulásomat. Minden egyes ellenállásnál és értelmetlenségnél a te eszméd egy újabb költeményt helyez a régi helyébe. Igaz, hogy ez már gyöngébb, de azért még mindig fölséges költemény. S így helyez újakat mindazok helyébe, melyeknek sugallatát elhanyagoltam.”⁸

A lelkek azért nem jutnak el az életszentségre, mert egy napon, egy adott pillanatban, nem tudtak teljesen közremunkálkodni Istennek egy felajánlott kegyelmével. A mi egész jövőnk olykor két-három „igen”-től, vagy két-három „nem”-től függ, melyeket mondanunk kellett volna s melyeket nem mondtunk. Pedig ezekhez a szavakhoz volt függesztve számtalan hőslenkűség vagy hűtlenség.

Milyen magasságokba jutnánk fel, ha erős elhatározásunk volna, hogy mindig lépést tartunk az isteni

⁷ Commentaire sur l'Évangile de saint Mathieu, II. 205—207.

⁸ Gratry, id., ibid. 251.

bőkezűséggel! Azonban a mi gyávaságunk inkább a törpék lépéseinél marad!

Ki mondhatná meg, hogy milyen közepességre, sőt tán rosszabbra is kárhozzatjuk magunkat, mert nem munkálkodunk közre figyelmesen a felülről jövő sugallatokkal. Hallottuk azokat a sajátságos szavakat, amelyeket az isteni Üdvözítő mondott Alacoque szent Margitnak arról a veszélyről, mellyel a kellő hűség hiánya jár. Még ezt a nem kevésbbé megrázó figyelmeztetést is mondta neki: „Vigyázz nagyon arra, hogy sohase engedd kialudni ezt a lámpát (szívét), mert ha egyszer kialudt, nem lesz többé tüzed, hogy azt meggyujtsad!”

Természetesen, legyen távol tőlünk minden alaptalan aggodalom. De minden elbizakodás is! Isten kegyelmével nem szabad játszani! Általme gy. S noha igaz, hogy gyakran visszatér, igaz az is, hogy nem mindig tér vissza. S ha visszatér is, sőt, tegyük fel, hogy ugyanolyan erővel, mint az első alkalommal, mégis már csak egy gyávaság által legyöngült szívet talál. Az pedig még kevésbbé alkalmas arra, hogy vele közremunkálkodjék. Azután meg, vajjon maga Isten nem lesz-e kevésbbé hajlandó arra, hogy nekünk más kegyelmet adjon? Mire is volna jó az? Hogy az is amannak sorsára jusson! Isten ítélőszéke előtt mindenestre nyugtalanító tanu lesz a fel nem használt kegyelem, a megvetett sugallat, a hanyag számlahalmozás.

Még a szentek is remegtek, mikor arra gondoltak, hogy az isteni sugallatokkal szemben tanúsított hűtlenségeik mennyi bajt okoztak.

Nagy Szent Teréz így ír: „Láttam igen magasan álló személyeket, kik az ellenség törébe estek. Az egész pokol szövetkezik ellenük. Az ördögök ugyanis tudják, hogy ezek a lelkek nem vesznek el *egyedül*, hanem, hogy számos más lélek követi őket. Hányszor elegendő egyetlenegy lélek, hogy egy egész sokaságot megtérítsen.”

„Az isteni Üdvözítő most époly kész, hogy megadja nekünk nagy kegyelmeit, mint világeletemben volt.

Mit is mondok? . . . Még sokkal később most, mint akkor volt, mert manapság igen csekély azon lelkeknek száma, kik csak az ő dicsőségére élnek. Sajnos, mi nagyon is szeretjük önmagunkat. Bennünk túlsok van abból az okosságból, mely arra ügyel, hogy jogainkból semmitse veszítsünk. Ah! milyen nagy tévedés az!"

"Az olyan lélek, ki Isten jegyese akar lenni, s kivel Isten már közölte magát nagy kegyelmek által, hűtlenség nélkül bezzeg nem adhatja át magát az álomnak."⁹

Folignói Szent Angela nem kevésbé fájdalmas és reszkető hangon ír erről a tárgyról.

"Egy napon imában voltam . . . s ezt hallottam: Akiknek Isten a felvilágosítójuk, azok a maguk útját belső és lelki világosságban lelik meg. De némelyek közölük betömik a fülüket, hogy ne halljanak s bezárják szemüket, hogy ne lássanak. Ők nem akarják hallgatni annak szavát, ki a lélekben beszél, noha erről az oldalról érzik az isteni élvezetet. Mégis, a belső hang ellenére elfordulnak Istentől és a közönséges úton járnak. Ezeket megátkozza a mindenható Isten."

"Ezeket a szavakat nem is egyszer, hanem ezerszer is hallottam. Azonban, erős kísértés folytán, ámtásnak tartottam ezt a tanítást. Lehetséges ez, mondtam? Isten egy lelket világosságával megvilágosít, adományaival elhalmoz és azután megátkozza, csak azért, mert a közönséges úton jár? Ezt igen rettenetes szónak találtam. Nemtetszéssel fordultam el, s még csak hallani sem akartam a hangot, mely szólt."

"Akkor Isten, gyarlóságomhoz leereszkedve, kézzelfogható példával oktatott ki. Egy atya tudóssá akarja nevelni fiát. Sokat költ rá, jeles tanárokat szerződttet melléje . . . S mi az eredmény? Mikor befejeződött a nevelés, a háladatlan és értelmetlen fiú egy közönséges kézművesnek műhelyében áll munkába!"

"A fiú nem más, mint az a lélek, melyet Isten

⁹ Szt. Teréz: A belső vár, 5. lakás, 4. fejezet.

az igehirdetés és a Szentírás által világosított fel s beengedett abba a szentélybe, hol Isten szava hallatszik. A lelki világosságban felfedezi azt, hogyan kell neki Krisztus útján járnia. Isten belsőleg érintette őt. Először az emberekre és a könyvekre bízta őt. Most pedig személyesen lép közbe s mutatja meg neki azt a világosságot, amelyet csakis ő mutathat meg. Nagy tudományt is ad neki, hogy az, ki oly fölséges megvilágításban látta a maga útját, mások számára is világítótorony legyen."

"De ha Istennek ez a szeretett gyermeke elhanyagolja Isten ajándékát, ha lelkileg elkérgesedik, elhátasodik, s ha visszaveti Istennek világosságát, tudományát és sugallatát, akkor Isten megvonja tőle a világosságot és megátkozza őt."

"Parancsot kaptam, hogy írjam le ezeket a szavakat és mutassam meg a lelkiatyának, ki engem gyónatott, mert ezek rá is vonatkoztak."¹⁰

Ha mi jól megfontolnók ezeket az intelmeket, akkor bizonyára kevésbbé lennénk gyávák!

Nem egy ember csak kicsiséget lát abban, ha egy hűtlenséget követ el a kegyelemmel szemben. Rodriguez Alfonz a majorkai kollégium szent portása és Kláver Szent Péternek, a néger apostolának barátja, valahányszor a háznak bizonyos folyosóján átment, mindig térdre ereszkedett ott, s bocsánatot kért az Üdvözítőtől egy hanyagsága miatt, melyet véleménye szerint egyszer ezen a helyen elkövetett. Lám, ugyancsak messze vagyunk mi ettől a felfogástól!

Fordítsuk javunkra ezeket a jelentőségteljes tanításokat! Ne kényszerítsük Istent arra, hogy művét kijavítsa, és éljük isteni történetünket úgy, ahogy azt Isten elgondolta. Ne álljunk ellen soha a kegyelem „ama erős üldözésének”. A bűnösök hibái a parancsok ellen elkövetett engedetlenségeik. A jók hibái pedig a Szentlélekkel szemben való tanulékonyság hiányai.

Manning bíboros szomorodottan ezeket jegyzi

¹⁰ Le livre des Visions et Révelations, 194.

meg naplójában: „Mi csak úgy huszasával felelünk meg a kegyelmeknek, melyek pedig százával érnek hozzánk. Vagy tán csak húsz kegyelmet kapunk. De azok közül csak egynek felelünk meg.”

Legyen tehát a kegyelem állapotának megbecsülése bennünk az, hogy ezentúl teljes hűséggel felelünk meg a kegyelemnek.

III. Tökéletes szeretettel az bír, aki minden pillanatban megadja beleegyezését ahhoz, amit Isten akar.

S itt nem határoz az, hogy Istennek ez az életünkre vonatkozó akarata nagyon is szerény vagy ellenkezőleg világraszóló cselekvésre vonatkozik-e? Mert hiszen a fontos nem maga a cselekedet, hanem az, hogy abban a pillanatban csakugyan maga Isten is akarja azt.

Éppen azért bizonyos helyreigazítás szükséges itt olyan lelkek számára, melyek az életszentséget abba helyezik, amiben az nincs. Ők ugyanis az életszentséget valami nagyszerű és káprázó hősiességben és bámulatbaejtő hőstettekben látják. Szóval, egészen másban, mint a mindennapi szürke kötelességteljesítésben, egészen másban, mint az apró kötelességek lelkiismeretes végzésében, az önszeretetnek való energikus ellenállásban, a kísértések elűzésében, melyek az utcáról, a házból, a műhelyből, a szalonból és az irodából lelkünkre törnek.

Igen magasra helyezik eszményüket. Ebben azután tetszelegnek maguknak. És messzire is helyezik azt. Ez azután megnyugtatja őket.

Már pedig az igazi életszentség nem vész el a ködben. Az életszentség nem olyan csillogó valami, s amellettsé kissé nehezebb valami is, mint ők gondolják. Kézzelfogható valami, s egyúttal alázatos önmegtagadást kívánó valami.

A költészetben igenis helyén való a lovagkor irodalma, melyben tetszetős fegyvercsörtetés és harci lobogók zajos hullámvása, véres összecsapások és támadások s az elesettek hullahegyei izgatnak. Ez érthető. Hiszen az igazi dráma méltó az igazi költészethez.

Bennünk azonban az igazi dráma az, hogy milyen állást foglalunk el a kísértésekkel és a tökéletességgel szemben.

Mindamellett vigyázzunk, hogy tévútra ne kerüljünk. Természetfölötti küzdelmeink mindennapi drámája prózában íródik, és pedig kevesetmondó prózában. Mert hiszen nincsenek benne szembeszökő cselekmények, nincsenek hangzatos rímek, sem pedig valami remek ritmus . . . Kivéve azt a ritmust, melyet a szegény szívnek minden szeretetdobbanása visz bele, mely a jobb után szomjúhozik, s emberi gyarlóságánál fogva úgyszólván semmittevésre van kárhoztatva.

A felvilágosultan buzgó lélek azonban nagyon jól tudja összeegyeztetni azt, ami első pillantásra össze nem egyeztethetőnek tűnik fel, t. i. az életszentség kiválóan magas eszményét és az olyan életet, mely csak jelentéktelen cselekedetekkel van kitöltve. Megérti azt is, hogy az életszentség épületének felépítésére nem igen lehet ennél értékesebb anyagot találni.

Az igazi eszmény az igazi valósággal határos, ha ugyan nem egyjelentőségű vele. Mind a művészet, mind a lelkiélet elég bizonyosságot tesznek állításunk igaza mellett.

Ha már most Isten később jobban szembeszökő hősiességre hívja a lelket, akkor az előbbi rejtett életben gyakorolt bátorság a legmegbízhatóbb biztosítéka annak, hogy a lélek ebben a nem ugyan több áldozatot kívánó, hanem inkább csillogóbb követelményekben is helyt fog állni. Az alkalom szüli a tolvajt, de még gyakrabban a tolvaj az alkalmat. Aki a gyávasághoz jár iskolába, az nem készül hősiességre. Az egy pillanattig tartó nagy hőstetteket úgyszólván mindig olyan újoncok előzi meg, mely a minden pillanatra kiterjedő kis hősiességekben folyik le.

Mi sok után kívánczunk. Nos hát, ne szalasszunk el semmit a kevésből, ami kezünk ügyében áll és életünk szűk szalagjára, mely mint valami távirógép szalagja pereg le előttünk, írjuk rá önmagunk teljes átadásának kis jelét, melyet vég nélkül ismételünk.

Óvakodjunk nagyon attól a felfogástól, hogy ezzel

keveset tettünk. „Igen sokat jelent a hűség! Hűség minden időben, hűség minden helyen, hűség minden foglalkozásban, hűség éjjel és nappal. Belső hűség, külső hűség, hűség minden órában, minden percben, minden pillanatban. Hűség minden nehézség ellenére! Ó hűség, te adod meg a tökéletességet minden erőnek, ha mindannyiszor gyakoroljuk, valahányszor alkalom kínálkozik gyakorlására a mindennapi életben. Hűség, te vagy maga a szeretet abban, ami a leghősiesebb, legfigyelmesebb, leggyengédebb, legtisztább és legerősebb az életben. Te egyenes úton vezetsz Jézus Krisztus lemásolásához, kiről az evangélium azt mondja, hogy „mindeneket jól cselekedett.”¹¹

Ebbe a szóba „hűség”, nem minden lélek fekteti bele az értelemnek ugyanazt a teljességét. Az a lélek, mely megszokta, hogy a Szentlélek Istennek teljesen szabad kezét enged magában, azon lesz, hogy a hűségnek is megadja a teljes, a túláradó mértéket.

Gyakran két cselekedetre is nyílik alkalm a léleknek. Mind a kettő jó, de az egyikről sejti, hogy az kedvesebb Istennek. A hű lélek ösztönszerűen azt választja, melyből Istenre nagyobb dicsőség háramlik. Csakhogy ez az ösztön természetfölötti. Olyan ösztön az, melyet sok fáradsággal szerzett meg a lélek. De a szeretet most már mintegy ösztönszerűvé teszi gyakorlását. A gyakorlati életben pedig ez a választás rendszeren azt jelenti, hogy a lélek a nagyobb önmegtagadással járó cselekedetet választja. A hűség logikája odáig vezet, hogy az ember magán a hűségen is túlmegy s az egyszerű hűségen túl mindig a *tökéletesebbet* keresi.

„Ha a jobbat látom, a jó már nem elég nekem”, mondotta egy ifjú tanuló. Isten ennek a gyermeknek nagy titkot nyilatkoztatott ki.

Egyesek azon vannak, hogy fogadalommal köte-

¹¹ Soeur Marie-Aimée de Jézus, I. 281—282. Jegyzetben napirendje, mellyel ezt a hűséget biztosítani akarja. Ott található ez a rövid mondat is, mely sokat mond: „Mindenek előtt, mindenek fölött és mindenek ellenére: az *ima*.”

lezzék magukat arra, hogy mindig azt választják, ami kedvesebb Istennek. Az életszentségnek nagy ellensége a szeszélyesség. Ezt a szeszélyességet fogságra kell kárhoztatni olyan hálózó szövetében, melynek fonálát az akarat fonta, a közeit pedig a szeretet töltötte ki.

Máshol¹² mondtuk azt, hogy a tökéletesebbre vonatkozó *fogadalmat* nem szabad bárkinek letennie, főképp nem megkülönböztetés és ellenőrzés nélkül, nem bizonyos józan lelki egyensúly és hosszú tapasztalat nélkül, melyben energiánkról és Isten hívásáról megbizonyosodtunk. Ebben különben a lelkiélet tanítói mind egy véleményen vannak. Azonban minden lélek töredkedhetik a tökéletesebbnek *gyakorlására*, ha oly nagylelkűség után sóvárog, mely semmi fenntartást és határt nem akar ismerni. Szeretetének logikája különben magától is rávezeti erre.

¹² L'idée réparatrice, utolsó fejezet.

VI. RÉSZ.

**JÉZUS KRISZTUSBA VALÓ
BEKEBELEZÉSÜNKNEK LEGÉKESEB-
BEN SZÓLÓ FIGYELMEZTETŐJE S
EGYÚTTAL LEGHATÁSOSABB
MUNKÁLÓJA AZ OLTÁRISZENTSÉG.**

ELSŐ FEJEZET.

AJÁNLJUK FEL ISTENNEK JÉZUS KRISZTUST.

1. *A keresztény istentiszteletnek lényeges aktusa: Jézus Krisztus felajánlása Istennek.*

2. *Ez az istentisztelet a szentmisében történik a legkiválóbb fokban.*

3. *De imádkozzunk így, még a szentmisén kívül is.*

A határozott és teljes önfeláldozás árán az isteni Üdvözítőnek adjuk szellemünket, szívünket, testünket, feláldozva mindent, ami nem Ő. Így „Jézussá” leszünk a mennyei Atya számára. Vagyis jobban mondva, nem egy másik Jézussá leszünk, ki más, mint a nagy és egyetlen Jézus, hanem olyan lényé, melyben Jézus Krisztus annyira minden, hogy mi ott már semmik sem vagyunk. Ez a Jézus Krisztusba való átalakulásunknak ideális célja és pedig a tökéletes önmegtagadás és az életnek abszolút tisztasága által.

A keresztség jelzi a kiindulópontot. Abban gyökerezik hivatásunk az énnel teljes halálára s egyúttal olyan életre, mely egyedül és teljesen „Krisztusban” folyik le.

Erre vonatkozólag a keresztség követelményt fektet a lelkünkbe. Sőt, *alapjában véve*, már munkálta is bennünk a romlástól való elkülönülésünket.

Ígaz ugyan, hogy keresztény létünk gyökerében megtisztultak vagyunk, s életörövel ellátva s elválasztva a halál csiráitól. De igaz marad az is, hogy a halál ezen csirái még bennünk maradtak, és újra feléledhetnek a halált hozó miazmákkal való érintkezésben.

A megkeresztelték közül hányan élnek halálos bűn nélkül? Hányan élnek szándékos bocsánatos bűn nélkül? Hányan élnek a teremtmények szeretetétől

megválva? S hányan élnek úgy ebben a világban, mintha a világban nem volnának?

Mi elvben „megistenültek” vagyunk. De milyen kevéssé vagyunk „megistenültek” tényleg és a gyakorlatban!

Jézus Krisztusba való átalakulásunkon nap-nap után kell dolgoznunk! Arra kell törekednünk, hogy „Ő” legyünk az „én” külső látszata alatt. Azonban az „én” külső látszata alatt nem maradtam-e meg teljesen „én”-nek? S éppen azért nem lettem-e nagyon is kevéssé „Ő”? S vajjon mi fog legjobban arra segíteni, hogy erkölcsi lényünknek legmélyebb valóságában munkáljuk azokat a változtatásokat, azokat az átalakulásokat, azt a helyettesítést, sőt, mondjuk ki a szót, azt az *átlényegülést*, amely szegény, sárból, sőt nem ritkán bűnből formált lényünket átlényegesíti olyan fölséges valósággá, amilyen Jézus Krisztus tagja? Igen, *átlényegesíti*. Mert erre az eucharisztikus kifejezésre emlékeztet a „színek, látszat” szó, amelyről szóltunk. Ezt a kifejezést azonban nem abban az egyetlen és a szentmise átlényegülése számára fenntartott értelemben kell venni, hanem szent Pál fölséges gondolatának kifejezése gyanánt. Mi fogja, mondom, az átlényegülésnek ezt a csodáját munkálni? Mi más, mint éppen a legkiválóbb értelemben vett átlényegülésnek szentsége, az Oltáriszentség.¹

Az oltáron az átlényegülés megtörténik egy pillanat alatt. A pap kimondja a szentségi szavakat és a

¹ Jegyezzük meg itt, hogy a Krisztusba való bekebelezésünknek egész tanára érvényes az a megjegyzés, melyet P. Huby József Szent János evangelistára vonatkozólag tesz (Études, 1921. 281.): „Ez a tan korántsem párologtatja el a *külső* és érzéki elemet, melyet a testből és lélekből álló emberek számára készült vallás mint szükséges elemet ölel fel, t. i. a szertartásokat, a szentségeket, a látható tekintélyt. Szent János a *lélek* nagy embere. „Isten lélek, s akik Őt imádják, kell, hogy lélekben és igazságban imádják.” Amellett azonban nagy *szakramentalista* is. „Ha nem eszitek az Emberfia testét, stb. . .” Szent Jánosnál jobban senkisé hangzottatta, hogy mennyire általánosan szükséges a szentségi élet, hogy „Isten magja” bennünk életre kelhessen és növekedhessék.”

kenyér nem kenyér többé. Ezután már csak Krisztus van ott, egészen és lényegesen. A mindennapi életben azonban teljes átalakulásunk Jézus Krisztus tagjává csak hosszú idő alatt és lassan, sajnos, nagyon lassan megy végbe.

Semmi sem *figyelmeztet* bennünket jobban arra a kötelességünkre, hogy nekünk is törekednünk kell erre a fölséges helyettesítésre, mint éppen az Oltáriszentség. Sőt semmi sem segít bennünket hatásosabban, hogy gyarló emberi életünkben megvalósíthassuk azt, mint az a szentség, amely a konzekráló pap akarata által mozgásba hozott isteni mindenhatóság akarata folytán a gyarló és holt színek helyébe magát a lényeges Krisztust helyezi.

I. A világon csak egyetlenegy dolog fontos, t. i. az, hogy Isten megdicsőüljön.

S vajjon ki tudja Istent úgy megdicsőíteni, ahogy Ő azt megérdemli? *Csakis Jézus Krisztus!*

Ő az Atyával egylényegű s mégis leereszkedett egészen a mi emberiségünk színvonalára. Ebből a szempontból Ő az Atyában felismeri azt, ki „nagyobb nálánál“. S ez előtt a nagyobb előtt meghajolhat, s éppen azért ennek a nagyobbnak alázatosságban, alárendelésben, és engedelmisségben nyilvánuló igazi tiszteletet mutathat be.

Másrészt csakis Ő ajánlhat fel a Fölségesnek olyan tiszteletet, mely hozzá méltó. Mint Ige, az Atyával egylényegű, s így az Atyával együtt Ő is a „végtelen“ nevét viseli. Szent emberisége az Atyának végtelen értékű tiszteletet mutathat be, mert az Igével az egy isteni személy egységében lényegileg egyesítve van.

Krisztus tehát kezében tartja az *egész* tiszteletet és az *egyedüli* tiszteletet, amelyet Isten megérdemel.

A mi istentiszteletünk éppen azért csak akkor lesz igazán *keresztény* istentisztelet, sőt *egyáltalában* istentisztelet, ha az Atyának *Azt* ajánljuk fel, aki egyedül szerezheti meg neki azt a tiszteletet, amelyet elvár, és *mindazt*, amit elvár. Szóval istentiszteletünk

Jézus Krisztus felajánlásában áll, kit az Atyának bemutatunk.

Krisztus Urunk ugyanis az egyetlen személy a világegyetemben, aki tökéletesen gyakorolja a vallásosság erényét. Ő az egyedüli igazi „vallásos”, mint Olier mondja.

„Vallásosság” csak benne van. „Vallásosság” csak általa van. Az egész keresztény istentiszteletet össze lehet foglalni ebben a két mondatban:

Jézus Krisztust szünet nélkül ajánljuk fel a mennyei Atyának.

Vele együtt magunkat ajánljuk fel önmagunknak teljes alárendelésében és feláldozásában, úgy, hogy csak egyet tegyünk Jézus Krisztussal.

Ebből is láthatjuk, hogy a keresztény istentisztelet kiválókép papi ténykedésben áll, t. i. kettős és örök feláldozásnak cselekedetében. Ez Krisztust ajánlja fel Istennek, és pedig nemcsak a történelmi Krisztust, nemcsak a szent Szűz Jézusát, hanem a „teljes” Krisztust, a tökéletes Krisztust: „plenarium corpus Christi” (szent Ágoston, in Ps. 110.), mely magában foglalja a fejet és az összes tagokat, az Üdvözítőt és bennünket mindnyájunkat, kik vele együtt csak egyet teszünk ki.

Egyszóval, ha alaposan értjük meg ezt a három szót: vallás, istentisztelet, papság, akkor azok egyet jelentenek számunkra.

A „papság” kifejezés jelenlegi nyelvünkben sajátos értelmet öltött. A *hivatalos* papság arra van hivatva, hogy Jézussal és Jézus után ő is átváltoztassa a kenyeret és a bort. Éppen azért hasonlíthatatlan méltósága és fölséges hatalma által különbözik a hívek sokaságától. Azonban e mellett a hivatalos papság mellett létezik még egy másik papság is, az összes keresztények misztikus papsága. Ez a papság kétségkívül egészen más rendbe tartozik, mint az előbbi. Mindamellett mégis „királyi” papság az. Szent Péter használja ezt az utóbbi szót, amint különben a „papság” kifejezését is ő alkalmazta a hívekre. Ez a papság pedig abban áll,

hogy a hívek hivatottak „lelki áldozatok bemutatására, melyek kedvesek Istennek, Jézus Krisztus által”.²

Egész életünknek örök „Gloria in excelsis Deo-nak” kellene lennie, Isten szakadatlan dicséretének, nem ugyan szükségképen szavakban, hanem igenis cselekedetekben. Mi olyan lények vagyunk, kik lényegileg Isten dicséretére és dicsőítésére vagyunk teremtve. Isten azért helyezte az embert a földre, „ut laudet”, mondja szent Ignác az összes katekizmusokkal. S a szent a „dicséret” szónak a lehető legnagyobb kiterjedést adja, úgy, hogy az a *szolgálat* eszméjét is magában foglalja, azét a szolgálatét, mely egészen függ az egyetlen Mestertől és egész lényegében űrá vonatkozik.

De mi, a mi gyöngé szavunkkal és törpe cselekedeteinkkel, hogyan is adjunk a magasságbeli Istennek olyan dicsőséget, amely nem semmi?

Nos hát, ez lesz a mód: Krisztus egy lesz közülünk. Bennünket pedig magába bekebelez. Így leszünk „belőle valami”.

Hogyan emelkedhetik földünkről olyan tisztelet ég felé, mely igazán méltó hozzá?

Úgy, hogy maga Isten száll le földünkre.

„Istenhez méltó áldozat kellett nektek? Nos hát, itt vagyok.” A megtestesülés Jézust adja nekünk, de nem azért, hogy mint tulajdont tartsuk meg, hanem azért, hogy gyermeki áldozat gyanánt visszaadjuk őt az Atyának. Jézust az ég kölcsönözte nekünk, szegény gyarló teremtményeknek, hogy így képesek legyünk Istennek végtelen értékű áldozatot bemutatni.

Isten fölséges műfogással egyik kezével nyújtja nekünk a kincset, azután egy pillanatig kezünkben hagyja, majd a másik kezével visszaköveteli azt. A felajánlásnak ebben a körforgásában olyan dicsőséget lel, mely nagyságának megfelel.

II. Tehát a megtestesülés tette nekünk lehetsé-

² I. Péter. 2, 5.

gessé azt, hogy Istennek magát Istent ajánlhassuk fel Jézus Krisztus személyében, ki egy lett közülünk.

Ennek a megsemmisülésnek emléke gyakran kivesz a lelkünkől. Éppen azért maga az isteni Üdvözítő teremtett egy eszközt, — a legkiválóbb eszközt, — hogy arra emlékeztessen bennünket. Ez az eszköz pedig az, hogy minden egyes szentmisében az oltáron szent személyének újabb közénk való jövetelét munkálja, megújított lealázkodásában. Mi még arról is megfélemedkeznénk, hogy őt az Atyának felajánljuk. Éppen azért akarta ő, hogy minden szentmisében szemünk láttára ismétlődjék meg az ő áldozatának felajánlása.

Sok kereszténynek ha nem is hamis, de mégis tökéletlen felfogása van az Oltáriszentségről. S ebben a nagy sokaságban többen elfelejtik azt, hogy mi benne a leglényegesebb és legelső Isten és Krisztus szándékában.

Az isteni Üdvözítő nemcsak azért, és nem is főképp azért jött a földre, és nem azért jön minden szentmisében az oltárra, és nem azért lakozik minden pillanatban az oltárszekrényben, hogy nekünk adja magát, hanem főképp azért, hogy a *mennyei Atyának* áldozza fel magát, vagyis jobban mondva azért, hogy mi adjuk őt át a mennyei Atyának, kinek ő feláldozza magát.

Más szóval a megtestesülésnek³ és az Oltáriszentségnek végső célja nem a testté lett Ige dicsősége és nem az ember boldogsága, hanem az Atyának tisztelete és a fölséges Istennek dicsősége.

Mikor Krisztus közénk jött, nem egyedül önmagáért s nem is egyedül érttünk jött. Végeredményben azért jött, hogy a végtelen isteni Fölség meg-

³ Bármilyen álláspontra helyezkedünk is a megtestesülés legelső indítóokának kérdésében, annyi bizonyos, hogy *post factum*, vagyis a megtestesülés létrejötte után, az isteni Üdvözítő nemcsak egyedül *érttünk* létezik, hanem *Atyjának dicsőségéért* is, és főképp ezért.

dicsőüljön, melynek főpapjává ő lett a megtestesülés által.

Más szóval az Atya, vagyis jobban mondván a Szentháromság az, ki az eucharisztikus kultuszban mindennek fölött áll, még Jézus, a testté lett Ige fölött is, még a lelki kenyérré lett Ige fölött is. Nem érti meg az egész Oltáriszentséget, nem érti meg az egész isteni Üdvözítőt és nem öleli fel eljövételének egész okát az, aki ájtatosságát csak a Szentségre, csak az isteni Üdvözítő imáadására szorítja és nem terjeszti ki az isteni Üdvözítő felajánlására, melyet az Atyának, a Szentháromságnak tesz.

A felajánlás szellemének minden kétségen felül éppen a szentmisében kell a keresztényt vezetnie. Mert hiszen ez a legkiválóbb alkalom annak működésére,

A szentmisében a „főszemély” az Isten, a Szentháromság. Jézus közvetítő szerepét gyakorolja. Ő az a személy, ki egy „nagyobbnak” szolgálatában áll s ennek a *nagyobbnak* ajánlja fel magát, hogy őt végtelenül megdicsőítse. Egyes művészek az Atyát, Fiút és a Szentlelket tüntették fel az oltár felett, melyen a pap misézik. Ez az Egyház gondolatának helyes értelmezése is. Mert hiszen az Egyház tekintete mindenegyes szentmisénél túlmege az *Áldozaton* és *Ahhoz* emelkedik, kinek az a szentmise-áldozat fel van ajánlva.

„Fogadd, Szentháromság . . . Ő Isten, ki . . . Fogadd, szent Atya . . . Te tehát, igen kegyes Atyánk . . . stb.” Így kezdődnek a főbb felajánlási imák.

Kezdetben ez az eszme annyira uralta a szentmisét, hogy az úrfelmutatásra még csak nem is gondoltak. Egészen a XI. századig nem volt meg a szentmisében ez a szertartás, mert ebben egészen világosan az isteni Üdvözítő imáadásunk tárgya és célja. Mikor pedig az eretnek Berengar kétségbevonta a szentségi jelenlétet, akkor az Egyház a szentségi jelenlétben való hite kimutatására elrendelte, hogy azonnal az átváltozás után mutassa fel a pap a Szentostyát és

a kelyhet, hogy a nép imádhassa Krisztus szent Testét és Vérért.

A papnak ebben a kézmozdulatában, az ég felé emelkedő kezek mozdulatában, az Egyház Jézust a hiveknek akarja mutatni, de egyúttal könnyen felfogható jelképben azt is ki akarja fejezni, hogy Jézust az Atyának ajánlja fel.

A nagymisében is felülkerekedett az a szokás, hogy az átváltozás után állva maradnak azok, kik a kórusban a szentmisén asszisztálnak. A felajánlónak testtartása csakugyan ez. A pap áll. Szűz Mária a kereszt tövében állt. Az *áldozat* felajánlásának pillanatában a pap testtartása szintén az állás.

Ezt a jelképet nem kell túlozni, de azért megvan annak az értéke. Különben is nem a külső magatartás a fontos, noha az alkalomadtán a lélek segítségére lehet. Mindenekelőtt a lélek magatartása a fontos.

Szent Gertrud elmondja, hogy egyik jelenésében látta az isteni Üdvözítőt, az igazi papot és fölséges főpapot, amint égi trónusán felemelkedett és szentséges Szívét a saját kezében felemelve és feláldozva mennyei Atyjának mutatta be.

Es a szent hozzáteszi: „Abban az időben, mikor a Fiúisten az Atyaistennek ajánlotta fel szívét, a templomban éppen úrfelmutatásra harangoztak.”

Éz a szentnek kinyilatkoztatott isteni cselekedet tökéletesen fejezi ki annak az áldozatnak titkát, melyet maga az isteni Üdvözítő újít meg a miséző pap keze közt.⁴

Hány lélek gyötrődik, mert érzi tehetetlenségét, hogy Istennek hozzá méltó tiszteletet adjon. Sok fogással keresik a módját, küzdenek buzgón, hősiesen. De nyomorult személyes érdemeikkel, hogy is hozzanak össze olyan ajándékot, amely igazán megérdemli ezt a nevet? Mert hát ők azt gondolják, hogy mást nem ajánlhatnak fel. Életükből, nyomorult életüknek nyomo-

⁴ Itt nem foglalkozunk azzal a kérdéssel, vajjon *egyedül* ebben a *felajánlásban* van-e a szentmise lényege.

rult cselekedeteiből, hogy is hozzanak össze olyan áldozati ajándékot, mely Istent is kielégíti, úgy, hogy teljesen meg van elégedve, amint egy Isten lehet megelégedve? Ez azonban éppen annyi, mintha valaki néhány csepp vízzel akarna egy végtelen örvényt betölteni. Végességüknek ez az érzete gyötri őket, sőt olykor lehangolással is fenyegeti őket.

Azonfelül meg, valljuk be, gyávaságunk még legjobb ajándékainkat is mindig igyekszik letördelni. Az ember olyan keveset szolgáltat, s főkép mindig leszállítást keres. Még akkor is, ha mindent oda áldoz. Pedig ez a „minden” is olyan közel áll a semmihez.

Az ember az Istennek dicsőséget akar szerezni a maga *tulajdon érdemeivel*. Azért nem jut előbbre. Vagy ha előbbre jut, mindig bizonyos lelki szorongatás közepette történik az, s nincs meg benne a lélek boldogító szabadsága, öröme.

Hát miért nem helyezük át más térre a problémát? Miért ne tévesszük magunkat szem elől egy pillanatra? Szomjúhozom arra, hogy az Atya dicsőségét előmozdítsam? Csak ezt akarom. Ez a legkedvesebb ambicióm. De hát, az „én”-nel hogyan valósíthatom meg azt? Vajjon nem áll-e Jézus rendelkezésemre? Hát miért ne foglalkoztatna engem minden más dolog előtt az a gondolat, hogy *Jézust ajánljam fel az Atyának*?

Akkor bizony távol állnánk attól a szokástól, hogy szentmise közben nem tudom milyen imákat mondjunk el, melyeket találomra, vagy legalább is azon a szellemen *kívül* állva választottunk, melyről itt szó van. De ugyancsak távol állnánk attól is, hogy akár magukat a miseimádságokat is anélkül a *szellem* nélkül mondjuk el, mely annak az áldozatnak egész jelentőségét adja meg.

III. Azonban még a szentmisén *kívül* sem illik megfélekedezni a *felajánlásról*. Főkép akkor nem, amikor a *jelenlevő* Jézust imádjuk a szentségben, pl. a szentséglátogatás alkalmával. Az a szokás, hogy Jézus Krisztust a mennyei Atyának felajánljuk, nagy keresz-

tény szokássá kellene lennie, mert hiszen ez a legkíválóbbré értelemben a „vallás” gyakorlása.

A Fiú minden pillanatban feláldozza magát az Atyának a világ megváltására. Huszonnégy óra leforgása alatt vagy 350 ezer szentmisét mondanak, tehát négy úrfelmutatás esik egy másodpercre. *Szívem minden dobbanásával és még gyakrabban is mondhatom, hogy Jézus feláldozza magát.*

Megtörténik, hogy hibába esem . . . Nos hát, elég-tételül a szentséges vért ajánlom fel.

Valami kegyelmet kaptam Istentől? A szentostyát ajánlom fel, mert ez az egyedüli Istenhez méltó hála.

Szenvedés szakad rám? Ugyanabban a pillanatban az isteni Áldozat több oltáron is feláldozza magát. Miért ne egyesíteném áldozatomat az ő áldozatával?

Vajjon nem kell-e nekem minden pillanatban könyörögnöm az Egyházért, Isten nagy érdekeiért a lelkekben, a bűnösökért, a missziókért, a pápáért? Nos hát, könyörgésemet egyesítem az isteni Üdvözítő könyörgésével, ki által minden kegyelem jó.

Az isteni Üdvözítő még a szentmise befejezése után is az oltárszekrény mélyén szünet nélkül feláldozza magát mennyei Atyjának. Az éjjelek és nappalok egész folyamán dicséretben részesíti Őt, kimondhatatlan tiszteletet mutat be neki, minden kifejezést meghaladó hálaadást és vég és határ nélküli imádást ajánl fel neki.

Miért nincs meg bennünk jobban az a szokás, hogy azt a szünet nélküli és fölséges hálaadást hatalmunkba kerítsük? Eucharistia annyit jelent, mint „hálaadás”. A legméltóságosabb Oltáriszentség tisztelete szükségkép magában foglalja azt az emésztő vágyat, hogy Istennek a legméltóságosabb Oltáriszentségben rejlő Jézus Krisztus által igazán végtelen „hálaadást” mutassunk be.

P. Chaumonot, a XVII. századnak hősies kanadai vértanuja, ezeket írta: „Már több, mint 46 éve annak, hogy meghatottak az isteni Üdvözítő szavai: Ego honorifico Patrem meum. Akkor elhatároztam magamban,

hogy az édes Jézust főképp azért akarom szeretni, mert ő mennyei Atyját végtelenül szerette és tisztelte. Nem vagyok képes megmondani, hogy lelkem mekkora hasznot húzott ebből az ájtatosságból.”⁵

Mi is mindnyájan, minden bizonnyal, hasonló hasznot húunk majd ebből a szokásból.

Alacoque Szent Margit egy alkalommal, mikor imaéletéről számot adott, ezeket írta: „Leggyakrabban azzal fejezem be, hogy más kérést vagy felajánlást nem is végzek, mint azt, amelyet Jézusom tett az örök Atyának. Ezt a következőkép teszem. Istenem, felajánlom neked szerelmes Fiadat, hogy ezzel hálát adjak neked minden jóért, amelyet tőled vettem. Felajánlom neked kérésem, felajánlásom, imádásom és minden eltökélésem gyanánt. Végezetül felajánlom azt neked, szeretetem és mindenem gyanánt. Fogadd Őt, örök Atyám, mindenért, amit tőlem kívánsz, mert amit én felajánlhatok neked, az mind méltatlan Hozzád, azt az Egyetlent kivéve, kiben te annyi szeretettel gyönyörködöm engedsz.”⁶

⁵ Az a mód is, ahogy a szentmisét mondotta, szépen megvilágítja azt, amit fentebb mondtunk.

„Mikor az oltárnál az Ostyát felajánlom, akkor nagy örömet érzek magamban a fölött, hogy Jézusomban, kit feláldozni készülök, az elégtételnek végtelen kincsét bírom, melyet vétkeim kiengesztelésére ajánlhatok fel. Örülök, hogy Istenemnek éppen ez által az áldozat által sokkal több dicsőséget adok vissza, mint amennyit én, bűnös, és az összes bűnösök elraboltunk tőle . . .”

„Örülök annak, hogy Teremtőmnek felajánlhatom tulajdon édes Fiának imádását és hódolatát, hogy a hála és tisztelet kötelességének ama hiányait pótoljam, melyek az összes teremtmények istentiszteletében beállnak azért, mert vagy nem képesek azt megtenni, vagy nem akarják, vagy nem tudják azt megtenni . . .”

„ . . . Egy teremtmény számára nem is tudok nagyobb megtiszteltetést elgondolni, mint azt, hogy Teremtőjének megadhatja mindazt a hódolatot, hálát és elégtételt, mely hozzá méltó. Pedig éppen ezt adjuk meg neki, mikor oltárainkon az ő drága szent Fiát ajánljuk fel neki.” Vie, par le P. Martin, (Oudin, 1855) 247, 260.

⁶ Vie et Oeuvres par les Contemporaines (Poussielgue, 1876) I. 90. V. ö. még I. 95. 97. és II. 120. levél (Le Barke nővérhez): „Erőtlen élete fölött fájdalomt érez. Ez ne háborítsa . . . Egyesül-

S itten egyebek között, hogyan emlékeznénk arra a formulára, mellyel a megtestesülésről nevezett tiszteletre-méltó Mária anya, québec-i orsolyaszűz, összefoglalta velős és nagy ájtatosságát Krisztushoz, „a vál-lás közvetítőjéhez”. „Örök Atya, Jézusom Szíve által közeledem hozzád. Ez által az isteni Szív által imádlak téged mindazok helyett, kik téged nem imádnak, szeretlek mindazok helyett, kik téged nem szeretnek s Uramnak vallak a helyett a sok tudatos vak helyett, kik megvetésből vagy közönyösségből nem ismernek el téged uruknak. Ez által az isteni Szív által akarom kifizetni az összes emberek tartozását. Lélekben az egész világot bejárom s megkeresem mindazokat a lelkeket, melyeket Üdvö-zítőm váltott meg drágalátos vére árán és valameny-nyiért eleget akarok tenni az ő imálandó Szívének érdemei által.”⁷

Mekkora különbség ilyen lángoló szavak és sok kereszténynek erőtlen, vérszegény, önző imája között!

Ne mondja ezt senki rendkívüli ájtatosságnak, rendkívüli jámborságnak! Mert hiszen itt a keresztény jámborság virágáról van szó.

Mikor az Egyház imádkozik, szintén így imád-kozik. Mindig Jézus Krisztust ajánlja fel. Ha mást ajánl fel, mindig Jézus Krisztusban és Jézus Krisztus által teszi. Per Dominum nostrum Jesum Christum. Igyekez-zünk mi is az Egyházzal imádkozni s úgy imádkozni, mint ő.

jön mindenben, amit tesz, Jézus Krisztusnak, a mi Urunknak szentséges Szívével. Kezdetben azért, hogy az adja meg a kellő lelkületet, a végén azért, hogy az szolgáljon elégtételül. Ha pl. az imában nem tud semmit tenni, hát elégedjék meg azzal, hogy fel-ajánlja azt az imát, amelyet az isteni Üdvözítő végez a legméltóságo-sabb Oltáriszentségben. Ajánlja fel az ő lángoló imáját, hogy ezzel engesztelje ki a maga lanyhaságát.”

⁷ Vie par une religieuse du même ordre. 183.

MÁSODIK FEJEZET.

JÉZUS KRISZTUSSAL EGYÜTT SAJÁT MAGUNKAT IS AJÁNLJUK FEL ISTENNEK.

1. *Jézus Krisztust az Atyának felajánlani annyi, mint magunkat is belefoglalni az áldozatba. Jézus Krisztus, az isteni Üdvözítő és mi.*

2. *A szentmise ideje a legalkalmasabb idő, amikor önmagunkat Jézus Krisztussal együtt fel kell ajánlanunk.*

3. *A pap az a személy, kit állapota leginkább kötelez arra, hogy Jézus Krisztussal együtt felajánlja magát. Utána pedig mindenki, aki a szentmisén jelen van. Vegyünk részt a szentmisén.*

I. Tán azt mondja valaki, hogy az Úr Jézusnak ez a felajánlása a mennyei Atyának nem takarja-e el egyszerűen a mi lustaságunknak egy megnyilatkozását? Nem egyszerűen előkelő gesztus az, mely bennünket felment azon kötelesség alól, hogy saját magunkat áldozzuk fel? Nincs semmim. Belenyugszom ebbe. Sőt, nemcsak hogy belenyugszom ebbe, hanem még csak nem is kísérlek meg semmiféle erőlködést, hogy érdemeket szerezzek magamnak. Minek is? Hiszen az isteni Üdvözítőnek van sok érdeme, végtelenül sok érdeme. Én az ő érdemeit ajánlom fel. Ez könnyebb, ez kevesebbe kerül. És ha Isten másban nem találhatja dicsőségét, mint Krisztus érdemeiben, akkor mire valók az önmegtágadásnak, a lemondásnak, az önmagunkon való faragásnak kemény erőnei? Inkább kényelem-kedvem szerint élek a bűnben. Miért is ne? Ha szükséges lesz, még mindig felajánlhatom Jézus Krisztust Istennek és ő „megmenti a helyzetet”. Ő majd kifizeti adósságai-

mat. Hiszen az Atya előtt csak ő számít! Nem cselekednék helytelenül, ha magamat is kínoznám? Ezzel azután az egész keresztény életet redukáltuk nem magunknak, hanem egy másiknak tisztán platonikus felajánlására Istennek.

Hagyjuk ezt a tant Luther követőinek!

Mikor Jézus Krisztust a mennyei Atyának felajánljuk, azzal korántsem ajánljunk fel egy valakit, aki egészen más, mint mi. Ne feledkezzünk meg arról, hogy a *teljes* Krisztus nemcsak Jézust, Szűz Mária fiát foglalja magába, hanem vele együtt mindnyájunkat, kik mint keresztények arra vagyunk hivatva, hogy az ő titokzatos testét képezzük.

Az egész Krisztus nem lehet csak maga a fej. *A fej és a tagok*, ez az egész Krisztus.

Már pedig a mennyei Atyának a teljes Krisztus áldozza fel magát. Aki tehát a felajánláson kívül marad, az Bossuet energikus megjegyzése szerint, megcsonkítja Jézus Krisztust.

A „Supplices” kezdetű imában mindennap mondjuk: „Alázatosan kérünk téged, mindenható Isten, vited ezt az *áldozatot* szent angyalod keze által mennyei oltárodra” . . . Ez az áldozat, tényleg, Jézus Krisztus teste s vére, de Jézus Krisztus teste s vére mindnyájunkkal együtt. Mert ez és *mindez* teszi ki az egy áldozatot.

Én „Jézus Krisztus része” vagyok. Ez magyarázza meg azt, hogyan ajánlhatom fel Jézust az Atyának, s azt is, miért *kell* Jézussal együtt magamat is a mennyei Atyának felajánlanom.

És csakugyan, honnan van az, hogy nekem, szegény semminek, *megvan engedve*, hogy Jézus Krisztust vegyem és vele a magasságbeli Istennek tiszteletemet nyilvánítsam? Honnan van az, hogy ez az eljárásom nem megbántása Istennek? Onnan, mert én *egy* vagyok a nagy Áldozattal.

És honnan van az, hogy viszont *kötelességem*, hogy Jézus Krisztust felajánlva, az ő felajánlását ne válasszam el a magamétól? Onnan, mert a *feláldozott*

az egész Krisztus. Az egész Krisztusba pedig én is bele vagyok foglalva.

Az Üdvözítő áldozata magába foglalja az egész Jézus Krisztust, vagyis Őt és a különböző századok igazainak egész sokaságát, mely a titokzatos test Fejéhez szoros kötelékekkel van csatolva, megosztva az ő szenvedéseit és örök áldozatot ajánlva fel így.

Az Üdvözítő feláldozása nem elég. Így akarta azt az Üdvözítő. Hozzá kell csatolni a mi felajánlásunkat is. *Crux Christi sine tua non sufficit.* Az isteni Üdvözítő végtelen érdemeket szerzett. Ámde az ő érdemei csak úgy jutnak el a lelkekhez, ha mi is közreműködünk azokkal. Az Úr Jézus a feladat nagy részét teljesítette. De nem mindent. Mindegyikünk dolga, hogy maga is hozzájáruljon ahhoz. Az Üdvözítő műve csak annak elegendő, aki a maga számára is befejezi azt.¹

Az isteni Üdvözítő azt a küldetést rőtta magára, hogy mindent „magában összefoglal”. Már most mindegyikünknek dolga, hogy megadja neki azt a néhány sor szöveget, melyet tőlünk kíván. Krisztus összefoglalja magában az egész megváltott és hű emberiséget, az egész Egyházat, a szentek társaságát. Mi bennfoglaltatunk *őbenne*, aki felajánl, és abban is, *amit* felajánl.

Jézus a főpap. Mi másodrendű papok² vagyunk. Jézus a főáldozat. Mi másodrendű áldozatok vagyunk. Jézus és mi: ez a teljes pap, ez a teljes áldozat.

Az isteni Üdvözítő magatartása mennyei Atyjával szemben állandóan az, hogy feláldozza önmagát és feláldoz bennünket is. A keresztény állandó magatartása az Úr Jézussal szemben pedig az legyen, hogy őt is felajánlja és övele együtt maga magát is.

II. A szentmise áldozat közben éppen ennek az

¹ Remansit quidem, quia non omnia nostra Christus explevit. Hoc profecto residuum viderat qui dicebat: si compatimur et conregnabimus, quasi dicat: quod explevit Christus non valet, nisi ei qui ei quod remansit adimplet. S. Gregor. Magn. in libr. I. Reg. libr. IV.

² Szent Péter értelmezésében vesszük az összes keresztények misztikus papságát.

áldozati szellemnek kell bennünket ihletnie ájtatosságunkban. A kettős áldozat: *Jézus* feláldozása és *önmagunk* feláldozása Jézussal, lebegjen szemünk előtt.

Az elsőről már szólottunk, mikor szent Péter *regale sacerdotium*-át, „királyi papság”-át fejtegettük. A hívek megfélemedkeznek erről a kiváló méltóságukról, s gyakran félnek ezt emlékezetükbe visszaidézni, az alatt az ürügy alatt, hogy az félreértésekre adhatna alkalmat.

Már pedig a két papság, az egyszerű hívő és a pap papsága között van elég különbség, hogy a félreértést el lehessen kerülni. De ne féljünk kimutatni a kettő között a hasonlóságokat sem! Ne hagyjuk a feledés homályában ezeket az alapvető igazságokat, melyek oly nagy kihatással vannak a gyakorlati keresztény életre és az igazi jámborságra. Soknál jóval kevesebb volna az „érzelem”, de több a felvilágosult jámborság, ha mindenkivel alaposan megismertetnők a katolikus tant egész terjedelmében, azok szerint a főeszmék szerint, melyek mindent irányítanak.

És ha a hívek közül vannak sokan, kik a szentmisénél elfelejtik Jézust felajánlani, még sokkal többen vannak, kik elfelejtik vagy elhanyagolják, hogy *saját magukat is felajánlják Jézussal együtt*.

Arra még csak ráállunk, hogy az oltárról vegyük az isteni Áldozatot és Istennek ajánljuk fel. De már saját magunkat vennünk és odahelyeznünk az oltárra egészen közel az Áldozathoz, abban a szándékban, hogy áldozatában résztvegyünk, az nem kevesebb keresztény szellemet és nagyobb hőslelkűséget tételez fel, mint az előbbi.

Már pedig bizonyos, hogy a szentmisét nagyon kevésbé értette meg az, ki nem ezzel a lelkiülettel vesz részt benne.

A szentáldozat egyetlen papja Krisztus. Éppen azért, — a szolgálta által, ki hivatalosan van megjelölve a papság jegyével, — mindegyikünk is az, és pedig abban a mértékben, amely mértékben „Krisztus” vagyunk. Úgyszintén a szentmise egyetlen áldozata Krisztus.

Éppen azért kiváló értelemben áldozat a pap is; azután mindegyikünk, annak rendje s módja szerint.

A szentmise számunkra *ájtatossági* gyakorlat. S mi nem tesszük azt azzá, aminek kiválókép kellene lennie, t. i. a *felajánlás* gyakorlatává. Téves felfogásunk olykor oly nagy, hogy meglepnek az ilyen kijelentések olyanoknál, kik az isteni áldozat megértésében a legmesszebb mentek. Mi azt nagyon szívesen túlzásnak minősítjük, vagy nagyon is „misztikus” felfogásnak.

Eudes szent János pl. ezeket mondja Jézushoz intézett megfontolásában, kit a szentmisében mint Istennek feláldozott áldozatot tekint. „Ő Üdvözítőm, annak a felajánlásnak és áldozatnak tiszteletére, melyet te a saját személyedben bemutatasz a mennyei Atyának, áldozatoddal egyesülve, neked ajánlom fel magamat, hogy szent akaratomnak örökre véres áldozata legyek. Áldozat, mely a te dicsőségedre és a te Atyádnak dicsőségére van feláldozva. Egyesíts magaddal ebben a tulajdonságban, ó jó Jézusom és vonj be a te áldozatodba, hogy veled együtt és általad én is fel legyek áldozva. Az áldozatot fel kell áldozni. Annak meg kell hálnia. Kell, hogy tűz eméssze fel azt. Tedd, ó Jézusom, hogy én is meghaljak magamnak, vagyis bűneimnek, szenvedélyeimnek és mindannak, ami neked visszautasít. Eméssz fel egészen isteni szeretetednek szent tüzeiben. És add, hogy egész életem ezentúl a dicsőretnek, dicsőségnek, Atyád és irántad való szeretetemnek állandó áldozata legyen.”³

Ilyen imamód tán kizökkent rendes imaszokásainkból. De vajjon rendes imaszokásaink igazán helyesek-e?

Nem szorítkoznak-e ájtatossági gyakorlataink úgyszólván kizárólagosan a kérés gyakorlataira? Olyan kérésekre, amelyek csak a mi érdekeinket tartják szem előtt?⁴ Egészen úgy, mintha az ima meghatározásából,

³ Abrégé du Royaume de Dieu, par l'abbé Granger, 487, 488.

⁴ Még jó, ha *lelki* érdekeink kerülnek az első és főhelyre.

mely szerint az a léleknek felemelkedése Istenhez, hogy őt imádjuk, neki hálát adjunk, tőle bocsánatot kérjünk és jótéteményeit kérjük, mi éppen csak az utolsót jegyeztük volna meg, mert hát az közről érdekel bennünket. A többi Istent érdekli. Az tehát nem oly sürgős!

Hiszen föltétlenül igaz, hogy nekünk jogunk és kötelességünk is, hogy Istentől jótéteményeket kérjünk saját magunk részére. De ne feledkezzünk meg arról, hogy a Miatyánkban, — az imának örök mintájában, melyet Krisztus hagyott nekünk, — az „add meg nekünk“, csak későn kerül sorra, és hogy ezek előtt a szavak előtt a keresztyény, aki úgy imádkozik, amint azt a Mester akarja, már azt kérte, hogy szenteltessék meg Isten neve, hogy jöjjön el országa és legyen meg az ő akarata.

Igen, gondoljunk *saját magunkra* az imában. De gondoljunk egy másik nagy szükségletet szenvedőre, a *fölséges Istenre* is. Benső életében természetesen semmitsem kíván tőlünk. Hiszen ő a végtelen tökéletességű Isten. De az őt megillető külső dicsőségben mennyi a hiány! Van-e nagyobb száműzött, mint Ő, ki annyi szívből ki van rekesztve? S van-e fájdalmasabb nélkülöző, mint az a Mester, kinek az ember szeszélye ellenállhat, s ki még legjobb barátaitól, még a jó keresztyényektől is igen gyakran csak lefokozott szolgálatot kap, hódolatot, mely egyoldalúlag érdekelt, tűz és lelkesedés nélküli szeretetet, mely nem is képes nagylelkű szárnyalásokra.

Ne korlátozzuk oly gyarló módon lelki láthatárunkat! Ellenkezőleg, tágítsuk ki nézeteinket és szívünket! A szentmisére menjünk azért, hogy Isten adjon nekünk. De még sokkal inkább és főképp azért, hogy *mi adjunk az Istennek!*

III. A papnak kell a hívek egész vallásos életét felvilágosítania. Éppen azért elsősorban az ő dolga, hogy a vallásnak legmélyéig hatoljon s természetesen minden erejével aszerint éljen is.

A „felajánlás“ küldetésében egészen egyedülálló

szerep jut neki. Ennek viszont fölséges ellenténye az, hogy „önmagunknak felajánlásában” is az oroszlánrész neki jut.

Az ő kötelező programjában benne van az önfeláldozás a tisztaság által, mely őt a világtól elválasztja; az önfeláldozás a szeretet folytonos gyakorlása által, ha kell egészen élete feláldozásáig a rábízott nyáj érdekében. Minderre ékesen figyelmeztette őt a püspök, pappászentelésének napján. Az oltárnak misztikus áldozata azonban csak úgy teljes, ha az oltár szolgálja önmagának teljes és állandó feláldozását is hozzacsatolja ahhoz.

Minden igazi pap hasonlít szent Lúciánhoz.

Ezt az ősz püspököt Nikodémiában börtönbe vetették. A keresztények pénz árán kieszközlík, hogy a börtönbe jöhetnek. „Mi mindenáron áldozni akarunk . . . Itt van minden, ami kell az áldozat bemutatásához.” „Sajnos, oltár nincs!” A szent akkor lefekszik a földre. Az ő keble lesz az oltár asztala. Hiszen néhány óra múlva már úgyis vértanu. Két szabad kezével bemutatja a szent áldozatot.

A pap szíve kell, hogy hasonló legyen az oltárkőhöz. Kell, hogy őt kereszttel legyen megjelölve s a vértanuk ereklyéit rejtse magába.

Borgia Szent Ferenc lelki naplójában összefoglalta a papi élet ideálját, amint ő fogta fel azt, ebben a néhány, a vér bíborával átfutott szavában: „A kelyhet tartva, kértem a kelyhet.”⁵

A pap tehát különösképp köteles minden szentmisében magát áldozatul felajánlani. De vajon nem kíváncsú-e, hogy minden hívő, mikor résztvesz a szentmise áldozatán, *az áldozó kezével egyesült áldozati szívet* hozzon magával?

Az „Orate fratres”-kor a pap a nép felé fordulva mondja: „Imádkozzatok, testvéreim, hogy az én áldozatom és a *ti áldozatotok* tetszésre találjon a mindenható Atyaisten előtt!” Minden szentmisének feláldo-

⁵ Idézi Brou: La Spiritualité de saint Ignace, 231.

zottja az Úr Jézus és a pap és mi. Más szóval, *csak* Jézus, de az *egész* Jézus.

Olykor, mikor keresztények a miséző papról beszélnek, azt mondják: miséjét mondja.

Legtöbbje azt úgy érti, hogy a szentmise olyasvalami, amiben mi semmikép sem vagyunk cselekvők. Olyan dolog az, amelyet Isten és pap intéznek el maguk között. A szentmisén *jelen lenni*, igen, de már azon *résztvenni*, ez nem illet meg bennünket.

Pedig ez nagyon is téves felfogás. Régente minden egyes hívő magának az áldozat anyagának egy részét hozta a szentmisére, t. i. egy kis kenyeret, egy kis bort. Ezt a szokást már csak a püspökszentelési misében tartották meg, amelyben a püspökjelölt az őt szentelő és az oltár közepe előtt ülő püspöknek két gyertyát, két kenyeret és egy hordócska bort visz.

Mikor a rendes kenyér helyébe a kovásztalan kenyér lépett, akkor már nem igen lehetett kívánni a hívektől, hogy természetben hozzák el ajándékaikat a szentmisére. De azért a benső felajánlást még ezentúl is nagyon megkívánták tőlük. VII. Gergely pápa az 1078. évi római zsinat alkalmával minden egyes keresztény kötelességévé tette, hogy a szentmise alatt valamit Istennek felajánljon és hogy soha üres kézzel ne jelenjen meg a szent áldozatnál. Bort és búzát áldozzon, ha lehetséges és alkalomadtán; de főképp és mindig, jól felkészült szívet.

És a történelemből azt látjuk, hogy egy szent Vencel, cseh király, megtiszteltetésnek tekintette azt, hogy ő maga vethette el a búzát és sajtolhatta ki a bort, mely a szentmise áldozat anyagául szolgált.

Régi keresztény szokás volt az, hogy nyomban az átváltozás után a szerpap felment a szószékre s onnan fennhangon ezeket a szavakat mondotta az egész gyülekezetnek: „A Krisztus áldozata és a tettek.” Ezzel a jelenlevőket figyelmeztette, hogy a magát feláldozó Krisztus áldozatában nekik is részt kell venniök. Azután pedig gyertyát gyújtottak s azt csak a hívek áldozása után oltották ki. Ez ugyanolyan figyelmeztetés

akart lenni az Úr Jézus áldozatára, mely az oltáron végbement, mint az örök lámpa az ő szentségi jelenlétére az oltárszekrényben.

Ezek a szokások a maguk módja szerint ugyanazt az állandó felhívást ismétlik, hogy a jelenlevők is vegyék ki részüket az áldozatból.

Szent János a Titkos Jelenések könyvében leírja az eget. Az oltáron feláldozott, de élő Bárány. Körülötte a huszonnégynél több, fehér ruhába öltözve, koronával a fejükön. Ott voltak az angyalok ezrei is, kik a Bárány áldozatát és diadalát megénekelték.

Az apostolnak ez a nagyszerű látomása a földön mindenegyes szentmisénél megvalósul, ha mindenegyes keresztény résztvesz az áldozatban, mely az oltáron végbemegy.

Honnan van az, hogy annyi szentmischallgatás és annyi szentáldozás után (amint arról nemsokára szólnunk), oly kevéssé van meg bennünk az *áldozat szelleme*? Részben és tán a leginkább azért, mert nincs meg bennünk az a szellem, mely a *szent áldozathoz való*.

Aki jól *imádkozza* a szentmiséjét, vagyis a *saját* áldozati szerepének megértésével vesz részt azon a titkon, mely előtte lejátszódik, az észrevétlenül, de elkerülhetetlenül arra jut, hogy *élje is a szentmiséjét*, vagyis hogy mindenegyes napjába belevigye a kívánt áldozat részét, legalább is azt a legkisebb részét, hogy sohase legyen hűtlen Istenhez, sőt hogy a lehető legnagyobb mértékben hűséges legyen.

Folignói szent Angéla nem értette meg azt, hogy az ember a szentmisén jelen lehet anélkül, hogy virágoznék benne az *önfeláldozás kultusza*. Energikus kifejezése szerint „az eucharisztikus feláldozás *kihívja* a lelkeket”.

XV. Lajos francia király leányának imakönyvét (Livre de prières de Mme Louise de France) újra kiadták, ezzel a címmel: „A keresztény lélek a szentmise áldozatnál”. Az említett királyleány a karmelita apácák zárdájába lépett, hogy kiengesztelje atyja bűneit.

Az imakönyvet az ő kérésére egy bizonyos P. Le Chapelain szerkesztette, ki 1779-ben halt meg.

A szentmiséről szóló kevés könyvben tükröződik vissza annyira az áldozat teológiája, mint ebben az imakönyvben. Ez a könyv minden bizonnyal nagyban ihlette az apáca-királyleánynak azt a nagylelkű engesztelését, melyről életrajzírói szólnak.

Halljuk, hogy milyen tanácsokat ad ez a könyv.

A szentmisén vegyünk részt, úgymond, az égő-áldozat szellemével. Mindjárt a szentmise kezdetén ajánljuk fel magunkat kifejezett önfelajánlással. Az áldozat „terjedelem dolgában ne legyen kevésbé általános, mint Jézus Krisztusé, noha egyenlőtlen a feláldozott tekintetében.” Testet, érzékeket, értelmet, emlékezőtehetséget, szabadságot, mindent fel kell ajánlani, mindig azzal az igyekezettel, hogy ennek az ajándékozásnak tökéletes példaképét lássuk az oltáron, áldozati állapotában. Sőt még tovább is kell mennünk. Nem szabad megelégednünk azzal, hogy csak „összes fölséges semminket” áldozzuk fel Istennek, — mert hiszen a semmi még felékesítve is csak semmi marad, — hanem még életünket is áldozatul kell hoznunk, és ha Isten arra visz, még a „lelki vigasztalásokat” is.⁶

Befejezésül ez a szép ima olvasható: „Ó Uram, én tehát hozzád merészelek csatlakozni, hogy annyira szeresselek téged, amennyire szeretni kell téged. És isteni Szívedtől veszem kölcsön azt a tüzet, amelytől szívünknek lángolnia kell.”⁷

Ha így fogjuk fel a szentmisét, akkor az valóban a katolikus dogma és aszkézis középpontja s egyben ennek a tannak teljes összefoglalása, és gyakorlati kötelességeinkre is kiválóan bátorító emlékeztetés.

⁶ „Semmismem illik annyira a teremtményhez, mint a minden edesség nélkül szűkölködő áhitat, mint a gyász és a szomorúság élete, amikor látja, hogy Teremtőjét még tanítványai is minden oldalról sértegetik, bántalmazzák és gyalázzák. Istenem, én tehát beleegyezem ebbe, engesztelésül mindazért, amit neked áldozati állapotodban el kell viselned.”

⁷ „Krisztus követésé”-ben hasonló felajánlást találunk, mely ismertebb és elterjedtebb. V. ö. a IV. könyv IX. fejezetét.

HARMADIK FEJEZET.

„ÁLDOZAT AZ ÁLDOZATTAL.”

1. *Az Istenre hagyatkozás szelleme.*
2. *Az áldozat keresésének szelleme.*
3. *A szentáldozás a szentmisének az a része, melyhez a legjobban illik ez a kettős szellem.*

I. A szavak nem elegendők. Tettek kellenek. Hát hogy is éljük a szentmisét a mindennapi élet gyakorlatában? A mindennapi élet részleteiben hogyan valósítuk meg azt az áldozati hivatásunkat, mely elválaszthatatlan a mi keresztyén hivatásunktól, s amely Jézus Krisztus vallásának természetes folytatódása és semmikép sem szabálytalan kinövése? Hogyan valósítuk meg áldozati hivatásunkat, mely „a halál szellemének” normális végződése, melyet már a keresztségünk követel tőlünk. Normális, de egyúttal oly fölséges végződés, hogy kevesen, igen kevesen jutnak el odáig.

Az Oltáriszentség Krisztus Urunk számára a megsemmisülés szentsége és a teljes odaadás szentsége.

Az egyes lelkek e két pont közül vagy az egyikre vagy a másikra fektetik a fősúlyt s ihletik azzal kiváltkép életüket. S így látni fogjuk, hogy egyesek az *Istenre való hagyatkozás* oldalát domborítják ki jobban, mások ellenben az *áldozat keresésének* oldalát.

Szent Chantal Franciska így imádkozik: „Ó Uram, én nem akarok többé választani. Tetszésed szerint lelkemnek bármelyik húrját pengeted meg, mindig és mindenben csak ezt az egy akkordot fogja adni: Igen, Uram Jézus. „Ha” nélkül, „de” nélkül, minden kivétel nélkül, legyen meg a te akaratod, atyámra nézve,

gyerrekeimre nézve, mindenre, még saját magamra nézve is."

Tudjuk, hogy férje súlyosan megsebesült egy vadászati alkalmával. Ő is, felesége Istenre-hagyatkozásának szellemében, azonnal a baleset után így szólt: „Ez a lövés felülről jött. A Gondviseléstől jött az."

Egy másik szentéletű lélek pedig ezeket mondotta: „Hagyatkozzál vakon Jézusra, hogy az ő dolga, az ő java légy, melyet ő kénye-kedve szerint használ fel, anélkül, hogy feszélyezné magát, anélkül, hogy számítania kelljen, vagy attól tartania, hogy fájdalmat okoz. Így alkalmas eszközzé leszel az ő isteni kezében. Hiányoznak neki olyan eszközök, melyek teljesen kiszolgáltatták magukat isteni akarátának. Neki mindegyikünkkel számolnia kell, mert hát az ember nem akarja letörni akarátát, s nem akarja saját énjét az ő akarata alá helyezni."

„Legyünk ostyák, melyek alatt ő szabadon él.”¹

Mikor a szentéletű ars-i plébános az Úr Jézusról beszélt, ki a kenyér színe alatt van köztünk, ezeket mondotta: „Én jobbra teszem őt és ő jobbra megy. Balra teszem és ő balra megy."

Ilyen Istenre-hagyatkozásra törekedhetünk. Ez korántsem tétlenség. Távolról sem! Azok, akik elmélkedtek a „közömbösségről", amint azt szent Ignác leírja a lelkigyakorlatokban, tudják, hogy mekkora akarat-tevékenység rejlik ebben a teljes alárendelésünkben Isten szent akarata alá.

„Úgy legyen! Úgy legyen! Ki hinné, hogy milyen nehéz könyv nélkül megtanulni ezt a rövid refraint!" — írja Veuillot Lajos, a nagy francia hírlapíró. „De szorgalommal, Isten segítségével és az ész jó használatával az ember eljut odáig.”²

¹ F. Hamez: Thérèse Durnerin, 335. — Ugyancsak ő mondotta még ezeket is (326. l.) s mi bizonyára megértjük gondolatát: „A tökéletes Istenre-hagyatkozásnak aktusa, vagyis önmagunknak teljes odaadása Istennek, valamivel az átváltozás ígéinek erejéből bír, hogy a szívbe lehozza Jézus Krisztust."

² Louis Veuillot: Ça et là, II. 494.

Ozanam Frigyes pedig, ez a nagy keresztény lélek, néhány hónappal halála előtt így ír: „Ma töltöm be életem negyvenedik évét, s íme, súlyos, konok betegségben szenvedek. Tehát el kell hagynom mindazokat a javakat, melyeket temagad, ó Istenem, adtál nekem? Nem elégszel meg, Uram, az áldozatnak egy részével? Nem fogadnád el irodalmi önszeretetemnek égő áldozatát, sőt még tanulmányi terveimnek áldozatát is? Ha könyveim felét eladnám, hogy azok árát a szegények közt osszam szét, és ha csakis hivatalom kötelességeinek teljesítésére szorítkozva, hátralevő életemnek minden szabad idejét arra szentelném, hogy a szűkölködőket látogassam, az inasokat és katonákat tanítsam, Uram, meg volnál elégedve velem, s megadnád nekem azt az örömet, hogy feleségem mellett öregedhessem meg és gyermekem nevelését befejezzem? Talán, Istenem, ezt nem akarod? Engemet kívánsz? . . . Jövök, ha hívsz! Oh! ha ezek a sorok az utolsók, melyeket életemben írok, akkor legyenek azok jóságod dicsőítő himnusza!”

Közelebb áll hozzánk egy másik elit-lélek, ki szintén házasságban élt. Vrau Mária Lucia, ki 1913-ban halt meg. 1878 márciusában végzett lelkigyakorlatában önmagát teljesen átadja az isteni Üdvözítőnek.

„. . . Megfosztom magamat és a tulajdonjogról lemondok, amennyire megtehetem, s a te kezébe teszem le lényemet, tehetségeimet, lelkem és testem javait, és kijelentem és elismerem, hogy te vagy az egyedüli úr és irányító személy életemben és cselekedeteimben és egyedüli tulajdonosa mindannak, amim van és amit még szerezhetek.”

„. . . Lemondok tehát arról, hogy saját magamat vezessem. Akarom, hogy egyedül te légy vezérem. Mindent előre elfogadok, fenntartás és feltétel nélkül: törvényeidet, gondviselésed eseményeit, azoknak parancsát, kikben a te tekintélyed lakozik, s kegyelmed sugallatait is.”

„Szentségi Jézus, légy te bennem a személy, a kezdet, a lényeg és a vég. Én csak olyan leszek számodra,

mint a burok, mint a tag, az eszköz, és mint Szentséged igénytelen és tiszta színei."

S hogyne idéznők annak a kiváló léleknek szavait, kinek lelkinaplóját közétettük, — „Az isteni egyesülés csúcsaig, *Consummata*” címmel. Hiszen ezzel csak az Istenre való hagyatkozás gyakorlására szólítunk fel.

„Én úgy élek, hogy szemeim Reá vannak szegezve, hogy legcsekélyebb kívánságait is ellessen, s azonnal teljesítsem . . . Isten van bennem, mindenem keresztül: az imakegyelmeken, a szenvedéseken, mindenem keresztül. Olyan vagyok, mint egy gyermek, kit édesanyja sokféle szép dologgal ékesít fel, s aki a helyett, hogy azt nézné, mit adnak rá, nem tudna mást nézni, mint azt, ki azokat reá adja . . .”

Az ő ambíciója az volt, hogy betűszerinti értelemben gyakorolja Izaiás prófétának ezt a két versét: „Úgy neveznek majd téged: Akaratom van benne . . . Az Úr tetszeni fog benned . . . Így Istened öröme lesz.”³

II. Mások meg nem gondolnak arra, hogy még tovább menjenek, hanem arra, hogy kissé más irányban keressék ugyanazt. Ők kevésbbé csodálják a *Szentostya mozdulatlanságát, mint a magát feláldozó isteni Üdvözítőnek fölséges tevékenységét*. Őket főképp az ragadja meg, hogy az Úr Jézus mennyire szomjúhozik az után, hogy áldozatát meghosszabbítsa, s mennyire kívánczik az után, hogy állandóan mint feláldozott jelenjék meg előttünk.⁴

Ők tehát nem elégesznek meg azzal, hogy csak *elfogadják* azt, amit Isten kegyeskedik nekik küldeni, hanem azt ambicionálják, hogy *maguk keresnek* minden lehetőséget (természetesen mindig a kellő diszkréción és az engedelmesség keretében), hogy a saját személyükben megújítsák az isteni Fej áldozatát.

³ Izaiás, 62, 4. 5.

⁴ Bizonyára megértjük, hogy milyen értelemben vesszük ezt a két kifejezést, s hogy mind a kettő a léleknek mily bensőséges s folytonos magasratörését tételi fel.

A szentostyában Jézus rejtve van. De ez a rejtett Jézus mindenekelőtt a Kálváriának Jézusa, az Olajfák hegyén a halállal vívódó Jézus. Ez dominál bennünk mindenek fölött.

A régi misekönyvekben, a kánon kezdetén álló *Te igitur* T betűje nem volt úgy díszítve, mint most, a keresztfán függő Jézus képével. A kissé nagyobbra rajzolt betű, minden más dísz nélkül, a keresztfának két ágára emlékeztetett. A művészek azután később lassankint díszítették ezt a kezdőbetűt. A kép mindig nagyobb lett, míg végre az egész keresztfeszítés jelenetét tüntette fel. Végre arra a meggyőződésre jutottak, hogy a tárgy megérdemel egy külön oldalt és manapság minden teljes misekönyvben, a kánon előtt, ott találjuk a keresztfán függő Jézust.

Bizonyos lelkekben, melyekben nagy szerepet visz az Oltáriszentség, hasonló crescendót lehet megállapítani.

A kereszten függő Jézusnak életükben kezdettől fogva volt helye. De még nem foglalta le az egész oldalt. Lassan megértették, hogy neki növekednie kell, s idővel a két, egymást keresztező ágból álló kezdőbetű annyira lefoglalt mindent, hogy a többi betű eltűnt. Ne beszélj nekik félálodozatról! Nekik mindent fel kell áldozniok.

Szent Gergely pápa a narnii Cassius püspökről ezeket jegyzi meg: „Íme, hogyan gyakorolta ő az áldozati életet. Amiye volt, azt mind odaadta. S a földiek-ből való kivetkőzéséhez hozzácsatolta még a szív törődöttségét.”

Ebből kiindulva, az őt hallgató hívek választott csapatának a következőket mondja: „Ha vannak köztek olyanok, kik szintén vágnak mindent elhagyni, kövessék ezt a vágyukat. És ha Isten nem kívánja ezt tőlük, nincsenek-e a feláldozásra könnyeik, alamizsnáik, áldozati ajándékaik? Vagy ha ezek sem, nincs-e legalább az igazi lemondásnak benső készsége?” Sőt nem habozik kimondani azt a kifejezést sem, melyről azt hihetnők, hogy kortársaink ajkáról vette, t. i.

hogy „magunkat tegyük áldozattá”. „Jézus akkor lesz igazán a mi áldozatunk Isten előtt, ha mi magunk is áldozattá tesszük magunkat.”⁵

Vagy ha nem is megyünk ily nagy áldozatokig, melyek tán nem nekünk valók, mégis mennyi alkalmat ragadhatnánk meg az önmegtagadásra, melyeket nemtörődömségünk miatt észre sem veszünk, vagy gyávaságunk miatt készakarva nem használunk ki.

Az áldozati ostya kis lisztszemekből készül, melynek mindegyike igen parányi dolog. Azért vesznek annyit a lánglisztből, amennyi kell. Azután mérsékelte, de állandó tűz melegének teszik ki azt. Az a szándék, hogy a feláldozott Jézussal egyesüljünk, a kereszt jelét vési bele ezekbe az összezúzott búzaszemekbe.

Egy szegény falusi leány fivére első szentmiséjének közeledtével az aratók mögött böngészett és néhány szép búzakalászt szedett fel. Elvitte a faluban lakó kedves nővéreknek, akik azután ebből készítettek azt az ostyát, amelyet az újmisés pap első szentmiséjénél konzekrált.

Ez az eset kiváló módon jelképezi azt, hogy nekünk is milyen lelkesedéssel kellene mindennap böngészni az áldozatokat. Akkor azután minden egyes alkalommal, amikor a szentmisén jelen vagyunk, igazán résztvennénk a szentmise áldozatban. S akkor a feláldozott Üdvözítő mellett, ott volna tényleg és érzékelhető módon a mi áldozatunk is, amint azt a Mester elvárja.

Aki el mer jönni az isteni áldozatra és semmitsem áldoz fel, az úgyszólván azt mondja az isteni Üdvözítőnek: áldozd fel magadat, ajánld fel magadat. Tedd meg, nem bánom! Én azonban nem tartok veled. Odaajándékozásodnak tanuja vagyok ugyan, de ne számíts rám, hogy azt meg is osztom veled!

⁵ „Tunc vere pro nobis erit Deo, cum nos ipsos hostiam fecerimus.” Dial., c. LIX. col. 348. (1629. párisi kiad.)

A felvilágosult jámborság egészen más nyelven beszél.

III. Már most az a kérdés, hogy a szentmisének mely pillanatában kell főképp megtörténnie egész lényünknek ez a feláldozása az Úr Jézus áldozatával együtt, vagyis jobban mondva, mikor menjen végbe a *két felajánlásnak összelegyedése?*

Természetesen, a *szentáldozásnak* mindenek fölött szent és áldott pillanatában. Addig a pillanatig a hívő feláldozhatta magát, sőt kellett is, hogy azt megtegye, de a felajánlás tisztán lelki volt, s az isteni Üdvözítő áldozatában való részesedés tisztán benső részesedés volt.

Most azonban elérkezett a pillanat, mikor külső szertartás által is meg kell erősíteniünk, hogy részt akarunk venni Jézus áldozati állapotában. Jézus nekünk adja magát. S úgy adja magát, amint van, t. i. áldozata megújításában. Az a Jézus, ki az áldozó szívébe tér be, a feláldozott Jézus, aki az oltáron szüntelenül megújítja áldozatát. És ő azért jön, hogy most már nemcsak lelkileg, hanem testileg is *egyek legyünk vele, ugyanazon ostyának, áldozatnak egységében.*

Ebből azután az első következtetés az, hogy aki a szentmisén jelen van és *nem áldozik*, az vonakodik az utolsó fokig teljesíteni azt, amit Krisztus kíván és a mennyei Atya elvár. Nem áldozni annyit jelent, mint az Oltáriszentség jól megértett tiszteletében feleúton megállni. Az első keresztény században hallatlan dolog volt, hogy valaki az eucharisztikus áldozaton részt vett és meg nem áldozott volna. Olykor megtörtént az. De csak azért, mert a hívő súlyos külső hibát követett el, s azért egy időre eltiltották a szentáldozástól. Hány keresztény hívő sujtja magát manapság ezzel a „büntetéssel”, értelmetlenségből, hanyagságból, vagy gyávaságból.

Második következtetés. A szentáldozás vételének *rendes* ideje nem a szentmise előtt vagy után van, hanem abban az időben, mely a pap áldozását követi.

Igaz, hogy az embernek számolnia kell a körülményekkel s mindenesetre jobb a szentmisén kívül megáldozni, mint az áldozásról lemaradni azért, mert szentmisén nem lehetünk jelen. Az anyaszentegyház különben számol ezzel a lehetőséggel, hiszen a rituáléban is megvan az előírás a szentmisén kívüli áldoztatás módjára nézve. Azonban kíváncsú volna, hogy ez inkább csak kivétel legyen. Mert a hívek nagyon is hajlandók azt hinni, hogy az ember csak azért áldozik, hogy *kapjon*. Kapni pedig, úgy-e, kaphat az ember az áldozaton kívül is? S nagyon is megfélemedeznek arról, hogy áldozni annyit is jelent, mint *adni*. Ajándékunknak legkedveltebb pillanata pedig éppen az a pillanat legyen, mikor Jézus Krisztus feláldozza magát s nekünk adja magát. Hiszen jól tudjuk, hogy a mi áldozatunk *csak Jézus Krisztus által és csak Jézus Krisztusban* becses.

Ez már azután jól előtérbe helyezi a harmadik következtetést is. Minden szentmisében kell áldoznunk, mondtuk. S ha áldozunk, a szentmisében, a pap áldozása után tegyük azt. De ez még nem elég. Ha áldozunk, tegyük meg azt mindig az „*áldozat szellemében*” is, vagyis azzal a kívánsággal, hogy az isteni Üdvözítőnek megadjuk a köteles áldozat kiegészítését, hogy az Atya teljesen megdicsőüljön s a lelkek jobban üdvözüljenek.

Sokan úgy mennek az áldoztatópadhoz, mint ahogy gazdag örökösök mennek a bank asztalához. A szentostyát úgy fogadják, mint valami kamatokra jogosító szelvényt. Van ott nagy összeg, abból meríték. De hogy viszont magam is adjak, arra már nem gondolok.

Igy pedig lefokozzuk a szentáldozást. Mert áldozni annyit jelent, mint kicserélni. Kapunk, természetesen, és pedig mekkora kincset! De adnunk is kell, és pedig olyasvalamit, ami belőlünk és a magunkba fogadott Áldozatból *egy*et tesz ki.

Azonban, hogy lehet egy áldozattal eggyé lenni, ha mi magunk nem vagyunk „áldozat”? Ha az isteni

Üdvözítőt bűn nélkül akarjuk magunkba fogadni, akkor a kegyelem állapotában kell lennünk. Ha pedig a lehető legnagyobb haszonnal akarjuk őt magunkba fogadni, akkor az *áldozat állapotában* kell lennünk. Az anyaszentegyház különben nagy nyomatékkal emlékeztet erre. A szentmise már a szertartások, az oltár, a miseruha által, s még sokkal inkább a maga benső természete által, emlékeztet a keresztre. Mielőtt a pap az áldoztatáskor lejön az oltártól, hogy nekünk adja Jézust, az összes áldozókkal szembe fordulva, messziről a kereszti jelét írja le felettük. Azután az áldozókhoz közeledik, s mielőtt a szentostyát nyújtja nekik, mindenegyes hívőt külön megáld vele, kereszti alakjában. Az áldoztatás után pedig, ha ez a szent-misén kívül történik, az oltártól újra megáldja az áldozókat. Kereszt a szentáldozás előtt. Kereszt a szentáldozás alatt. Kereszt a szentáldozás után! Régente az áldoztatáskor az volt a szokás, hogy a híveknek nem az ajkára, hanem a tenyerére helyezték a szentostyát, és a hívek maguk áldoztatták meg magukat. Ilyenkor az áldozó kereszti formába rakott két tenyerét tartotta az áldoztató felé. S ez azért történt, hogy minden élénken figyelmeztesse őket arra a kötelességre, hogy magukat is fel kell áldozniok.

A régi keresztényeknek ezt a magatartását nekünk a szentáldozás után kell kifejezésre juttatnunk. A szentáldozástól visszatérve, tartsuk akár keresztsben, akár összekulcsolva kezünket. Ez csak a külső magatartás. Belsőleg azonban csak az a magatartás illik hozzánk, hogy mindkét kezünket és karunkat kitárjuk s mondjuk: „Uram, vedd! . . .”

„Jöjj, jöjj, Üdvözítőm Teste!” — kiált fel Bossuet. „Jöjj, égő zsarátnok, tisztítsd meg ajkaimat, lángoltasd fel bennem azt a szeretetet, mely téged a halálba visz. Jöjj, Vér, melyet a szeretet ontott ki. Áradj szívembe, te tűzfolyam! Ó Üdvözítőm! Ez tehát itt a te Tested. Ugyanaz a test, melyet sebekkel lyuggattak át. Egyesülök mindezekkel a szent sebekkel. Mert a te szent véred azokon át folyt ki érettem . . . Keresztre vagyon

feszítve a világnak, a világ pedig nekem. Én nem tet-szem neki. Annál jobb nekem, hacsak nekem sem tet-szik a világ. Mindkét részről megtörtént a szakítás. Isten veled, Isten veled, én megyek. Már senkié nem vagyok. Még a magamé sem. *Jézus Krisztusért élek és Jézus Krisztus él bennem.* Így kellene annak len-nie. Ez az eucharisztia gyümölcse. Ah, mennyire távol vagyok még attól! De oda csak az eucharisztia által jutok el."

Honnan van az, hogy a lelkek olyan gyakorlati esztelenségeket követnek el, amilyen pl. az, hogy gyak-ran áldoznak s mégis mindenféle szeszélyeknek hódol-nak? Mindennap jelen vannak a szentmisén, s mást nem tudnak Istennek felajánlani, mint kényelemben töltött, tartalmatlan életet? Szinte maguktól jó, áldott termés-tek. Nagy nehézségeik nincsenek. Az isteni Üdvözítő látogatását kíváncsún tartják, sőt olyan dolognak, mely a tisztességebb életmódhoz tartozik. Nem is hanyagolják el. Azonban, ha valami okuk van, — sőt csak holmi ürügyük is, — akkor máris elmulasztják a szentmisét a szentáldozással együtt. És pedig csodála-tos könnyűséggel teszik azt, s a puha vánkost többre becsülik a szentostyánál.

A XVII. századnak egy nagy kereszténye ezeket írta: „Nem győzők eléggé csodálkozni azon, hogy Jézus, kit a szentáldozásban magamba fogadok, oly kevés változást idéz elő bennem. Honnan van az, hogy az ő jelenléte bennem nem művel csodákat? Hiszen ő olyan, mint a jó vetőmag, mely bő termést hoz. Jézusnak ilyen csodás terméseket kellene hoznia. Jézusnak Jézust kellene bennünk formálnia, s kegyel-mével ki kellene termelnie bennünk összes érzelmeit. Életünket a maga életével kellene telítenie, életének összes fázisait tekintve. S mégis, bennem semmitsem végez. Nem foszt meg emberi gyarlóságaimtól, hogy Jézus életét éljem. Mindez nagy félelmet kelt bennem, hogy nem járulok a kellő előkészülettel a szentáldo-záshoz, s arra visz, hogy nagybuzgón esdjem le magamra Isten irgalmasságát."

Valaki egyszer azt kérdezte tiszteletreméltó P. Libermanntól: „Mit tegyek, hogy jól tudjak áldozni?” „Áldozza fel maga magát!” — szólt a válasz.

Ez az önfeláldozás annyira összhangban áll az Egyház szellemével, hogy a postcommuniónak gyakran éppen az a célja, hogy erre a nagy kötelességre figyelmeztessen . . . „Hogy veled egy áldozattá válva . . . Hogy olyan áldozatokká legyünk, kiket egykor méltóknak találjanak arra, hogy neked örökre bemutasák . . . stb.”

S ugyan honnan szerezzük meg az erőt ahhoz, hogy ezt a programot megvalósíthassuk? Magából a szentáldozásból! Jézus azért adja magát nekünk, hogy megsegítsen, hogy mi is tudjuk adni magunkat. Újra és újra elmondja nekünk a feláldozás kötelességét. De ugyanakkor meg is hozza nekünk az erőt, hogy magunkat feláldozhassuk.

A franciák 1915. szept. havi champagnei offenzívája alkalmával súlyosan sebesült meg Guy de Bouillonney, a mortagnei Notre-Dame templom káplánja. Három napig maradt fekvé a csatatéren.⁶ Utóbb ezeket írta: „Egyszer csak a hátam megett hangot hallok. Oh, abbé uram, adja nekem a feloldozást! Pierre Jagot volt, a nantesi egyházmegye kispapja. Adja nekem az Úr Jézust! Tudta, hogy az Oltáriszentséget magammal hordozom. Nagynehezen ki tudtam venni a mellényzsebemből. Sárral borított kezembe vettem a szentostyát. De nem tudtam megáldoztatni, mert nagyon is messze feküdt tőlem. Mit tehettem? Összetört lábára helyeztem a szentostyát. Lábának főre nyitva volt. Azt hiszem, hogy vére pirosra festette a szentostyát. Áldoztasd meg magadat! — szóltam neki. „Mondja meg édesanyámnak, hogy halálom előtt megáldoztam.” Egész délután szenvedett, este pedig meghalt.”

Ez azután annyit jelent, mint áldozni! Mert a jó szentáldozás *két áldozatot* tételez fel. Itt megvan a két

⁶ Franciaországban a katolikus papok is hadkötelesek voltak. Néhány hónappal később sebeibe bele is halt.

áldozat. Jézus és az, ki őt szívébe fogadta, valóban csak egyet tett ki.

Természetesen, korántsem állítjuk, hogy a szent-áldozás csak akkor teljesértékű, ha az ember sebesülten, ágyúktól felszántott, véres csatatéren végzi azt... Az áldozat is lehet nagyobb vagy kisebb. Azt hiszem, hogy ezt megértettük. Nem minden hősiesség szembezőkő. A bátorság sokszor rejtve marad. Harctér is nemcsak egyféle van. De üdvös dolog, ha az ember nagy példákat lát, nagyon messze, nagyon magasan. Annál jobban pirul a maga gyávasága miatt.

Azok a lelkek, melyek az Oltáriszentséget ezen fölséges módon szemlélik, — pedig ez a helyes mód, — egészen a szorongásig fokozódó hő vágyat és kívánságot éreznek magukban, hogy emberi gyarlóságaikból kivetkőzzenek. Kibontakozzanak abból a bűnös én-ből, mely őket akadályozza abban (ezt nagyon is világosan látják), hogy egészen Jézus Krisztusé legyenek.

Az oltár légkörében élni, nem jelent egyebet, mint az áldozat környezetében élni és a szentostyának magunkba fogadása egyértelmű azzal, hogy egész életünket az áldozat szelleme lengi át.

És csakugyan, a legtöbb lélek, mely számítás és fenntartás nélkül adta át magát Istennek, úgy tanulta meg azt, hogy gyakran közeledett a kehely és ciborium légköréhez.

Meg fogjuk-e valaha tudni, hogy a kis ostyának kerek fehérsége mennyi lélekben keltette fel a vágyat, hogy áldozat legyen?

Áldozati kenyérnek lenni! Az ostya, ez az áldozati kenyér, összezúzott gabonaszemekből lett. „Uram, vedd ezt a szegény búzaszemet! A tied az! Az állapotbeli kötelességek, a Gondviseléstől küldött szenvedések és az engedelmesség keretében mozgó igénytelen és szabadon vállalt bűnbánati cselekedetek malomkövei közt öröltessem meg én is éretted és a szeretet tüze tegyen szeplőtelen kenyérré!”

Áldozati kenyérnek lenni! Az ostya, az áldozati kenyér igénytelen, kis darab kenyér, mely az átválto-

zaskor megszűnik kenyérnek lenni. „Uram, én ezentúl nem akarok többé földi életet élni, nem akarom többé a hiúság, a bírvágy, az érzékiség életét élni. Nem akarom többé, hogy én legyek az, aki bennem él.”

Áldozati kenyérnek lenni! Az ostya, az áldozati kenyér, egy darabka kenyér, mely Jézus Krisztussá vált. „Uram! Feladatomnak negatív oldala az, hogy ne legyek többé *én*. Ezt a feladatot csak azért akarom teljesíteni, hogy *beléd* menjek át. Az ostya, az te vagy. A te élő ostyád, ó Jézusom, az légy megint csak magad, egyedül magad!”

VII. RÉSZ.

**JÉZUS KRISZTUSBA VALÓ
BEKEBELEZÉSÜNKNEK VÉGSŐ
ÁLLOMÁSA.**

ELSŐ FEJEZET.

„JÉZUS KRISZTUSBAN” VALÓ HALÁLUNK.

1. *A halál, ez a mindnyájunkra kimondott isteni büntetés, csak a földhöz ragaszkodó ember számára rettenetes.*

2. *A hű keresztény ne rettegjen tőle, hanem ellenkezőleg használja ki a Krisztussal való egyesülésnek ezt a végső eszközét.*

3. *Fontoljuk meg gyakrabban a halál örömeit.*

„Az érzékek életén túl, az értelemnek és akaratnak természetes életén túl, a kegyelem állapotában élő lelkeknek olyan életük van, mely a természet képességein és kívánságain messze túltesz. Ez az az élet, melyet mi, Krisztussal egyesülve, titokzatosan élünk Istenben. Életetek el van rejtve Krisztussal az Istenben. (Kolossz. 3, 3.) Isten élete az bennünk, melyet mi Krisztus által és Lelke által élünk. A Szentlélek által átalakított és Jézus Krisztussal egyesült lelkünknek élete ez Istenben. Rejtett élet az, melynek létezéséről csak a hit biztosít bennünket, földi zarándoklásunk idejében. De ez az élet arra van rendelve, hogy az Üdvözítő Jézus utolsó eljövetele alkalmával, dicsőségének fényességében virágozzék ki.”¹

Ezek a sorok igen jól jelzik Jézus Krisztusba való bekebelezésünknek végső állomását.

A mi Fejünkkel csak úgy érhetünk az égbe, ha előbb, vele együtt, feltámadunk.

¹ Mgr. Mercier: La vie intérieure. Appel aux âmes sacerdotales. 302—303.

Földi életünknek egyedüli létoka az, hogy meghaljunk Krisztussal, hogy azután benne élhessünk.

Mielőtt az eget birtokunkba vennők, fel kell támadnunk. S mielőtt feltámadunk, lelkileg meg kell halnunk a világ számára. Mert csak így támadhatunk fel. Annak, aki így már előre elvágta a köteleket, a földről való távozása pillanatában a *halál* édes lesz, a *feltámadás* örömmel teljes, az *ég* pedig bebiztosítva.

I. Suarez életének utolsó óráiban kijelentette: „Nem hittem volna, hogy olyan édes a halál.”

A lelkek életében ez nem olyan felkiáltás, amelyre sehonnan sem jelentkezik visszhang. Hányan mondtak hasonló szavakat abban az órában, mikor már azon voltak, hogy elhagyják a földet. Egész földi életükben arra iparkodtak, hogy „egy maroknyi termőföldben az örök paradicsom magvát csiráztassák ki.” Most a mag számára elérkezett az idő, hogy a földből kinőjjön s Isten napjának világosságában jelenjék meg. Miért is sírnának hát?

Természetes, hogy nekik is került az valamibe, hogy „a kezükben megkeményedett maroknyi időből az örökkévalóságot építsék ki.” Nekik is, mint annak a szobrásznak, szünet nélkül kellett dolgozniok és sokat javítaniok. Mert hát egy-egy vonás még mindig helyén van, hogy a szobor a példakép tökéletességét érje el. Dubois hét évig dolgozott azon a viasztervezeten, mely Jeanne d'Arc-ja számára formául szolgált. Végre, mikor a modell is be volt fejezve, mikor az agyag a hő hatása alatt elérte a kívánt keménységi fokot, akkor felolvasztották a viaszt és bronzot öntöttek belé. S akkor megjelent a reimsi szobornak sugárzó alakja.

Az agyag és a viasz érzéketlen anyag. Mikor ellenben Isten mindegyikünk számára összetöri az akadályt, mely még visszatart a „dicsőségtől”, mikor a mi húsból álló öltönyünk szertefoszlni készül, akkor érzéki lényünk megborxad, mert elevenébe vágna. Az áteredő bűn óta a halál büntetés. Így tehát nagyon is érthető, hogy még az a jó ember is félhet tőle, kinek Isten büntetésétől nem kell rettegnie.

De az emberek túlságosan rettegnek a haláltól. Még a jó keresztények is túlságosan félnek attól a pillanattól, mikor ezt a mulandó életet fel kell cserélniök a másikkal, melynek nem leszen vége.

A földi semmiségekhez ragaszkodó emberek ám rettegjenek attól a pillanattól, mely pozdorjává zúzza semmiségeiket. Ez egészen természetes! Egész lényük csak arra van beállítva, amit most el kell hagyniuk. Éppen azért ezen válásnak pillanata belsőleg kettészakítja őket. Ámde Jézus Krisztusnak igazi tanítványa, ki mindig Istenre állította be életét, csak határtalan örömet érezhet abban a pillanatban, mikor végre eléri ezt az annyira óhajtott és megkívánt istenit.

Mazarin, XIII. Lajos francia király teljhatalmú minisztere, halálán van. Az orvosok tilalma ellenére felkel és szolgálai figyelmét is kijátszva, papucsban, hevenyében magára öltött hálóköntösben, láztól dideregve, végig siet palotáján, hogy mégégszer lássa a termekben azokat a műremekeket, melyeket összegyűjtött s amelyektől, — érzi, — messze elragadja őt a halál, melynek vasmarka többé el nem engedi. Mindenegyest festmény, minden szobor előtt megáll remegő járásában. Sóhaj tör ki kebeléből: Tehát igaz? Mindezeket a szép dolgokat el kell hagyni? A fájdalom szinte leteríti. De azért tovább vonszolja magát, az egyik márványszobortól a másikhoz, az istenek szobraiktól a császár szoborig. Majd egy istennek térdeit öleli át, majd a drága szőnyegekbe kapaszkodik. Tegezi a tárgyakat, érinti a bronzot, aranyat, ezüstöt. Minden tárgyat szemével s ujaival megsimogat. „Semminek se mond viszontlátást, s mindennek Isten veled-et kiált. Így folytatja, a sajnálkozásoknak lelki haláltusájában, ezt a csaknem sírontúli látogatást.”

És a krónikás ezeket jegyzi meg: „Minek is kapaszkodunk abba, ami úgyis kisiklik kezünkől? . . . Mikor az ember likvidál, akkor helyet csinál lakásában és szívében, hogy más dolgokat tudjon ott elhelyezni. T. i. egy külön rendbe tartozó javakat, melyek nem a kereskedelem köréből valók, s mégis többet érnek ama javak-

nál. Ezeket a javakat biztosan magunkkal vihetjük azon a napon, mikor az utolsó kalapácsütés hangzik el felettünk."

Ha szívünket elszakítjuk mindentől, ami nem az *élet*, s ha saját magunknak adjuk meg a halált, a halál eljövetele előtt (ez az önmegtagadásnak igazi értelme), akkor kezünkben tartjuk az egyedüli eszközt, amellyel „meglephetjük” a halált, vagyis úgy viselkedünk vele szemben, amint ő szokott viselkedni velünk szemben, t. i. *sicut fur*, mint a tolvaj. Így elragadjuk tőle már előre mindazt, ami a halált rettenetessé teszi.²

Boldogok azok, kik lélekben megváltak a földtől. Ebben tán gondviselészerű körülmények segítették őket. Vagy akár azok ellenére haltak meg így. Mikor azután jön a halál, már úgyszólván semmi sincsen, amit még össze kellene törnie. A köteleket már mind elvágták. A magasba, a szabad levegőbe való emelkedést már semmi sem akadályozza.

A nagy világháború folyamán J. Willot, a lillei katolikus egyetemen az orvostan tanára, derék katolikus férfi, németországi börtönbe került, mert kinyomatta és terjesztette az „Oiseau de France” c. művet. A fogságból így írt feleségének: „En a földi dolgokról úgy

² Ezt a gondolatot kitünően domborítja ki Vieyra, a nagy portugál hitszónok. „Rettenetes a halál? . . . Ugyan kinek? Annak igen, ki csak akkor hal meg, amikor meg kell halnia. Az ellenben, aki már meghalt, mielőtt meghalna, csak nevet a halál kísértetén! Mit is törődöm én azzal, hogy csak egy halál van, mikor azt tehetem, hogy kettő legyen! A halál *után* már nincs orvosság. De a halál *előtt*, igen. A halál végállomás, amelyen túl nem lehet menni. De már az állomás előtt, készülhet az ember arra . . . Semmisem lesz remekmű, mindjárt az első próbálkozásra. Még kevésbé a nagy dolgok legnagyobbika: jól meghalni . . . Csak a próba és a gyakorlat által tanul az ember. Hogyan tanulunk meg kovácsolni? Kovácsolás által. Jól meghalni is úgy tanul meg az ember, ha nemcsak elmélkedik a halálról, hanem csakugyan meg is hal. Nekünk tehát meg kell halnunk, először próbaképen, hogy másodszor, a valóságban, jól sikerüljön az nekünk.” *Oeuvres complètes*, I. 404—405. (2. beszéd hamvazószerdára.)

Duns Scotusnak, a híres teológusnak sírjára ezeket a szavakat vésték: *Semel sepultus, bis mortuus*. Egyszer temették el, de kétszer halt meg.

gondolkozom, mint egy halott. Azt hiszem, hogy helyesen cselekszem így. Vagy azt hiszed, hogy amikor halottak leszünk, akkor úgy fogjuk látni a földi dolgokat, mint azokat most látjuk? A jó Isten megadta nekem ezeket a megrázó, sirontúli látomásokat, s megengedte, hogy már itt a földön lássam ezeket, mikor élve kerültem a halál karjaiba.

„ . . . Ne gondold, hogy a szenvedés hatása alatt . . . felvilágosodott vagy misztikus lettem . . . Nem! Én az a reális ember maradtam, akinek ismersz. De a régi ember kissé megtisztult, s a folytonos szenvedés hatása alatt szemeim megnyíltak a világosság, a teljes világosság számára. Nekem ebben semmi érdemem sincsen, mert hiszen ez a szenvedés akaratom ellenére szakadt rám. Én csak elfogadtam azt. S ez a szenvedés idézte elő bennem ezt a gyökeres változást.”

A szenvedésnél jobban semmi sem tud bennünket arra emlékeztetni, hogy csak vendégek vagyunk idelelenn. *Advena ego sum in terra.*

A teljes birtoklás helye nem ez a föld. Az az ország, ahol Bossuet mondása szerint „minden van”, a mennyország. Hogyan is lehet a sárba kapaszkodni, mikor onnan felülről Te hívsz, „ő Kezdet, kinek nincsen kezdete?” Mikor Te szólítasz fel, hogy fölséges Szentháromságodnak kimondhatatlan egységében gyönyörködjünk!

„Ő boldog perc, mikor kilépünk a homályból és a tükörben való látásból, hogy világosan s magában lássuk az igazságot. Siessünk oda nagy hévvel! Ott van az utazás célja. Ott érnek véget a sóhajtozások! Ott fejeződik be a hit munkája, mikor az úgyszólván megszűli a tiszta látást. Még egyszer mondom, boldog pillanat, teszi hozzá a nagy püspök. *Aki téged meg nem híván, az nem is keresztény.*”

„Én elesem, ez a halandó épület darabokban töredezik le, de ha ledől ez a ház, s a saját romjaiban temetkezik el, van égi hajlékom. S te, Úram, ígéred, hogy abba az égi hajlékba befogadsz . . . Ó, Úram, sietek oda, repülök oda s énemnek legjobb részével

máris átmentem oda. Mily szívesen hallom e szavakat: A te házába megyünk, ó Uram; ó Jeruzsálem, házad küszöbén állok."

II. Ez a *keresztény felfogás* a halálról. Ez Krisztus felfogása: „*Intra in gaudium*, menj be Urad örömébe." Ez a zsoltár felfogása: „*In domum Domini ibimus*, az Úr házába megyünk." Ez szent Pál felfogása is: „Kívá-nok feloszlani és Krisztussal lenni, ami sokkal jobb". „Én szerencsétlen ember! ki szabadít meg a halálnak e testétől?" „Nekem meghalni nyereség." Ez szent Ciprián-nak és szent Ambrusnak felfogása is. Szent Ciprián *Exhortatio ad martyres* és *De mortalitate* c. műveiben egy üldözés és egy pestis alkalmával leveleket szerkesztett, melyekben hangoztatja, hogy a halált inkább kívánni kell, mint tőle félni. Szent Ambrus pedig *De bono mortis*, („A jóról, mely a halálban van,") írt munkát. Ez szent Teréz felfogása is, ki így szól: „Meghalok attól, hogy nem tudok meghalni." Ez volt az összes szentek és összes nagy keresztények felfogása is.³

Antióchiai szent Ignác, az ősz püspök, ezeket írta börtönéből: „Mikor fogok már örvendhetni annak a boldogságnak, hogy a vadállatok széttépnek, amint ezzel a büntetéssel fenyegetnek engem. Ó, siessenek már, s kínozzanak s öljenek meg. Csak meg ne kíméljenek! Eltökéltem, hogy, ha azok nem jönnek, akkor én megyek és ingerlem őket, hogy felfaljanak. Bocsássátok meg nekem ezt a kijelentést, kis gyermekeim. De én tudom, hogy mi jó nekem. Most kezdek Jézus Krisztus tanítványa lenni, mikor már a látható dolgokból semmitsem kívánok és csak egyetlenegy kívánságom van, t. i. az, hogy megtaláljam Jézus Krisztust. Kínozzanak meg tüzzel, keresztrefeszítéssel, vadállatok fogaival;

³ Egy fiatal tengerésztiiszt, De Montecler, utolsó napjának hajnalán ezeket írta édesanyjának a bresti börtönből, 1794-ben: „Nyolc óra mulva tehát már az én Teremtőm látásának fogok örvendhetni, és mindörökre imádkhatom őt s dicséretét zenghetem." (De la Gorce: *Le Clergé en 1794*. — *Revue Hebdomadaire* 1917. 446.) Miért nem él bennünk elevebben az a felfogás, hogy testünk számunkra börtön, a halál pedig szabadulás ebből a börtönből?

szakadjanak rám mindazok a gyötrelmek, melyeket a gonoszlelkek sugalhatnak a hóhéroknak. Mindenre kész vagyok, hacsak Jézus Krisztust élvezhetem ezek árán.”⁴

Néhány évszázaddal később, egy harmadrendi dominikának cellájából, ugyanolyan kívánczóságok törnek ég felé, mint a vértanu börtönéből.

„Ó örök Háromság! Te mélységes tenger vagy! Minél jobban merülök el benned, annál jobban talállak meg; s minél jobban talállak meg, annál jobban kereslek.”

„Te kimeríthetetlen vagy, s mikor a lelket kielégítéd Istenséged mélységeiben, még akkor sem elégítéd ki. Mert az mindig éhezik utánad, örök Háromság! Kívánczik téged látni világossággal a te világosságodban.”

„Amint a szarvas szomjúhozik a források élő vize után, úgy kívánczik lelkem is kimenni testének sötét börtönéből, hogy téged igazi létedben lászon. Ó, örök Háromság! Meddig lesz még arcod elrejtve szemeim előtt? Te, a szeretet tüze s örvénye, oszlasd el testemnek ezt a felhőjét, mert az az ismeret, melyet a te igazságodban adtál nekem magadról, azt az erős vágyat kelti bennem, hogy letegyem testem terhét és életemet adjam a te nevednek tiszteletére és dicsőségére.”⁵

Ez a halálnak keresztény megértése, mely arra visz, hogy többé ne féljünk tőle. Sőt az igazán következetesek még meg is kívánják a halált, annyira a legnagyobb jónak tartják azt.

„Meglepő dolog, hogy képzeletünket még gyötri és elnyomja a halál gondolata. Meglepő, hogy még oly kevésbé értelmesek vagyunk ebben a pontban, hogy beteges tünetnek tartjuk azt, ha valaki szereti a halált, pedig sokkal betegesebb tünet az, ha valaki fél tőle.”⁶

⁴ Epist ad Roman.

⁵ Sziénai Szent Katalin, Párbeszéd, 167. fej.

⁶ Mgr. Benson, Paradoxes du catholicisme, 205. — Mellőzzük itt a földi életnek bizonyos neuraszténikus útját, melynek semmi köze sincsen a Szent Pál-féle eszmény megértéséhez: cupio dissolvi

Geneviève Hennemet de Goutel, a világháborúnak ez a fiatal ápolónője, megértette ezt, mikor így szólt: „A halottak élnek; az élők pedig még nincsenek.”

A halál után persze ott van a tisztítóház. Az a tisztítóház, melyen úgyszólván teljes bizonyossággal kell átmenni . . .

De utána az ég! Miért állunk meg mintegy hipnotizálva az első, az átmeneti túlvilági valóság előtt?

„Az örökkévalóság! Egy örökkévalóság veled! Istenem, mily boldogság!” Így kiáltanak fel mindazok, kik világosan látnak, mert távolba látnak. A perspektíváknak igazi érzéke bennünk van meg.⁷

A nagylelkű keresztények szomorkodnak a halálban, de nem azért, mert ezt a földet el kell hagyniok, s Isten igazságos ítélőszéke elé kell állniok, hanem azért, mert a földet el kell hagyniok anélkül, hogy eleget dolgoztak volna Istenért, s kellőképp eleget tettek volna isteni szeretete követelményeinek.

Ez csakugyan kikerülhetetlen következtetés. S mennyire fájdalmas az! Az örökkévalóság változhatatlanul állapítja meg az istenség befogadásának mértékét. Istent örökké azzal fogom dicsérni, amit a dicséret eszközeként a magam igyekezetével szereztem itt a földön. Ott fenn az a helyem lesz, amit magam készítettem magamnak. Csakis ez okozhat szomorúságot a halál örömeiben. A halál véget vet annak a munkának, mellyel a magam nevelésén dolgoztam. Azontúl már nem lehet akár csak egy betűt is hozzátenni érdemeinkhez, vagyis ahhoz a lehetőséghez, hogy Istent az egész örökkévalóságon át jobban szerethessük.

et esse cum Christo, — kívánok feloszlani és a Krisztussal lenni.” Mi itt egészséges lelkekről beszélünk, egészséges lelkek számára.

⁷ Perreye abbé így ír: „Uram, merem tőled kérni a kegyelmet, hogy a halált szeressem . . . Uram, hát a te papjaid ellenségét lássanak benne? Féljenek tőle? Meneküljenek előle? Még legcsekélyebb közeledésére is megborzadjanak, mint holmi irtózat és elviselhetetlen látomásoktól? Mi féljünk a haláltól, ahelyett, hogy tiszteljük és szeressük, mint ünnepnapjaid legünnepélyesebb szertartását és életünknek legfölségebb áldozatát?” — Méditat. sur les saints Ordres. La Mort.

A halálon keresztül beléptünk abba az országba, ahol minden meg van határozva, ahol minden végleges, változhatatlan. Soha többé, semmi sem fog változni. „Akkor már csak imádnunk kell. Most pedig még dolgozhatunk.”⁸

Egy karmelita apácával közlik, hogy nemsokára meghal. „Néhány nap múlva, mondta az orvos, néhány nap múlva.” S ő élvezte a boldogságát. Azután így szólt: De mégis! Akkor hát vége lesz mindennek! Soha többé jobban nem fogom őt szeretni! . . . Ó, Jézusom, te ismered vágyamat. Tégy te bennem mindent, mivelhogy oly kevés idő múlva semmit sem tehetek.”⁹

Igen, a halálnak keresztény megértése kell, hogy arra vigyen, hogy napról-napra növekvő nagylelkűséggel szolgáljunk az Úrnak. S arra is segítsen, hogy a halál pillanatában, magát a halált, a lehető legnagyobb hasznunkra fordítsuk.

Hiszen a halál nekünk eszköz, hogy Istennek a tökéletes szeretet, a teljes ráhagyatkozás utolsó aktusát ajánljuk fel.

A halált Isten méri rám. Azért már előre és szabadon elfogadom, s abban az órában, mikor elém lép, azon leszek, hogy jelentésének teljes értékét adjam meg neki.

Olyan kevesen értik meg azt, hogy mi Krisztus egy tagjának halála.

Üssük fel Bossuet „Meggondolásait Jézus Krisztus halálküzdelse felett.”

Ott találjuk ezt a mondást: „A világmindenségben nincs semmi nagyobb, mint Jézus Krisztus. És Jézus Krisztusban semmi sem nagyobb, mint az áldozata. És áldozatában semmi sem nagyobb, mint az utolsó lehellete, és az a drága pillanat, mely az ő drágálatos lelkét elválasztotta imádandó testétől.”¹⁰

⁸ Théodolinde Dubouche, az Adoration réparatrice alapító-nője.

⁹ Marie Aimée de Jésus, II. 411.

¹⁰ Bossuet: Doctrine spirituelle, 243.

Amikor az isteni Üdvözítő meghal, teljesen meg akar halni.

Áldozatát megkoronázza mindannak halála, ami ő.

Fizikai lénye meghal a kereszten. Még misztikus lényének is meg kell halnia, és pedig egyéni halálaink egymásutánjában. Áldozatának teljessége megköveteli, hogy kettő legyen feláldozva. Különben is a másodikonak feláldozása csak az első feláldozásának erejében bír értékkel, és csakis annyiban, amennyiben egyesülve van az elsővel. A mi halálunkat Krisztus haláláig csak büntetésnek lehetett nevezni. Most ellenben, az isteni Üdvözítővel való egyesülésünk folytán, *áldozatnak* nevezhetjük. Hiszen áldozatunk az ő áldozatával, utolsó leheletünk az ő utolsó lehelletével egyesül.

Az isteni Üdvözítő halálában „résztvettek a Megváltóval az ígéretek összes gyermekei is és áldozatokká váltak. S így az ő haláluk is, mely addig csak a bűn büntetése lehetett, Jézus Krisztus halálában áldozattá lett.”

Minden beteljesedett! — kiált fel az isteni Üdvözítő. „S mivelhogy misztikus tagjainnak halála egyesítve van az én halálommal, azért az ezentúl nem lesz más, mint terveimnek teljesevése bennük. *Minden beteljesedett.* S életük befejezésének, utolsó pillanatukban, a én halálomból kell kapnia azt az erőt, hogy tökéletes áldozattá legyen, mely az istenség összes tökéletességeinek tiszteletet szerez.”

„Szóval, ott fejeződnek be az összes halálküzdelmek . . . Jézus Krisztusnak, az áldozó Főpapnak egyik nagy teendője az lesz az idők végezetéig, hogy áldozatát megújítja és folytonossá teszi és pedig nemcsak az isteni eucharisztia titkában, hanem az összes igazi keresztények halálában is.”

Ez azután annyit jelent, mint az isteni Üdvözítőbe való bekebelezésünk tanának igazán a mélyére hatolni! Mi szenvedünk s akkor Jézus Krisztus az, ki bennünk teljessé teszi szenvedését. Sőt mi meghalunk, és Jézus Krisztus az, ki bennünk teljessé teszi a halálát. Halálunknak csak úgy van értéke, ha isteni Üdvö-

zítönk keresztáldozatával egyesítjük. És Jézus Krisztus áldozata is csak akkor teljes, ha magába foglalja a mi halálunkat is.

Élve, *Ő* vagyunk. Halva, megint csak *Ő* vagyunk. A mi halálunknak *Ő* adja meg az értékét. Az *Ő* áldozatának pedig mi adjuk meg a teljességet.

„Ebben a szellemben kell fogadnunk az utolsó útravalót. Mikor Jézus a szentostyában a lélekbe jön, először is a maga áldozatát ajánlja fel ott. Mert hát a Szentség által áldozati állapotban van jelen a lélekben és ott jelképezi a maga természetes életének azt a lerontását, mely a Kálvárián történt.”

Abban a pillanatban vele és az *ő* áldozatával kell egyesülnünk. Tehát itt nemcsak az *ő* helyettesítése által áldozzuk fel magunkat, hanem a valóságban is. Itt már csak arról van szó, hogy az ember szabadon fogadja el azt, ami kötelezőleg van rá róva mindenkire. Isten a betegség által áldozattá tesz. S annak az áldozatnak, mely mi vagyunk, kell, hogy mi legyünk az áldozópapja is, amennyiben teljesen felajánljuk magunkat Istennek, hogy egész akaratát teljesítsük, mely szeretetből fakadva lerontásunkat akarja.

Igy tehát „a keresztény, aki akkor az Úr Jézusnak nemcsak imádandó szent testével egyesül az Oltáriszentségben, hanem még szellemével és szívével is, sőt összes szándékaival is, amennyiben azoknak aláveti magát, s azokhoz ragaszkodik, és még lényével és életével is csak úgy akar rendelkezni, amint a nagy Áldozópap rendelkezik vele, az halálában vele együtt pappá lesz, s ebben az utolsó pillanatban befejezi azt az áldozatot, melyre a keresztségben hitták meg őt, s melyet életének minden pillanatában folytatnia kellett.”

III. Mennyi vigasztalástól fosztjuk meg a lelkeket, mikor ezeket a kincseket nem fedjük fel előttük! A halál *nemcsak* rettenetes, hanem becses is.

A liturgiában mind a két szempont érvényesül, mint a mérlegnek két serpenyője. Majd az egyik van fölül, majd a másik. A halottakról szóló officiumban Isten ítéleteinek rettenetességétől a teljes megnyugvás

örömmel teli reményéig vezet el. „Dies irae, dies illa.” Ennek megfelel: „proficiscere . . . requiem.”

Már pedig gyakran megtörténik, hogy még a jók is a halálnak nem ritkán csak a rettenetes oldalát nézik, amint az a bűnös szeme elé lép. Pedig nekik főképen a halál örömeit kellene szem előtt tartaniok. A De profundis-ba nem tudják belevinni az alleluja zöngéket. A szószéken és a lelkigyakorlatok alkalmával mindenesetre helyesen cselekszünk, ha Isten igazságosságára mutatunk rá. Azonban sok jó lélek azt gondolja, hogy neki szól az a tanítás, mely egészen más címre hangzott el, t. i. a bűnösök címére, kik tán ott vannak, s még inkább azok címére, kik nincsenek ott. Ebből kifolyólag azután Istenről a könyörtelen Jehovának eszméje fogamzik meg lelkükben. Ez a Jehova irgalmat nem ismer és szinte kívánja, hogy még legjobb barátait is hibán érje. Nem is tesz különbséget a pusztán emberi gyarlóságból elkövetett hibák és a gonoszságnak legelvetemültebb bűnei között sem.

S ehhez vegyük hozzá még olyan elmékedési könyveknek olvasását, melyeknek szerzői nem igen törődnek az árnyalatokkal. Kell-e ennél több, hogy a lelkek megzavarodjanak?

A félelem az az erény, mely általában a bűnösökben hiányzik leginkább. De még sokkal igazabb az, hogy a szívnek bizalomban való kitágulása az az erény, mely leginkább hiányzik a buzgó keresztényekben.

Föltétlenül igaz az, hogy a mennyek országába csak az mehet be, kinek lelke tökéletesen tiszta. Éppen azért őrizkednünk kell a legcsekélyebb hibáktól is. Távol áll tőlünk annak még a gondolata is, hogy csak egyetlenegy pillanatra is kétségbevonjuk a lelkiéletnek ezt az első elvét.

Azonban, az Isten szerelmére, ne feledkezzünk meg egy másik dologról sem! Istennek nem az a gondja, hogy a mi nyomorúságainkat szüntelenül távcsővel nézze. Van neki elég más dolga! Azok a lelkek, melyek nagyon is hajlandók a túlzó s lelküket ernyesztő lelkiismeretvizsgálatra, Istennek sokkal nagyobb dicsőséget

szereznének, ha a már százszor megismételt és örökké aggályoskodó lelkiismeretvizsgálat helyett inkább a bizalommal telített istenszeretetnek egy aktusát indítanák fel.¹¹

Ha vizsgálódásainknak végén önmagunkat találjuk, akkor szükségképpen kicsiséggel állunk szemben. Helyezzük Istent gondolataink végére. Akkor látó-körünk kiszélesedik majd.

Az az Isten, kit szemünk elé állítunk, legyen mindig az *igaz* Isten, vagyis a *jó* Isten. Akkor a halál is olyannak fog látszani nekünk, amilyen az valóban, Isten hű gyermekei és Krisztus szeretett testvérei számára, t. i. a megérkezés Ahhoz, kit már régóta várunk s aki „a mi Atyánk”.

„Ó, én jó Atyám, azok a gyermekek, kik az égben vannak, bölcsőben alusznak-e, vagy karjaidban?” — kérdezte egy gyermek Istentől.

„Karjaimba”, — válaszolta neki az Úr.¹²

„És ha majd a mennyországba jutsz, akkor ugyan mit fogsz tenni?” — kérdezte egy auxiliatrix apáca a kis fiútól, kit az első szentáldozásra készített elő.

„A jó Istennek nyakába ugrom”, — szólt a válasz.

Ezen kis gyermeknek szavában több igazság van, mint azokban az eszmékben, melyeket sok keresztény formál magának a halálról és Istenről.

Az „átkelés” pillanatában egyedül ez a békítő gondolat világosítsa meg elménket: „Minden, ami körülöttem van, szerte oszlik, mint a füst. Én pedig odamegyek, ahol minden van.

„Uram, örülök annak, hogy a bűnnek vége szakad

¹¹ Ezzel természetesen korántsem akarjuk rosszalni vagy eltörülni a lelkiismeretvizsgálat gyakorlatát, melyet a lelkiélet összes mesterei ajánlanak. Csakhogy más dolog a nyugodtan végzett lelkiismeretvizsgálat, mely az alázatosság és a bizalom aktusában végződik, s más az aggályossággal végzett lelkiismeretvizsgálat, mely már magában véve lefokozza a bátorságot, mikor ismételten ugyanazokat a sorvasztó nyomorúságokat állapítja meg. Az ember a magában véve kitérő fegyvert is nagyon ügyetlenül kezelheti. Mi csak ezt akarjuk itt hangoztatni.

¹² Graty: Méditations inédites, 198.

bennem. Jó Atyám, jó Bírám, jó Üdvözítőm, annyiszor megbántottalak téged! Bocsáss meg nekem! De a bűnnek vége lesz. A halál nem jelenti életem végét, hanem csak bűneim végét. Ó halál! Erről az oldalról szeretlek téged!"

„Ó halál, te nem vagy halálom, hanem szabadulásom kezdete!"

„Nincs mitől félnem, legföljebb attól, hogy nem hagyatkozom eléggé Istenre Jézus Krisztus által."¹³

Borromei szent Károly püspöki palotájában gyakran ment el egy festmény elé, melyen a halál kaszával felfegyverkezve volt feltüntetve. Parancsára eltűntették a kaszát és aranykulcsot festettek a halál kezébe.

Egy szentéletű szerzetes, ki nemrégén halt meg, ezeket írta: „Hiába kerestem, hogy halálomban ugyan mit tudnék csak nehezen elhagyni, vagy mi okozna nekem nyugtalanságot. Lelkemben nem találtam egyebet, mint annak szárnyalását a jó Mester, az isteni Jegyes felé. Veni, Domine Jesu! Mindenben rá hagyatkozom. S minden dologban benne nyugszom meg. In pace in idipsum dormiam et requiescam."

„Mi csak a másik életben leszünk igazán *mi*. Az emberek csak a születésnapjuktól számítják létüket, s megfélelkeznek arról az időről, mikor ez az élet fejlődött. Mi ezzel az egész halandó élettel cselekedjünk hasonlóképen: ne számítsuk azt semmibe! Mert a halál az igazi születés: dies natalis."

Lisieuxi kis Szent Teréz mit mondott a papnak, ki a halálra készítette elő őt? „Atyám, úgy találom, hogy megnyugvás kell ahhoz, hogy az ember éljen . . . Mert a halált illetőleg csak örömet érzek. Hiszen én nem halok meg, hanem csak az életbe lépek be."¹⁴

¹³ Bussuet: *Réflexions sur l'Agonie*

¹⁴ Soeur Thérèse de l'Enfant Jésus, XII. feje. — Nagy Szent Teréz sem beszélt másképp. „A halál most a legkönnyebb dolognak látszik nekem ezen a világon, az Istenhez hű lélek számára, mert hiszen egy pillanat alatt kiszabadul börtönéből és bemegy örök nyugalomába. (Önéletrajz, 38. feje.) Mily örömmel teli szívvel üdvözölte ő szabadulásának ezt a hírnökét! „Végre, Uram, ütött az óra, hogy meglássalak. Már oly régen vártam erre!"

MÁSODIK FEJEZET.

FELTÁMADÁSUNK A „KRISZTUSBAN”.

1. *Jézus Krisztussal egyesülve lévén halálában, feltámadásában is szolidárisak vagyunk vele.*

2. *A keresztény reménynek alapossága és boldogsága.*

I. A teremtetett dolgoktól való megválás, melyet kötelességünkkel tesznek Isten parancsai és állapotbeli kötelességeink, megkönnyíti az utolsó pillanatnak elválását. Az a válás azonban még ennél többet is tesz. Ugyanis előkészíti, és pedig nagyon is közvetlenül, a feltámadás munkáját.

Az isteni Üdvözítő mondta, hogy vele meghalni annyit jelent, mint bizonyosságot szerezni, hogy egy napon vele is élünk majd. A halál kettesben, föltétele a kettesben való halhatatlanságnak. Pati . . . Gloriam. Szenvedni kell, hogy a dicsőségbe bemenjünk.

„Jézus Krisztus feltámadása nem természetfölötti luxus, melyet ő a választottak gyönyörködtetésére szánt, nem is Jézus Krisztus érdemeinek egyszerű jutalmazása, nem is csupán csak hitünk támasza és reményünk záloga, hanem magának a megváltásnak lényeges kiegészítése és kiegészítő része.”¹

Szent Pál is először a feltámadás tényét állapítja meg. Csak azután tér ki arra, hogy *miért* és *miképp* lesz az.

Mi itt ne foglalkozzunk a feltámadás tényével, sem pedig a mikéntjével. Kérdezzük, hogy mit válaszol Szent Pál a feltámadás miértjére?

¹ Prat: La Théologie de saint Paul, II. 304.

Azt mondja, hogy mi is feltámadunk, mert Krisztus is feltámadott.

Tehát itt is megtaláljuk Szent Pál apostol nagy uralkodó eszméjét, t. i. Krisztussal való szoros szolidaritásunkat.

Mi, Ő vagyunk. Ő feltámadt, tehát mi is feltámadunk. Vagyis jobban mondva, mi már feltámadtunk vele. Ugyanis ő érdemelte ki nekünk a kegyelmet és biztosította nekünk az eszközt, hogy feltámadunk vele.

Mivelhogy Ádámmal egyesülve vagyunk, Ádám sorsában osztozunk is. Amint ő halálra van ítélve, úgy mi is. S mivel az új Ádámmal is egyesülve vagyunk, azért az ő sorsában is osztozunk. Amint ő, mi is arra vagyunk hivatva, hogy feltámadjunk és örökké éljünk.

A korintusiak közül többen nem akartak hinni a feltámadás dogmájában.

„Ha nincsen halottak feltámadása, akkor Krisztus se támadt fel”, mondja nekik Szent Pál.² „Ámde Krisztus feltámadt halottaiból”, folytatja, — „az elszenderültek zsengéje... Amint Ádámban mindnyájan meghalnak, úgy Krisztusban is mindnyájan életre fognak kelni.”³

A kolosszaiakhoz írt levelében is ugyanabban a gondolkörben mozogva, így ír: „Amikor Krisztus, a ti életetek megjelenik, ti is megjelentek vele együtt a dicsőségben.”⁴

„Pál sohasem von merev demarkációs vonalat a kegyelem és az égi dicsőség közé, mely az előbbinek késői, de biztosított befejezése. Mindenki, aki Krisztusba van ojtva, azáltal már társulva van, halhatatlan és megdicsőült életével is.”⁵

És az apostol annyira erősen áll ebben a fölényes bizonyosságában, hogy kihívólag s megvetőleg kiált oda a halálnak: „Ő halál, hol a te győzelmed? Ő halál, hol a te fullánkod?”

² I. Kor. 15, 13.

³ U. o. 20. 21.

⁴ 3, 4.

⁵ Prat, i. m. II. 503.

Krisztusnak a halál feletti győzelme nem egyéni, hanem *kollektív* győzelem. Az egész Egyház misztikus testének győzelme, melynek Krisztus a feje. Már halálában Krisztus Urunk helyettesünk, képviselőnk, helytartónk volt.⁶ Mint a második Ádám, magába foglalta az egész közösséget. Az egész emberiség haldoklott akkor, mikor az ő feje, Jézus Krisztus haldoklott a keresztfán.

Épügy a feltámadásban is Krisztus helyettesünk, képviselőnk és helytartónk. A parallelizmus teljes. Ő, mint a második Ádám, magába foglalta az egész közösséget. Húsvét hajnalán Jézussal, az ő fejével együtt, az egész emberiség feltámadt. Már szoltunk arról, hogy az a régi keresztény szokás, mely szerint a keresztség szentségét kizárólag csak nagyszombat éjjelén szolgáltatták ki, teljesen világosan kifejezte a sírból való két feltámadásnak összeegyeztetését, sőt mondhatnók, azonosítását, t. i. a kereszténynek kijövetelét a baptisteriumból és Krisztusnak kijövetelét arimathiai József sírjából.

A teljes Krisztusnak — *Christus totus* — halála *jogilag* a Kálvárián ment végbe; *tényleg* azonban megkívánja, hogy az évszázadokon keresztül minden kereszténynek életében fokozatosan valósuljon meg.

Hasonlókép Krisztusnak és misztikus testének feltámadása *jogilag* húsvét reggelén történt meg. *Tényleg* pedig akkor történik meg, mikor az egyes keresztény lelkek az égi dicsőségbe lépnek be.

Constantine ostroma alkalmával Lamoricière, a főparancsnok, azzal akarja katonáit lelkesedéssel maga után vonni, hogy parancsnoki botját beleveti a vár falán tátongó réssel szemben levő árokba s rohamra indul. Egész serege követte őt.

Jézus hasonlókép cselekedett, hogy nekünk meg-

⁶ Nem olyan értelemben, hogy bennünket felmentene az alól, hogy meghaljunk, hanem ellenkezőleg, olyan értelemben, hogy bennünket is kötelez arra, hogy vele együtt meghaljunk. A valóságban seholsem találunk egyszerűen helyettesítést, hanem szolidaritást. Ezt különben már legendőkép hangsúlyoztuk.

szerezze a mennyországot. Keresztjét a „hinterland”-ba dobta. „Aki szeret, kövessen!” Ő még sokkal hatalmasabb, mint az angyal, ki sírja szájáról elhengerítette a nagy követ. Mert ő elhengerítette azt a követ, mely az életbe való belépésnek útját állta el előlünk. Általa rés támadt minden síron. S amikor majd ama határozott napon, az ő szavára megszólal a harsona: Keljetek fel, ti halottak! (a kifejezés Szent Páltól van:urgent mortui), akkor már csak követnünk kell őt, hogy mienk legyen a győzelem.

Mivelhogy a kegyelemben egyesülve voltunk vele, azért ezentúl a dicsőségben is egyesülve leszünk vele. „Már a kezdet is igen szép egység volt; de a befejezés még sokkal szebb egységet létesít.”

„Ha győzött ez a nagy hadvezér”, — folytatja Bossuet, — „győzött a mi nevünkben épúgy, mint a saját nevében. Sőt merem mondani, inkább a mi nevünkben, mint a saját nevében. *Érettük áldozom fel magamat, pro eis sanctifico meipsum.*” Azután a kiváló szónok Jézus főpapi imája fonálán, így bővíti ki Szent János evangélista szövegét:

„Ime, ez volt a terved, mikor engem küldtél. T. i., hogy mindent az egységben tökéletesítsek. Pater quos dedisti, *Atyám, kiket nekem adtál*, nemcsak mint társaimat és testvéreimet, hanem mint tagokat is. Volo, *akarom*, ezek a tagjaim. Ha megengeded nekem, hogy magam felett rendelkezem, akkor meg kell engedned azt is, hogy tagjaim felett rendelkezzem. Volo, ut ubi sum ego, et illi sint, *azt akarom, hogy ahol én vagyok, ott legyenek ők is*. Ha én a dicsőségben vagyok, legyenek ott ők is. Mecum, *velem*, velem való egységük folytán. Ismerjék meg azt a világosságot, melyet te adtál nekem. Ismerjék meg azt önmagukban, és lássák annak nagyságát, terjedelme és közlése által. Quam dedisti mihi, *Te adtad azt nekem, ó Atyám. Éppen azért, mert a világ teremtése előtt szeretted, quia tu me dilexisti a constitutione mundi*, azért adtad oda azt nekem teljes egészében, hogy én is közölhessem és kiáraszt hassam. *Hogy ahol*

én vagyok, ott legyenek ők is velem, hogy lássák a dicsőséget, melyet nekem adtál, ut ubi ego sum, et illi sint mecum, ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi. Én érettük és vétkeikért feláldozom magam, ego pro eis sanctifico meipsum. Ők a te igazságos haragodnak áldozatai voltak. Én helyükbe lépek. Pro eis, érettük, hogy szentek és isteni Fölségednek szenteltek legyenek, ugyanakkor, mikor én is felajánlom magamat és feláldozom magamat . . ."

„Atyám, én bennük vagyok. Éppen azért az a szeretet, mellyel irántam viseltetel, legyen meg bennük is. Dilectio qua dilexisti me in ipsis sit, et ego in eis. Az az öröm és dicsőség is, melyet nekem fogsz adni, legyen bennük is, hogy örömöm teljes legyen bennük. Ut habeant gloriam impletam in semetipsis. Mea omnia tua sunt et tua mea sunt; et ego clarificatus sum in eis. Minden, ami az enyém, a tied is, és minden, ami a tied, az enyém is. És én meg vagyok dicsőítve bennük.”⁷

Bossuet az *Evangélium feletti elmékedései*-ben visszatér erre a gondolatra. Ilyen tárgyban nem lehet eléggé követni ilyen nagy mestert. Róla is elmondhatjuk, amit ő maga mond az isteni Üdvözítőről: „Mindig újra visszatér erre az egységre.”

II. Ugyan, „miért is emlékeztetnek folyton ily fölséges hittitkokra?”

„Mert ez boldogságunknak egész forrása.” Boldogságunk forrása az, hogy az a Fiú, kit Isten szeret . . . „emberré lett annyira, hogy csak egy és ugyanazt a személyt teszi az emberrel, ki vele egyesülve van. Ő szereti ezt az egészet, mint a Fiát. Ebből pedig az következik, hogy az emberekre, kik az ő tagjai, ugyanazt a szeretetet árasztja ki, mellyel Fia iránt viseltetik. Ebből, mondom, az következik, hogy az a szeretet, mellyel bennünket szeret, csak kiterjedése és kiára-

⁷ 2. Sermon pour la Toussaint, I. partie.

dása annak a szeretetnek, mellyel öröktől fogva szereti egyetlen Fiát.”⁸

Mikor a keresztény lemondásról szoltunk s emlegettük, hogy az önmegtagadás mennyire szükséges mindenkiben, ki Jézus Krisztus tagja akar lenni, akkor hangsúlyoztuk azt is, hogy a lemondás élete korántsem egyértelmű sötét étellel. Az önmegtagadás sem egyértelmű komor étellel.

Ellenkezőleg! A kegyelem állapotában levő keresztény már magának tartozik azzal, hogy vidám legyen, már csak mindama dolgok miatt, melyeket *bír*. S mennyivel inkább még mindama dolgok miatt, melyeket *remélni* köteles. Ha már az út annyira telve van igazi boldogsággal, mi lesz akkor a célnál?

Tagadhatatlanul megesik az, hogy olykor úgy látszik, mintha ez a cél a messze távolságokban veszne el. Bizonyos napokon súlyosan nehezedik ránk a kereszt. Csak egy kicsiségnek kell még közbe jönnie, s az ember egy rántással máris lerázza magáról azt a keresztet, melynek nagyon is kiszögellő csomói vannak.

Nem bírom tovább! Erőim elhagynak!

Bátorság, fiam! Nem vagy egyedül. Nézz Krisztusra! . . . Egy jámbor hagyomány azt tartja, hogy egy betániai asszony csak későn értesült arról, hogy a Mestert letartóztatták. Azért csak akkor érkezett Jeruzsálembe, mikor az Üdvözítő már a Kálvária tetején volt . . . Az út kövein véryomokat látott. „Vér! A Mester haladt erre!” Követte a véryomokat. Végül megtalálta a keresztrefeszített Üdvözítőt.

Életutadon szenvedések nyomai láthatók. A Mester haladt keresztül életutadon! Kövesd bátran!

Nehéz lesz!

De ő előtted van. Neked csak követned kell őt. És ha olykor összeroppansz, gondolj a Krisztusra, ki háromszor esett el a kereszt súlya alatt. Vele együtt vedd fel te is fájdalmaid keresztjét! Végül meglátod őt a két, keresztbe rakott gerendán, melyek elállják

⁸ III. partie: Dernier sermon du Sauveur, 61. et 62. jour.

a látóhatárt . . . Ő már előbb elszenvedte mindazt, amit te elviselhatsz. Sőt még jóval többet!

De még vele is borzadok a szenvedéstől!

Ő is meg akart ismerkedni ezzel az érzelemmel, olajfákhegyi haláltusájában . . . Nos hát, higgy neki. Várj három napig . . . Levették a keresztről és sírba fektették. Menj te is odáig. Nincs az messze. Attól a helytől, ahol az ember szenved, nincs messze az a hely, ahol feltámad. Mint keresztény, te egy vagy Krisztussal. Most te szenvedsz. De hiszen ő előtted szenvedett. Türelem! A vég elkövetkezik. Húsvét hajnala már pirkad.

Hiszek benne, de annak nagy az ára!

Úgy beszélsz, mint az a szegény gyermek, kinek a feltámadás örömeiről beszéltek, mikor konok betegségé fojtogatta. De ellened vannak a szentek. Kérdezd meg őket, hogy bánják-e, amit tettek, azt vélik-e, hogy túlsokat tettek?

Én a szenteket földi életükben úgy képzelem el, mint azt a saverne-i származású, öreg elzászi utaszkapitányt, aki a földalatti aknaháborúnak rémes pusztításai közepette les Éparges-ban, ezen az igazán letarolt földterületen telepedett meg, hogy a rombolások után rendbehozza a frontnak ezt a részét. „Rettenetes pillanatai lehetnek!” mondták neki. „Hogyne!” válaszolta ő. „De valahányszor az ásóval belevágok a földbe, mindannyiszor azt mondom: Saverne-ba megyünk!”⁹

A keresztényt így határozták meg: a keresztény olyan ember, aki vár.

Mélyértelmű meghatározás ez. Senki jobban sem

⁹ Madelin: Le chemin de la Victoire, I. 8—9. Ez a háborús emlék felidéz egy másikat, Yves de Joannis, a római francia szeménáriumnak növendéke, a háborúban tüzérségi tiszt volt. 1914 szept. 8-án mell-lövést kapott. A harc vonal mögé szállították, tüzérségi kocsira fektetve. Az iszonyatosan kátyús úton rettenetesen szenvedett. Édesanyja odasiet a hadikórházba s figyelmezteti, hogy súlyosan van megsebesülve. Jó volna felvenni az utolsó kenetet! „Mit? Ez meglepetés. Hát csak ennyit szenvedek és nem többet? S máris bemegeyek a jó Istenhez?”

dicsőítette a reménynek ezt a hasonlíthatatlan nagyságát és örömét, mint Szent Pál apostol.

Hogyha a mi reményünk hiú, üres, vagyis, ha nincs feltámadás, akkor csakugyan mi vagyunk az emberek legszerencsétlenebbjei. Ha az ember mindent az el nem múló örökkévalóságra épített fel, s annak elnyerésére feláldozott mindent, ami elmúlik, — s végezetül mégis csalatkozik várakozásában, az igazán kétszeres áldozatot hozott.¹⁰

De ez az engedmény csak látszólagos. Hiszen hogy is volna hiú a mi reményünk, veszi fel a szót újra az apostol. Hogy volna hiú az, mikor teljesülése már meg is kezdődött? A teljes Krisztus a fej és a test. Már pedig a fej, a fő, már feltámadott. Ebből tudjuk biztosan, hogy a test is feltámad. Ha mi az ő élő tagjai maradunk, akkor Krisztusba való bekebelezésünknek logikája feltámadásunk következtetésére kényszerít.¹¹ Biztos és kezességgel biztosított *jövő* az, mert hiszen *mult* az, amihez többé kétség nem fér. Deus . . . convivificavit nos in Christo . . . et conresuscitavit et consedere fecit in coelestibus in Christo Jesu, Isten Krisztussal együtt életre keltett . . . vele együtt életre keltett és Krisztus Jézussal az égiek közé helyezett el.¹² Életre *keltett*, és nem: fog kelteni. *Feltámasztott*, és nem: fog feltámasztani. Az égiek közé *helyezett*, és nem: fog helyezni. Mindez a multban van, mint *már befejezett cselekvéseknek* sorozata, csakis azért, mert annak az oka már megvan. És ez

¹⁰ Newman még protestáns korában, egy oxfordi szentbeszédjében különösképp kiemelte a feltámadás reményére épített keresztény merészséget. Beszédjének címe: A hit kockázatai.

¹¹ Halljuk, hogy akvinói szent Tamás hogyan érvel. „A tagoknak hasonlóknak kell lenniük a fejhez. Már pedig Krisztus, a mi fejünk, élő. Élő az egész örökkévalóságra és pedig testben és lélekben, mert a halottaiból feltámadott Krisztus többé meg nem hal (Róm. 6, 9). Tehát az emberek, kik Krisztus tagjai, szintén élni fognak testben és lélekben. Tehát a test szerinti feltámadás szükséges. (Suppl. III. P. qu. 55. art. 1.) Az egész kérdésre vonatkozólag v. ö. qu. 55—71.

¹² Efez. 2, 4—6.

az ok már magába foglalja az összes okozatokat is, melyeket létre kell hoznia, kivéve, ha a mi rosszra felhasznált szabadságunk ellenkező értelemben lépne közbe.

A mi reményünk tehát nem hiú, nem üres remény. És ha az nem hiú, vajjon akkor számításba jöhet-e vele szemben minden hiú dolognak feláldozása, csak azért, hogy ez a reményünk teljesüljön? Boldogságban telő jövő biztosítva van nekem. Mit nekem akkor a jelen szorongatás! Hiszen semmi arány sincs az elmúló szorongatás és az el nem múló dicsőség között!¹³ Vagyis jobban mondva, van arány, van viszony közöttük. Hiszen éppen ezzel az elmúló szenvedéssel szerzem meg azt a dicsőséget, amely el nem múlik.

Az, aki az eget teremtette, megteremtette az égbe vezető utat is. Már pedig az út és a cél egyáltalában nem hasonlíthatnak egymáshoz. Ott, a távolban, tiszta gyönyörök. Az úton pedig, mely oda vezet, verejték és vér, hosszú erőlködések és törhetetlen türelem.

Szent János egy napon láthatta az üdvözülteket dicsőségükben. Egyikük, bizonyára látván az apostol csodálkozását, azt kérdezte tőle: „Ezek, akik hosszú fehér ruhákba vannak öltözve, kicsodák és honnan jöttek?” János kénytelen volt kijelenteni, hogy nem tudja. Erre a kérdező így szólt: „Ezek azok, kik a nagy szorongatásból jöttek.”¹⁴

A szorongatásból jönni, ez a legjobb jogcím, a legjobb belépő jegy az üdvösségre. És minél többet szenvedett az ember az Úr Jézusért, annál több joga van ahhoz, hogy Isten trónjához egész közel jusson, azok közé, kik éjjel-nappal szolgálnak neki dicsőségének szentélyében.

Egyesek Krisztus tanítását pesszimizmusnak bélyegzik és pedig azért, mert ő a lemondást tanította.

Micsoda? Pesszimizmus?! Az a vallás, mely a

¹³ „Azt tartom ugyanis, hogy amiket most szenvedünk, nem mérhetők össze a jövődő dicsőséggel, amely meg fog nyilvánulni rajtunk.” Róm. 8, 18.

¹⁴ Titk. Jelen. 7, 13—14.

feltámadást dogma gyanánt vallja, a reményt pedig isteni erénynek tartja! Az a vallás, melyben a halál nem más, mint diadalkapu! Különös vád az! Hiszen már a józan ész arra kötelez, hogy azok ellen fordítsuk ezt a vádat, kiknek életcélja egyedül ez a nyomorult élet. Anyagias paradicsomaik ugyancsak siralmas s különben is tartalom és hitel nélküli „pótlékok”.

Pesszimizmusnak bélyegezni azt a vallást, mely ugyan nem szünteti meg a szenvedést, de az összes vallások közül egyedül tud a szenvedésnek értelmet adni, célt biztosítani és jutalmat ígérni. Milyen kiáltó hazugság az!

„Megyek helyet készíteni számotokra”, mondta az isteni Üdvözítő nagycsütörtök estéjén. „És ha már elmentem és helyet készítettem nektek, ismét ehövk és magammal viszlek titeket, hogy, ahol én vagyok, ti is ott legyetek. És ahová én megyek, tudjátok, az utat is tudjátok . . . Ezeket szólottam nektek, hogy örömem teljék bennetek, és a ti örömetek teljes legyen.”¹⁵ Az Üdvözítő nem hazudott.

Az igazi keresztény szükségkép az emberek leg-szerencsésebbje. Ez nem is lehet másképp. És minél inkább igazi keresztény, annál jobban ismeri és élvezi Isten békéjét. Mert annál inkább él benne a föltétlen remény. Örömről mindig arányban áll hitünkkel.

Erősítsük tehát reményünket azzal, hogy neveljük hitünket! Mi nem azért vagyunk itt a földön, hogy itt maradjunk, hanem azért, hogy belőle kimenjünk. Földi életünk egy másvilági cél felé irányul. Ne felejsük ezt el soha!

Mikor áldozócsütörtök napján az isteni Üdvözítő a földről felemelkedett, egy többé-kevésbé hiteles hagyomány szerint lábának nyoma megmaradt a sziklában. Ez volt Krisztusnak utolsó emberi nyoma ideleln. Ez a nyom a sziklában olyan, mint egy útjelző nyíl, mely megmondja az irányt: „Aki Istenhez akar jutni, ebben az irányban haladjon!”

¹⁵ Ján. 14, 3. 4. 15. 11.

Nekünk különben is sokkal jobb irányítóink vannak, mint ezek a többé-kevésbé kitalált nyomok.

A Szaharában uralkodó szánum magával ragadja a homokrétegeket és úgyszólván minden pillanatban megváltoztatja a sivatag felületét és betemeti az utakat. Éppen azért az utasok olykor az út jelzésére szükséges útmutatásokat papirosra írják és azokat jó helyeken helyezik el. Két kő közé szorítják könnyen észrevehető helyeken.

Nos hát, Isten az ő evangéliumának, a „jó hírnék” mondatait hintette el, hogy az ember itt a földön el ne veszítse az útirányt. Bárki felfedezheti azokat. Ott vannak a szentírásmagyarázók is, kik mélységes értelmüket felfedik nekünk. Az embernek csak követnie kell az ösvényt. Ez az ösvény föltétlenül biztos. Más út nem vezet a célhoz. Ez és csakis ez vezethet az élethez. Az az élet pedig már *csak élet*.

HARMADIK FEJEZET.

A MI ÉLETÜNK „A KRISZTUSBAN”, A MENNYORSZÁGBAN.

1. *Mi a dicsőség mennyországa?*

2. *A kegyelem által már most, bizonyos földi mennyországot bírunk.*

I. Sokszor lemásolták már Ary Sheffernek a Louvre-ban található képét: szent Ágostont és szent Monikát Ostiában, amint az eget nézik.

Ha az ember ennek a tekintetnek az irányát követi, ellenállhatatlan erővel kívánja, bárcsak fel-lebbenthetné azt a fátyolt, mely Istent és Isten házáat eltakarja előle.

Szent János egyik elragadtatása napján, Patmos szigetén, látta a szentek hajlékát. A fölséges és mégis félős Titkos Jelenésekben igyekezik leírni a látott gyönyörűségeket.

Szent Pál is szemlélte az eget . . . Mint Szent János, úgy ő is, legalább valamit felfedezett az égből. Az ő merész tolla majd csak átüti a felhőt, hogy láthassunk . . . Sajnos, még a legközönségesebb dolognál is mily nehéz, hogy azt mintegy szemléltetővé tegyük olyanoknak, kik nem láthatták.

„A legszebb versek azok, melyeket sohasem írtak meg.”

Minél jobban túlnő rajtunk valamely valóság, annál kevésbbé tudjuk azt leírni. És minél lelkibb, minél szellemibb az, annál nagyobb a nehézség. Innen van azután az a tehetetlenség a misztikus lelkekben, mikor nekünk akarnak szólni arról, amit élveztek és láttak.

Hát akkor itt ugyan mit mondjunk! Magyarázhatják nekünk: nagy volt, hosszú volt, magas volt, végtelen volt . . .¹

Ezek a mérővesszős kifejezések csak gyermeki gagyogások. Utána éppen olyan keveset tudunk, mint előtte. A szem, a fül, a nyelv, minden felmondja itt a szolgálatot . . . Bármilyen nagyot mondott is az ember, nagyon is világos, hogy semmitsem mondott. Mert az értékelésnek csak egy eleme van, az is tagadás.²

Miután Bernadette látta a Szeplőtelen, visszafordul s akkor a nap „egészen feketének” látszik neki.³

Miután Szent Pál az Isten fölségét szemlélte, ismét érintkezésbe lép a földi dolgokkal. S akkor minden szemétnak látszik neki: stercora.

Az ég boldogságát tehát nehéz *elképz*elni. De azért mégis egész becsében értékelhetjük azt, és pedig a *hit* adatai alapján.

Az ég először is örökség. Mi az Atya fogadott gyermekei vagyunk. Az Atya családjába vétettünk fel, sőt családjának tagjai vagyunk. Éppen azért jogunk van az Atya örökségére. „Add nekem az örökség-részt, amely engem megillet.”⁴

Aki a kegyelem állapotában hal meg, az már nem mondhatja el az egész Miatyánkot. Nála már csak az első kérések helyénvalók, mert azok örök-értékűek, mint maga az Isten. „Miatyánk, . . . szenteltessék meg neved, jöjjön el országod, legyen akaratod!” De a többi már nem helyénvaló. Hiszen neki

¹ „Hogy fel tudjátok fogni . . . mi a szélesség, és a hosszúság, a magasság és a mélység.” Efez. 3, 18.

² „Amit szem nem látott, fül nem hallott, ember szívébe fel nem hatolt.” I. Kor. 2, 9.

³ Egy alkalommal egy posztókereskedés ügynöke fehér posztóvégeket mutatott neki. A kevésbé ragyogó fehéreken kezdte, azzal a kérdéssel: „Olyan fehér volt a szent Szűz ruhája, mint ez?” „Ó, sokkal fehérebb!” „Hát akkor tán olyan volt, mint ez?” „Ó, sokkal, sokkal fehérebb! Sokkal fehérebb volt az, mint földünknek minden fehérsége!”

⁴ Luk. 15, 12.

már nem kell kérnie mindennapi kenyeret, vagy oltalmat a kísértések ellen. Még mondja ugyan, hogy „add meg nekünk”. De ez már csak a vándorlás céljához érkezett fiaknak kérése: „Add meg nekünk az ígért örökséget!” Az Ament pedig maga Isten mondja ki. S az egész mennyország éppen Isten ezen válaszában áll, melyet gyermekeihez intéz. „Szeretett gyermekeim, filioli, úgy legyen! . . . Igen, akarom, úgy legyen! Amen, Amen!

Ez a reménye a keresztyén életre való elhivatottságunknak. Ez a mi örökségünk dicsőségének gazdagsága. Dicsőségünk gazdagsága, mely nekünk kijár, mert kiterjesztése azoknak a nagy dolgoknak, melyeket Isten Jézus Krisztusban munkált.⁵

A Van Eyck testvéreknek a gandi Szent Bavon templomban található festménye, „A Bárány esküvője”, a *megdicsőülésnek* keresztyén eszméjét mutatja be, — persze nagyon távol a valóságtól! De azért a festmény egészében véve összhangzatos mestermű, részleteiben pedig csodás éles-elméjűséggel van kidolgozva. Krisztus diadalmaskodik, de nem egyedül. Mi mindnyájan hivatva vagyunk arra, hogy diadalmaskodjunk. Minthogy vele feltámadtunk, vele fogunk élni is. Hivatva vagyunk az életében való részesedésre, s éppen azért a vele való országlásra is. Ez Isten végtelen jóságának gyümölcse velünk szemben, a Krisztusban.⁶

Egy haldokló katona mondta: „Hazamegyek”. Igen, az ég a mi „hazánk, otthonunk”. Minthogy egy vagyunk Jézussal, azért a mennyország jogos tartózkodási helyünk. Ott fenn, „odahaza vagyunk”, mert „benne” vagyunk. Isten örökösei vagyunk, mert Jézus Krisztus örököستársai vagyunk.⁷

A szent egyházatyák irataiban mennyi nyomát

⁵ Efez. 1, 17—20.

⁶ „ . . . hogy megmutassa a jövőendő időkben kegyelmének bőséges gazdagságát hozzánk való jóvoltából Krisztus Jézusban.” Efez. 2, 7.

⁷ V. ö. Róm. 8, 17. Luk. 22, 29. Titkos Jelen. 3, 4.

találhatjuk ennek az érvelésnek, mely mindig ugyanaz és olyan sajátágosan jellegzetes.

Mi „Krisztusban” vagyunk. Már pedig Krisztus, — mondja damaszkuszi Szent János, — az égben van. Tehát „mi is, amennyiben egyek vagyunk vele, már az égben vagyunk. Jam sumus in coelo, quatenus sumus in Christo”.

Szent Ágoston pedig így ír: „Mi őbenne már az égben vagyunk, nem ugyan saját személyünkben, hanem az ő személyében. Sedere nos dixit in coelestibus, nondum in nobis, sed jam in illo.” Mi szeretetünk által Fejünkkel vagyunk az égben mindörökké . . . Ő pedig velünk van a földön egészen az idők végezetéig.⁸

Hippo püspöke, a kimerítő formuláknak azzal az érzékével, mely az ő lángelméjének titka, a mennyországunk egész boldogságát ezekbe a lapidáris szavakba foglalta össze: Habitabimus et habitabimur. Mi teljesen Istenben fogunk lakni s Isten teljesen bennünk fog lakni.

Itt a földön Istent csak azok által a tárgyak által érzük el, melyek kinyilvánítják nekünk az ő szépségét, hatalmát és igazságosságát. Ott fenn, Isten-birtoklásunk közvetlen lesz.

Akkor a mindenek Urát nem elvontan fogjuk többé megismerni, t. i. az ő műveiben és művei által. Akkor látni fogjuk azt, amit most hiszünk. Látni fogjuk Istent lényegében és a személyek háromságában, az egész Istent. De azért természetesen nem fogjuk kimeríteni az egész Istent. Hiszen különben már nem volnánk „megistenítettek”, hanem maga Isten. Azt a „hármát” végre, minden akadály elhárultával, színről-színre fogjuk látni. Azt a „hármát”, aki oly titokzatosan van jelen bennünk, s mégis oly kevésbé érzékelhető s oly messze esik elérhetőségunktől; — aki oly közvetlenül

⁸ „Nos, caritate, cum Capite nostro sumus in coelo in aeternum . . . Ipse nobiscum est in terra usque ad consummationem saeculi.” (Ennar. II. in Ps. 26, 11.)

van egyesülve velünk s akivel mi mégis oly kevésbé egyesülünk; — aki oly közel van hozzánk s mégis oly messze van tőlünk. A „dicsőség világossága” fog erre segíteni. Ez az égben az lesz, ami a földön a kegyelem. S így látni fogjuk az Istent és színről-színre látó emberekké leszünk. S Istenben látni fogunk mindent. Látóképességünk mértéke pedig az égben ugyanaz lesz, mint szentségünk mértéke itt a földön. Ott fenn az égben annyit fogunk látni, amennyit már itt a földön akarunk egykor látni.

És nemcsak látni fogunk, hanem szeretni is. A szeretetben megerősítve szeretni fogjuk a „hármát” a szeretetnek azzal a hatalmával, amit utolsó pillanatunk sűrített össze bennünk. És mindent, amit Istenen kívül szeretni fogunk, — mert hiszen mi nem szününk meg szeretni azt, amit itt a földön törvényesen szeretünk, — mindazt *öbenne* fogjuk szeretni.

És az a szeretet, mely ebből a látásból ered, határtalan örömet fakaszt majd bennünk, gaudium Domini, olyan örömet, hogy arról itt a földön semmi sem adhat még csak halvány fogalmat sem. A nagy isteni örömek már itt a földön meghaladnak minden érzelmet. S amikor Isten a földön a lehető legmagasabb fokban akarja magával egyesíteni egy szent embernek lelkét, az a lélek az isteni ölelés hatalma alatt kénytelen felkiáltani Istenhez (mint pl. egy Xavéri Szent Ferenc): „Elég, Uram, elég!” Annyira túlárad az az öröm. S a nagy misztikusok állítása szerint a tökéletes egyesülésben az Isten érintései oly fölségesek, hogy a lángragyujtott lélekben már nincs semmisem az emberiből, s ha mindjárt nincs is az égben, de a földön sincsen már.

Hát akkor mit mondjunk Istennek ezen akadály nélküli bírásáról, mely szétszakítja a gátakat, s maga alá temeti összes tehetségeinket? Mit mondjunk akkor az égi örömről, azokról az örömről, melyeket a homály és fátyol nélkül megnyilatkozó Szép kelt a lélekben? Mit mondjunk azokról az örömről, melyeket az *Igazság* fakaszt a lélekben? Az az Igazság, melyet most már tévmentesen és korlátlanul látunk?

Mit mondjunk azokról az örömökről, melyeket a *Jó kelt*, melyet most már a tőle való elszakadás lehetősége nélkül ölelünk magunkhoz?

És mindezt, a látást, a szeretetet és az örömet, egyetlen egy aktusban éljük, megszakítás nélkül, örökké.

S mindezt nem úgy bírjuk, mint valamit, ami kívülünk van, — habitabimus, lakni fogunk, — hanem mint olyan dolgot, mely bennünk van, habitabimur, Isten bennünk fog lakni.

Itt a földön, a keresztény életnek nagy titka az, hogy a kegyelem által Istent mintegy birtokunkba vesszük, azt az Istent, ki bennünk él. Az égben pedig, a megdicsőült életnek nagy titka az lesz, hogy Istent a „dicsőség világossága” által birtokunkba vesszük, azt az Istent, ki most már kinyilatkoztatja azt a jelenlétét, amelyet itt a földön a kegyelem által létesített bennünk.

Szent Ágoston a természetfölötti módon bennünk lakozó Istenről ezeket mondotta: *Intimo meo intimior, Ő saját magamnál bensőbb bennem.* Ez igaz lesz az égben is. Sőt ott ez az állítás még sokkal tökéletesebben valósul meg. Minden léleknek benseje nem lesz más, mint Isten kisugárzása. Habitabimur, Isten lakni fog bennünk. Azonban már nem úgy, mint itt a földön, azzal a homályos jelenléttel, mely pedig máris oly fölséges, — de éppen azért, mert homályos, fájdalmas is annak, ki a titkot átlátni szeretné, — hanem fényes, átlátszó, ragyogó jelenléttel lesz bennünk. Itt a földön, a test sűrű fátyola takarja el Istent. A test vastag fal, mely elföldi előlem Istent. Isten szívemnek Istene ugyan, de a testem megakadályoz abban, hogy szívemig hatoljak. Az égben a feltámadt és megdicsőült test nem lesz többé akadály, hanem átlátszó tartály. A bennem lakozó nagy Élőt látni fogom. Habitabimur . . . et videbimus.

Miután így gagyogtunk valamit, be kell vallanunk, hogy semmitsem mondtunk. *Nec lingua valet dicere . . .* Egy igazi imában töltött perc többet mond nekünk erről, mint akár egy vaskos kötet. A kegyelmet, és

főkép a dicsőséget nem is kellene máskép tanulmányozni, mint csak térdenállva.

II. Itt olyan gondolattal akarunk behatóbban foglalkozni, melyben sok keresztény kevésbé otthonos. Pedig ez igen fontos gondolat. Ez a megfontolás ugyan semmitsem vesz el a „dicsőség” szépségéből, de nagyban növeli a kegyelem értékelését. Az, amiről szólni akarunk, nem más, mint az a mélységes, *lényeges* hasonlóság, mely a két élet között fennáll, t. i. az égi természetfölötti élet és a földi természetfölötti élet között.

A *kegyelem* és a *dicsőség* között tagadhatatlanul sok járulékos különbség van. Ezek a különbségek már első tekintetre elének tűnnek s mindenki észre is veszi azokat. Azonban éppen azért, mert azok a különbségek világosak, első tekintetre láthatók és előtérben állnak, le is rontják a perspektívát s annak a veszélynek tesznek ki, hogy a képnek háttérében levő dolgok homályban maradnak. A kegyelemben és a dicsőségben ugyanaz a jó, aki adja magát, t. i. Isten. Isten, kit itt a földön is és odatúl is barátiás birtoklással bírunk. Csupán csak a birtoklás módjában van különbség.

Az égről az imént azt mondtuk: Habitabimus et habitabimur. Istennél fogunk lakni és Isten bennünk fog lakni. A kettő közül itt a földön csak a második igaz. Mi még nem lakunk az Atya hajlékában, — csupáncsak reményben vagyunk ott. Azonban Isten máris bennünk lakik, t. i. a kegyelem által. Habitabimur, vagyis jobban mondva, a jelenben, habitamur. Természetesen, — és ezt ismételnünk kell, — ez a lakozás nem jár világos látással és tökéletes élvezéssel. De azért a jelenlét biztos, mert a hit tanuskodik mellette. Mi Isten templomai vagyunk, — ott fenn, dicsőségének templomai; itt lenn, sártemplomok. De azért templomok vagyunk mind a két helyen és szentségházak vagyunk, mind a két helyen. Habitabimur, vagyis jobban mondva, habitamur, Isten már jelenleg lakozik bennünk.

Bossuet Mindenszentek ünnepén így szólt híveihez magyarázólag: „A kegyelem élete és a dicsőség élete,

ugyanaz az élet. A kettő között nem lesz más különbség, mint az, mely az ifjúkor és a férfikor között áll fönn."

Itt a földön, bimbó vagyunk: oda fenn, a teljesen kinyílt virág. Ideleenn, a birtoklás homályban van; ott fenn, világosságban lesz. Ideleenn, Istennel „szemben” vagyunk; odafenn, Istennel szemtől-szemben leszünk, színről-színre fogjuk látni. Már meg vagyunk váltva; most csak az van még hátra, hogy az üdvösség be legyen fejezve. „A gyermekkéfogadás Lelkét vettétek,” mondja Szent Pál, — s csaknem egyidejűleg ezeket is: „Ha pedig reméljük, amit várunk, akkor várjuk türelemmel”. Vagy pedig: „Üdvözülésünk ugyanis reménybeli.”⁹ Vagyis mindez olyan multban történt, mely uralmát kiterjeszti jelenünkre, sőt jövőnkre is, azonban az alatt a föltétel alatt, hogy ez a jelen és ez a jövő „Krisztus Jézusban” való jelen és jövő legyen.

Szent János evangélista sem beszél másképpen. A multat és a jövőt összeegyeztíti. „És ez az ígélet, melyet ő *ígért* nekünk, az örök élet. És ez a bizonyosság, hogy Isten örök életet *adott* nekünk.”¹⁰

A tűz már meg van gyújtva, csak még egy kevés hamu fedi.

Mikor az utolsó ítélet harsonája belefúj majd ebbe a hamuba, a tűz lángokban fog feltörni. Mi *birjuk* már ezt az életet. De méltán hozzátehetjük azt is, hogy *birni fogjuk*. Ha már oly nagy a különbség a dicsőség egy-egy foka között, mekkora lehet a különbség kegyelem és dicsőség között!

Itt lenn és ott fönn, ugyanaz az élet. Ezt nyomatékosan hangsúlyoztuk.

De ideleenn: hit; odafenn: látás. Ideleenn: vándorlás; odafenn: megérkezés. Ideleenn: a részleges; odafenn: a teljes. Ideleenn: a mulandó; odafenn: a maradandó. Ideleenn: az erőlködés; odafenn: a győzelem! Ideleenn: a jövő bizonytalan; odafenn: a jövő biztos.

Szeretni fogjuk azt, amit már szeretünk. De szeretni fogjuk akadály nélkül.

⁹ Róm. 8, 15. 25. 24.

¹⁰ I. Ján. 2, 25. és 5, 11.

Istent máris magunkban bírjuk. De odafenn, ahelyett, hogy hinnők ezt, látni fogjuk. Látni fogjuk, hogy Isten a mienk és bennünk van. Úgy, amint magában van.

Azonban ezek mellett a különbségek mellett se túlozzuk jelen állapotunk tökéletlenségét. A hit sokkal közelebb van a látáshoz, mint azt rendesen hisszük. Legalább is akkor, ha a hitnek teljes értelmét vesszük. Várni már annyit jelent, mint bírni, ha biztosra ígért jóról van szó. Szeretni, akár itt a földön, akár odafenn, mindig annyit jelent, mint szeretni.

Itt a földön, kétségtelenül, még nem látjuk Istent. De bírjuk azt a bizonyosságot, hogy bírni fogjuk, ha hűek maradunk. A remény tárgya nem az a kívánság, hogy Istent *bírjuk*, — hiszen a kegyelem révén máris bírjuk, — hanem csak a kívánság, hogy Istent *lássuk*.

A földnek nagy nyomorúsága nem is annyira az, hogy nem *látunk*. Hiszen *bírunk*; a többi nem fontos. A nagy nyomorúság az, hogy még elveszíthetjük azt, amit már bírunk. S az égnek nagy öröme tán nem is csak a színről-színre való látás, hanem az a bizonyosság is, hogy a bírt jót már egyszersmindenkorra megszereztük s többé el nem veszíthetjük.

A következtetések maguktól adódnak. S mindazok után, miket mondtunk, nem látszanak ellenmondóknak.

Kettőre lehet azokat szorítani.

Bátorítsuk magunkat azzal a gondolattal, ami *lesz*, s vigasztaljuk magunkat azzal a gondolattal, ami máris *van*. Vagy, ha úgy tetszik, lelkesítsük magunkat annak az *égnek* gondolatával, amely *lesz*; s találjunk örömet annak az *égnek* gondolatában, amely *már most van*. A jövőendő annyira különböző lesz a mostanítól! S mégis, a jelenlevő, lényegében véve, már annyira hasonlít a jövőendőhöz!

Tehát, először is állítsuk be életünkbe az örök reményt. Az elmúló semmiségek közt élve, kerüljük el azt, hogy azok a semmiségek felszívjanak. Tudjuk azt, de gondoljunk is arra olykor, hogy van még más

világ is. Az a világ, amely el nem múlik. Utasítsuk el magunktól azt, hogy az ideleenn annyira foglalkoztasson, hogy az ég már eszünkbe se jusson. Olyan sok ember hasonlít ahhoz a katonához, (Alba gróf volt, a wittenbergi csata alkalmával), ki miután kilenc óráig hadakozott, a francia király kérdésére, vajjon igaz-e, amint többen állítják, hogy a nap a csata folyamán egy pillanatig megállt, így szólt: „Sire, ezen a napon annyi dolgom volt itt a földön, hogy nem értem rá nézni az eget.”

Biztosítsunk magunknak mindennap néhány percet, sőt, ha lehet, többet is, mikor fölfelé nézünk. Olyan jól esik, s mindenesetre igen hasznos is, ha az ember „bizonyos órákban” a múltó dolgok börtönéből ki-menekül, és az időben az örökkévalóságnak néhány pillanatát éli.

Azonban, még ennél többet is kell mondani. Az ég életét nemcsak mint remélt jövőt kell tekinteni. Tekintsük úgy, mint jelent, melyet élünk már.

És csakugyan, ha a kegyelem állapotában vagyok, nem bírom-e már az eget a földön? Hiszen Isten az ég és Isten máris lelkemben van.

Ebből a szempontból tekintve, — pedig ez az egyedül helyes szempont, — megváltásunk kis földgolyója legyen nekünk kedves. Ne lássuk benne csupán csak a siralom völgyét!

Annak, aki látni és akarni tud, minden: ég. Vagy a kegyelem ege, vagy a dicsőség ege.

És ha elmélyedünk abban, hogy a dicsőség égének szépségét nekünk kell előkészítenünk itt a földi égben és hogy az tőlünk függ, akkor mily nem sejtett nagyságot és megengedett örömet nyit meg számunkra ez a földi ég! Sőt nemcsak megengedett, hanem kötelező örömet is . . .

Később csodálatos lény leszek. És már mostan minden a kezemben van, amivel olyan csodálatossá tehetem magamat, amint csak akarom. Coelum es et in coelum ibis. Az ég számára vagy megalkotva és már most ég vagy (Szent Ágoston).

Mi paradicsomi légkörben élünk. Nagyon jól meg-

értjük azt, hogy az első keresztények a vértanuk és szentek köré fényes légkört helyeztek.

Minden lélek, mely a kegyelem állapotában él, láthatatlan aureolával van megjelölve. Mi nem látjuk azt, de látja az Isten. S akiben nincs meg az igaznak ez a jele, azt Isten nem ismeri. Az égbe csak azok mennek, kik egek itt a földön.

Mikor Szent Ágoston az apostol eme szavait magyarázta: Szem nem látta, stb., a nagy figyelemmel hallgató keresztények egyéni megfontolására bízta ezeket a szavakat:

„A mennyország az, amit Isten azok számára készít, kik őt szeretik. Ennél többet akartok tudni? Hát akkor kérdezzétek meg Azt, aki máris bennetek lakozik.”¹¹

Mi sem akarjuk a könyvet más gondolattal befejezni. A dicsőség egéről az alkotja meg magának a legfölségesebb, a legkimerítőbb, s a leghelyesebb fogalmat, aki arra törekszik, hogy a lehető legjobban éljen lelkének egében s ott igyekszik megkérdezni Azt, aki benne él. A mi „hazánkat” magunkban hordozzuk, mert hiszen bennünk Isten él. Az ég nem lesz „más”, hanem csak „*másképpen*”. Aki így belül él, az már itt a földön in excelsis él.

¹¹ „Illum interrogate qui coepit in vobis habitare”. Sermo 331. In natali martyrum, 3. 4.

ZÁRÓSZÓ.

Jelenleg sok keresztény vágyódik *felvilágosult* jámborságra. Számuk mindig nagyobb lesz.

Ők nemcsak szeretni akarnak nagyon, hanem arra vágnak, hogy szeretetüknek tárgyát mindig jobban megismerjék.

Ez a könyv számukra íródott.

Adja a jó Isten, hogy ne legyen túlságosan tökéletlen ennek a szándéknak szolgálatában.

Szent Pál apostol, kinek tanuságához még egyszer folyamodunk, így szól: „Istennek titokzatos, elrejtett bölcsességét hirdetjük.” (I. Kor. 2, 7.) Sokak számára rejtve van az a titok, melyet itt hirdetünk.

Adja Isten, hogy ez a könyv legalább egy kissé jobban ismertesse meg azt az elrejtett titkot!

Ennek az eredménynek elérésében nem is a saját szavainkban bízunk annyira, mint inkább minden olvasó figyelmes és imádságos elmélkedéseiben.

A pusztá kíváncsiság és a pusztá tanulmány nem elegendő ahhoz, hogy Jézus Krisztusba hatoljunk, — főképp abba a Krisztusba, ki saját életünkkel is olyan bensőségesen kapcsolatos, mint azt a *titokzatos test* dogmája nyilatkoztatja ki nekünk. Noha olyan közel van hozzánk Krisztus, mégis idegen marad annak, aki nem kérdezi tőle gyakran: „Mester, hol lakol?”

•

Már kezdetben jeleztük s mindenki könnyen észre is vehette, hogy ez a tanulmány, mely *minden egyes* kereszténynek *Jézus Krisztushoz* való *mindama vonatkozásairól* szól, melyek az isteni Üdvöztőbe való *egyéni* bekebelezésünknek tényéből fakadnak, még egy másik, párhuzamos tanulmányt kíván meg, mely az *összes*

*keresztényeknek egymás közt fennálló vonatkozásairól
szól, amennyiben ők közösen is be vannak kebelezve
Krisztusba.*

Akkor azután teljes lesz a szintézis.

Ennek a párhuzamos műnek címe: „Krisztus
testvéreinkben.”

TARTALOMJEGYZÉK.

Bevezetés	3
---------------------	---

I. RÉSZ.

Jézus Krisztusba való bekebelezésünknek ténye.

I. fejezet: A tény szövegezése	11
II. fejezet: Jézus Krisztusba való bekebelezésünknek fontossága	25
III. fejezet: Az előbbieknél értékesítésére	38

II. RÉSZ.

Jézus Krisztusba való bekebelezésünk „miként”-je.

I. fejezet: Jézus megistenít Lelke által	53
II. fejezet: A Szentlélek-Isten tisztelete	61

III. RÉSZ.

Jézus Krisztusba való bekebelezésünknek eredete.

I. fejezet: Tekintettel az Atyára, aki azt akarta	75
II. fejezet: Krisztusba való bekebelezésünk eredete tekintettel a Fiúra, aki azt kiérdemelte	87
III. fejezet: Krisztusba való bekebelezésünk tekintettel a Szentlélekre, aki azt végbeviszi	94

IV. RÉSZ.

Jézus Krisztusba való bekebelezésünknek gyakorlati megértése.

I. fejezet: A bűn a keresztények életében	113
II. fejezet: A keresztény lemondás	125
III. fejezet: „Jam non ego, Christus”	138

V. RÉSZ.

Jézus Krisztusba való bekebelezésünknek követel- ményei.

I. fejezet: Hűség a kegyelemmel szemben. A lélek- ben munkálkodó Szentléleknek pszichológiája	155
--	-----

- II. fejezet: Hűség a kegyelemmel szemben. A Szentlélek
behatása alatt munkálkodó lélek pszichológiája 167

VI. RÉSZ.

Jézus Krisztusba való bekebelezésünknek legékeseb- ben szóló figyelmeztetője s egyúttal leghatásosabb munkálója az Oltáriszentség.

- I. fejezet: Ajánljuk fel Istennek Jézus Krisztust . . . 183
II. fejezet: Jézus Krisztussal együtt saját magunkat is
ajánljuk fel Istennek 195
III. fejezet: „Áldozat az áldozattal” 205

VII. RÉSZ.

Jézus Krisztusba való bekebelezésünknek végső állomása.

- I. fejezet: „Jézus Krisztusban” való halálunk . . . 221
II. fejezet: Feltámadásunk a „Krisztusban” 235
III. fejezet: A mi életünk „a Krisztusban”, a menny-
országban 246
Zárószó 257

